

21—23 maj.

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 maj.

Sid.

Avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.	4
Ändringar i fastighetsbeskattningen	11
Inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter	34
Avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen	46

Fredagen den 22 maj.

Ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats	49
Statlig förskola för blinda barn	54
Upprättande av ett läroverk för vuxna	57
Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen	59
Lönegradsplaceringen för adjunkt vid provårsläroverk	62
Statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.	64
Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	72
Mottagande av egendomen Harpsund	112
Medlemskapet i de finska och tyska församlingarna	118
Särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen	127
Försäljning av viss mark till Kiruna stad	138

Samtliga avgjorda ärenden.

Torsdagen den 21 maj.

Jordbruksutskottets memorial nr 37, ang. gemensam votering i fråga om särskilda stödåtgärder för hästaveln m. m.	4
Bevillningsutskottets betänkande nr 48, ang. ändrad lydelse av 76 § kommunalskattelagen m. m.	4
— nr 53, ang. avdragsrätt i fråga om erlagd förmögenhetsskatt m. m.	4
Bankoutskottets memorial nr 20, ang. användande av riksbankens vinst för år 1952	10
— utlåtande nr 21, ang. ändring av tidsangivelserna i riksdagstrycket	10

	Sid
Bankoutskottets utlåtande nr 22, om fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.	10
— nr 24, ang. pension åt städerskan vid riksdagshuset Anna Lillberg	10
— nr 25, ang. pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Jönköping Sofia Wiborg	10
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, ang. ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen m. m.	11
— nr 50, ang. ändring i kommunalskattelagen	34
— nr 51, ang. rätt till ortsavdrag i annan kommun än hemkommunen	46
— nr 54, ang. det tekniska systemet för stödet av smörproduktionen m. m.	48
— nr 55, om ändring i förordningen ang. stämpelavgiften m. m.	48
— nr 56, ang. reglering av sockernäringen i riket m. m.	48
Fredagen den 22 maj.	
Gemensam votering i fråga om anslag till hästavelns befrämjande	49
Statsutskottets utlåtande nr 148, ang. gratifikation åt filosofie studentern J. A. Lodin	49
— nr 149, ang. ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats	49
— nr 150, ang. anslag till blind- och dövskolorna	54
— nr 151, ang. anslag till de allmänna läroverken m. m.	57
— nr 152, ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.	64
— nr 153, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	72
— memorial nr 154, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53	112
— utlåtande nr 155, ang. mottagande av den till staten testamenterade egendomen Harpsund	112
— nr 156, ang. överlåtelse av tomt för uppförande av en byggnad för italienska institutet i Stockholm	118
Bevillningsutskottets betänkande nr 47, ang. ändring av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen m. m.	118
Första lagutskottets memorial nr 40, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	118
— utlåtande nr 39, ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna	118
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, ang. inrättande av särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen	127
Andra lagutskottets utlåtande nr 34, ang. lagstiftning om rätt till arbete	138
Tredje lagutskottets utlåtande nr 24, ang. tryggande av yrkesfiskares nyttjanderätt till arrenderade fiskevatten	138
— nr 25, ang. översyn av gällande tätortslagstiftning	138
Bankoutskottets utlåtande nr 23, med förslag till lag med särskilda bestämmelser ang. bankaktiebolags inlåning	138
Jordbruksutskottets utlåtande nr 29, ang. försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	138
— nr 32, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	138
— nr 33, ang. försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	139

Torsdagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 eftermiddagen.

Herr talmannen yttrade, att han finge meddela, att enligt beslut av talmanskonferensen val av ombud och suppleanter i Nordiska rådet komme att anställas vid början av kamrarnas sammanträden tisdagen den 26 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga områden;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 till vissa tillägg å ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. samt till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1953/54 till maskin- och verktygsutrustning m. m. för fångvårdsanstalterna;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till universitets-sjukhusen m. m.;

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlösning av avgälder från de till skatte försälda s. k. halländska kyrkohemmanen;

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny lönegruppering för statens tjänstemän m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1953/54 under fjärde huvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till medicinska högskolan i Göteborg och Göteborgs högskola m. m.;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till Stockholms högskola;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa frågor rörande statsbidrag till försöksdistrikt med enhetsskola m. m.;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1953/54 till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning jämte i ämnet väckt motion;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till civilförsvaret m. m.;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen m. m.;

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar till härads-skrivarna m. fl.;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar m. m.;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida verksamheten vid Solhems sjukhus; och

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i yad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Föredros och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial nr 148—156, bevillningsutskottets betänkande nr 47, första lagutskottets memorial nr 40, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 36.

Föredros jordbruksutskottets memorial nr 37, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda stödåtgärder för hästaveln m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Vad utskottet sålunda hemställt bifölls.

På därefter gjord proposition godkändes den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att under försättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskomelse med nämnda kammars talman gemensam omröstning i ämnet komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 48, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 76 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

Föredros ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 53 i anledning av väckta motioner om införande av avdragsrätt i fråga om erlagd förmögenhetsskatt samt om höjning av det skattefria beloppet för äkta makar vid förmögenhetsbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 157 av fröken *Andersson* m. fl. samt II: 214 av herrar *Edström* och *Nilsson* i Svalöv, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

1) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

2) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

2) de likalydande motionerna I: 279 av herrar *Hansson* och *Boman* samt II: 369 av herr *Sjölin* och fru *Sandström*.

I samtliga de föreliggande motionerna hade avsetts att åstadkomma en lättnad i den statliga förmögenhetsbeskattningen. Sålunda hade såväl i de likalydande motionerna I: 157 och II: 214 som i de likalydande motionerna I: 279 och II: 369 yrkats, att skattepliktsgränsen vid förmögenhetsbeskattningen för äkta makar skulle höjas till 75 000 kronor. I motionerna I: 157 och II: 214 hade dessutom yrkats sådan ändring av gällande bestämmelser, att påfordr förmögenhetsskatt skulle få avdragas vid den statliga inkomsttaxeringen, varvid dock förutsatts en viss höjning av förmögenhetsskatteskalen.

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 157 av fröken Andersson m. fl. samt II: 214 av herrar Edström och Nilsson i Svalöv om införande av avdragsrätt i fråga om erlagd förmögenhetsskatt m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

2) att de likalydande motionerna I: 279 av herrar Hansson och Boman samt II: 369 av herr Sjölin och fru Sandström om höjning av det skattefria beloppet för äkta makar vid förmögenhetsbeskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottets motivering bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade;

II) av herrar *Velander* och *Edström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 157 av fröken Andersson m. fl. samt II: 214 av herrar Edström och Nilsson i Svalöv om införande av avdragsrätt i fråga om erlagd förmögenhetsskatt m. m. ävensom de likalydande motionerna I: 279 av herrar Hansson och Boman samt II: 369 av herr Sjölin och fru Sandström om höjning av det skattefria beloppet för äkta makar vid förmögenhetsbeskattningen, antaga i förstnämnda två motioner upptagna förslag till

1) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

2) förordning om ändring i förordningen den 26 juli (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt.

Herr VELANDER (h): Herr talman! 1949 års skatteutredning hade, såsom vi erinrar oss, enligt sina direktiv att söka skapa större klarhet i fråga om statsbeskattningens verkningar i olika avseenden: på sparande, på arbetsvilja, på

företagsamhet etc. Med sådan utgångspunkt nådde utredningen enighet i de mera väsentliga frågorna, och den var jämväl enhällig i den uppfattningen, att den direkta statliga beskattningen enligt de genom 1947 års skattereform fastställda grunderna var alltför hög samt att det därför erfordrades lättnader i denna beskattning »av mera allmän omfattning».

Denna inställning låg också till grund för Kungl. Maj:ts och riksdagens ställningstaganden vid nästlidet års riksdag i de då framlagda förslagen i statsskattefrågan.

Det är knappast ägnat att förvåna, att meningarna därvid gick åtskilligt isär, när det gällde att ta konsekvenserna av den för alla gemensamma insikten om nödvändigheten av lättnader i beskattningen. Det rörde sig ju åtminstone delvis om betydelsefulla och komplicerade problem. Detta är givetvis en av anledningarna till att fjolårets riksdagsbeslut ingalunda kan anses ha någon mera definitiv karaktär. Det betecknades också från alla håll blott såsom ett första steg i riktning mot en rimlig och skälig skattenivå.

Den grundläggande motiveringen för skatteutredningens förslag koncentrerades i följande för kammarens ledamöter icke obekanta uttalande: »Vår undersökning rörande de direkta skatternas verkningar har givit oss stöd för den uppfattningen att en lättnad i den direkta beskattningen är ett samhällsintresse av största betydelse. Främst med hänsyn till arbetsvilja och deklarationsmoral finner vi det angeläget att det nuvarande trycket av den direkta beskattningen mildras.» Såväl inkomst- som förmögenhetsbeskattningen avsågs härmed. I senare hänseendet underströk sålunda skatteutredningen, att bland annat med hänsyn till sparandet »en viss sänkning av den statliga förmögenhetsskatten borde komma till stånd». De tyngst vägade reservationerna inom utredningen avsåg jämväl förmögenhetsbeskattningen.

Från dessa utgångspunkter bör nu de i utskottsbetänkandet redovisade motionerna bedömas. Motionärerna anser det

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

vara av synnerlig vikt, att förmögenhetsskatten är avdragsgill vid inkomsttaxeringen. Den måste såsom regel förutsättas böra och skola täckas av den skattskyldiges inkomst. I den mån inkomsten tages i anspråk härför, måste det framstå som föga rimligt, att en sådan andel av inkomsten, som alltså konsumeras i och för erläggande av förmögenhetsskatten, skall bilda underlag för inkomstskatten och föranleda ett ytterligare skatteuttag med kanske 50, 60, 70 eller 80 procent därav. Icke kan väl detta vara en ordning, ägnad att befördra ett för produktionen och det fortsatta framåtskridandet tillräckligt stort sparande? Nej, den är ett uttryck för en romantik om statens nästan obegränsade möjligheter att dirigera och reglera även via beskattningen, som måste undergräva människornas vilja och förmåga att i olika sammanhang hävda sig, att lita till sig själva och sina egna möjligheter, varigenom även det allmännas intressen säkerligen bäst befördras och främjas.

Huru man än betraktar de olika skatteformerna, måste dock dessa ställas i ett visst sammanhang till varandra. Deras sammanlagda tryck och verkningar i övrigt får icke förbises. Avvägningen bör sålunda icke ske av inkomstskatten för sig, den årliga förmögenhetsskatten för sig, dess komplement kvarlåtenskapskatten för sig etc. Att man syndat här emot, understundom på ett hårresande sätt, exempelvis genom 1947 års s. k. skattereform, får icke utgöra något skäl för en fortsättning på den vägen. Det finns ett begrepp som icke får läderas hur frimodigt som helst. Det är skatteförmågan. Men är det över huvud taget möjligt att på tillbörligt sätt beakta denna skatteförmåga, om en och samma inkomst träffas av två av varandra oberoende skatter, båda starkt progressiva? Måste icke den dubbla progressiviteten leda till resultat, som är varken skäligen eller eljest väl avvägda?

I den till utskottsbetänkandet fogade högerreservationen fullföljes tanken på en avdragsrätt av här angiven innebörd. För att skattebortfallet i förhållande till vad som nu gäller icke skall bli alltför

betydande kombineras förslaget med en höjning av skattesatserna i förmögenhetsskatteskalen. Det är reservanternas bestämda mening, som också vinner stöd av vissa reservationer i skatteutredningens betänkande, att den av dem intagna ståndpunkten är utomordentligt starkt motiverad. Den leder icke heller till resultat, som icke bör kunna godtagas även av mycket avancerade fiskaliska intressen.

Motionerna upptar jämväl förslag om en höjning av skattepliktsgränsen för äkta makar vid förmögenhetsbeskattningen. Hur man än söker komma förbi en sådan höjning genom framförande av skäl och synpunkter av mer eller mindre relevant natur, förefaller det knappast möjligt att i längden lyckas därmed. Har man beträffande inkomstbeskattningen accepterat exempelvis den s. k. tudelningsprincipen för äkta makar för inkomster upp till 15 000 å 16 000 kronor, måste denna princip leda till konsekvenser även för förmögenhetsbeskattningen. Detta synes åtminstone mig tämligen självfallet.

Utöver den sålunda anförda synpunkten hänvisar jag i nu berört avseende till innehållet i de föreliggande motionerna.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till det anförda få hemställa om bifall till den vid utskottets betänkande fogade, med II) betecknade reservationen.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Vid riksdagens början väcktes från folkpartihåll — i denna kammare av herrar Hansson och Boman — motion om lindring av förmögenhetsbeskattningen. I denna motion uttalades att motionärerna var medvetna om att vid sessionens slut kunde den situationen uppkomma att det inte fanns möjlighet att yrka bifall till motionen, men de ansåg att man borde lämna riksdagen tillfälle att pröva förslaget mot bakgrunden av det då — alltså nu — kända statsfinansiella läget.

Med anledning därav har ett antal reseranter inom utskottet inte yrkat bifall till dessa motioner, utan vi har i det

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

fallet anslutit oss till utskottets kläm, men vi har icke kunnat ansluta oss till utskottets motivering. Vi har i reservation nr I yrkat att utskottets motivering skulle ha en annan lydelse än vad utskottsmajoriteten har föreslagit. Jag skulle vilja säga, att vi har tagit denna ställning närmast beroende på att vi från det håll jag representerar har ansett, att man i den mån det blir möjligt att göra lindring i beskattningen bör i första rummet sätta en sänkning av inkomsttaxeringen och ett borttagande av kvarlåtenskapskatten och i sista rummet frågan om lindring av förmögenhetsbeskattningen.

Jag vill, herr talman, med dessa ord be att med avseende på klämmen få yrka bifall till utskottets förslag men med avseende på motiveringen bifall till reservation nr I.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Det är i två avseenden som reservanternas förslår ändring i den nu utgående förmögenhetsskatten. I det ena avseendet är det fråga om skattepliktsgränsen, som man vill för äkta makar få höjd till 75 000 kronor. Jag vill erinra om att vid den stora skattereformen 1947 skattepliktsgränsen för både äkta makar och ogifta bestämdes till 30 000 kronor. Förra året kom skatteberedningen med ett förslag på 40 000 kronor, och riksdagen antog på regeringens förslag en skattepliktsgräns på 50 000 kronor. Den har alltså under en femårsperiod höjts från 30 000 till 50 000 kronor. Samtidigt genomfördes förra året en sänkning i botten av promilletalet från 6 till 5. Jag tror att reservanternas minns sig då de råkat skriva att skatteberedningens reservanter föreslog 70 000 kronor som gräns, ty det var 60 000 kronor. När regeringen emellertid föreslog 50 000 kronor och samtidigt sänkte promilletalet, betydde detta en kompromiss mellan olika ståndpunkter, och man ansåg att frågan därmed var ur världen för tillfället. Jag erkänner gärna att, som herr Velander sade, skattelagarna inte är eviga. De lever nog ett kortare liv än de flesta andra lagar. Men jag tycker i varje fall

det är orimligt att nu föreslå ändring efter den ingående prövning och diskussion vi hade förra året.

Det framföres olika skäl för att man borde ha ett annat belopp som undre gräns för gifta än för ogifta. Det sägs, att när personer gifter sig som båda äger förmögenheter som förut varit skattefria, efter giftermålet kan få skatt. Ja, det kan naturligtvis hända, om t. ex. de båda hade 30 000 kronor var. De kommer då upp till sammanlagt 60 000 kronor och får en sammanlagd skatt på 50 kronor. Detta kan man naturligtvis tycka är fruktansvärt, och man kan naturligtvis dra slutsatser, som den förste talaren gjorde, om hur detta förhållande kan inverka på sparviljan och företagsamheten — ja, hela litanian som herrarna och damerna känner utan och innan efter alla dessa års debatter.

Den skatten skulle makarna slippa enligt reservanternas förslag, men detta förslag innebär också, herr talman, att om en miljonär gifter sig, får han i och med detsamma en högre skattepliktsgräns. Den höjs från 50 000 till 75 000 kronor, och han får 125 kronor lägre förmögenhetsskatt som ett slags morgongåva vid uppvaknandet dagen efter bröllopet. Detta kan naturligtvis vara roligt, men förslaget innebär inte någon så betydelsefull reform att vi bör genomföra den på detta område.

Ett annat skäl som reservanternas åberopar är, att vid beräkningen av inkomstskatten man har ortsavdrag som uppgår till 2 000 kronor för ogifta och 4 000 kronor för gifta i högsta ortsgruppen. Reservanternas anser, att man därför borde ha någon liknande skillnad när det gäller beräkning av förmögenhetsskatten. Men i konsekvens härmed borde man väl inte stanna vid en skattepliktsgräns på 75 000 kronor för gifta, utan man borde ha gått upp till 100 000 kronor. Emellertid råder den lilla olikheten, att ortsavdraget skall motsvara en elementär levnadskostnad. I det ena fallet har man då 2 000 kronors avdrag och i andra fallet 4 000 kronors avdrag. Förr var avdraget för makar inte dubbelt så stort som för ogifta utan endast

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

50 procent högre, vill jag minnas, men av vissa skattetekniska skäl har man gjort det dubbelt så stort. Hur man emellertid kan tänka sig några sådana elementära levnadskostnadsbestämmelser då det gäller förmögenhetsgräns för ogift till 50 000 och för gift till 75 000 kronor, har i varje fall jag mycket svårt att förstå. Inte heller jag kan förstå resonemanget om stimulansen för sparandet, som man talar om, då det aldrig kan bli större skattelättnad än 125 kronor för äkta makar genom reservanternas förslag. Det är uppriktigt sagt, herr talman, rent nonsens.

Men det är en annan sak, herr talman, som är mycket viktigare än denna, och det är det andra förslag, som högern har framställt och om vilket folkpartiet förklarar att dess själ helt och hållet är med förslaget men dess förnuft säger att man för närvarande inte bör ansluta sig till det. Principiellt står emellertid högern och folkpartiet i det fallet på samma linje, även om folkpartiet är litet tvehåget i nuvarande ögonblick, vilket man ju kan begripa.

Nu vill jag erinra om att en av avsikterna med 1947 års reform på förmögenhetsbeskattningens område var att få ett sådant system att man visste vad svenska folket betalade i förmögenhetsskatt. Förr utgick förmögenhetsskatten, som ni vet, på det sättet att 1/60, senare 1/100 av förmögenheten lades till inkomsten, och det var rätt svårt att beräkna vad själva förmögenhetsskatten uppgick till. År 1947 särskilde man helt de båda slagen av skatt och renodlade inkomstskatten för sig och förmögenhetsskatten för sig. Nu föreslås här att man genom att göra förmögenhetsskatten avdragsgill återigen skulle blanda bort korten, så att folk inte skulle kunna göra klart för sig hur stor förmögenhetsskatten egentligen är.

Förslaget innebär en minskning av intäkterna av förmögenhetsskatten som är rätt avsevärd. För något år sedan beräknades att en sådan avdragsrätt skulle innebära en minskning med 20 miljoner kronor eller kanske ännu mer. Som ett komplement har reservanterna därför föreslagit att skattesatserna skulle ökas

från nuvarande högst 18 promille till, jag vill minnas, högst 22 promille. Men vädret av att göra förmögenhetsskatten avdragsgill beror ju för personer med lika stor förmögenhet alldeles på från vilken inkomst de gör detta avdrag för förmögenhetsskatten. Om en person har 1 miljon kronor i förmögenhet, skulle han enligt reservationen få betala något mer än 18 000 kronor i förmögenhetsskatt och få göra avdrag för det beloppet. Om han har en mycket hög inkomst och alltså en marginalskatt — det är ju på den avdraget kommer att verka — på upp till 60, 65 procent, betyder det att cirka 12 000 kronor går bort och 6 500 kronor blir kvar i skatt. Den på papperet till litet mer än 18 000 kronor uppgående skatten blir i verkligheten 6 500 kronor — så har man blandat bort korten i det fallet. Enligt nu gällande bestämmelser skulle förmögenhetsskatten för denne miljonär ha uppgått till något över 13 000 kronor. På reservanternas förslag skulle han alltså göra en liten vinst på inemot 7 000 kronor. Det är all anledning för miljonärernas fackförening — det finns väl en sådan — att frambära sitt tack till högern för dess förslag och även till folkpartiet som är välvilligt till tanken, även om det för tillfället inte vågar rösta för förslaget.

Hur skulle det då förhålla sig, om miljonären hade en mycket låg avkastning på sina pengar — sådana miljonärer finns ju: godsägare och andra. Om hans avkastning uppgick till ett sådant belopp att han fick en marginalskatt — det finns ju alla nyanser — på en tredjedel, skulle han få betala en effektiv förmögenhetsskatt enligt mitt exempel på 12 500 kronor, under det att den miljonär, som hade den högre marginalskatten, fick betala en effektiv skatt på 6 500 kronor. Den som hade de små inkomsterna betalade alltså praktiskt taget dubbelt så stor förmögenhetsskatt som mannen med de stora inkomsterna. Även han gjorde en vinst, och även han har anledning att frambära sitt tack till högern, men hans vinst blev bara 1 000 kronor. Den rike miljonärens vinst var 7 000 kronor. Den andre är givetvis inte lika tack-

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

sam mot högern och folkpartiet, men han fick ju dock en skärv, den fattige miljonärens skärv!

Man kan räkna ut hur stor vinsten skulle bli på förmögenheter av annan storlek. På en förmögenhet av 200 000 kronor skulle avdragsrätten vid den högsta marginalskatten ge en vinst på 800 kronor och vid den lägsta marginalskatten 400 kronor. Ett sådant system kan inte vara rättvist. Det verkar alltför olikformigt. Jag kan helt enkelt inte förstå hur någon kan ansluta sig till ett sådant förslag.

Jag vill därför, herr talman, i detta likom i det andra avseendet yrka bifall till utskottets förslag som jag tycker är mera riktigt. Utskottsmajoriteten vill inte slå vakt om de stora förmögenheterna som i samband med höga inkomster skulle komma att vinna mycket på reservanternas förslag, under det att de andra skulle vinna mycket litet.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Den siste ärade talaren började med att förklara, att nu gällande ordning var resultatet av en kompromiss inom statskatteutredningen. Om han verkligen menade det, måste jag påpeka, att den uppgiften icke är riktig. Det fanns nämligen på denna punkt flera reservationer, som ligger i linje just med de motioner, som redovisas i utskottsbetänkandet.

Herr Sjödahl tyckte inte om att man citerade statskatteutredningens uttalanden beträffande dess allmänna inställning till det nuvarande skattetryckets höjd. Herr Sjödahl ansåg det inte vara någon mening med att nu dra »hela den där litanian», som han uttryckte sig. Det har för mig framstått som en överraskning, att herr Sjödahl abstraherat från det faktum, att det väl ändå främst var hans partikamrater, som angav tonen i denna litanian, och att de alltså på sitt sätt satt musik till den. Jag tycker därför, att herr Sjödahl bör förlika sig med de synpunkter, som hans partikamrater framfört inom statskatteutredningen, och de uttalanden som från det hållet gjorts även i senare sammanhang. De har inte

förnekat sitt ansvar för statskatteutredningens arbetsresultat utan tvärtom förklarat, att de står för det.

Herr Sjödahl frågade, om det verkligen är lönt att bråka i denna sak; det rör sig ju, sade han, blott om 125 kronor, om man höjer det skattefria avdraget från 50 000 kronor till 75 000 för äkta makar. Jag är väl sämre matematiker än herr Sjödahl, men jag kan inte förstå annat än att han här har räknat fel. Enligt 11 § i det författningsförslag, som redovisas i utskottets betänkande, blir för en beskattningsbar förmögenhet om 225 000 kronor förmögenhetsskatten 1 125 kronor på de 200 000 kronorna i botten samt därtill 14 promille för överskjutande belopp. Det blir icke 125 kronor utan åtskilligt däröver. Men detta »räknefel» innefattar naturligtvis inte någon avgörande synpunkt i diskussionen, vare sig det är herr Sjödahl eller jag som räknat fel.

Herr Sjödahl säger, att högern på detta sätt vill på nytt koppla ihop inkomst- och förmögenhetsskatten. Det betyder, att man i själva verket inte vet vad förmögenhetsskatten belöper sig till, sade han. Men det är väl en mycket lätt sak att räkna ut den, herr Sjödahl, lika lätt som för närvarande. Den ytterligare räknoperation, som herr Sjödahl får underkasta sig vid tillämpningen, är att dra förmögenhetsskatten från den beskattningsbara inkomsten.

Herr Sjödahls resonemang bygger på den uppfattningen, att det är normalt och riktigt att utgå ifrån att förmögenhetsskatten inte skall gäldas av den skattskyldiges löpande inkomster, utan att den skall bestridas av förmögenheten. Herr Sjödahl knöt vissa reflexioner här till. Om den miljonär, som herr Sjödahl uppmärksammade i det sammanhanget, skall jag icke säga någonting annat, än att, om denne årligen får anlita sin förmögenhet för att betala förmögenhetsskatten och dessutom måste räkna med att han på grund av kvarlåtenskapskatten häftar i en betydande skuld till det allmänna, som skall gäldas i och med att han går bort, konsekvenserna måste bli att miljonärernas antal hastigt mins-

Om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt m. m.

kar. Jag undrar om en dylik utveckling är den bästa och den naturligaste med hänsyn till sparandet och de ekonomiska krafter i samhället, som dock utgör underlaget för framåtskridandet i olika hänseenden.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Tillåt mig göra en kort replik beträffande skillnaden i belopp mellan gifta och ogifta, då det gäller förmögenhetsskatten.

Enligt den skattetabell, som finns i högerns motion och till vilken man hänvisar i förslaget, blir skatten på en förmögenhet av 200 000 kronor 1 125 kronor för gift person och 1 250 kronor för ogift. Skillnaden är alltså 125 kronor. Vid en förmögenhet på 400 000 kronor blir skatten för gift person 4 325 kronor och för ogift 4 450 kronor. Vi har alltså där fortfarande en skillnad av 125 kronor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu ifrågakvarande betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Velande och Edström vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermere gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Velande begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Velande och Edström vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Velande begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 16.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 20, angående användande av riksbankens vinst för år 1952;

nr 21, i anledning av väckta motioner angående ändring av tidsangivelserna i riksdagstrycket;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.;

nr 24, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om pension åt städerskan vid riksdagshuset Anna Lillberg; och

nr 25, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om pension åt städerskan vid riksbankens av-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

delningskontor i Jönköping Sofia Wiborg.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 mars 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 186, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift.

De av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen inneburo, att fastighetsbeskattningen skulle i princip bibehållas men inarbetas i den kommunala inkomstskatten. Härigenom skulle fastighetsägare med låg inkomst beredas bättre möjligheter att utnyttja Ortsavdrag och avdrag för nedsatt skatteförmåga. Vidare hade föreslagits, att repartitionstalet för fastighet skulle sänkas från fem till fyra. Det lägre repartitionstalet hade avsetts skola tillämpas första gången vid 1954 års fastighetstaxering. Övriga ändringar

hade föreslagits skola träda i kraft år 1955 och tillämpas första gången vid 1956 års inkomsttaxering.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 475 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 594 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att fastighets-skatten skulle upphöra att utgå från och med 1954.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr *Björnberg* samt II: 112 av herrarna *Hæggblom* och *Svensson* i Krokstorp, vari framstälts yrkande av innebörd, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar av kommunalskattelagen, att den i 5 § 4 mom. stadgade skattepliktsgränsen höjdes samt att taxeringsnämnderna medgäves rätt att befria folkpensionärerna från erläggande av fastighetsskatt;

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr *Lodenius* m. fl. och II: 203 av herr *Andersson* i Dunker m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära framläggande snarast möjligt och, om så kunde ske, redan vid innevarande års riksdag av förslag till en reform av den kommunala fastighetsbeskattningen, som undanröjde den nuvarande garantiskattens orättvisor men beaktade kommunernas behov av erforderliga skatteintäkter;

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr *Spetz* m. fl. och II: 367 av herr *Sjölin* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 5 § kommunalskattelagen, att av fastighets taxeringsvärde 20 000 kronor befriades från fastighetsskatt;

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr *Ebbe Ohlsson* och II: 207 av herr *Nilsson* i Svalöv, vari hemstälts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av 13 §

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

5) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv, vari hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga i denna motion infört förslag till lag om ändring av vissa delar i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hægglom och Svensson i Krokstorp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv,

5) de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl., ävensom

6) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl. — dels avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186 och dels för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om upphävande av kommunalskattelagens stadganden om fastighetsskatt m. m.;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hægglom och Svensson i Krokstorp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv, ävensom

5) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka, därest föreliggande förslag om fastighetsskattens avskaffande

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

fr. o. m. 1954 icke vunne riksdagens bifall, ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas ävensom i anledning av motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv, måtte

1) för sin del antaga i denna reservation infört förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att 47 § och anvisningarna till 47 och 60 §§ erhöles viss i reservationen angiven lydelse;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hægglom och Svensson i Krokstorp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv, ävensom

5) de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas förut anförts och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Strandh*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 186 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 280 av herr Spetz m. fl. och II: 367 av herr Sjölin m. fl.,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att 47 § samt anvisningarna till 47 och 60 §§ erhöles viss i reservationen angiven lydelse;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående upphävande av 1 § andra stycket lagen den 26 oktober 1951 (nr 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan; samt

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 juni 1946 (nr 324) om skogsvårdsavgift;

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 83 av herr Björnberg samt II: 112 av herrar Hæggbloom och Svensson i Kroks-torp,

2) de likalydande motionerna I: 159 av herr Lodenius m. fl. och II: 203 av herr Andersson i Dunker m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 283 av herr Ebbe Ohlsson och II: 207 av herr Nilsson i Svalöv,

4) de likalydande motionerna I: 475 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 594 av herr Hjalmarson m. fl., ävensom

5) motionen II: 84 av herr Nilsson i Svalöv,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Som framgår av föreliggande utskottsbetänkande har frågan om fastighetsbeskattningen i mer än hundra år varit föremål för överväganden och ändringar. Dagens avgörande synes mig så till vida skilja sig från de föregående som utskottets förslag om vissa lättnader i fastighetsbeskattningen uttryckligen betecknas som ett första steg till ifrågavarande skatts avskaffande. På den punkten är samtliga partier i dag ense. Meningarna är delade endast i fråga om den takt, vari avskaffandet kan och bör ske.

Av tabellerna A 2 och A 3 i propositionen framgår, att fastighetsskatteunderlaget växlar i hög grad såväl mellan olika län som mellan olika kommuner inom samma län. Siffrorna i dessa tabeller ger emellertid ingen riktig bild av fastighetsskattens ekonomiska betydelse för respektive län och kommuner. Skattens egenskap av garantiskatt medför nämligen att endast den effektiva fastighetsskatten är av betydelse i detta hänseende. Också dess andel av det totala antalet fastighetsskattekronor är mycket växlande, från exempelvis 3 procent i Ragunda upp till cirka 65 procent i Djurö kommun i Stockholms län;

detta framgår av tabellerna B 5, F 1 och F 2 i propositionen.

Ett omedelbart slopande av fastighets-skatten skulle sålunda ha mycket skiftande effekt. I vissa kommuner skulle det snart sagt icke märkas. Vid tiden för skattelagssakkunnigas undersökning skulle t. ex. i vissa norrlandskommuner erfordras en höjning av den kommunala utdebitering med endast några få ören för att täcka förlusten av fastighetsskatten. I Nämndö församling av nyssnämnda Djurö kommun skulle däremot, fortfarande enligt de sakkunnigas utredning, utdebiteringshöjningen bli bortemot 3:50. Detta torde nu vara ytterligheterna. Oliketerna är dock så stora att de manar till viss varsamhet, så att man inte ställer åtskilliga kommuner inför svårbemästrade ekonomiska problem. Jag har därför, herr talman, icke kunnat ansluta mig till förslaget om ett omedelbart slopande av fastighetsskatten i sin helhet.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga ett par ord om vad som brukar kallas övervältring av skattebördan. Varje förändring i det kommunala skatteunderlaget — den må nu ske genom ändrade kommunala ortsavdrag, genom ändringar i inkomstförhållandena på grund av konjunkturväxlingarna eller av annan orsak, genom förändring av taxeringsvärdena eller genom ändring av repartitionstalet — medför vid oförändrade kommunala utgifter behov av ändrad utdebitering och därmed en viss övervältring. Det är praktiskt taget omöjligt att ange storleken av en sådan övervältring mellan olika grupper av skattskyldiga, fastighetsägare, löntagare, rentier och andra, därför att dessa grupper skjuter in i varandra; vad man möjligen på ett ungefär kan beräkna är övervältningen mellan olika inkomstskäl-lor. Fastighetsägare mantalsskrivna inom annan kommun är ett problem för sig, som jag litet snare skall återkomma till.

För att belysa frågan om övervältring ber jag att få anföra ytterligare några siffror. Av den i propositionen refererade utredningen framgår, att 75—80

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

procent av alla jordbrukare och 30—35 procent av ägarna till annan fastighet icke erlägger någon effektiv fastighetsskatt. Även den allra minsta lindring i fastighetsskatten medför för dessa en ökad skattebörda. Detsamma kan gälla åtskilliga av de fastighetsägare, som visserligen får en lägre fastighetsskatt men samtidigt en högre kommunal inkomstskatt. En sänkning av repartitionstalet från 5 till 4 beräknas i genomsnitt medföra ett bortfall av effektiva fastighetskattekronor med omkring 25 procent. Växlingarna mellan olika kommuner blir emellertid mycket stora, från lägst 20 procent till upp emot 100 procent. Teoretiskt kan man tänka sig, att sänkningen av repartitionstalet helt eliminerar fastighetsskatten. Vad detta betyder i de särskilda kommunerna kan med det nu föreliggande materialet inte exakt beräknas. För min del är jag därför inte beredd att i fråga om repartitionstalet nu gå lägre än till samma siffra som jag föreslog i fjol i en reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 12, samma siffra som utskottet nu föreslår, nämligen 4.

I den huvudsakligen tekniska frågan om fastighetsskattens inarbetande i den kommunala inkomstskatten finns utrymme för mycken tvekan. Det otvivelaktigt ökade arbetet för taxeringsnämndernas ordförande gör mig mycket betänksam. Något annat sätt för att kunna medgiva ortsavdrag och eventuellt avdrag för nedsatt skatteförmåga från fastighetskatteunderlaget har tyvärr icke kunnat anvisas. Jag är därför även i denna del, om också med tvekan, beredd att ansluta mig till utskottets förslag.

Tillsammans med fyra partikamrater har jag emellertid ansett, att utskottet bort gå ytterligare ett steg för fastighetsskattens avskaffande genom att medgiva ett skattefritt belopp på 20 000 kronor av taxeringsvärdet för varje taxeringsenhet. Såsom jag tidigare framhållit innebär en sådan skattefrihet ingen skattelindring för den fastighetsägare, som nu icke erlägger någon effektiv fastighetsskatt, utan tvärtom. Men för den som måste erlägga en sådan skatt innebär

förslaget en befrielse på högst 8 skatte-kronor. Denna sänkning innebär givetvis, såsom jag i min motion erinrat om, en lindring för den som erlägger en effektiv fastighetsskatt, och detta gäller framför allt ägare av en- och tvåfamiljshus.

Jag vill i detta sammanhang peka på de ändrade grunder för inkomstberäkningen från dessa fastigheter, som bevillningsutskottet föreslår i sitt betänkande nr 50, vilket kommer upp till behandling omedelbart efter detta ärende. Jag skall inte gå in på innehållet i sistnämnda förslag; jag vill endast här konstatera, att det såvitt jag kan bedöma är ostridigt ogynnsammare för fastighetsägaren än nu gällande beskattningsregler, så ogynnsamt att de sakkunniga såsom kompensation härför har ifrågasatt fastighetsskattens slopande för ifrågasatt fastigheter. De sakkunniga tillägger — det står i betänkande angående fastighetsskatten: »Den genom åtgärden i fråga uppkommande förlusten av fastighetsskattekronor torde icke bli av den storlek, att betänkligheter ur kommunal synpunkt behöver uppkomma.» Hur stämmer detta med de sakkunnigas undersökningar beträffande Norrtälje stad, där enligt vissa av de sakkunniga gjorda beräkningar ett skattefritt avdrag av 20 000 kronor per fastighet skulle betyda en höjning av utdebiteringen med 42 öre? Jo, det stämmer nog när man erinrar sig att utredningen utgår från 1952 års taxering. En omräkning efter ett repartitionstal av 4 och med beaktande av den föreslagna schablonberäkningen för en- och tvåfamiljshus ger helt andra siffror. Enligt utredningen skulle 20 000 kronorsavdraget medföra ett bortfall av cirka 7 200 av de effektiva fastighetsskattekronorna. Sänkningen av repartitionstalet torde medföra en motsvarande minskning av antalet med cirka 30 procent eller 5 200 skatte-kronor. Det skulle alltså fortfarande uppstå en skillnad på ungefär 2 000 effektiva fastighetsskattekronor såsom en följd av avdraget på 20 000 kronor. Å andra sidan kommer schablonberäkningen att betyda ett ökat

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

antal kommunala inkomstskattekröner. 30 miljoner kronor blir ju 6 000 skattekröner, och 3 procent på samma belopp blir ju 9 000 skattekröner. Hur många det blir kan vi inte beräkna, men de kommer i varje fall att minska antalet 2 000. Skillnaden blir då faktiskt inte så stor, varför höjningen av utdebiteringen på grund av 20 000-kronorsavdraget torde inskränka sig till några ören, ungefär som de sakkunniga föreslagit. Finansministern skakar på huvudet, men jag tror att det är rätt. De skattelagssakkunnigas slutsats tror jag är riktig under de angivna förutsättningarna, och om den gäller vid ett totalt bortfall av fastighetsskatten — ty det är ju det som de sakkunniga föreslagit — gäller den givetvis i ännu högre grad om avdraget endast är 20 000 kronor, även om detta gäller samtliga fastigheter.

Förhållandet blir i stort sett detsamma när det gäller Djurö. Jag kommer här, herr talman, tillbaka till frågan om övervältring av skattebördan. I denna kommun belöper 76 procent av taxeringsvärdet på fastighet å sådana fastigheter, som ägs av personer, mantalskrivna på annan ort. För denna grupp kan man med viss rätt tala om en övervältring i samband med lindring i fastighetsbeskattningen, ty de har ju över huvud taget inte någon kommunal inkomstskatt inom denna kommun. Cirka 27 procent av den kommunala uttaxeringen erlades enligt 1952 års taxering av denna grupp skattskyldiga. Nu kan man verkligen ifrågasätta, om detta är en rimlig fördelning av den kommunala skattebördan i förhållande till det intresse dessa fastigheter kan ha av de kommunala förmåner, som skatten avser att bekosta. Men det lämnar jag därhän i detta sammanhang. Sänkningen av reparationstalet medför här en minskning med cirka 3 000 kronor av de 12 074 effektiva skattekröner. Schablonberäkningen torde medföra en inkomstberäkning, alltså en beräkning av kommunal inkomstskatt för dessa fastigheter — jag vill minnas att taxeringsvärdet var 30 miljoner kronor eller något över — på någonting mellan 2 och 3 procent av taxeringsvärdet, motsvarande 6 000 å 9 000 skattekröner; 2 procent på

30 miljoner kronor blir ju 6 000 skattekröner, och 3 procent på samma belopp blir ju 9 000 skattekröner.

Antalet effektiva fastighetsskattekröner skulle med andra ord avsevärt minska och till följd härav spelar 20 000-kronorsavdraget, eftersom det är de effektiva skattekröner som minskas, även här en relativt underordnad roll. Om man räknar med ett så högt skattebortfall som exempelvis 2 000 skattekröner, skulle den därav föranledda höjningen av utdebiteringen inskränka sig till cirka 40 öre per skattekröna. Och då är detta ett särskilt uttryck för ytterlighetsfall. Den skulle alltså röra sig inom en marginal mellan noll och upp till 40 öre.

Jag har med dessa exempel, herr talman, försökt att visa att det på intet sätt är några äventyrligheter, som jag vill leda kammaren in i. Jag tror tvärtom att förslaget är mycket försiktigt. De sakkunniga har själva i sitt betänkande — det står på s. 78 — snuddat vid tanken på ett dylikt avdrag. De har som ett tänkbart belopp angivit 20 000 kronor eller 30 000 kronor. Motionärerna har stannat vid det lägre beloppet.

Jag hemställer sålunda, herr talman, om bifall till den med III) betecknade reservationen i denna del, vilken innebär dels bifall till utskottets förslag, och dels bifall till förevarande motion om ett skattefritt avdrag av 20 000 kronor på fastighets taxeringsvärde.

Herr **VELANDER** (h): Herr talman! Att finansministern respektive regeringen nu i princip stannat för den uppfattningen, att garantiskatten, utan att ersättas av annan objektbeskattning av fastighet, skall avvecklas, är med mitt sätt att se ägnat att utlösa tillfredsställelse. Den ståndpunkten var jag personligen inne på för många år sedan — det framgår av en reservation från min sida till kommunalskatteberedningens betänkande av årgång 1942 rörande fastighetsbeskattningen. Min tillfredsställelse över finansministerns ståndpunktstagande i förevarande hänseende skulle dock ha varit än större, om han funnit tiden va-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

ra mogen för garantiskattens slopande i dess helhet eller i varje fall vågat ta ett något djärvare steg mot den angivna målsättningen, exempelvis genom en sänkning av repartitionstalet, motsvarande både den skatteövervältring på fastigheterna, som faktiskt ägde rum genom höjningen av ortsavdragen 1952, och den starka stegringen av fastigheternas taxeringsvärden samma år. Försiktighet är visserligen en dygd, men en alltför stor försiktighet kan dock verka hämmande eller till och med snedvridande i fråga om anpassningen till en naturlig och, jag skulle för min del nog våga säga, ofrånkomlig utveckling.

Beträffande skälen för och emot fastighetsskatten hänvisar finansministern främst till vad 1950 års skattelagsakkunniga har anfört i det hänseendet. Den för finansministern och de skattelagssakkunniga sålunda gemensamma utgångspunkten skall jag tillåta mig att i fortsättningen något beröra. Detta är så mycket angelägnare som det med hänsyn till det parlamentariska läget måste vara av betydelse att i första rummet söka klarlägga de linjer eller uppfattningar, som vi på olika håll principiellt sett företräder.

Den föregående ärade talaren började med att understryka, att alla numera var av den uppfattningen, att fastighetsskatten skulle avvecklas. Jag har inte tidigare uppfattat någon bestämd deklARATION i det avseendet från det parti, som herr Spetz tillhör, men det gläder mig att han nu kunde göra denna deklARATION, och, om man får en motsvarande deklARATION även från bondeförbundets sida, har väl linjerna väsentligt klarnat.

Jag återgår emellertid till de skattelagsakkunnigas resonemang i fråga om fastighetsbeskattningen, som, såsom jag nyss nämnde, finansministern fallit tillbaka på i propositionen. De sakkunniga hävdar den uppfattningen, att uppgiften att åt varje kommun garantera ett visst skatteunderlag, som ursprungligen tillmättes garantiskattesystemet, har förlotrat sin betydelse. De skattelagsakkunniga darrar inte på manschetterna i det sammanhanget. De sakkunniga förkla-

rar vidare, att något egentligt behov av en garanti av sådan art synes ej heller numera föreligga samt att för övrigt möjligheter torde saknas att anvisa till kommunerna knutna beskattningsföremål av den natur, att de utan avseende å inkomstutvecklingen erbjuder dem ett beständigt skatteunderlag av tillräcklig storlek.

Då de sakkunniga trots denna sin inställning velat slå vakt om garantiskattesystemets fortbestånd, kan detta inte tillskrivas annat förhållande än att de överbetonat hänsynen till kommunernas s. k. berättigade intressen, medan kraven på rättvisa och jämlikhet i beskattningen ställts något i bakgrunden.

Det torde enligt de sakkunnigas mening i allmänhet kunna sägas, att kommunernas utgifter stegrats så avsevärt, att »man icke utan tvingande skäl bör fråntaga dem de inkomster, som nu tillkomma dem och vilkas bortfall skulle mera nämnvärt påverka utdebiteringen». Att kommunernas utgifter alltmer gått i höjden, är visserligen ovedersägligt. Den år 1951 beslutade utdebiteringen i riket utgjorde sålunda i genomsnitt för primärkommunerna 9:83 och för lands- tingen 4:02 kronor, motsvarande en höjning av den året dessförinnan beslutade utdebiteringen med cirka 21 respektive 33 procent. Den under år 1952 beslutade utdebiteringen ligger sannolikt något högre. Denna utomordentligt höga utdebitering synes dock näppeligen kunna åberopas till stöd för ett bibehållande av ett skatteunderlag av helt konstruerad natur. Den understryker väl i stället angelägenheten av att den kommunala beskattningen — liksom i princip den statliga — anknytes till faktisk inkomst och därmed till skatteförmågan. Och icke kan väl, enligt de sakkunnigas mening, fastighetsskattens bortfallande mera nämnvärt påverka utdebiteringen? De har ju själva närmast påvisat motsatsen. Enligt en av dem verkställd provtaxering avseende år 1952 skulle fastighetsskattens bortfallande medföra en genomsnittlig höjning av utdebiteringen till allmän kommunalskatt av 58 öre. Därvid är emellertid att märka, att denna prov-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

taxering näppeligen kan betraktas såsom representativ för riket i dess helhet. Fastighetsskatteunderlaget för hela riket sagda år låg nämligen i förhållande till totala antalet skattekonor cirka 30 procent lägre än för de provtaxerade kommunerna. Den genomsnittliga utdebiteringshöjningen skulle från sådan utgångspunkt stanna inte vid 58 öre utan vid cirka 40 öre. Det bör sålunda kunna sägas, att från de sakkunnigas egna utgångspunkter fastighetsskattens bortfallande inte skulle mera nämnvärt påverka den kommunala utdebiteringen.

För en särbeskattning av fastighet i kommunalt hänseende i förhållande till andra beskattningsföremål kan principiella skäl icke åberopas. Den omständigheten, att fastigheterna en gång i tiden representerat i stort sett det enda underlaget för täckande av särskilt landskommunernas utgiftsbehov, ligger ju helt på sidan därom och kan uppenbarligen icke i dagens läge utgöra något skäl för en objektbeskattning av fastighet, helst som de sakkunniga, såsom jag redan berört, funnit sig kunna konstatera, att den tidigare uppgiften att åt de olika kommunerna garantera visst minimum av skatteunderlag numera förlorat sin betydelse samt att något egentligt behov av en garanti av sådan art icke föreligger.

Då jag i det föregående talat om den genomsnittliga utdebiteringshöjningen av så och så många ören vid ett bortfall av fastighetsbeskattningen, har jag självfallet icke bortsett från att denna höjning i enstaka fall kan ställa sig väsentligt högre. Om och i den mån sådana fall anmäler sig, har man dock, om skatteunderlagets storlek och utdebiteringens höjd därtill föranleder, att falla tillbaka på det faktum, att vår lagstiftning sedan mer än 30 år tillbaka accepterat den kommunala skatteutjämningen såsom det instrument, som bör anlitas, när det kommunala skatteunderlaget befinnes otillräckligt. Garantisympunkten får därigenom anses vara tillgodosedd i den utsträckning som är skälig och möjlig. Det är anmärkningsvärt, att varken skatte-lagsakkunniga eller departementschefen

eller utskottet i något sammanhang funnit sig böra erinra om existensen av och syftet med just detta instrument för utjämning av det kommunala skatte-trycket.

Herr Spetz anförde ett exempel, som illustrerade, att man i något fall kan komma fram till en väsentlig utdebiteringshöjning. Det fall, som han därvid nämnde, gäller dock en församling, som tillsammans med andra församlingar bildar en kommun, och herr Spetz framhöll själv, att det måste betecknas såsom ett extremt fall. En undersökning, avseende visst antal kommuner, har redovisats i en tabell i propositionen, och utvisar denna en stegring av utdebiteringen med högst 1 krona 30 öre, under det att i andra kommuner siffran är mycket låg. Man kan ju säga, att det är synd om de kommuner, som genom fastighetsskattens slopande skall få sitt skatteunderlag minskat och följaktligen utdebiteringen något höjd, men vid bedömande därav skall man inte glömma att undersöka, vilken utdebitering de för närvarande har. Det kan då hända, att den är låg och att alltså en höjning med några tiöringar inte betyder så särskilt mycket.

Belastningen i fråga om det kommunala skattetrycket har varit utomordentligt skiftande. Norrlandskommittén var inne på vissa beräkningar rörande det kommunala skattetrycket i norrlandslänet, jämförda med riket i övrigt, och, om jag inte missminner mig, kom den till det resultatet, att den kommunala utdebiteringen där, låg mellan 20 och 25 procent högre än för landet i övrigt. Sådana förhållanden bör man inte alldeles bortse ifrån, när det gäller ett sådant konstaterande som att Stockholm skulle få vidkännas en höjning av utdebiteringen med så och så många tiotal ören i händelse av fastighetsskattens slopande.

Vad skulle det förresten innebära, om skattekonornas antal för Stockholms vidkommande av antydd anledning minskades och utdebiteringen något höjdes? Vilken är det som för sådant fall skulle få skattelindring? Vilken är det som betalar fastighetsskatten för fastig-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

heter, som man i allmänhet har att räkna med i Stockholm? Det är väl i stor utsträckning hyresfastigheter och övervältras väl då fastighetsskatten på hyresgästerna. Om man är angelägen om att med alla medel söka att minska hyrorna, skulle väl även fastighetsskattens slopande bidraga därtill.

Gamla skatter är goda skatter gäller inte längre. Den sentensen har på grund av utvecklingen förlorat allt värde, i varje fall i sådana sammanhang som det här ifrågavarande. Det finns inte längre något utrymme för en sådan mening som att fastighetsbeskattningen skulle innebära någon jämlik eller rättvis belastning av fastighetsägarna. Det ekonomiska livet har inte heller kunnat anpassas efter denna belastning. Fastighetsskatten utgår nämligen icke i någon bestämd relation till vare sig fastigheternas värde eller deras avkastning. Den är i hög grad beroende av ägarens subjektiva förhållanden. Det är knappast heller från den utgångspunkten möjligt att hävda, att fastighetsbeskattningen sedan så lång tid tillbaka inverkat på fastighetsvärdena, att dess borttagande skulle innebära en opåkallad rubbning i de bestående egendomsförhållandena, alltså en förmögensöverföring till fastighetsägarna. Jag tror inte på den satsen, och när den skymtar som ett skäl för skattelagssakkunnigas ståndpunktstagande, förefaller den alltså inte vara något starkt skäl eller något skäl alls.

Det sist sagda gäller självfallet även försöket att motivera »kommunens berättigade intressen» av fastighetsskattens bibehållande med att vissa kommunala utgifter, såsom för kommunikationsmedel, vatten- och avloppsledning m. m., skulle på ett påtagligt sätt tjäna fastigheternas behov. Kommunerna har dock möjlighet att genom särskilda avgifter skaffa täckning för dessa sina tjänster, en möjlighet som de också i stor utsträckning begagnar sig av. Att kommunerna skall skaffa sig ytterligare täckning härför genom en särbelastning av fastigheterna, som oftast står i omvänt förhållande till skatteförmågan, kan knappast framstå såsom försvarligt.

Sedan är ju de sakkunniga inne på att »fastighetsbeskattningen i dess nuvarande form torde kunna anses i viss mån ersätta en särskild värdestegringskatt». Denna uppfattning förefaller åtminstone mig mycket överraskande. Ännu har väl nämligen inte någon särskild värdestegringskatt accepterats i vår skattelagstiftning, lika litet som den nuvarande fastighetsbeskattningen någonsin har motiverats med att den skulle ersätta en sådan skatt. Uppenbart är väl ock, att fastighetsskatten, vars skiftande tryck och tyngd saknar varje samband med eventuellt uppkommen värdestegring, icke kan i något avseende utgöra substitut för en värdestegringskatt.

De sakkunniga har visserligen diskuterat men icke räknat med möjligheten att i garantiskattens ställe genomföra en från inkomstbeskattningen frikopplad objektbeskattning av fastighet, alltså vad som i diskussionen plägar betecknas som fristående objektskatt. Den innebär ju bland annat, att rätten till åtnjutande av det s. k. procentavdraget, vilken gäller vid den nuvarande garantibeskattningen, skulle bortfalla. Ett sådant förslag framlades på sin tid av kommunalskatteberedningen, som upptog ett repartitionstal, som var hälften så stort som det för den nu utgående garantiskatten gällande. Införandet av en dylik objektskatt i stället för garantiskatten skulle emellertid för närvarande innebära en avsevärd omfördelning av den beskattning, som nu bäres av fastigheterna, och betyda en icke oväsentlig skatteskärpning, framför allt för det stora flertalet jordbrukare men även för flertalet industrier, kraftverk och andra rörelser med avsevärt fastighetsbestånd.

Jag noterar icke utan tillfredsställelse, att finansministern inte har fallit för någon frestelse att förälska sig i någon sådan form för objektbeskattning av fastighet som den här antydda. Därtill vill jag i sammanhanget foga endast den reflexionen att det, såsom även finansministern konstaterat, näppeligen borde kunna ifrågasättas, att vid ett eventuellt införande av en fristående objektskatt

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

denna skulle kunna givas större tyngd än som svarar mot den effektiva objektskattebelastning, som den gällande garantiskatten medför. Någon fortsatt övervältring av skattebördan på fastigheterna, respektive dessas ägare, måste betraktas såsom utesluten; detta icke minst på grund av skattetryckets utomordentliga höjd.

Med det anförda har jag avsett att söka uppvisa, att skattelagsakkunniga från sina egna utgångspunkter bort, logiskt sett, komma till den slutsatsen, att någon objektbeskattning av fastighet över huvud taget icke bör ifrågakomma.

De skäl och synpunkter, som jag i det föregående tillåtit mig understryka, kan med mitt sätt att se icke viftas bort med mer eller mindre lösliga antaganden och resonemang av skiftande innehåll. Det kräves någonting annat och mera, då vi nu ändå hunnit därhän att frågan knappast gäller fastighetsskattens vara eller icke vara, utan i vilket tempo avvecklingen därav bör och kan ske.

På grund av de förutfattade meningar, som under tidigare skeden — ofta utan verifikation av verkligheten — präglat diskussionen omkring fastighets-skatten eller en objektbeskattning av fastighet över huvud taget, betraktar jag det såsom mycket tillfredsställande att ännu en utredning i denna stora fråga verkställts. Tillfredsställelsen gäller också — jag betygar det än en gång — att finansministerns överväganden i anslutning till denna utredning lett fram till en proposition i ämnet.

Jag ställer mig inte heller alldeles oförstående till att en viss försiktighet i ett så ömtåligt ämne som detta kan vara påkallad. Finansministerns försiktighet nödgas jag dock från mina utgångspunkter betrakta såsom något överdriven. Finansministern borde väl ha kunnat sträcka sig — vilket jag även tidigare har varit inne på — åtminstone så långt, att det första steget i form av repartitionstalets sänkning skulle ha stått i en bättre relation till de övervältringar på fastigheterna av skattebördan i kommunerna, som föranletts av de senaste höjningarna av de kommunala

ortsavdragen och taxeringsvärdena. Från denna utgångspunkt hade repartitionstalet bort sänkas icke med en, utan med två eller kanske tre enheter. Jag har dock ingen beräkning att tillgå på den punkten.

Sedan kan man ju i fråga om fastighetstaxeringsvärdenas stegring anlägga även andra synpunkter. Finansministern har i propositionen varit något inne därpå men han har dock varit av den meningen, att, när det gäller det första steget till fastighetsskattens avveckling, alltså sänkningen av repartitionstalet från fem till fyra, man har skäl att beakta även stegringen av taxeringsvärdena.

Jag tror för min del inte på att några kommunfinansiella olägenheter, åtminstone inte av någon allvarlig art är att räkna med genom fastighetsskattens slopande helt eller delvis. Jag finner knappast heller någon gripbar realitet av nämnvärd tyngd bakom talet om att genom fastighetsskattens eliminerande en övervältring av skattebördan skulle komma att ske från en kategori skattebetalare till en annan. Och talet om »kommunernas berättigade intressen», som skattelagsakkunniga så ofta för och även andra fullföljer — vad är det egentligen? Kan man inte säga, att kommunerna i själva verket inte är någonting annat än kommunmedlemmarna? Kommunernas berättigade intressen med avseende på fastighetsskatten blir då kommunernas icke fastighetsägande medlemmars intresse att enligt en ordning, som ur principiell och rationell synpunkt näppeligen kan försvaras, beskatta kommunernas fastighetsägande medlemmar i denna deras egenskap.

Jag vill till slut sammanfattningsvis säga, att jag personligen, vilket också framgått av vad jag här anfört, har den inställningen, att en objektbeskattning av fastighet i kommunalt hänseende icke låter sig väl försvara vare sig från principiella eller andra utgångspunkter. Den gällande garantiskatten har ingenting att skaffa med principen om skatt efter förmåga, och den tillgodoser icke rimliga krav på jämlikhet i beskattningen över huvud taget. Dess borttagande skulle in-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

nebära en verklig rationalisering av skattesystemet och ett underkännande av varje spekulation av sådant innehåll, som att vid en utpräglad eller djupgående lågkonjunktur, som icke kan förutsättas lämna fastighetsägarna oberörda, fastigheterna skall garantera kommunerna ett visst skatteunderlag till täckning av kostnaderna för fullföljande av deras uppgifter. Så omfattande som den kommunala verksamheten har blivit och så stort som medelsbehovet är för att täcka kostnaden för denna verksamhet, går det inte att resonera på det sättet att i en lågkonjunktur kräves det en garanti av fastigheterna för ett visst skatteunderlag. Fastighetsägarna drabbas också de av lågkonjunkturen, och de har därför lika svårt som andra att komma ut med skatten. Man måste därför gå fram på andra vägar, och då ligger det väl till på det sättet, att man får lita till den kommunala skatteutjämningen.

Jag hemställer, herr talman, i anslutning till det anförda om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade, med I) betecknade reservationen.

Härtill endast ett par ord i anledning av herr Spetz' anförande. Han yttrade, att hans parti inte nu kunnat vara med om en sänkning av repartitionstalet i snabbare tempo än med en enhet, alltså från 5 till 4, men samtidigt fullföljer han en annan linje, avseende ett bottenavdrag å taxeringsvärdet vid fastighetsbeskattningen å 20 000 kronor. För en fastighet med ett taxeringsvärde av detta belopp eller lägre — sådana fastigheter finns det många exempelvis i den landsända, där jag hör hemma, och väl också på andra håll i riket — betyder det att ägaren helt fritas från fastighetsbeskattning.

Jag har inte närmare övervägt denna linje, men jag vill gärna ställa frågan: anser man, att detta blir en rationellare ordning än en sänkning av repartitionstalet från 5 till 3 i stället för av finansministern föreslagna 5 till 4? Jag vet ju inte hur verkningarna av detta bottenavdrag blir, men jag tänker mig, att en sänkning av repartitionstalet från 5 till 3 är en effektivare väg för lättande av

fastighetsbeskattningen, och den medför väl också mera generella och därmed mera rättvisa verkningar.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle: Herr Velander frågade mig om de där fastigheterna i hans hemtrakt, som var taxerade i högst 20 000 kronor. Han undrade om jag ansåg att det var rimligt att ägarna av dessa skulle slippa att betala fastighetsskatt, medan andra fick göra det. Ja, herr Velander, enligt de tabeller som finns i utredningen och som är refererade i propositionen betalar dessa fastighetsägare redan nu ingen effektiv fastighetsskatt.

Därtill vill jag säga, att det är skillnad mellan att införa ett skattefritt avdrag på 20 000 kronor och att sänka repartitionstalet till 3. För en fastighet med exempelvis ett taxeringsvärde av en miljon kronor betyder en sänkning av repartitionstalet från 5 till 3 ett bortfall av 200 skattekronor, medan ett 20 000-kronorsavdrag för samma fastighet betyder ett bortfall av endast 8 skattekronor. Vad detta innebär för kommunerna framstår ju i tydlig dager.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Det var vissa uttalanden av herr Velander som jag skulle kunna instämma i, nämligen när han talade om den tacksamhet han uppenbarligen hyste över den utredning som nu har verkställt och utredningens positiva ställningstagande till en sänkning och ett begynnande avskaffande av fastighetsskatten. Bakom detta ligger kanske framför allt, att fastighetsskatten har undan för undan minskat i betydelse. För 20 år sedan gav fastighetsskatten en femtedel av alla skattekronor inom kommunerna. Nu är det bara en åttondel, och räknar man på de effektiva skattekronorna, finner man att andelen har sjunkit ända ned till en femtondel. Under sådana omständigheter — då fjorton femtondelar av skattekronorna kommer från annat håll — kan man givetvis ta upp frågan till debatt, om man skall helt avskaffa fastighets-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

skatten eller i vilket tempo man skall minska den i etapper.

Undersökningen har ju visat några av fastighetsskattens avvisidor, exempelvis att den tyckes drabba rätt nyckfullt. För t. ex. kommunägda fastigheter och allmännyttiga bostadsföretag är fastighetsskatten effektiv till 94 procent, och i bostadsrättsföreningar är den effektiv till 90 procent. I hyreshusen är den däremot effektiv till i genomsnitt blott 65 procent. För fastigheter som ingår i rörelse har den effektiva skatteprocenten fallit ända ner till 22 procent. Det är klart, att en fastighetsskatt, vars effektiva verkningsgrad på detta sätt varierar från 94 till 22 procent — siffrorna avser en undersökning i Stockholm — ingalunda är idealisk, utan man bör utreda, huruvida man kan avskaffa den eller, om det inte går, hur man kan reformera den.

Denna statistik har närmast gällt bostadshus. I fråga om jordbrukare har en undersökning visat, att 75 procent av alla jordbrukare praktiskt taget icke betalar någon fastighetsskatt. Deras inkomster ligger nämligen så högt över 5 procent av taxeringsvärdet, att de, om fastighetsskatten inte fanns, skulle betala motsvarande belopp i kommunalskatt i stället. För 75 procent av jordbrukarna har alltså fastighetsskatten för närvarande ingen som helst betydelse. Endast för 25 procent av jordbrukarna finns det således en mer eller mindre effektiv fastighetsskatt. För en jordbrukare, som inte har några inkomster alls, är fastighetsskatten effektiv till 100 procent — får han någon inkomst, blir fastighetsskatten undan för undan mindre effektiv.

Beträffande jordbrukarna förefinnes ju den speciella nackdelen, att om de inte har haft en inkomst, som har överstigit 5 procent av fastighetsvärdet med så stort belopp att de kan utnyttja ortsavdragen, har dessa avdrag helt eller delvis försvunnit. Det har givetvis varit fråga om just sådana jordbrukare, som har genom felslagna skördar fått sin ekonomi mycket försvagad, eller sådana jordbrukare som har varit högt skuldsatta. En av de största förtjänsterna med

reformen är att denna uppenbara orättvisa i väsentlig grad har avlägsnats genom den inbyggnad av fastighetsskatten i den kommunala inkomsts-katten, som här har skett.

Att ha klart för sig en hel del av avvisidorna är en sak. Men att avskaffa fastighetsskatten är en annan sak. En sådan åtgärd drabbar kommunerna. Jag tror att de flesta av oss — utom de som sitter på den bänk som vanligtvis står tom vid debatterna — tar det rätt lugnt, att Stockholm får en höjd skatt på 70 öre, om fastighetsskatten avskaffas. För Göteborg har jag inte kunnat få fram någon siffra, men jag skulle tro, att den blir något lägre än siffran för Stockholm. I Norrtälje — en stad med ett tydligen rikt bestånd av egnahemsvillor — blir skatteökningen emellertid 95 öre. Läger man till landstingsskatten, kommer man ända upp till 1 krona 25 öre. Det är uppenbart att man kan diskutera, om man skall göra en sådan skatteövervältring på en gång eller om man inte hellre skall gå fram i etapper.

Men i vissa andra fall blir det ännu mera angeläget att gå fram i etapper. Jag tänker på de stora kommuner i Skåne, där det har hopats flera storgods, vilkas ägare för närvarande i mycket stor utsträckning inte tycks betala annan skatt än fastighetsskatt. Där kan inträffa det fall som jag vill minnas herr Spetz berörde, att det i en kommun — om man lägger till ökningen av landstingsskatten — får en förhöjning med 1 krona 48 öre, beroende på att storgodsens fastighetsskatt försvinner. Fyra eller fem storgods vållar en betydande övervältring av skatt på de andra skattebetalarna i kommunen. En församling inom den ifrågavarande kommunen kommer att få en skattehöjning, som enligt sakkunnig beräkning blir så stor som 1 krona 60 öre. Jag tycker liksom herr Spetz, att detta är saker som borde mana även en herr Velander till någon försiktighet.

Därtill kommer emellertid andra saker. Jag kan inte underlåta att nämna vad sommarvillorna betyder. Jag vistas under en del av sommaren på en av dessa

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

kuster som är mycket rika på sommarvillor. Jag undrar om befolkningen där skulle kunna begripa varför alla de mer eller mindre välbärgade människor från olika håll — inte minst från Stockholm, men även från min egen hemstad — som bor där, borde helt och hållet fritagas från varje kommunalskatt, något som givetvis skulle ske, om sommarvillorna liksom alla andra fastigheter undantogs från beskattning.

Jag kan anföra det berömda exemplet ute ifrån Nämndö, alltså Strindbergs Hemsö. Om detta förslag genomfördes, skulle hemsöborna vakna en morgon och finna att deras skatt, landstingsskatten inbegripen, hade ökats med icke mindre än 3 kronor 75 öre. Jag skulle vilja vädja till de inte så fåtaliga av mina vänner i denna kammare, som emellanåt talar för skärgårdsfolket med brösttoner, som jag har litet svårt att anlägga, att betänka om det vore så lätt att resa ut till hemsöborna — om jag får kalla dem så — och övertyga dem om att det är absolut nödvändigt att öka deras skatt med 3:75 därför att vi måste befria alla de stockholmare och andra, som ligger där ute på sommaren, från all kommunal beskattning av deras sommarvillor.

Detta allt tycker jag är tillräckligt avgörande för att man skall finna att man inte på ett bräde kan slopa hela fastighetsskatten.

Men denna skatt har avvisidor, och då får man börja aveckla den så smått. Vad menas då med »så smått»? Jag vill erinra om att redan en sänkning av repartitionstalet med en femtedel eller från 5 till 4 verkar så, att fjärdedelen av hela den effektiva fastighetsskatten försvinner. Den minskas därigenom från 155 miljoner till 115 miljoner kronor enligt de sakkunnigas beräkningar.

Högern har ju en alternativ linje, nämligen en sänkning med tre procent. Motiveringen för det förslaget är bland annat att man därigenom skulle utplåna den höjning av fastighetsskatten som har skett genom den nyligen företagna upp-taxeringen. Ja, men så länge man har en fastighetstaxering får man väl räk-

na med att fastighetsägarna bör bära den börda som en upptaxering av fastigheterna medför. Kom ihåg att fastigheternas taxeringsvärde i praktiskt taget 13 år har varit i stort sett oförändrat här i landet! Att de stiger rätt avsevärt efter 13 år är inte att förvåna sig över. Men för att upphäva höjningen av fastighetstaxeringsvärdena skulle det enligt den uppgift, som lämnades oss i bevillningsutskottet — om jag antecknade riktigt — fordras att man gick ned från 5 procent till ungefär 3,5 eller 3,6. Man kommer alltså något närmare de av utskottet föreslagna 4 procenten än de av herr Velander föreslagna 3 procenten.

Jag skulle till slut vilja erinra om att så vitt jag minns alla kommunala sammanslutningar har avstyrkt fastighetsskattens slopande. Kommunalmännen menar att de knappast kan försvara en åtgärd som leder till en så stor höjning av kommunalskatten som fastighetsskattens avskaffande skulle göra. För mig skulle denna synpunkt visserligen inte vara helt avgörande, men förslaget har även andra vådor, bland annat den att ett slopande av fastighetsskatten skulle ge ett ytterst ojämnt resultat. Jag tycker därför att man bör ta ett steg i taget och under tiden överväga vad man för övrigt kan göra.

Jag har sedan bara ytterligare en sak till att ta upp i detta sammanhang, nämligen folkpartiets förslag att det skall medges ett avdrag på fastighetsvärdet med 20 000 kronor per fastighet. Per fastighet! Detta skulle onekligen innebära en betydande hjälp åt ägare av enfamiljshus. Men för ägare av tvåfamiljshus — och det finns väl något hundratusental sådana — skulle det bara bli halv hjälp, och för de hundratusentals personer, som sitter med fastigheter i bostadsrättsföreningar, skulle det inte bli någon hjälp alls. En minskning med 20 000 kronor av fastighetens miljonvärde, utslagen på alla lägenhetsägarna, vad skulle den betyda? Ingenting! Inte heller de, som bor i kommunala eller allmännyttiga bostadsföretags hus — det är ofta barnrika familjer — skulle få någon som helst hjälp, eftersom de 20 000 kronorna

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

utslagna på var och en inte betyder någonting. Och vilken hjälp skulle alla de människor som bor i hyreshus få genom att det beviljades ett avdrag med 20 000 kronor från hyreshusets taxeringsvärde på 1, 2 eller flera miljoner kronor? Ni förstår att det blir en droppe i havet!

Det är alltså en grupp som man hjälper, andra grupper som man hjälper i någon mån, vissa andra åter som man inte hjälper alls. Det kallar folkpartiet för rättvisa, eller till äventyrs någonting ännu vackrare.

Samtidigt skulle alla sommarvilleägare bli befriade från skatt, ty sommarvillorna går i allmänhet inte upp till 20 000 kronors värde. Hemsöborna skulle få samma dystra uppvaknande som förut, onsalaborna i göteborgstrakten på samma sätt.

Om man skulle göra en rättvis reform borde man tillåta ett avdrag med 20 000 kronor per lägenhet eller med annat mindre tal. Då skulle man ge hjälpen åt alla. Men vad skulle detta innebära? Det skulle, om vi håller oss till tjugotusen-kronorsavdraget, betyda att fastighets-skatten skulle så gott som försvinna överallt. Bara en mycket ringa bråkdel av den skatten skulle finnas kvar, och man kunde fråga sig, om inte då också den borde borttagas.

Jag kan inte finna, herr talman, att det förslaget är värt att resonera om. Jag tycker inte heller det är värt att spilla något krut på från deras sida som vill försvara det, ty någon reform i rättvisans och i den jämlika beskattningens tecken är det ingalunda.

Herr talman! Den reform som här föreligger i bevillningsutskottets betänkande rymmer åtskilliga andra viktiga sidor som vore värda belysning. Reformen som sådan är i många avseenden av utomordentligt värde, men jag betraktar den närmast som ett första steg. Jag har med glädje sett att departementschefen skrivit, att han vill samla erfarenheter och se när och hur man skall kunna ta ett följande steg. Detta är en reform i etapper, men även som sådan är det en betydelsefull reform. Och, herr talman,

det är med verklig glädje jag yrkar bifall till utskottets tillstyrkande av propositionen i detta avseende.

Herr VELANDER (h) kort genmäle: Herr talman! Endast en kort erinran gentemot den siste ärade talaren. Herr Sjödahl levde synnerligen högt på Nämndö och den höjning av utdebiteringen, som han räknat ut skulle ifrågakomma där och uppgå till 3 kronor 75 öre. Men herr Sjödahl bör väl ha tillit till vad som följer sig under propositionen nr 187, som vi om någon stund skall behandla. Sedan förhåller det sig naturligtvis så, att Nämndö är just ett av de där mest extrema fallen, som kan ifrågakomma i förevarande sammanhang. Det är självfallet, att den allmänna skatteutjämningen där får träda in. Såsom argument i den diskussion, som vi här för, kan emellertid Nämndö inte tillerkännas någon relevans.

Sedan säger herr Sjödahl, att alla kommuner avstyrkt fastighetsskattens slopande. I så fall har de väl också, herr Sjödahl, avstyrkt en sänkning av repartitionstalet från 5 till 4. Om därför dessa yttranden skall åberopas såsom argument eller skäl mot mig, gäller de väl också mot herr Sjödahl.

För övrigt nämnde jag i mitt första anförande något om förutfattade meningar, som det hade varit svårt att komma förbi under den diskussion som i många tiotal år förts i denna fråga. Jag undrar om det inte är något av förutfattade meningar, som skymtar i de yttranden, som herr Sjödahl åberopade.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle: Herr talman! Herr Sjödahl gjorde sig mycken möda att framställa förslaget om ett avdrag på 20 000 kronor som någonting ytterligt orättvist. Jag vill bara påpeka för herr Sjödahl, att jag i mitt första anförande pekade på att de sakkunniga varit inne på denna tanke. Domen drabbar alltså även de skattelagssakkunniga i detta fall.

När det gäller bostadsrättsföreningar-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

na tror jag herr Sjö Dahl helt bortser från de förslag som vi härefter skall behandla — vågar jag säga — om några minuter? Jag sade förut att jag inte ville gå in på detaljerna härvidlag, men jag måste säga att skillnaden när det gäller taxeringen på sommarvillorna och på en- och tvåfamiljsfastigheterna ju ligger emellan repartitionstalet 4 och det procenttal som schablonberäkningen kan komma att ge. Det är den marginalen som faller bort vid beskattningen.

Jag vill också tillägga, att när det gäller det taxeringsdistrikt, som herr Sjö Dahl vet att jag varit ordförande i under ett tiotal år och där han brukar vistas på somrarna, tror jag att bortfallet av den lilla marginalen icke påverkar skatteunderlaget i den kommunen med mer än någon bråkdel av en procent.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Velander förklarade att Nämdö är ett ytterlighetsfall. Ja, det är det mest extrema fall som jag känner. Men det finns naturligtvis alla varianter, och därmed också fall som ligger mycket nära intill och där det alltså kommer att bli en höjning med betydande belopp.

Herr Velander menade vidare, att när de kommunala förbunden avstyrkt att repartitionstalet skulle fastställas till 5, hade de också avstyrkt repartitionstalet 4. Ja, det kan hända att de gjort det — jag känner inte deras yttrande så i detalj. Men de har väl med än större styrka avstyrkt ett sänkande med fem enheter än med en enhet!

Herr Spetz förklarade, att förslaget om 20 000-kronorsavdraget, vilket jag betecknade som orättvist — en uppfattning som jag vidhåller — något litet varit framme även hos de sakkunniga. Jag tycker nog att det är sällan som våra sakkunniga förirrar sig, men om de förirrat sig en gång, blir väl saken inte bättre för det. Ett orättvist förslag blir väl inte rättvist därigenom att herr Spetz ärver det?

Vad sedan beträffar min exemplifikation, vill jag bara säga, att jag inte alls

tänkte på den kommun, där jag längtar att få vistas någon tid varje sommar. Den ligger gudskelov så svåråtkomlig, att det inte finns många sommarvillor där, även om det naturligtvis är några stycken. Men jag nämnde Onsala, herr Spetz.

Herr NILSSON, PATRICK (bf): Herr talman! Denna debatt har belyst den fråga, som vi nu diskutera, från så många håll och olika utgångspunkter, att jag inte skall uppta kammarens tid med något längre anförande. Jag skall endast avge en kort deklaration från det parti, som jag representerar.

Jag vill börja med att säga, att vårt parti, bondeförbundet, i princip är anhängare av fastighetsskattens avskaffande. Det är nu så lyckligt, att vi alla är eniga om den saken. Men även om man är anhängare av fastighetsskattens avskaffande, måste man väl ändå se till vilka verkningarna blir när beslutet i större eller mindre omfattning skall omsättas i praktiken.

Frågan om fastighetsskattens avskaffande är, som framgår inte minst av alla de exempel som här lämnats från olika håll, ett spörsmål med många aspekter. Frågan är inte så enkel som man kanske i första påseende uppfattar den. Man tycker att fastighetsskatten verkar orättvist så där i största allmänhet och vill kanske från denna utgångspunkt gå litet snabbare fram och ta ett krafttag för att så fort som möjligt komma fram till dess avskaffande. Ett sådant resonemang är förståeligt, men å andra sidan får man som sagt inte glömma bort, att det här gäller en fråga vars lösning får många konsekvenser, när man skall närma sig reformens utförande i praktisk tillämpning.

Kun gl. Maj:t har nu kommit med ett förslag som knäsetter principen, att fastighetsskatten så småningom skall avskaffas. Man har börjat med att sänka repartitionstalet från 5 till 4. Dessutom får ortsavdragen inräknas på det sättet att de verkar avdragande på fastighetskatteunderlaget. Detta är, så vitt jag förstår, två mycket betydelsefulla föränd-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

ringar, som vittnar om att man menar allvar då man säger att man skall försöka avskaffa fastighetsskatten och de orättvisor som kan följa med densamma.

Men det framlagda förslaget vittnar också om att man är på det klara med, att man måste gå fram med en viss försiktighet, vilket man enligt mitt förmenande alltid måste göra när det är fråga om förändring av beskattningsförhållandena. Det är en berättigad fordran att man får problemet belyst och så vitt möjligt får undersöka de konsekvenser, som kan uppstå, när man gör sig redo för genomförandet av den ena eller andra reformen. Om man går för brådstörtat till väga, kanske konsekvenserna blir helt annorlunda än vad man vid första påseendet trott att de skulle bli. Det inträffar inte så sällan vid handläggningen av frågor, som rör samhällseliga problem, att när en reform är genomförd och träder ut i tillämpning i det praktiska livet, så blir konsekvenserna kanske inte alls dem man räknat med. Frågan om fastighetsbeskattningens avskaffande är därvidlag inget undantag, och därför bjuder försiktigheten att man går fram i långsam takt.

Jag vill här parentetiskt säga, att de undersökningar, som är gjorda rörande hur ringa roll fastighetsskatten spelar, verkstälts under en högkonjunktur. Det siffermaterial, som därvid kommit fram, hade kanske blivit något annorlunda om det hade samlats in under en lågkonjunktur. Detta är ett faktum, som man i detta sammanhang inte bör alldeles bortse från.

Den motion från folkpartihåll, som innefattar förslaget om ett avdrag på 20 000 kronor, kan ju till en början synas rätt bestickande; tanken var ju att man därmed skulle nå de ekonomiskt svagast ställda i samhället. Man kan likväl inte neka till att konsekvenserna kan bli, såsom herr Sjöedahl här påpekade, rätt egendomliga. Även om de sakkunniga varit inne på samma linje, har de dock lämnat densamma, och det visar att de hade sina funderingar på var man skulle hamna, om man fullföljde den linjen.

Fastighetsskattens avskaffande måste ske successivt för att man skall få tillfälle att vinna klarhet om hur avskaffandet kommer att verka. Jag tycker att det är en icke så ringa fördel, som man redan vunnit. Jag vet inte om jag tolkar någon annans mening än min egen, men för egen del blev jag glatt överraskad, då jag i propositionen mötte förslaget om en sänkning av repartitionstalet. Jag var inte övertygad om — och kanske många andra med mig — att vi skulle få se det förslaget i en proposition redan i år.

När folkpartiets motion om avdrag med 20 000 kronor väcktes, ägde man inte någon kännedom om att Kungl. Maj:t skulle föreslå en sänkning av repartitionstalet. När nu detta förslag har kommit, så blir ju genom detsamma i fråga om fastigheter, som har högre taxeringsvärde än 20 000 kronor, folkpartiets krav tillgodosett i en mycket större omfattning än man på det hållet ens vågat drömma om.

Herr talman! Jag skall be att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag ansåg mig böra begära ordet på grund av åtskilliga synpunkter, som herrar Velander och Spetz här framfört.

Herr Velander gör gällande att en fastighetsskatt är en orättvis skatt, att det inte kan anföras några skäl för den och att den helt enkelt bör monstras ut. Utan att gå in på den mera ingående analys, som herr Velander här försökte göra av skattelagsakkunnigas uttalanden, vill jag likväl säga, att man först och främst aldrig kommer ifrån, att fastigheterna har ett mera bestående samband med en kommun än människor och rörelser över huvud taget. Fastigheterna sammantagna är kommunen. Det andra jag vill säga är, att det dock är förenat med vissa fördelar att vara fastighetsägare. Det är på sitt sätt ett privilegium att vara fastighetsägare. Därför bör man inte, menar jag, kunna göra gällande att en fastighetsskatt är principiellt oriktig som kommunalskatt.

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

Herr Velander sade vidare att man skall ha en skatt, som uttages efter förmåga och som är rättvis. Menar då herr Velander att den kommunala inkomstskatten är ett mönster för en förmågebeskattning, att den lille inkomsttagaren skall betala samma procent av sin inkomst i skatt till kommunen som den store inkomsttagaren? Det är möjligt att det är högerns syn på förmågebeskattning, men det är inte många som delar den. Jag menar därför, att tanken att sätta en fastighetsskatt i motsats till en proportionell inkomstskatt kanske inte är så lyckad.

Jag har velat ha detta sagt. Men samtidigt är det ju naturligt, med hänsyn till det förslag som jag lagt fram, att jag tillägger, att även om man alltså kan anföra principiella skäl för en kommunal fastighetsbeskattning, måste man också se frågan praktiskt. Det är inte alla principer, som man till varje pris vill genomföra.

Beträffande den kommunala fastighetsbeskattningen i Sverige har utvecklingen gått dithän att den form av fastighetsbeskattning, som vi nu har, har blivit i genomsnitt taget allt mer och mer betydelslös för kommunernas ekonomi. Det syfte som man angav för fastighetsbeskattningen år 1920, när den nuvarande fastighetsskattereformen infördes, nämligen att den skulle vara en garanti för de kommunala inkomsterna, har utvecklingen sprungit ifrån. Det är klart att man kan säga, att man då kunde gå över till en annan form av fastighetsskatt, eftersom ju garantiskattesystemet alltid varit förenat med många slag av orättvisor och har varit en tekniskt sett mycket olämplig skatteform. Men om man ser på de praktiska möjligheterna att införa ett annat slag av kommunal fastighetsskatt, så finner man, att man inte heller på den vägen skulle kunna komma till en beskattning, som bleve av någon större betydelse för den kommunala ekonomien.

Vi kan alltså konstatera att utvecklingen gått dithän att det nog finns skäl — då vi ändå tycker att det nuvarande systemet är så dåligt — att ta steget ut

och börja att tänka på en avveckling av den kommunala fastighetsskatten.

Jag säger *avveckla* och inte *avskaffa*. Ty såsom här redan tidigare har påpekats verkar den nuvarande fastighetsskatten ytterligt ojämnt; den är synnerligen effektiv i vissa kommuner och mindre effektiv i andra. Och följderna av detta blir, att fastän skatten i genomsnitt inte ger mer än en tiondel av kommunernas skatteinkomster och kanske inte mer än sex procent av deras totala inkomster, så har den i ett icke ringa antal kommuner en mycket stor betydelse, nämligen i de kommuner där skatten nu verkar effektivt.

Kungl. Maj:t föreslår att man nu skall ta bort 40 miljoner av de 155 miljoner som den effektiva fastighetsskatten ger, alltså något mer än en fjärdedel. Herr Velander vill helt avskaffa fastighetsskatten. Vi tänker bara på kommunerna, säger han, men inte på människorna. Vad menar herr Velander med detta? Jo, tydligen att vi bör tänka på de människor som nu bär en effektiv fastighetsskatt. Men herr Velander finner ingen anledning alls att tänka på de människor, som vid en avveckling av fastighetsskatten skulle få högre skatt. Man kan ju inte bara tala om att avvecklingen drabbar kommunerna och bortse från de enskilda människor, som får en övervältring av den skatt fastighetsägarna skulle slippa ifrån. Är det inte synd om dessa enskilda människor?

Vi får hjälpa dem genom skatteutjämning, säger herr Velander. Men skatteutjämningen verkar för närvarande som bekant endast i Norrbotten. Om vi utan vidare tar bort fastighetsskatten, är det sannolikt att skatteutjämningsfallen blir mer vanliga och kanske tränger litet längre söderut. Men en sådan stad som Norrtälje skulle inte få skatteutjämning, och då frågar jag: Är det inte synd om de skattskyldiga i Norrtälje, som vid ett avskaffande av fastighetsskatten skulle få sin utdebitering ökad med ungefär en krona? En arbetare med god inkomst, som kanske har 50 skattekoronor, skulle få betala ytterligare 50 riksdaler i skatt. Är det inte synd om honom?

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

Herr Velander kan visserligen svara, att skatten inte är så hög i Norrtälje och att den är ännu lägre t. ex. i Djurö, som man har talat så mycket om här i dag. Ja, det är sant, men 50 kronor är 50 kronor. Skattehöjningen blir inte mindre, därför att debiteringen förut varit lägre. Den ökade skattebördan blir precis lika stor, antingen den drabbar medborgare i en kommun med lägre utdebitering eller dem som bor i en kommun med högre utdebitering.

Jag kan för min del inte förstå, hur herr Velander kan ha så djupa känslor för rättvisa åt fastighetsägarna, som skulle befrias från fastighetsskatten, men totalt sakna alla känslor för de människor, på vilka fastighetsskatten skulle övervältras.

Både herr Velander och herr Spetz har talat mycket om skattelagsakkunniga och deras åsikter. Ett par av de sakkunniga sitter här vid väggen bredvid regeringsbänken, och det kan ju hända att de, om de fått tala i denna kammare, skulle haft åtskilligt att säga om de uppgifter herrarna serverat. Bland annat är jag säker på att de skulle ha vänt sig mot herr Spetz, när han talade om bottenavdraget på 20 000 kronor per fastighet och åberopade de sakkunniga. Det är sant att de sakkunniga nämner detta uppslag, men de avfärdar det och tar inte upp det. Under sådana förhållanden är det väl för mycket sagt, herr Spetz, att åberopa de sakkunniga i sammanhanget.

Naturligtvis skulle det vara mycket bra, om man kunde medge ett sådant bottenavdrag och därmed i viss mån uppmuntra dem som själva skaffar sig bostad. Men måste man inte här även tänka något på dem, som skall bära den skatt vi på det sättet skulle befria egnehemsägarna ifrån?

Herr Spetz framförde i detta sammanhang några funderingar som jag uppriktigt sagt inte kan följa honom i. Norrtälje stad kan väl anses tämligen representativ för mindre städer och tätorter i detta land, och det är bevisat att bottenavdraget enligt 1952 års taxering där skulle medföra en skattehöjning av 42

öre eller något mindre. Den sänkning av repartitionstalet från 5 till 4, som herr Spetz och jag är ense om, kommer samtidigt att medföra en skattehöjning i Norrtälje på mellan 20 och 30 öre. Sammanlagda skatteskärpningen skulle alltså bli ungefär 60 öre och skattehöjningen 30 kronor för den som har 50 skattekröner.

Nu säger herr Spetz, att denna minskning av skatteunderlaget i viss mån motverkas vid ett bifall till det förslag, som kommer upp under nästa punkt på kammarens dagordning. Men jag måste säga, att detta väl ändå är ett misstag. Den schablonanordning, som vi skall diskutera i nästa punkt, innebär ju av allt att döma, att den kommer att ge samma skatt som det nuvarande systemet. Det står visserligen i propositionen »på längre sikt». Ja, det är för den enskilde som man kan säga, att det jämnar ut sig på längre sikt. Men för de många är det så, att den ena faller här på skalan och den andra där på skalan, och genomsnittligt sett blir det därför ungefär en kommunal inkomstskatt av fastigheterna sammantagna av samma storleksordning som nu.

Jag kan inte förstå, hur herr Spetz kan räkna fram att det innebär någon hjälp för kommunen. Man kan visserligen säga, såsom skattelagsakkunniga kanske har tänkt sig, att det alltid med denna anordning, där så att säga egnehemsägarens ekonomi för fastigheten jämnas ut under en längre tidsperiod, om nu inte fastigheten är alltför skuldsatt, kommer att bli någon inkomstskatt. Men jag kan inte tro, att det kommer att ge kommunerna i en ort som Norrtälje någon väsentligt ökad inkomst. Ty det skulle betyda en ökad skatt för fastighetsägarna, och det gör det ju inte.

Jag kommer således till det resultatet, att herr Spetz' förslag särskilt i mindre städer och liknande tätorter måste innebära en icke oväsentlig skatteövervältning. Man kan naturligtvis påstå, att det kan vara rättvist, då det här gäller en kategori, som man vill gynna. Jag skall inte fördjupa mig så mycket i detta med hänsyn till att herr Sjö Dahl ju redan

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

har belyst denna fråga, men jag vill i alla fall ta upp ett spörsmål, nämligen bostadsrättsinnehavarnas ställning i detta fall.

Om man säger, att det kan finnas skäl för att ställa sig sympatisk till innehavarna av enfamiljsbostäder, skall vi då inte ställa oss lika sympatiska till den kategori, som försöker lösa sin egen bostadsfråga genom att köpa en lägenhet i ett bostadsrättsbostadshus? Varför skall inte denna kategori få motsvarande lättnad? Varför skall vi tvärtom vältra över skatt på den kategorien genom att gå på det förslag, som herr Spetz här lägger fram? Det innebär en orättvisa, som vi inte kan se bort ifrån. Med den ringa belysning, som denna fråga ändock har fått i utredningen när vi vet så litet om den och när den är så omtvistlig, måste det vara ett uttryck för godtycke, om vi skulle ge oss in på att göra en sådan ändring nu. Det finns här frågor, som kan komma fram till behandling, men det får bli i framtiden, när vi har fått större erfarenhet av hur detta problem utvecklar sig.

Jag betraktar alltså ett bifall till utskottets förslag såsom en begynnande avveckling av den kommunala fastighetsskatten, men denna avveckling måste ske så försiktigt, att vi inte skapar stora störningar. Ingen kan ju ha ett intresse av att vi åstadkommer stora störningar i de ändå till antalet icke få kommuner, där den nuvarande fastighetsskatten faktiskt har betydelse. Jag tror att det ur alla synpunkter är klokast att stanna vid det steg, som här föreslås från Kungl. Maj:ts och utskottets sida.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Herr statsrådet började med att säga, att jag hade den uppfattningen, att fastighetsskatten var en orättvis skatt och att det inte fanns något skäl för att bibehålla den. Statsrådet gjorde ett försök att prestera ett sådant skäl, och han underströk i det sammanhanget det alldeles särskilda samband, som han ansåg förefinnas mellan fastigheterna och

kommunen respektive fastighetsägarna och kommunen. Och därmed var statsrådet inne på den s. k. intresseprincipen, vilken alltså skulle motivera en särbelastning av fastigheterna i beskattningshänseende. Jag kan inte neka till att jag då gjorde den reflexionen, att statsrådet nog agerade rätt långt i det förflutna. Jag tror inte, att intresseprincipen kan vara en rationell grund att bygga på vid avvägning av skatteplikten olika medborgare emellan. Skall man söka bygga upp ett skattesystem för den kommunala beskattningen på intresseprincipen kommer man säkerligen till resultat, som i många hänseenden måste vara att beteckna såsom det rena godtycket. Jag tror alltså inte, herr statsråd, att man kan leva så särskilt högt på intresseprincipen.

Sedan frågade statsrådet, om jag ansåg, att den kommunala inkomstskatten var något mönster för rättvisa och skälighet i beskattningsväg, och därvid var statsrådet något inne på de större och de mindre bland de skattskyldiga mot bakgrunden av den bristande progressiviteten i den kommunala beskattningen — åtminstone fattade jag det så. Jag vill därtill säga, att den sistnämnda synpunkten i detta sammanhang inte spelar minsta roll. Vi har ju alltid varit eniga om att, då det gäller att avväga progressiviteten i statsskatten, hänsyn skall tas till skattesystemet i dess helhet. Följaktligen skall vid den avvägningen även hänsyn tas till att kommunalskatten icke är progressiv.

Jag yttrade i mitt första anförande åtskilligt om kommunernas »berättigade» intressen och jag antydde, att människorna — alltså de skattskyldiga — kom något i bakgrunden. Då frågar statsrådet: »Vilka människor?» Ja, i det sammanhanget herr talman, tänker jag på de sämst ställda, ty de bättre ställda drabbas som regel inte av någon effektiv fastighetsskatt. Denna drabbar de sämst ställda, de mindre fastighetsägarna, som är skuldsatta eller som har stor försörjningsplikt. Även om statsrådet kan säga, att det dock förekommer personer i bättre inkomstlägen som också

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

drabbas av effektiv fastighetsskatt, ger dock de undersökningar, som föreligger på detta område, vid handen, att det är de sämst ställda, som främst drabbas av effektiv fastighetsskatt. Det är det som givit anledning till talet om att fastighetsskatten drabbar de skattskyldiga i omvänt förhållande till skatteförmågan.

Herr statsrådet frågade i detta sammanhang, om jag inte tyckte synd om den skattskyldige i Norrtälje, som inte hade någon större inkomst och som genom fastighetsskattens eliminerande skulle få en ökad kommunalskatt. Ja, är han fastighetsägare, följer därav, att jag med min inställning önskar hjälpa honom. Är han inte fastighetsägare, har jag redan förut pekat på den väg jag vill följa: den kommunala skatteutjämningen. Om Norrtälje har en mycket låg utdebitering och följaktligen vid en ökning av kommunalskatten med något tiotal ören till följd av slopandet av fastighetsskatten ändå inte får någon högre utdebitering än att den kan betecknas som ganska lindrig i förhållande till vad som gäller i andra kommuner, kan jag inte tycka synd om någon skattskyldig i Norrtälje.

För övrigt tycker jag nog att statsrådet inte bör betrakta saken så som om han och jag befann oss på helt olika vägar. Vi är ju ense om att fastighetsskatten kan och bör avvecklas. Statsrådet föreslår, att man skall börja med en sänkning av repartitionstalet från 5 till 4. Jag har sagt, att jag skulle ha känt mig rätt tillfredsställd, om statsrådet velat ta ett steg till och föreslagit en sänkning av repartitionstalet från 5 till 3. Jag har också antytt att detta skulle ha varit motiverat med hänsyn till den faktiska övervältring av skattebördan på fastigheterna, som ägt rum genom 1952 års beslut om höjning av ortsavdragen. Med mina utgångspunkter har det också blivit en skatteövervältring på fastigheterna till följd av den starka stegringen av taxeringsvärdena samma år.

Vad en reglering av ortsavdragen kan betyda skulle jag förresten vilja illustrera med ett exempel. Vad var det som skedde år 1919 eller 1920 — jag kan inte för ögonblicket säga vilket av dessa år som

var det avgörande? Jo, genom den då genomförda regleringen av ortsavdragen skedde en övervältring av skattebördan i kommunerna på fastighetsägarna med något mellan 50 och 75 procent. Förslag, som leder till sådana resultat, är för visso att beteckna som i högsta grad orättvisa och äventyrliga.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skulle inte ha tagit upp frågan om olika skatteprinciper, om inte herr Velanders hade gett sig in på det området, ty det är alldeles riktigt, att det är rätt meningslöst att diskutera skatteteorier i ett läge, där vi är överens om den praktiska utgångspunkten

Jag begärde emellertid inte ordet bara för att säga detta, utan jag gjorde det också därför att jag inte kan styra mitt okynne när det gäller att något illustrera herr Velanders tes, att han är ute för att hjälpa de små, emedan de stora inte behöver någon hjälp. Då kan vi ta fallet Skabersjö. Där kom herr Velanders förslag att innebära en kraftig skattelättnad för fideikommissarierna på Skabersjö och Hyby och för innehavarna av de stora godsens Torup och Klågerup, under det att de små bönderna i dessa socknar inte får någon som helst lättnad, ty de har icke någon effektiv fastighetsskatt. Detta är för visso en belysning av herr Velanders tes om de stora och de små.

Sedan vill jag tillägga ytterligare en sak. Det var alldeles riktigt, att det efter 1920 års kommunalskattebeslut blev en kraftig övervältring av kommunalskatten på fastighetsägarna. Men herr Velanders, som kanske inte var med på den tiden — vilket jag var — minns säkerligen inte, hur det förhöll sig. Jag skall därför illustrera detta med ett exempel.

I min hembygd hade vi vid 1918 års taxering en kronoarrendator, som hade skyldighet att svara för fastighetens fastighetsskatt. Han blev taxerad till ställig inkomstskatt för 192 000 kronor, och samtidigt var han enligt då gällande lag skyldig att betala skatt till kommunen,

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

som om han endast hade en inkomst på 12 000 kronor. Han hade alltså 120 skatte-kronor. Om han då nästa år rättvis- ligen taxerades för 150 000 kronor, blev det en våldsam skatteöverbiltring. Han fick i stället 1 500 skatte-kronor, men det var alldeles rättvist att så skedde.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag skulle vilja ge herr stats- rådet fullkomligt rätt när det gäller den sista delen av hans anförande, som var riktat till mig. Han sade nämligen att det material, som vi har för att bedöma verkningarna av 20 000-kronorsavdraget, verkligen inte är så rikhaltigt, att vare sig han eller jag kan komma med några exakta beräkningar.

När det gäller fastigheterna i Norr- tälje förhåller det sig på det sättet, att sänkningen av repartitionstalet och ett skattefritt avdrag i botten inte staplas på varandra utan i stor utsträckning går in i varandra, skulle jag förmoda. Låt oss säga att en fastighet inte har mer än 8 effektiva skatte-kronor, och att en sänkning av repartitionstalet från 5 till 4 innebär att dessa 8 skatte-kronor helt försvinner. 20 000-kronorsavdraget har då inte någon som helst betydelse för den fastigheten. Och finns det kvar 2, 3 eller 4 skatte-kronor, är det dessa skat- tekronor som försvinner. Givetvis blir det en högre utdebitering än enbart på grund av sänkningen av repartitionsta- let. Men hur stor den blir, kan vi inte exakt beräkna. Jag räknar den kanske till 10 öre, och herr statsrådet kanske räknar den till 25 öre — jag uppfattade inte riktigt siffran. Vi kan inte övertyga varandra därom, ty materialet ger inte tillräcklig grund för detta.

Herr statsrådet sade att de sakkunni- ga hade avstyrkt förslaget om ett avdrag. Jag läste igenom de sakkunnigas utta- lande på denna punkt, men det fanns verkligen inte ett enda ord om detta. Ej heller har de sakkunniga avstyrkt för- slaget om en sänkning av repartitions- talet, varför det är uppenbart att de sak- kunniga på denna punkt intagit ungefär samma ståndpunkt i båda dessa frågor.

Här talas nu återigen om orättvisan för dem, som har lägenheter i ett bo- stadsrättshus. Men jag skulle vilja säga att i detta fall aldrig ifrågasatts någon ändring i inkomstberäkningarna när det gäller hyresvärdering eller avdrag. Den, som äger en bostadsrättslägenhet och gör en stor reparation, får ju även i fortsättningen dra av det beloppet.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är ju på det sättet, att de sakkunni- ga, när de kommit till till slutet av sin framställning, framlagt vissa förslag. Det är de förslagen, som de sakkunniga har tillstyrkt, men de sakkunniga har inte framlagt något förslag i fråga om detta 20 000-kronorsavdrag, och då kan man väl inte säga att de har tillstyrkt det, utan då får man väl åtminstone säga att de har avfärdat det.

Vad beträffar frågan, om de inte har tillstyrkt en sänkning av repartitionsta- let från 5 till 4, undrar jag vem som har sagt detta. Det är Kungl. Maj:t som har föreslagit det och inte kommittén, och jag har aldrig sagt att de sakkunniga har någon del i den saken.

Jag återkommer sedan till 20 000-kro- norsfastigheten i Norrtälje. Är det inte så, herr Spetz, att den fastigheten — om fastighetsskatten är effektiv — nu be- lastas med 10 skatte-kronor? 5 procent av 20 000 är lika med 1 000 d. v. s. 10 skatte-kronor. Genom sänkningen av re- partitionstalet från 5 till 4 slipper fas- tighetsägaren 2 skatte-kronor. Med herr Spetz' förslag slipper han ytterligare 8 skatte-kronor.

Låt mig sedan till sist säga herr Spetz, att om herr Spetz medger att det mate- rial, varpå han bygger sitt förslag om detta 20 000-kronorsavdrag, är synner- ligen klen, är det väl herr Spetz som skall dra konsekvenserna härav och inte vi andra.

Herr VELANDER (h): Herr talman! När jag begärde ordet, var det inte där- för att jag eftersträvade att herr stats- rådet inte skulle få sista ordet, utan där-

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

för, att statsrådet införde ett begrepp i diskussionen, varigenom han väl menade, att han skulle undgå erinringar från min sida; det var Skabersjö!

Ja, herr statsråd, om man skall dryfta Skabersjö skattemässigt, behövs ytterligare en del premisser. Bland andra behövs den uppgiften, huruvida den faktiska inkomsten av detta stora gods närmade sig ett belopp som motsvarade procentavdraget. Om så är förhållandet, skulle ju följden bli, om fastighetsskatten eliminerades, att skatteunderlaget icke minskades i kommunen.

När man tänker på sådana exponenter för de skattskyldiga, som vi »lappar» egentligen inte räknar med, får man väl också beakta en sådan sak som att det inte utan vidare går att säga, att de inte lämnar vederbörligt bidrag till det kommunala skatteunderlaget på den grund att de inte redovisar en så eller så stor nettoinkomst. Det är av vikt att få veta, hur många människor de sysselsätter. Vilka inkomster tillföres dessa, och hur inverkar de inkomsterna på det kommunala skatteunderlaget?

Med detta vill jag ha sagt, att, om statsrådet inför ett sådant begrepp som Skabersjö i diskussionen, det inte går att utan vidare dra snart sagt vilka slutsatser som helst blott från den utgångspunkten att under ett visst år eller under vissa år någon inkomst överskjutande procentavdraget inte förelegat.

Herr statsrådet hade uppmärksammat, att skattelagsakkunniga lyssnat till vad vi här haft att andraga. Jag vill ju inte yrka på att de skall beredas tillfälle att yttra sig däröver. Men jag kan tänka mig, att både statsrådet och jag kan ha anledning att söka få vissa begrepp upplärade, vilket de nog skulle kunna medverka till. Men det måste tyvärr ske i annat sammanhang.

Herr statsrådet hade också ett annat exempel, den store inkomsttagaren från åren 1919 och 1920. Jag förstod inte riktigt vad han hade med denna diskussion att göra. Eftersom det gällde en fysisk person, hade han kanske en viss glädje av de höjda ortsavdragen. Dessa inverkade väl inte i och för sig på den

inkomst, han redovisade till beskattning, även om de inverkade på nettoinkomsten. Men även det fallet är för mig likställt med Skabersjö, eftersom jag inte har någon kännedom om det.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle: Herr statsrådet menade, att jag skulle dra konsekvenserna av vad som kommit fram under diskussionen. Ja, jag är så pass stor realist, att jag är fullt på det klara med, hur det kommer att gå, men jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att herr statsrådet ville tänka litet på denna sak och ge exempelvis de sakkunniga en rekommendation att titta litet mera på den, ty det kan vi väl ändå vara ense om, att enligt de linjerna skulle de många små fastighetsägarna få en lindring i fastighetsbeskattningen, och jag tror att vi kan anse att detta är rimligt och rättvist.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag begärde inte ordet för att få sista ordet mot herr Velander, utan i rent upplysningssyfte.

Det kanske var oriktigt av mig att vid en sådan här diskussion förutsätta att folk minns hur det var på den tiden. Herr Velander sade, att det då skedde en stark övervältring av skatt på fastighetsägarna. Vad berodde det på? Jo, det berodde på att före 1920 behövde inte fastighetsägarna betala skatt till kommunen för sina verkliga inkomster av fastighet, utan de betalade bara fastighetsskatten, som beräknades efter 6 procent på taxeringsvärdet av jordbruksfastighet och 5 procent på taxeringsvärdet av annan fastighet. 1920 års riksdag fattade det beslutet, att även fastighetsägarna skulle betala skatt för sin verkliga inkomst. Tekniskt ordnades detta så, att de fick betala sin fastighetsskatt efter 6 respektive 5 procent på taxeringsvärdet, och därefter fick de betala inkomstskatt för den överskjutande delen av inkomsten. Därav följer nu i det av mig åberopade fallet, att 1918 betalade denne jordbrukare endast skatt för

Ang. vissa ändringar i fastighetsbeskattningen.

6 procent av taxeringsvärdet, men från och med 1921 års taxering fick han betala skatt på hela sin inkomst. Det var därigenom som denna övervältring uppstod, som herr Velander talade om.

Till herr Spetz skulle jag bara vilja säga, att när jag ansåg att han borde ta konsekvenserna, menade jag, att när herr Spetz nu själv erkänt att underlaget för hans yrkande är mycket svagt, så borde herr Spetz ta tillbaka det yrkandet i dag och ställa det på framtiden.

Herr MAGNUSSON (h): Herr talman! Jag vill ansluta mig till herr Velanders förslag om upphävande av fastighetsskatten, men med hänsyn till den debatt, som här har förts, skall jag be att få yrka bifall till den under beteckningen II avgivna reservationen av herrar Velander och Nilsson i Svalöv, som går ut på att repartitionstalet skall sänkas till 3.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande betänkandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herrar Velanders och Nilssons i Svalöv vid betänkandet anförda, med II betecknade reservation; samt 4:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Velander begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen

sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Herr Spetz äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 49 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Velander och

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 14.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 27 mars 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 187, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits, att beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter vid taxering skulle ske enligt en förenklad schablonmetod. Såsom inkomst skulle i princip upptagas beräknad ränta å ägarens eget kapital i sådan fastighet. Procenttalet för räntan hade föreslagits till 3. Av tekniska skäl skulle räntebereäkningen utföras på sådant sätt, att ränta efter nämnda procenttal beräknades å fastighetens hela taxeringsvärde, varefter avdrag gjordes för ägarens verkliga räntekostnader för lånat kapital i fastigheten.

I enlighet härmed hade för 24 § 2 mom. första stycket kommunalskattelagen föreslagits följande lydelse:

Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat tre procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 596 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 187;

2) motionen I: 473 av herr *Lundqvist*, vari hemställts, att riksdagen — under förutsättning att propositionen nr 187 av riksdagen i princip godtoges — måtte besluta sådan ändring av 24 § 2 mom. första stycket kommunalskattelagen, att detta författningsrum finge följande lydelse:

Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat två procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

3) motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*, vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 187 för sin del måtte besluta, att hyresvärdet vid taxering av inkomst av en- och tvåfamiljsvillor skulle beräknas efter 2,5 procent av taxeringsvärdet i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 3 procent.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att hyresvärdet av sommarbostad skulle upptagas till högst hälften av den hyra, som gällde för motsvarande permanentbostad;

b) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist* m. fl. och II: 360 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte uttala, att den genom 1952 års allmänna fastighetstaxering höjda nivån på taxeringsvärdena icke vid 1953 års inkomsttaxering borde föranleda ökning av det värde, till vilket villaägares bostadsförmåner upptoges.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187, för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin* m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist* m. fl. och II: 360 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 596 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

4) motionen I: 473 av herr *Lundqvist* ävensom

5) motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*,

måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 474 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 596 av herr *Hjalmarson* m. fl., avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin* m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Lundqvist* m. fl. och II: 360 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl.,

3) motionen I: 473 av herr *Lundqvist* ävensom

4) motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*,

måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Spetz*, *Johan Persson*, *Sjölin*, *Åqvist* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av motionen II: 595 av herr *Larsson* i Stockholm och fröken *Vinge*, för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring av 24 § 2 mom., som i reservationen angivits;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 281 av herrar *Axel Andersson* och *Hansson* samt II: 368 av herr *Sjölin* m. fl.,

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

2) de likalydande motionerna I: 282 av herr Lundqvist m. fl. och II: 360 av herr Nilsson i Göingegården m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 474 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 596 av herr Hjalmarson m. fl. samt

4) motionen I: 473 av herr Lundqvist, måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Sjölin* och *Åqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 187 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av de likalydande motionerna I: 281 av herrar Axel Andersson och Hansson samt II: 368 av herr *Sjölin* m. fl., för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med i reservationen angivna ändringar av 24 § 2 mom. samt punkt 6 av anvisningarna till 24 §;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 282 av herr Lundqvist m. fl. och II: 360 av herr Nilsson i Göingegården m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 474 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 596 av herr Hjalmarson m. fl.,

3) motionen I: 473 av herr Lundqvist samt

4) motionen II: 595 av herr Larsson i Stockholm och fröken Vinge,

mätte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I den av herr *Spetz* m. fl. avgivna reservationen hade för 24 § 2 mom. första stycket kommunalskattelagen föreslagits följande avfattning:

Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat två

och en halv procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

I herrar *Sjölin*s och *Åqvist*s reservation hade för samma lagrum förordats följande lydelse:

Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat tre procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Användes fastigheten enbart som sommarbostad skall såsom intäkt upptagas ett belopp motsvarande en och en halv procent av taxeringsvärdet. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

Herr **VELANDER** (h): Herr talman! Enligt föreliggande proposition, som i allt väsentligt sammanfaller med ett av 1950 års skattelagsakkunniga framlagt förslag i ämnet, skall inkomsten av en- och tvåfamiljsfastigheter upptas till 3 procent av taxeringsvärdet. Avdrag får därefter göras för ränta å lånat kapital i fastigheten.

Såsom motiv för förslaget har de sakkunniga anført bl. a., att deklarations- och taxeringsförfarandet beträffande inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter vore särskilt betungande och lämnade rum för ett olikformigt beskattningsresultat. Svårigheter gjorde sig gällande såväl vid fastställandet av bruttointäkten — värdet av bostadsförmånen — som i fråga om omkostnaderna. Det hade, säger de sakkunniga, visat sig svårt och stundom omöjligt att kontrollera riktig-

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

heten av i deklarationen upptagna avdragsbelopp och att särskilja avdragsgilla omkostnader från icke avdragsgilla sådana.

De erinringar, som från skattelagsakkunnigas sida gjorts mot den nuvarande ordningen för bestämmande av hyresvärdet, bottenar i det förhållandet, att man vid taxeringen i allmänhet använder sig av schabloner. De sakkunnigas förslag bygger emellertid också på en schablon, och då denna dessutom omfattar både bruttointäkt och alla omkostnader utom gäldränta, synes anmärkningen vara av föga relevans. Vad angår kontrollen av de i deklarationen upptagna avdragsbeloppen, torde denna knappast ställa sig svårare i fråga om villafastigheter än i fråga om andra förvärvskällor. Då bevisbördan i detta avseende därjämte åvilar den skattskyldige, torde risk knappast föreligga att avdragen skall bli för höga.

Självfallet är emellertid, att det i och för sig är synnerligen önskvärt att åstadkomma en förenkling av taxeringen. En sådan förenkling får dock icke ske på bekostnad av jämlikhet och rättvisa i beskattningen. Det är väl ändock de skattskyldiga och deras behöriga intressen som bör ställas i förgrunden.

Enligt förslaget kommer emellertid skatten icke att utmätas efter vederbörandes skatteförmåga eller faktiska inkomst utan efter den antydda schablonen, grundad på uppfattningen om vilken inkomst förvärvskällan bör lämna. Man är därmed närmast inne på en form av objektbeskattning och icke en inkomstskatt i vanlig mening. Detta kan näppeligen försvaras, icke minst med hänsyn till beskattningens nuvarande höjd, som måste förutsätta, att endast den verkliga inkomsten får beskattas. Förslaget tar icke heller någon hänsyn till hur förvärvskällan i det särskilda fallet skötes. Den som har stora omkostnader, exempelvis på grund av mera omfattande reparationer, får inte göra större avdrag än den som underlåter att över huvud taget verkställa reparationer. Olikhet i beskattningen uppkommer också särskilt mellan ägare av nya fas-

tigheter och ägare av äldre fastigheter. Det skulle kunna anföras flera exempel därpå.

Ur principiella synpunkter kan sålunda det framlagda förslaget icke anses godtagbart.

Även med hänsyn till förslaget praktiska verkningar finns anledning till erinringar. Enligt min uppfattning kan det sålunda icke råda något tvivel därom, att dess genomförande måste innebära en icke oväsentlig skatteskärpning. Skattelagsakkunniga hade kommit till ett procenttal för bestämmandet av nettointäkten av 3,5. Sedan taxeringsvärdena numera höjts med 50 procent eller mera, motsvarar det av departementschefen föreslagna procenttalet 3 ett procenttal, ställt i relation till de tidigare taxeringsvärdena, av ca 4,5. Propositionens förslag innebär alltså en skärpning i förhållande till vad de sakkunniga förorddat. Detta visar, att man här rör sig på ett plan, som väl ändå kan betecknas såsom ganska godtyckligt valt.

Att så är fallet, återspeglas också i remissinstansernas yttranden. Visserligen dominerar den synpunkten, att förslaget är ägnat att förenkla den taxeringsmässiga beräkningen av avkastningen av en- och tvåfamiljsfastigheter — för många remissinstanser räcker det med ett påpekande av den förenkling av taxeringsförfarandet som åstadkommes — men även andra motiveringar skymtar, en del rätt så originella.

Bostadsstyrelsen säger sig sålunda ha många exempel på hurusom spekulationer i fråga om skattefria avdrag föranlett ombyggnadsåtgärder, där nybyggnad eljest skulle varit den tekniskt-ekonomiskt riktiga lösningen. Ja, just det! Människorna skall inte reparera sina fastigheter, när de då kan påräkna avdrag för reparationskostnaden. I stället skall man hänvisa dem till nybyggnad, i vilket fall något avdrag i skattehänseende icke får åtnjutas.

Arbetsmarknadsstyrelsen har funnit, att nuvarande skatteregler otvivelaktigt medförde en stimulans att utföra reparationer och förbättringar av en- och tvåfamiljshus, vare sig dessa arbeten vore

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

angelägna eller icke, men med förslagens genomförande komme denna extra stimulans till investeringar att försvinna, vilket i nuvarande läge vore till fördel ur arbetsmarknadssynpunkt. Här vill man alltså via skattelagstiftningen vidga basen för en dirigering av människornas handlande, när det gäller deras bostadsförhållanden.

Det är ju alldeles uppenbart, att sådana synpunkter inte får på något sätt vara avgörande för eller läggas till grund för en mera definitiv ordning för skattepliktens bestämmande.

Dessa exempel ger emellertid otvetydigt vid handen, att förordandet av den ifrågasatta lagstiftningen icke motive-rats av att man vill nå största möjliga jämlikhet och rättvisa i beskattningen, utan av skäl, som icke har någonting därmed att skaffa — först och sist underlätandet av taxeringsarbetet. Såsom jag redan anført, har jag icke velat underskatta betydelsen av den sistnämnda synpunkten. I första rummet måste jag dock ställa de skattskyldigas anspråk på en verklig uppskattning av deras inkomst, anpassad så långt detta är möjligt, till de till sin natur högst skiftande taxeringsfallen. Ett underkännande av dessa anspråk i ett läge, då skattetrycket nått en maximal tyngd, måste med mitt sätt att se framstå såsom föga försvarligt. Det måste också anses bottna i en fiskalisk inställning, som sträcker sig alltför långt.

Därtill kommer en annan, inte mindre väsentlig synpunkt. När det gäller att försvara detta förslag, faller man tillbaka på sådana tankegångar som att det realiter icke här är fråga om någonting annat än att den, som har ett eget kapital, skall skatta för en skälig avkastning därav, oavsett om någon sådan avkastning åtnjutits eller ej. Man kan också uttrycka saken så, att den, som förfogar över ett visst kapital, har skyldighet att anpassa detta så, att det ger en avkastning av den procentuella storlek, som på grund av politiska överväganden fastställs i skattelagstiftningen.

Denna inställning är ägnad att leda till oberäkneliga konsekvenser i fortsätt-

ningen. Den kan utsträckas till snart sagt vilka beskattningsföremål som helst. Om exempelvis fastigheter av annan fastighets natur med taxeringsvärden av 30 000, 40 000, 50 000, 60 000 eller 70 000 kronor skall beskattas efter en, såsom här, synnerligen grovt tillyxad schablon, varför skall då inte även jordbruksfastigheter med samma eller än högre taxeringsvärden beskattas efter likartade grunder?

För min del kan jag inte medverka till ett genomförande av den föreslagna ordningen. Jag nödgas sålunda, herr talman, hemställa om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade, med I) be-tecknade reservationen.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Taxeringsförslaget, sådant det utformats av praxis, med och ibland utan stöd av skattelagstiftningen, har, kan man kanske säga, blivit en rätt underlig blandning av å ena sidan strävanden till förenkling och likformighet genom schablonisering samt å andra sidan mångfald detaljbestämmelser, avsedda att uppnå en åtminstone teoretisk rättvisa. Herr Velander var inne på denna synpunkt, men vi kan väl alla vara överens om att en fullkomlig rättvisa kan man aldrig uppnå. Taxeringen blir alltid resultatet av en avvägning emellan dessa båda ståndpunkter.

Den schablonberäkning för taxering av inkomst från en- och tvåfamiljshus, som föreslås i nu behandlade utskotts-betänkande, motiveras främst med behovet av förenkling och likformighet. Denna schablonberäkning kan ju också, såsom utskottet framhåller, få en viss principiell motivering. Om sålunda en person hyr sin bostad, påverkas icke hans taxering av storleken av hans bostadskostnad. Bor han billigt, får han ingen högre skatt, och ej heller får han lägre skatt om hans utgifter för hyran är onormalt höga. Ur jämlikhetssynpunkt borde sålunda ej heller den omständigheten, att han ordnat sin bostadsfråga genom att skaffa sig en egen en- eller tvåfamiljsfastighet, påverka hans

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

taxering. Detta är en uppfattning som man många gånger möter ute i taxeringsnämnderna. Med nu gällande bestämmelser uppkommer i icke så få fall en förlust som ej blott är svår att kontrollera för taxeringsnämnderna, utan även framstår som i högsta grad orimlig och orättvis mot bakgrunden av den tankegång jag antydde, att bostadskostnaden är en del av levnadskostnaden och sålunda icke bör vara avdragsgill.

Vad som då rimligtvis bör beskattas är avkastningen av det i fastigheten nedlagda kapitalet. Från den utgångspunkten har jag och mina partikamrater i utskottet anslutit oss till utskottets förslag om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i nu förevarande hänseende.

Med avseende å det procenttal, som bör användas vid schablonberäkningen, hyser vi däremot en avvikande mening, som jag skall be att få motivera med några ord. Vi har nämligen ansett att vid fastställande av detta procenttal borde man iaktta den allra största försiktighet. Utskottet har mycket flyktigt berört detta spörsmål och synes mena att en taxering enligt förslaget skulle ge ett för de skattskyldiga mera gynnsamt resultat än nu gällande bestämmelser. Denna slutsats grundar sig på en viss, dock icke närmare redovisad undersökning inom finansdepartementet.

Min erfarenhet av hithörande ting går emellertid i en helt annan riktning och överensstämmer fullständigt med de resultat, vartill de sakkunniga kommit. Jag anser det verkligen i likhet med de sakkunniga vara ostridigt att de nya bestämmelserna kommer att vara ogynnsammare för de skattskyldiga i vissa fall, och jag erinrar om att de sakkunniga ansett att det borde övervägas att som ett slags kompensation härför fullständigt slopa fastighetsskatten för dessa fastigheter. Jag erinrade ju om detta i den debatt som vi nyss förde.

Särskilt ogynnsam blir den nya beräkningen för nya ägare i synnerhet av äldre hus som är i behov av reparationer. De får reparera sina fastigheter utan att ha möjlighet att göra avdrag för kostnaderna, och om det uppstår förlust,

kan de inte göra avdrag för den utan tvingas att redovisa vinst på fastigheten.

Ingen lär väl heller kunna bestrida att taxeringsvärdena är ojämma. Däremot tror jag knappast att det är berättigat att påstå att taxeringsvärdena genomsnittligt är låga eller för låga. Men att de är ojämma, är otvivelaktigt riktigt, och det är denna ojämnhet som enligt min mening manar till åsättande av ett relativt lågt procenttal.

Jag skulle vilja påpeka ytterligare en sak, nämligen att schablonberäkningen, oavsett om den görs efter 2½ eller 3 procent av taxeringsvärdet, inte kommer att påverka den kommunala skatten, eftersom den ju går efter repartitionstallet 4. Kommunalt spelar alltså frågan om detta procenttal ingen roll i annan mån än att förlustavdragen för sådana, som bor inom kommunen, faller bort.

Man kan då fråga sig, om det ur statlig synpunkt är angeläget att sätta talet så högt som till 3 procent. Herr Velander var inne på frågan om placeringen av ett kapital. Det är ju ingen som tvingar mig att placera mitt kapital på ett sådant sätt, att det ger en viss bestämd avkastning. Jag kan placera det i premieobligationer, som jag ingenting vinner på och som jag alltså inte har någon avkastning av, och jag kan till och med lägga det i byrålådan och inte ha någon avkastning på det. De höjda taxeringsvärdena ger ju för övrigt i vissa fall staten en större inkomst genom ökade förmögenhetsskatten. Jag tror också att staten skulle få in mer pengar än med den nuvarande taxeringen genom bortfallet av förlustavdragen och tillämpning av en schablonberäkning även efter 2½ procent.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till reservation nr II.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Bakgrunden till denna fråga har redan delvis belysts av de två föregående talarna. Jag tycker därför jag kan fatta mig rätt kort i det avseendet.

Här är det fråga om svårigheterna att

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

bedöma bruttointäkten när det gäller att beskatta hyresvärdet och svårigheterna att kontrollera de yrkade avdragen för omkostnaderna. Detta har ständigt föranlett, som alla vet, kiv emellan taxeringsmyndigheter och deklaranter, och det har framkallat många skatteprocesser. Det gäller 680 000 en- och tvåfamiljshus. Kunde man komma fram till någon enklare regel och någon schablon, som kunde verka jämnt, likformigt och rättvist, vore oerhört mycket vunnet för förenklingen både av deklarationen och av taxeringskontrollen. Detta har man trots sig vinna på så sätt som propositionen föreslår, då man vill räkna 3 procent av taxeringsvärdet som bruttointäkt av kapitalet i fastigheten.

Nu ligger taxeringsvärdet oftast under det verkliga värdet. Gång på gång får man höra uppgifter om att taxeringsvärdet är *ett* och det verkliga värdet vid försäljning någonting helt annat och mycket högre. Man räknar dock såsom bruttointäkt endast 3 procent på taxeringsvärdet, ty man har ingen annan norm att gå efter. Redan i detta ser jag en favör för villaägarna.

Sedan gör man ett avdrag för den verkliga skuldräntan. Vid undersökningar, som de sakkunniga gjort, har det visat sig, att de 800 villor över hela landet som undersökts hade en genomsnittlig skuldränta av 3,4 procent. Eftersom den genomsnittliga skuldsumman var ungefär 60 procent av taxeringsvärdet, betydde detta alltså att det egna kapitalet, de 40 procenten, måste ge en lägre ränteavkastning än 3 procent. Det visade sig att det gav 2,4 procent. Sedan förekommer naturligtvis alla skiftningar med både lägre och högre värden, men man kan sannolikt inte någonsin komma över 3 procent.

Om vederbörande inte har någon skuld på sin fastighet, får han då ett skattepliktigt belopp av ungefär samma storleksordning som för småsparare som har pengar t. ex. i sparbank. Har en sådan sparare 20 000 kronor i sparbanken, är 600 kronor därav beskattningsbart belopp. Har en person 20 000 kronor i en villa utan skuld, är det beskattningsba-

ra beloppet också 600 kronor, men om han skulle ha en skuldsättning av 60 procent, som var genomsnittet i dessa 800 fall, skulle det beskattningsbara beloppet vara endast 2,4 procent på de 40 procenten, alltså i detta fall 480 kronor. Penning spararen blir alltså något hårdare beskattad än egnahemsspararen. Den sistnämnde har, tycker jag, vid en sådan jämförelse ingen anledning att klaga. Det visade sig ju också, att det i genomsnitt inte blir någon skärpning av skatten, utan att det snarare blir billigare för egnahemsägaren med det nya systemet än med det äldre. Det blir mindre möjligheter till missbruk, och det blir därför rättvist gentemot den, som inte tillåter sig något missbruk, och det blir rättvist mot den, som har sitt kapital placerat på annat sätt än i en villa.

Folkpartiet och underlaget för regeringen, alltså bondeförbundet och vi socialdemokrater, är ense om själva principen i detta system — det är bara högern som yrkar avslag. Men folkpartisterna skiljer sig ifrån majoriteten i utskottet därigenom — som herr Spetz redan redogjort för — att de inte vill räkna procenten på taxeringsvärdet efter 3 procent, utan efter 2½ procent. Jag har redan sagt att enligt regeringsförslaget blev det för en villafastighet med den genomsnittliga skuldsumman och den genomsnittliga skuldräntan en ränta på det egna kapitalet av 2,4 procent som blev beskattad. Enligt de uträkningar man har gjort, skulle en sänkning till 2½ procent leda till en beskattningsbar ränta på det egna kapitalet i genomsnittsfallet på 1¼ procent. Nog tycker jag för min del att det är en orimligt stor favör för egnahemsspararen, jämförd med den som spar i sparbank. Det blir ingen rättvis och likformig beskattning.

Det hör till historien, att ett par folkpartister, som inte har någon företrädare i denna kammare, i varje fall inte bland reservanterna, föreslår att för sommarvillor — folkpartiet älskar ju sommarvillor — ett undantag skall göras och siffran 1¼ procent tillämpas. Enligt genomschnittsberäkningen blir det under

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

sådana förhållanden ingen ränta alls att beskatta för sommarvillor. De som alltså har den förmånen — jag vill inte säga »lyxiga», fastän det skrivits så i utskotts- betänkandet — att ha en sommarvilla och därigenom höjer sina levnadskostnader, ty det hör till levnadskostnader som man eljest aldrig får avdrag för, skulle kunna kosta på sig detta utan att behöva erlægga någon som helst skatt därför. Det finnes folkpartister, herr talman, som tycker sådant är rättvist, varöver jag i varje fall icke förvånar mig.

Vi har nu i många år talat om att vi borde ha enklare regler för vår beskattning, regler som lätt kunde klaras av deklaranter och lätt kontrolleras. Här har vi ett utomordentligt gynnsamt tillfälle att för en gångs skull övergå från prat till gärning och för inemot 700 000 villaägare åstadkomma en enklare beskattning och en enklare deklARATION genom att följa regeringens linje. Jag tycker det kunde vara lämpligt, om vi i kammaren inte pratade längre om förenklingar, utan gjorde en förenkling som också leder till rättvisa och till likformig beskattning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det vore annars ganska intressant att få börja just där den föregående ärade talaren slutade. Jag skulle också för min del gärna vilja avråda från att prata så mycket utan i stället handla och verkligen göra en nedläggning som verkar rättvist. Jag befinner mig i den lyckliga situationen, att jag har i denna fråga väckt en motion, som enligt mitt sätt att se ganska bra uppfyller det krav, som herr Sjö Dahl här nyss gett uttryck åt.

Men, herr talman, jag kanske ändå får säga några ord i anledning av att jag har inte mindre än två motioner, som har blivit behandlade i detta betänkande, därav en motion som väcktes redan vid riksdagens början, nr 282 i första kammaren. En likalydande motion har även

väckts i andra kammaren. I denna motion hemställes, att riksdagen måtte uttala, att den genom 1952 års allmänna fastighetstaxering höjda nivån på taxeringsvärdena icke vid 1953 års inkomsttaxering bör föranleda ökning av det värde, till vilket villaägarnas bostadsförmåner upptages.

Jag skall beträffande denna motion inte säga annat än att jag med intresse har tagit del av det uttalande, som utskottet har gjort, där man vänligt säger, att syftet med motionen redan torde få anses ha blivit tillmötesgått genom de regler som i början av detta år har fastställts av riksskattenämnden. Jag kanske inte personligen är helt övertygad om att jag fått syftet hundra procentigt uppfyllt, men eftersom vi kommit så långt fram på året nu, skall jag inte gå närmare in på den frågan. Jag skall i stället säga några ord om den andra motionen, som jag väckt i direkt anslutning till den proposition nr 187, som vi nu håller på att behandla, nämligen motion nr 473 i denna kammare.

Jag vill i anslutning till denna motion säga, att jag för min del kan förstå utskottets uppfattning, att det är lämpligt att förenkla de beskattningsregler, som det här närmast gäller. Det är klart att rationaliseringssträvandena även på detta området är värda allt beaktande. På den punkten har jag alltså ingen avvikande mening ifrån Kungl. Maj:t och utskottet. Skall man emellertid ta en avgörande hänsyn till dessa förenklingsträvanden, måste det väl å andra sidan anses dubbelt angeläget att grunderna och bestämmelserna avvägs så, att denna förenkling inte i och för sig kommer att kunna medföra att de medborgargrupper, som bebor här ifrågasvarande fastigheter, drabbas av stegrade faktiska bostadskostnader.

Nu sade herr Sjö Dahl — han gjorde det med sådant eftertryck och självsäkerhet, att man väl knappast skulle våga ha någon avvikande mening — att redan procenttalet 3 innebär en så betydande favör för egnahemsägare och villaägare, att de sannerligen inte hade något att beklaga sig över. Ja, herr tal-

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

man, man kan naturligtvis se litet olika på en fråga som denna, beroende bl. a. på vem: skon klämmer. Jag tror emellertid att jag inte är ensam om min uppfattning, utan att den delas av många i detta land inom kategorien egnahemsägare och villaägare, då jag anser att om procenttalet sättes till 3, så kommer detta i många fall att få till följd en höjning av den faktiska bostadskostnaden. Det är nämligen ett faktum som jag i min motion närmare sökt att belysa. Jag har där också tillåtit mig framhålla, att enligt mitt sätt att se är det orättvist att på detta sätt villaägarnas egna bostadskostnader tvingas i höjden, och detta så mycket mer som det samtidigt för hyresgästerna alltjämt råder hyresstopp.

Uppenbart är väl vidare att det i propositionen föreslagna systemet skulle komma att ställa sig särskilt ogynnsamt för alla ägare av sådana äldre villor och egnahem, där reparationerna under de senaste åren av välkända skäl ofta måst skjutas på framtiden. Jag tror nog att vi måste vara överens om att för dem kommer det nya systemet att verka ofördelaktigt. Även när det gäller sommarställen, sportstugor o. d., så är det väl ändå obestriddligt, att det i propositionen föreslagna procenttalet 3 får anses vara högt.

Jag har, herr talman, fäst mig vid och också satt värde på att utskottet erkänner, att det framlagda förslaget icke i alla avseenden går fritt från befogade erinringar — det är så ungefär utskottet skriver. Utskottet tycks emellertid å andra sidan trösta sig med att, vilken metod man än använder för den beskattning, som drabbar hyresvärdet i enfamiljsvillor, vissa ojämnheter aldrig kan helt undvikas — detta är också, tror jag, ungefär ordagrant vad utskottet anfört. Detta uttalande är nog så sant som det är sagt. Men detta är enligt min uppfattning ytterligare ett starkt skäl för att man bör vara försiktig, när man fastställer det procenttal, som här skall tillämpas, och att man har anledning att sätta det lägre än Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet förordat. På grund av

vad jag i min motion närmare utvecklat, har jag där föreslagit, att om över huvud taget en schablonregel skall genomföras i detta avseende, procenttalet icke bör sättas högre än 2. Det blir alltså en ytterligare favör för egnahemsägarna, om jag skall anlägga samma betraktelsesätt som herr Sjödahl. Jag tror emellertid att den, som närmare känner till hur stora kostnaderna är för dessa gamla egnahem och villor, håller med om att det räcker med detta procenttal, och att det inte innebär någon obefogad favör.

Jag vidhåller alltjämt det förslag, som jag har framlagt i motionen, och tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till det vid propositionen fogade förslaget angående lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), men med den avvikelser, att 24 § 2 mom. första stycket erhåller den lydelse, som föreslås i motion I: 473.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag tycker nog att det inte vore riktigt ändamålsenligt, om herr Velanders mera tekniska resonemang här skulle stå oemotsagt.

Herr Velanders drev det dithän, att vi beträffande dessa enfamiljsfastigheter ämnar genomföra en inkomstbeskattning, som i verkligheten vore en form av objektbeskattning. Detta är emellertid absolut överord. Herr Spetz har redan skildrat vad som sker. Fastighetens taxeringsvärde får en förräntningsprocent av 3. Härifrån får dragas de verkliga ränteutgifterna. Vad som blir kvar betraktas såsom inkomst. Om det uppstår förlust — vilket kan ske, om skuldsättningen är mycket hög — får denna förlust dras av i likhet med andra förluster. Om det blir överskott, får detta överskott gå in i inkomsten och bli föremål för allmänna avdrag och ortsavdrag. Det blir alltså en regelrätt inkomstskatt. Den enda skillnaden är alltså att bruttoavkastningen schablonberäknas till 3 procent på taxeringsvärdet.

När herr Velanders nu föreslår, att vi skall ha kvar det gamla systemet, vet ju alla att även det systemet innefattar en

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

schablonberäkning. Bostadsförmånens värde enligt det nuvarande systemet bedömes till 5 eller 5,5 procent av taxeringsvärdet, beroende på olika omständigheter. I så fall skulle vi redan nu ha en objektskatt. Men det menar väl ändå inte herr Velander. Det är, tycker jag, att driva saken in absurdum.

Även med tillämpning av en schablonberäkning kan man komma ganska nära verkligheten. Det är ur taxeringsarbetets synpunkt angeläget, att man slipper att sitta och granska alla dessa småposter i bort emot 700 000 deklarationer. Det är just detta, att det här gäller småposter, som gör att man kan tänka sig en schablonberäkning utan att det leder till större svårigheter eller orättvisor. En helt annan sak är det beträffande jordbruksfastigheter och större hyresfastigheter. Där är det fråga om ägarens eller brukarens huvudinkomst, och då bör taxeringen ske mera omsorgsfullt. Då får man underkasta sig allt detta besvär med att kontrollera alla dessa olika poster. Men samma skäl för en noggrann beräkning föreligger ju inte när det gäller en fastighet, som är familjebostad och ingenting annat.

När herr Spetz på nytt åberopade de sakkunniga, vill jag säga, att herr Spetz glömde att deras yttrande grundar sig på användningen av procenttalet 3,5. Men nu är det föreslaget 3 procent och alltså gäller inte heller på denna punkt den invändning som herr Spetz här framfört.

Sedan är det klart att herr Lundqvist har rätt i att med detta system kommer det att i vissa fall bli små förhöjningar och i andra lika många fall små sänkningar. Det blir så, eftersom beräkningen grundas på ett genomsnitt.

Jag tror inte att man med fog kan säga, att det varit en tendens under de senaste åren att skjuta reparationerna på framtiden. Jag har i snart 30 år bott i ett villasamhälle och känner också till dessa förhållanden. Jag vet, hur man har reparerat under de senaste åren, så att våra gamla villor där ute är inte så förfärligt oreparerade. 2 procent är en låg siffra. I de 800 fall, som vi undersökt, skulle herr Lundqvists förslag innebära, att förränt-

ningen på det egna kapitalet, som skulle beskattas, blev 0,05 procent. Jag undrar, om det inte då varit lika bra att säga att dessa objekt över huvud taget inte skall beskattas. Det hade förenklat saken ännu mera.

Sedan skulle jag vilja säga att jag också känner till de förhållanden, som gäller för en- och tvåfamiljshus och även kan beräkna hur systemet verkar när det gäller *gamla* villor, och jag känner mig inte på något sätt oroad för följderna av ett bifall till det föreliggande förslaget.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Herr statsrådet anförde, att vi redan nu har en schablonberäkning, när det gäller att fastställa den beskattningsbara inkomsten av en- och tvåfamiljsfastigheter. Det kan hända, att jag far vilse, men jag delar inte statsrådets mening på den punkten. Taxeringsnämnderna använder sig visserligen av schabloner för att på ett så enkelt sätt som möjligt fastställa det skatterättsliga läget, men jag är inte såsom skattskyldig bunden av en dylik schablon. Jag har nämligen rätt att förebringa utredning om de faktiska inkomsterna och utgifterna och att bli beskattad i överensstämmelse därmed. Detta var och är i varje fall min utgångspunkt, herr statsråd.

Jag är inte benägen att erkänna, att det var felaktigt, när jag använde uttrycket objektbeskattning. Om man säger, att innehavet av en en- eller tvåfamiljsfastighet, som under ett visst beskattningsår inte lämnar någon inkomst, dock skall beskattas för en inkomst motsvarande 3 procent av taxeringsvärdet, börjar vi då inte att närma oss en objektbeskattning? Om någon annan benämning skulle anses lämpligare, kan jag väl anpassa mig till den. Men jag har velat uttrycka mig som skett för att ingen skall sväva i okunnighet om vad jag faktiskt menar. Jag har dock i detta sammanhang icke haft i åtanke den allmänt gällande objektskatten å fastighet.

Herr MAGNUSSON (h): Herr talman! Herr Lundqvist har just påpekat, huru-

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

som hyresstoppet kommit att verka på det sättet att hyresgästerna i hyreshus i stort sett inte fått några höjda hyror till följd av det förändrade kostnadsläget under de senaste åren. Däremot har innehavarna av egna hem och tvåfamiljsvillor, det måste vi komma ihåg, fått bära de nya kostnaderna i deras fulla vidd. Därför ter det sig ännu mera orättmätigt, när man nu är redo att genom den föreslagna förordningen ytterligare öka dessa kategoriers kostnader för sina bostäder genom att bestämma en procentsats på det insatta kapitalet, som kommer att medföra en ytterligare utgift.

Finansministern säger att stora reparationer har gjorts under de senaste åren. Man kan då inte underlåta att påpeka, att alla de människor med egna hem, som i dag icke kan uppbringa erforderligt kapital för att reparera sina hem på ett sådant sätt att reparationer under de närmaste åren blir onödiga, genom detta förslag onekligen kommer i ett synnerligen oförmånligt läge.

Tvåfamiljsvillorna är en form för bostadsfrågans lösning, som alldeles säkert kommer att bli praktiskt taget omöjlig i och med att detta förslag genomföres. Denna bostadsform har sedan många år tillbaka haft ett utomordentligt stort värde i våra industristäder, men när reparationskostnaderna nu inte längre blir avdragsgilla, kan man förstå dem som drar sig för att ha en tvåfamiljsvilla och hyra ut ena lägenheten. Man är väl i allmänhet rädd om den bostad man själv disponerar, men vi vet alla att reparationskostnaderna blir mycket höga i lägenheter som hyres ut. Detta gör att jag för min del har svårt att se, hur en sådan bostadsform i fortsättningen skall kunna anses lämplig.

Samhället har, såvitt jag förstår, all anledning att i stället uppmuntra de människor, som med stora uppoffringar skaffar sig ett eget hem.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Magnusson har kanske inte observerat, att den nu föreslagna anordning-

en under sådana år, då det inte förekommer reparationer i tvåfamiljsbussen, blir mera fördelaktig för innehavarna av dessa hus än för ägarna av enfamiljshus. Jag föreställer mig att de ökade reparationskostnaderna i ett tvåfamiljshus kompenseras genom den lindrigare beskattningen i övrigt av tvåfamiljsbussen enligt detta system.

Herr HANSSON (fp): Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt yttra mig i denna debatt, men då herrar Sjödaahl och Lundqvist kom in på frågan om taxeringen av sommarvillor och sportstugor och berörde den motion här i kammaren, som jag och herr Axel Andersson väckte vid riksdagens början, kanske jag ändå skall be att få säga några ord.

Det har ju i remissyttrandena rätt enigt, vågar jag säga, från länsstyrelsens sida framhållits, att schablonberäkningen på ett orättvist sätt drabbar innehavarna av sportstugor. Jag kanske skulle kunna sammanfatta yttrandena och min egen uppfattning genom att citera vad Svenska sparbanksföreningen skriver i ärendet. Föreningen framhåller, enligt referat i propositionen, »att de sakkunnigas förslag syntes innebära, att ägare av sommarstuga el. dyl. komme att beskattas på samma sätt som om han bodde i stugan hela året, d. v. s. att han, om han bodde i eget hem på vintern, ansågs ha full bruttointäkt av två fastigheter. Under förutsättning att taxeringen av sommarstugan icke vore gjord efter väsentligt andra grunder än taxeringen av ett vanligt eget hem, syntes de sakkunnigas förslag i berörda hänseende vara för långtgående. Sparbanksföreningen hade sig också bekant att 1952 års taxeringsvärden på sommarstugor o. dyl. kunde väntas bli så höga, att man väl närmast hade att räkna med en taxering efter samma grunder som för egentliga bostäder. Blev så förhållandet, borde vid taxeringen av avkastningen någon reduktion ske med hänsyn till den begränsade möjligheten att använda sommarstugor o. dyl.»

Ang. inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter.

Nu får vi väl säga, att taxeringen år 1952 har skett efter samma grunder som för egentliga bostäder. Taxeringsvärdena har väl ganska regelbundet höjts betydligt, enligt min egen erfarenhet åtminstone fördubblats. Det har ju också tidigare varit så, att hyresvärdet på sommarstugor har varit lägre. Jag vill minnas, att regeringsrätten i ett utslag någon gång i september 1948 fastslog, att hyresvärdet för sommarstugor borde sättas till ungefär en tredjedel eller hälften av vanliga bostäders hyresvärde.

Jag har, herr talman, velat framhålla detta som försvar för min motion. Denna sak berör oerhört många människor av det sportande svenska folket, och det är kanske mest därför som jag har fört frågan på tal. Utan att ingå i någon polemik mot herr Sjödahl finner jag det fullt berättigat att herrar Sjölin och Äqvist har fogat reservationen nummer III till bevillningsutskottets betänkande.

Jag vill säga till herr Sjödahl, att det inte alls är för att reta honom som jag i sista stund yrkar bifall till denna reservation, utan det är på grund av min fasta övertygelse att här sker en orättvisa, om inte en reduktion av hyresvärdet företages.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Jag vill endast erinra om att utskottet beträffande den av bland andra herr Hansson väckta motionen uttalat, att fastigheter, som är inrättade till sommarbostäder, vid fastighetstaxering skall värderas med hänsyn till sin särskilda beskaffenhet och sitt läge. Utskottet framhåller vidare att en fastighet, som endast användes sommartid, i och för sig i allmänhet har ett lägre värde än en vinterbonad fastighet, som användes året om. Den saken kommer alltså att beaktas vid fastighetstaxeringen. Att man sedermera vid den värdering, som man kommer fram till, skall använda en lägre procentsiffra när det gäller sommarvillor än när det gäller lägenheter, som användes året om, utgör ett förnyat bevis på folkpartiets osläckliga kärlek till sommarvillor.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Innan klubban faller i detta ärende anholder jag att få till kammarens protokoll konstatera det något egendomliga läge, i vilket kammarens ledamöter befinner sig, om de vill göra sig underriktade om innebörden av det beslut, som vi nu går att fatta. Mot vad som är brukligt innehåller nämligen bevillningsutskottets föreliggande betänkande icke den lagtext, som vi skall besluta om.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna betänkandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Velande och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; 3:o) att det förslag skulle godkännas, som innehölls i herr Spetz m. fl. vid betänkandet anförda reservation; 4:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i den av herrar Sjölin och Äqvist vid betänkandet avgivna reservationen; samt 5:o), av herr Lundqvist, att riksdagen skulle för sin del antaga det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 187 fogade lagförslaget med den ändring av 24 § 2 mom., som förordats i den av honom väckta motionen nr 473.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Velande begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom och herr Nilsson i Svalöv avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50, röstar

Ja;

Om avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 13.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av väckta motioner om ändring i visst hänseende av kommunalskattelagens bestämmelser rörande rätt till ortsavdrag och avdragsrätt för försäkringspremier m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motioner, I: 277 av herrar *Ivar Nilzon* och *Eliasson* samt II: 361 av herr *Jansson* i Aspeboda m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen, att skattskyldig erhöle rätt att åtnjuta i 46 § 2 och 3 mom. samma lag omnämda allmänna avdrag samt ortsavdrag från i annan kommun än hemortskommunen till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst, därest den skattskyldige icke kunde tillgodogöra sig avdragen i hemortskommunen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet lämnat en redogörelse för den tidigare behandlingen av den i motionerna berörda frågan, varefter utskottet anförde:

»Då såsom ovan anförts riksdagen tidigare uttalat sig för en ändring i det i motionerna berörda hänsendets och frågan därom för närvarande är under omprövning av 1950 års skattelagsakunniga, finner utskottet anledning nu saknas att förorda skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Utskottet anser sig förty icke böra tillstyrka de föreliggande motionerna.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att de likalydande motionerna I: 277 av herrar *Ivar Nilzon* och *Eliasson* samt II: 361 av herr *Jansson* i Aspeboda m. fl. om ändring i visst hänseende av kommunalskattelagens bestämmelser rörande rätt till ortsavdrag och avdragsrätt för försäkringspremier m. m. måtte, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

Herr **NILZON, IVAR** (bf): Herr talmän! Såsom motionär i denna fråga skall jag be att få säga ett par ord. Motionen avser ju ändring i visst hänseende av kommunalskattelagens bestämmelser rörande rätt till ortsavdrag och avdragsrätt för försäkringspremier m. m.

Kommunala ortsavdrag liksom avdrag i alla i § 46 kommunalskattelagen nämnda fall för pensionsavgifter och olika slag av försäkringspremier får ske endast i hemortskommunen. Att avdragsrätten bundits till den skattskyldiges hemortskommun kan i vissa fall leda till ganska stora besvärligheter. Om en skattskyldig till exempel har en jordbruksfastighet, annan fastighet eller rörelse i en annan kommun men inte har någon inkomst alls i hemortskommunen, kan han ju inte i något fall utnyttja vare sig rätten till ortsavdrag eller avdragsrätten för försäkringspremier. Jag känner till särskilt ett fall, som kanske i någon mån har animerat mig att skriva denna motion. Det gäller en person, som är lant-

Om avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen.

brukare. Han har ingen annan inkomst än av sitt lantbruk, men situationen är den, att han har sin bostad på den andra sidan gränsen om kommunen, där han har sitt lantbruk. Han har inte haft några som helst möjligheter att utnyttja dessa avdrag, och det är ju klart att detta är en orättvisa av stora mått.

Denna fråga har ju varit föremål för uppmärksamhet tidigare. Kommunalskatteberedningen, som i sitt betänkande med förslag till omläggning av den kommunala beskattningen m. m. bland annat behandlade frågan om ortsavdrags utnyttjande i annan kommun än hemortskommunen, ansåg, att nu gällande ordning på detta område, varigenom intressekonflikten mellan den skattskyldige och de skatteberättigade kommunerna i huvudsak lösts till den skattskyldiges nackdel, icke är tillfredsställande. Principen om kommunen såsom ett slutet beskattningsområde syntes beredningen icke kunna tillmätas oinskränkt giltighet i ett beskattningssystem, vilket såsom vårt byggde på skatteförmågeprincipen. Beredningen säger vidare, att skatteförmågan hos en skattskyldig icke kan bedömas med hänsyn till förhållandena inom varje kommun för sig.

1944 års skattesakkunniga upptog ju detta spörsmål i hela dess vidd till prövning och framkom därvid till precis samma ståndpunkt som kommunalskatteberedningen när det gäller dessa avdrag. De sakkunniga föreslog också att sådana avdrag skulle få göras även i annan kommun än hemortskommunen.

År 1948 motionerades det här i riksdagen med yrkande av i huvudsak samma innebörd som det i de nu förevarande motionerna framförda. Motionerna behandlades mycket välvilligt av utskottet, men det föranledde icke någon åtgärd, därför att frågan var föremål för utredning. Utskottet skrev då enligt referat i årets betänkande bland annat: »Enligt vad utskottet inhämtat avsåges proposition skola föreläggas riksdagen på grundval av 1944 års skattesakkunnigas förslag, och vissa förberedande arbeten i detta syfte hade redan utförts. Då utskottet ansåg sig kunna utgå ifrån

att proposition i ämnet komme att avlämnas till 1949 års riksdag, fann sig utskottet icke böra förorda bifall till de föreliggande motionerna.» — Men nu har vi år 1953, och det har ännu inte kommit någon proposition i ämnet.

Utskottet, som i år har behandlat samma fråga, är fortfarande lika välvilligt som tidigare, och jag skall be att få citera vad utskottet nu säger. Utskottet anför: »Utskottet vill för sin del erinra om att enligt det i propositionen nr 186 framlagda, av utskottet i betänkande nr 49 tillstyrkta förslaget om en omläggning av fastighetsskatten densamma skall inarbetas i den kommunala inkomstskatten, varigenom ortsavdrag och avdrag för nedsatt skatteförmåga kommer att få åtnjutas även från den sålunda i kommunala inkomstskatten inarbetade fastighetsskatten. De i förevarande motioner påvisade orättvisorna kommer till följd härav att bli än mer påtagliga. Frågan kommer nu nämligen att äga betydelse även i de fall, då tidigare på grund av garantiskatteavdraget någon till kommunal inkomstskatt beskattningsbar inkomst icke uppkom. Utskottet vill därför än en gång understryka den av riksdagen år 1948 uttalade meningen, att en ändring av ifrågavarande bestämmelser vore önskvärd. I anslutning till vad ovan anförts anser utskottet det lämpligt, att denna ändring icke träder i kraft senare än den föreslagna omläggningen av fastighetsbeskattningen.»

Jag har, herr talman, inte begärt ordet för att framställa något särskilt yrkande, utan jag har endast velat ytterligare understryka utskottets uttalande, att det är nödvändigt att ett förslag framläggs i denna fråga, innan de orättvisor, som råder, blir ännu större, då den lag, varigenom fastighetsskatten omlägges och som vi för en stund sedan beslutade om, träder i kraft.

Häri instämde herr *Eliasson* (bf).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det tekniska systemet för stödet av den inhemska smörproduktionen m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av de återstående ärende-

na på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtanden och memorial nr 148—156, bevillningsutskottets betänkande nr 47 och första lagutskottets memorial nr 40 skulle i angiven ordning uppföras främst samt bevillningsutskottets betänkande nr 45 sät-
tas sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7.13 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 37 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 402 och II: 494, såvitt nu är i fråga, ävensom med avslag å motionen II: 495, till Hästavelns befrämjande å riksstaten för budgetåret 1953/54 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 330 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna II: 495 samt I: 402 och II: 494, de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga, till Hästavelns befrämjande å riksstaten för budgetåret 1953/54 under nionde huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 1 260 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstning medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 54.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 454, som upplästes och varav inhämtades, att om-

röstningen därstädes utfallit med 79 ja och 95 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 139 ja och 149 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollen för den 16 och den 18 innevarande månad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av väckt motion om gratifikation åt filosofie studeranden J. A. Lodin, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombesörjande i vissa fall av den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikären den för den 13 februari 1953, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat, utfärda bestämmelser rörande ombesörjande i vissa fall av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Malmberg* i Skövde m. fl. väckt motion (II: 456), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 84 angående ombesörjande i vissa fall av den undervisning, från vilken distriktsöver-

Ang. ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

lärare befriats, måtte besluta antaga propositionens förslag med följande ändringar, nämligen dels att skoldistrikt skulle kunna erhålla bidrag av statsmedel för i förekommande fall till gemensam icke-ordinarie lärare utgiven resekostnadsersättning med belopp, som folkskolinspektören prövade skäligt, dock högst 300 kronor för år och tjänst, dels att de i propositionen förordade föreskrifterna, att, då slöjdtimmar till ett större antal skulle ingå i en lärartjänst, dessa slöjdtimmar beräknades motsvara ett lägre antal undervisningstimmar, utginge, dels ock att, där så från undervisningssynpunkt befundes lämpligt, den fyllnadstjänstgöring i slöjd, som skulle fullgöras av den icke-ordinarie läraren, i stället finge fullgöras av annan vid vederbörande skola anställd folkskollärare mot att den icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar meddelade undervisning i annat ämne.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 456, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över eklelesiastikärenden för den 13 februari 1953 förordat, utfärda bestämmelser rörande ombesörjande i vissa fall av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

Reservation hade avgivits av herr *Bergh*, fru *Lindström*, herrar *Lundqvist*, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl*, *Hoppe*, *Kyling*, *Wedén* och *Birke*, fröken *Vinge* samt herr *Blidfors*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 456, i vad den avsåge med slöjd-undervisningen sammanhängande frågor. I enlighet härmed hade reservanterna, ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 456, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i

reservationen förordats, utfärda bestämmelser rörande ombesörjande i vissa fall av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

Herr **BERGH** (h): Herr talman! De som påminner sig behandlingen av detta ärende i fjol har säkerligen märkt, att eklelesiastikministern i år dess bättre har intagit en annan ståndpunkt än han gjorde i fjol. Att han inte har tagit steget fullt ut har föranlett mig att jämte några andra reservera mig.

Det problem, som man då försökte lösa och misslyckades med och som man nu återigen söker lösa, avser hur man skall skaffa vikarierande lärare på vissa distriktsöverlärartjänster. Det är ju så att dessa distriktsöverlärare måste frigöras från en del av sin lärartjänstgöring för att kunna hinna sköta överlärarsysslan, och på grund därav måste ett varierande antal lärotimmar fullgöras av en vikarie. Om det är mycket små distrikt, så att överlärarnas tjänstgöring nedsätts med bara några få timmar, kan det ibland gå relativt bra att ordna det med timlärare. Är det mycket stora distrikt, så att det blir nära nog full tjänstgöring för den som skall sköta denna undervisning, så kan det också gå tämligen bra att ordna det, men det är värre i mellanlägena, där det kan vara 12, 15 timmars nedsättning i distriktsöverlärarens tjänstgöring.

I fjol hade man för att ordna detta föreslagit att ett par närliggande distrikt skulle kunna ha gemensam vikarie för de bägge överlärarna och att denne vikarie skulle ambulera mellan de bägge distrikten. Då hade skolöverstyrelsen föreslagit att även slöjdundervisning skulle få ingå bland ämnena när det gällde sådan tjänstgöring, men detta satte sig departementschefen emot, och riksdagens majoritet litade mera på departementschefen än på skolöverstyrelsen och dem här i riksdagen som genom sin yrkesutövning hade kommit i kontakt med dessa ting. Ärendet har nu kommit tillbaka därför att det som vi förutsåg har inträffat, nämligen att den anordning, som vidtogs i fjol, inte har givit

Ang. ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, avsedd effekt. Nu har en särskild utredningsman, ett pensionerat undervisningsråd, en man som har mycket lång och vidsträckt erfarenhet av både skoladministrativa, skolorganisatoriska och skolekonomiska ting, framlagt ett förslag, som innebär att slöjden skulle få användas som en buffert i detta fall för att man på det sättet lättare skulle kunna reglera dessa anordningar. Av samma skäl föreslås också att fler än två distrikt skulle kunna samsas om en vikarie. Men departementschefen har som sagt inte tagit steget fullt ut. Han har inte velat värdera slöjdlärartimmarna på samma sätt som undervisning i annat övningsämne. För att uppväga en undervisningstimme i, låt oss säga, välskrivning behövs det mer än en timmes slöjd. I utskottets utlåtande lämnas på s. 17 en redogörelse för huru denna evalvering tänkes försiggå: »Evalveringen föreslås skola ske sålunda att, om antalet veckotimmar på tjänsten i andra ämnen än slöjd understiger 30 med mer än 3 men mindre än 7, i tjänsten skall ingå undervisning i slöjd icke blott med det felande antalet veckotimmar upp till 30 utan därutöver med 1 extra veckotimme. Är antalet felande veckotimmar 7 eller flera, bör undervisningen i slöjd omfatta 2 extra veckotimmar utöver det felande antalet veckotimmar upp till 30.» Även den som inte har så mycket erfarenhet av sådana saker begriper ju utan vidare, att denna evalvering kommer att trassla till det hela.

På botten av detta departementschefens resonemang ligger sannolikt några lönetekniska betänkligheter. Det är ju besynnerligt, att en undervisningstimme i slöjd inte anses lika mycket värd som en undervisningstimme i välskrivning eller annat övningsämne. Det är en gammal tradition, och man räknar med att det skulle kunna bli lönetekniska och lönepolitiska konsekvenser, om man här skulle värdera lika.

Dessa farhågor är ofantligt överskattade. Det första och viktigaste som man i detta sammanhang kan säga är att anordningen kommer att inträffa blott i ett fåtal fall, och redan kvantiteten gör

att man inte kan tillägga anordningen någon prejudicerande innebörd.

Men därtill kommer, att vi redan har bestämmelser som i sådana fall då det gäller fyllnadstjänstgöring jämställer slöjden med andra ämnen, t. ex. i kungörelsen om fyllnadstjänstgöring i folkskolan och likaså inom försöksdistriktet, där en ämneslärare kan få fullgöra ända upp till en tredjedel av sin tjänstgöring i övningsämnen. Precis samma bestämmelser finns vid folkhögskolorna. Det är alltså ingen ny princip man ger sig in på, och som jag sade blir antalet fall säkerligen mycket litet.

Om nu regeringens och utskottsmajoritetens förslag bifalles, kommer vi förvisso nästa år i samma läge som i år — departementschefen får komma tillbaka och ändra sig, liksom han ändrat sig sedan i fjol. Därför frågar jag: Varför skall vi trassla med denna lilla detalj, när frågan kan ordnas så pass enkelt som här har skisserats?

Det är med den motiveringen, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta utlåtande och där man tar steget fullt ut och verkligen löser problemet.

Häri instämde herr *Larsson, Nils August* (s).

Herr **NILSSON, PATRICK** (bf): Herr talman! Jag skall först be att få uttala min tillfredsställelse över att vederbörande statsråd har velat ta upp denna fråga och lägga fram propositionen. Frågan är kanske inte så stor, men den är ganska betydelsefull. Den gäller en detalj i skolans arbete, som måste vara tillfredsställande ordnad. Men så är inte fallet för närvarande. Vi har ett ganska stort antal skoldistrikt, där vederbörande distriktsöverlärare är befriad från tjänstgöring i klass, 6, 8 eller kanske 10 timmar. Det är i små distrikt med mellan 15 och 20 läraravdelningar som man har svårast att ordna tjänstgöringsförhållandena. Nu har det lagts fram ett förslag, enligt vilket man skulle få anställa en icke ordinarie lärarkraft för att sköta den tjänstgöring, som distriktsöverlärar-

Ang. ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

na blir befriade från. Man undrar kanske varför överlärarna i dessa relativt små distrikt skall befrias från tjänstgöring i klass. Det är måhända behövt, att jag lämnar den förklaringen, att distriktsöverlärarna får utföra en mängd arbete av organisatorisk art: att ordna med skolskjutsar, med barnbespisning, lärarnas tjänstgöringsförhållanden o. s. v. och utöva det kommunala ledarskapet för skolan. Såsom jag nämnde tidigare är det mycket dåligt ordnat för närvarande. I många distrikt måste man anlita oexaminerad arbetskraft, exempelvis studenter och personer med realexamen. Jag vill inte klandra dem, de gör nog så gott de kan, men det är helt naturligt, att detta inte är en tillfredsställande ordning. Jag ber därför än en gång att få uttala min glädje över det nu framlagda förslaget.

Tjänstgöringsförhållandena för den ifrågakvarande icke-ordinarie befattningshavaren blir mycket obekväma. Befattningen blir ju av vad man kallar ambulera karaktär. Han eller hon får kanske tjänstgöra i tre eller fyra distrikt. För att kompensera den nackdel, som ligger i att befattningshavaren måste resa mycket och i övrigt arbeta under obekväma förhållanden, har man velat placera befattningen i 21 lönegraden i stället för 19, som annars skulle ha varit den som kommit i fråga för en sådan tjänst. Man har därmed också velat betona, att tjänsten är viktig, och man har velat uppmuntra till att söka sådana tjänster. Detta är alldeles riktigt. Men sedan man gjort detta säger man, att befattningshavaren skall ha, inte 30, utan 31 eller 32 timmars veckotjänst. Man har alltså utökat tjänstgöringstiden med 1 å 2 timmar. Det uppmuntrar inte till att söka sådana tjänster, när lärarna eljest har 30 timmar.

Nu kan man undra, varpå detta beror. Låt oss anta, att en distriktsöverlärare är befriad från undervisning i klass 10 timmar, en annan 8 timmar och en tredje 6 timmar. Det blir då sammanlagt 24 timmar, som den extraordinarie befattningshavaren skall tjänstgöra. Då fattas 6 timmar, och dessa skall utfyllas

med undervisning i slöjd. Men om denna utfyllnad skulle bli minst 7 timmar — högsta antalet slöjdtimmar är 10 — ökar man ut tjänsten till att omfatta 31 eller 32 timmar i veckan. Detta måste man göra av lönetekniska skäl, säger man. Jag vet inte om jag är på rätt spår, men jag skulle nästan våga påstå, att bakom dessa lönetekniska skäl ligger, att man på högsta ort resonerar som så, att om man skulle lämna högre ersättning för slöjdtimmarna, skulle detta kunna driva upp kraven på ersättning även för slöjd i övrigt.

Jag skulle häremot vilja invända, att man inte kan ta detta till intäkt för sådana krav från lärarkåren. Här är det för övrigt inte fråga om lärarnas sak i den mening, att det gäller lärarnas lönefråga, utan det är en skolans angelägenhet av organisatorisk art. Det är betydelsefullt, ja nödvändigt att man över huvud taget får befattningshavare som vill ägna sig åt denna tjänst. Arbetet utföres ju under så säregna förhållanden, att jag tror att även om man här skulle ge högre ersättning för slöjd skulle detta inte kunna tas till intäkt för krav på högre ersättning för slöjd i vanlig ordning.

Då det är viktigt att ordna denna angelägenhet, som i dag är synnerligen otillfredsställande ordnad, och då jag tror, att man inte kan få tillräckligt antal sökande till dessa tjänster bara genom att placera dem i högre lönegrad, anser jag att man inte bör utsträcka tjänstgöringstiden per vecka utöver vad som gäller för andra befattningshavare med bättre arbetsförhållanden. Jag ber därför, herr talman, att under hänvisning till det anförda få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Herr Bergh har ju här framfört såväl majoritetens som minoritetens synpunkter, och jag kan därför fatta mig mycket kort.

I huvudsaken är vi ense, och huvudsaken här är ju att man på detta sätt skall inrätta tjänster med två eller flera skoldistrikt som huvudmän, så att man

Ang. ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

kan fylla ut de timmar som överlärarna behöver för sin egentliga överlärarverksamhet. Så långt är vi ense.

Här är det framför allt två saker dessutom, som har berörts i motionerna. Det är ersättning för resor i tjänsten, och det är timantalet.

Vad det gäller resekostnaderna har utskottets majoritet resonerat som så, att ett omfattande förslag just nu ligger på remiss hos kommunerna och på andra håll om ett enhetligt statsbidrag till primärkommunerna. Statsbidraget skulle alltså icke uppdelas i detalj såsom sker nu. Därför har vi ansett det vara mycket olämpligt, om vi skulle införa ytterligare ett statsbidrag just nu, när man håller på att utreda frågan om enhetligt statsbidrag.

Sedan kommer timantalet. Det är så som herr Bergh säger, att såväl departementschefen som utskottsmajoriteten har ansett att detta är en löneteknisk fråga. Jag vet, att det finns vissa kontakter emellan parterna på detta område, och då skulle det vara mycket olämpligt att föregripa vad man därvid kan komma överens om. Denna detalj skulle kanske ha hört hemma under statsutskottets femte avdelning och inte under andra avdelningen.

För någon vecka sedan hade vi, herr talman, att behandla en motion i riksdagen, som gällde en viss förkortning av arbetstiden för det stora antalet människor här i landet. Det var fråga om att minska arbetstiden, så att den blev mindre än 48 timmar i veckan. Riksdagen ansåg sig av nationalekonomiska skäl inte kunna bifalla detta. Då gällde det som sagt 48 timmar i veckan. Vad gäller det här? Jo, det är ett val mellan 30 timmar å ena sidan och 31 å 32 timmar å den andra. Varför har då departementchefen inte kunnat vara med om att begränsa timantalet till 30 för dessa lärare? Det beror på evalveringen. För slöjdundervisning betalas i regel mindre än vad folkskollärarna får för sin ämnesundervisning, och det har gjort att man vidtagit denna evalvering för att få en utjämning under en tid som jag anser vara ett övergångsskede.

Detta är alltså vad man här resonerar om. Är det resonemanget då alldeles oriktigt? Jag tror det inte, ty slöjdundervisningen anses inte vara lika betungande som annan undervisning, åtminstone inte annan undervisning i läroämnen. Det har ju alltid, inte minst i detta hus, talats om vilka förberedelser det är för undervisningen och hur lång arbetstid per vecka man får genom denna förberedelse. För slöjdundervisningen förhåller det sig annorlunda än för undervisning i läroämnen. På många håll i landet får vi för slöjdundervisningen anlita, får jag använda uttrycket vanliga yrkesmän, alltså snickare o. s. v.

Herr talman! Jag tror inte att detta är någon stor fråga. Det är ett förslag för att möjliggöra fast tjänstgöring, vilket ansetts vara lämpligare för vissa skoldistrikt än att anlita timlärare. Detta är i huvudsak vad som förekommit, och, herr talman, jag tror att vi tryggt kan rekommendera kammaren att godtaga Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr BERGH (h): Även i föl sade herr Näsström, att vi tryggt kunde ansluta oss till Kungl. Maj:ts förslag. I år har departementchefen måst återkomma till denna fråga, emedan han nu omsider förstått, att han kom med ett felaktigt förslag.

Jag begärde emellertid ordet för att säga, att herr Näsströms inlägg på en punkt väckte rätt mycken förvåning. Han talade om arbetstidsbegränsning och gjorde därvid en jämförelse med en lärares 30 timmar i veckan utan att i det sammanhanget med ett ord antyda, att dessa 30 timmar betyder allra minst dubbla antalet — först i slutet av sitt anförande gjorde han en antydning om detta, men inte när han drog den verkliga jämförelsen.

Sedan en sak till. Alla de bestämmelser vi nu diskuterar har tillkommit för att över huvud taget man skall få kompetenta lärare till ifrågavarande tjänster. Om nu allting trasslas till, äventyrar man just det syfte man ville nå. Riksdagen fattade ett felaktigt beslut för-

Om en statlig förskola för blinda barn.

ra året, det har departementschefen indirekt erkänt. Nu trasslar man till det igen, och säkerligen får man komma tillbaka till frågan igen, ifall kammarens majoritet åter följer departementschefen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 149, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 43.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid blind- och dövskolorna jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Om en statlig förskola för blinda barn.

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 104 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 383 och II: 475, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna att skolpliktstiden för blinda barn från och med läsåret 1954/55 utökades med ett åttonde teoretiskt skolår;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54;

c) till Läroanstalter för blinda: Avlöningar för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 945 000 kronor;

II. att motionerna I: 243 och II: 282 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I de likalydande motionerna I: 243 av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. och II: 282 av fru *Johansson* i Skövde m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t, att förslag om en statlig förskola för blinda barn måtte i proposition föreläggas nästa års riksdag.

Fru **SJÖSTRÖM-BENGTSSON** (s): Herr talman! Det kan kanske anses nära nog brottsligt, att så här i riksdagens elfte, med arbete överfyllda timma, tala i ett ärende, där man inte kan vinna någonting och där man inte har anledning att ens ställa ett yrkande. Det finns dock tillfällen då man måste lätta sitt hjärta, även om det sker utan tanke på att man skall vinna någonting. En sådan situa-

tion har inträtt för mig när det gäller de blinda barnen.

De blinda får genom hela sitt liv bära på ett lyte som är helt oförskyllt. Den början är så tung för dem, att jag anser att samhället måste göra allt vad som är möjligt för att lätta på den. Vi vet alla, att de blinda barnens skolplikt börjar när de är sju år gamla. Dessförinnan har vi i detta land för närvarande ingen möjlighet att påbörja deras uppfostran eller påverka dem utanför deras hem. Det är emellertid nödvändigt att det skapas tillfälle härför. Det fanns, herr talman, ett barnhem för blinda småbarn, vilket drevs med privata fondmedel. Detta måste emellertid stängas år 1945, delvis på grund av bristande medel men kanske allra mest på grund av bristande lokaler. Sedan dess har vi inte haft någon möjlighet att hjälpa de blinda småbarnen.

De normala barnen får så mycket till skänks genom sina möjligheter att härma de vuxna. Den möjligheten har inte de blinda barnen. De måste läras rent elementära ting. Man måste lära dem att klä på sig själva, man måste lära dem att äta hyggligt, man måste lära dem att sköta sin hygien, och man måste försöka skapa möjligheter för dem att orientera sig i omgivningen. Nu kan man säga att detta är någonting som hemmen bör göra, och det är klart att hemmen bör göra det i den mån det är möjligt. Men ofta är det så, att mödrarna och fäderna och syskonen tycker att det är så synd om dessa barn, att de hjälper dem så mycket de kan — av missriktad välvilja, skulle jag vilja säga. I andra hem har mödrarna ont om tid. De hinner inte offra så mycket av sin dag på att hjälpa dem lära sig sådana saker. Det går fortare för mödrarna att själva klä på barnen, tvätta dem, mata dem o. s. v., och det gör att barnen blir ännu mer handikappade än de behövde bli, om någon tog hand om dem och verkligen offrade tid på dessa helt alldagliga saker.

Vi offrar så mycket pengar på de, jag höll på att säga, förvillade ungdomarna. Man kan ju ändå inte säga att det är helt oförskyllt som dessa kommer på skydds-

Om en statlig förskola för blinda barn. hem eller på andra institutioner av olika slag. Vi bör naturligtvis offra pengar på dem, det är jag den första att erkänna, men vi får inte heller glömma bort dessa som av ett blint och obevekligt öde genom sitt lyte blivit handikappade för hela sitt liv.

Jag skall inte fortsätta längre. Som jag sade i början av mitt anförande kan jag inte framställa något yrkande. Skolöverstyrelsens utredning kan inte läggas till grund för ett yrkande, det förstär jag mycket väl. Kostnaderna förefaller mig vara orimligt stora, och jag tror att de skulle kunna nedbringas ganska betydligt. Jag vill därför, herr talman, bara uttrycka en förhoppning att det sista ordet inte är sagt i denna fråga.

I detta anförande instämde herrar *Werner* (bf), *Bror Nilsson* (bf), *Norman* (s), *Fahlander* (s), och *Elmgren* (s), fru *Carlqvist* (s), fru *Lindström* (s), fru *Wallentheim* (s), fru *Svenson* (bf), samt herrar *Mogård* (s) och *Arrhén* (h).

Herr **OHLON** (fp): Herr talman! Jag kan instämma med fru Sjöström-Bengtsson i hennes principiella inställning till detta ärende. Hon antydde till slut, varför utskottsavdelningen inte har kunnat gå motionärerna till mötes. Det berodde på de orimliga kostnader som skulle följa med det förslag som skolöverstyrelsen här har framlagt. Kammararens ledamöter kan själva i utlåtandet ta reda på vilka siffror det är fråga om. Enbart byggnadskostnaderna skulle gå på 1 250 000 kronor, och då gäller det endast 30 à 40 barn. Därtill kommer inrednings- och materielkostnader. Den årliga driftkostnaden beräknas till 300 000 kronor, vilket innebär att varje blint barn i förskoleåldern skulle dra en omkostnad för det allmänna som i förmånligaste fall, d. v. s. om blindfrekvensen är så stor att det behövs plats för 40 barn, uppgår till bortåt 10 000 kronor per år, men sannolikt till 13 000 à 14 000 kronor per år och barn.

Detta är ju orimligt, och jag vill därför begagna tillfället att uttala en förhoppning om att vederbörande myndig-

Om en statlig förskola för blinda barn.

heter i fortsättningen visar en smula ömdöme och besinning när de framställer sina förslag. Såsom nu vissa myndigheter går till väga, motverkar de sina egna uppgifter. Det gäller kanske inte speciellt skolöverstyrelsen, som ju är illa ute i detta sammanhang, men det gäller en annan styrelse, vars namn jag inte behöver nämna, därför att kammarens ledamöter samtliga vet vilken styrelse jag åsyftar. Det vore önskvärt att Kungl. Maj.: tog dessa styrelser en smula i upptuktelse och gäve dem sådana instruktioner, att de kommer med förslag, vilka är möjliga att genomföra.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! I statsutskottet har vi varit ense så till vida om dessa motioner, att vi anser att vad som rimligtvis kan göras för dessa blinda barn — detsamma gäller de döva barnen — bör göras.

Men jag vill också säga i anledning av den utredning som varit, att här står vi återigen inför ett exempel på att antingen skall ingenting göras eller också skall det ske till kostnader som är fullständigt horribla. Vi tycks ha kommit in i ett sådant skede i detta land. Om man reser till grannländerna, ser man att de försöker ordna för en måttlig kostnad och hålla en rimlig standard och hemfaller inte åt detta överdåd, som nu blivit utmärkande för dagens Sverige på olika områden. Jag tror inte att man gör saken någon tjänst genom att framlägga förslag, som utan vidare måste förkastas. Man hade gjort saken en större tjänst, om man kommit med ett förslag, som verkligen blivit till nytta för dessa barn, vilka vi alla har en mycket stor medkänsla med.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! När riksdagen för några veckor sedan behandlade frågan om anslag till blindinstitutet vid Tomtebodas, tillät jag mig framhålla de svårigheter, som uppstått genom att de hem för blinda barn un-

der skolåldern, vilka tidigare funnits i Nynäshamn sedan 1916 och sedermera i Tomteboda, numera indragits. Anledningen till att verksamheten vid Tomteboda nedlades år 1945 var att man behövde lokalerna för andra ändamål.

Jag tror, herr talman, att herr Ohlson skulle ha en något annan uppfattning om dessa problem, om han hade litet praktisk erfarenhet av vad det betyder att ha blinda barn under skolåldern i vissa enskilda hem. Jag tänker närmast på trångboddheten och svårigheterna för husmödrarna att få hjälp.

Sedan vill jag, herr talman, gärna gå med på att det förslag, som framlagts av de sakkunniga — jag känner visserligen inte till det närmare — drar kostnader, som är fullständigt orimliga. Men jag har svårt att tänka mig att man inte exempelvis vid Tomteboda blindinstitut skall kunna bygga till en mindre avdelning. Det finns också möjligheter att ansluta en dylik avdelning till de arbetshem för vuxna blinda, som finns i Växjö. Jag har bara velat nämna dessa möjligheter, ehuru jag mycket väl förstår, att man måste ta all möjlig hänsyn till ekonomiska förhållanden när det gäller dessa problem.

Herr OHLON (fp): Herr talman! Jag förstår inte varför herr Lundgren polemiserar mot mig. Jag började mitt anförande med att instämma med fru Sjöström-Bengtsson i hennes principiella inställning. Jag behjärtar lika mycket som hon behovet av omvårdnad för blinda barn i förskoleåldern. Mitt yttrande gick endast ut på att apostrofera en styrelse, som kommer med ett så orimligt förslag, att varje barn skulle kosta i bästa fall 10 000 kronor per år men sannolikt bortåt 14 000 kronor per år.

Nu har herr Lundgren i sitt anförande antytt, att man skulle kunna lösa problemet billigare genom att ansluta en förskola till den nuvarande blindskolan vid Tomteboda. Samma tanke har vi varit inne på i avdelningen, när vi behandlade ärendet, och det är ju en ganska naturlig utväg, som erbjuder sig.

Ang. upprättande av ett läroverk för vuxna.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Jag kan instämna i vad herr Ohlon här senast sade. De tankegångar, som herr Lundgren här var inne på beträffande Tomtebodainstitutet, var även uppe i avdelningen. Vi fick dock den upplysningen, att de s. k. sakkunniga ansett det omöjligt att utöka institutet vid Tomteboda med den föreslagna förskolan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlösningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

*Punkten 1.***Ang. upprättande av ett läroverk för vuxna.**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 158 framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte besluta, att från och med budgetåret 1953/54 skulle å ort, som Kungl. Maj:t bestämde successivt upprättas ett läroverk för vuxna med den organisation departementschefen förordat, varvid som förutsättning för läroverkets upprättande skulle gälla, att vederbörande kommun åtog sig de villkor i fråga om tillhandahållande för läroverket av lokaler m. m., som Kungl. Maj:t kunde komma att föreskriva.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Utskottet finner i likhet med departementschefen, att det ur skilda synpunkter är ett intresse för det allmänna att underlätta strävandena till vidareutbildning för de kategorier, som av olika anledningar först vid mogen ålder kunna ägna sig åt högre teoretiska studier.

Utskottet tillstyrker därför, att det som en försöksanordning föreslagna läroverket för vuxna kommer till stånd. Vad angår läroverkets förläggningsort är utskottet ense med departementschefen om att det är att förebraga om läroverket kan placeras å annan ort än Stockholm.»

Herr ARRHÉN (h): Herr talman! Det förslag från Kungl. Maj:ts sida, som föreligger under denna punkt, torde, sett i största allmänhet, vara värt odelat gillande. Jag har emellertid begärt ordet för att göra en del påpekanden.

Det organisationsförslag för studier av denna art, som Kungl. Maj:t här framlagt, kommer i praktiken troligen inte att visa sig helt hållbart. Den studietid av tre år, som här är utmätt, förefaller ha blivit alltför kort. Under första läsåret skall vid gymnasiet förekomma två femveckorskurser, under det andra läsåret en femveckorskurs och under det tredje och sista året två femveckorskurser. Den undre åldersgräns, som är stipulerad för inträde i gymnasiet, är 20 år. För inträde fordras vidare antingen avlagd realexamen, genomgång av skola, som ger normalskolekompetens, avgångsbetyg från första ringen i fyraårigt latin- eller realgymnasium eller motsvarande kunskaper.

För realskolans elever beräknas en studietid av $3\frac{3}{4}$ år. I studietiden ingår sju muntliga kurser. Första året har man en introduktionskurs om två månader, varpå följer en femveckors- och fyra fyraveckorskurser samt en avslutningskurs om tre månader med mellanliggande perioder av korrespondensundervisning. För inträde fordras genomgången folkskola. Den undre åldersgränsen är 16 år.

Inga terminsavgifter skall utgå vid detta läroverk för vuxna. Eleverna skall ges möjlighet att erhålla stipendium såsom vid övriga läroverk, d. v. s. 800 kronor per läsår, fördelat med högst 400 kronor per termin.

När man läser det framlagda förslaget, måste man fråga sig, vilka erfarenheter man i övrigt har ifrån undervisning av denna typ. Det finns på tre plat-

Ang. upprättande av ett läroverk för vuxna.

ser i landet skolor, som kan sägas vara jämförliga med de här föreslagna, nämligen Uppsala enskilda gymnasium, Lunds privata elementarskola och, om man så vill, Försvarets läroverk. I fråga om gymnasieundervisningen möter vi vid dessa skolor ett helt annat betraktelsesätt, när det gäller möjligheter för eleverna att förkorta studietiden. Vid Uppsala enskilda gymnasium mottas inga elever som inte avlagt realexamen med minst AB som genomsnittsbetyg. Vidare stipuleras att elev skall vara bosatt i staden under två år. Under denna tid skall han regelmässigt bevista en undervisning, som omfattar åtta lektionstimmor per dag. Eleven undervisas i klasser med femton elever. Hela studiegången föregås för övrigt av en noggrann läkarundersökning. Man är nämligen på det klara med, att studierna fordrar en god fysik hos eleven. Om allt går väl, kan eleven under dessa betingelser på två år föras fram till studentexamen.

I det här framlagda förslaget förutsättes, att en elev, som inte är bosatt på undervisningsorten, på tre år skall kunna föras fram till studentexamen, samtidigt som vederbörande under den tiden bibehåller sitt förvärvsarbete. Det är alltså samma krav, som vi normalt ställer på våra egna barn i det treåriga gymnasiet. Både från läkar- och föräldrahåll görs, som bekant, gällande, att studiegången där anses mycket pressande och att barnen blir överansträngda på grund av den koncentrerade studietiden.

Mot denna bakgrund anser jag, att den uppläggning, som departementet gjort av undervisningen vid det nya läroverket för vuxna, är alltför optimistisk. Det finns också anledning att fråga, hur man tänkt sig förfara beträffande stipendierna, om en elev inte förmår att under den stipulerade tiden nå fram till examen. Har man då ingen ytterligare möjlighet att få fortsatt ekonomisk hjälp från statsmakterna? Jag har hört mig för om den saken i departementet och fått till svar, att man nog inte har tänkt sig en sådan anordning. Om

vederbörande ser, att han inte kan genomföra sina studier på tre år, får han i stället se till, att det blir en bredare tidsmarginal för kurserna. Han har då möjlighet, att de år, han går igenom kursen, få stipendier. Man har emellertid tydligen inte riktigt tänkt sig in i dessa sammanhang. Man har lagt upp sin mall på tre år.

Det finns alltså — och det är det jag velat markera med detta anförande — anledning från Kungl. Maj:ts sida att ta dessa problem under fortsatt övervägande och att uppmärksamt följa denna verksamhet, när den nu skall börja.

Det hade likväl funnits andra möjligheter att gå till väga i detta fall. I diskussionen om dessa problem har från visst håll, som man har anledning att lyssna till, framhållits, att man kunnat tänka sig en korrespondenslinje jämte de nämnda kurserna men utan någon fixerad tid. Man hade också kunnat tänka sig ett treårigt gymnasium i enlighet med vad departementschefen här föreslår men med eleverna boende i staden under förkortade terminer. Förslagsvis har man nämnt tidpunkten från den 1 november till den 1 maj. Man hade även kunnat tänka sig ett tvåårigt gymnasium som i Uppsala, med generös studiehjälp men utan förvärvsarbete. Dessa synpunkter är lika mycket värda övervägande som det förslag, vilket här föreligger.

I utskottets skrivning förekommer ett påpekande, som jag gärna vill understryka. Det står att vad angår läroverkets förläggningssort är utskottet ense med departementschefen om att det är att föredraga, om läroverket kan placeras å annan ort än Stockholm. Därvidlag vill man gärna, med hänsyn till behovet av studielugn och annat, tänka sig städer av typen Sigtuna, Strängnäs, Västerås, Linköping, Skara, alltså städer som är bärare av stark svensk kultur- och läroverkstradition — och Örebro, tillägger min bankkamrat, och jag kan instämma i det. Jag bara nämner dessa städer, därför att jag vet, att departementet är intresserat av att få fram några förslag.

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

I övrigt är det, herr talman, värt att till sist understryka, vilket även departementschefen har gjort, att det här är fråga om en *försöksverksamhet*. Jag kan hälsa uppslaget med den största tillfredsställelse, men det finns möjligen anledning att följa fortsättningen med en viss uppmärksamhet.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

*Punkten 2.***Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.**

I propositionen nr 158 hade Kungl. Maj:t, utom annat, föreslagit riksdagen att fatta beslut angående utbildning till högre allmänna läroverk av samrealskolorna i Hedemora, Karlskoga, Lycksele, Malmberget, Trelleborg, Varberg och Solna.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmqvist* och *Svensson* (I: 388) och den andra inom andra kammaren av herr *Adamsson* m. fl. (II: 484), i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta, utom annat, att Johannes samrealskola i Malmö skulle ombildas till högre allmänt läroverk;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall* m. fl., (I: 432) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlén* m. fl. (II: 547), i vilka hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta upprättande av statliga gymnasier i anslutning till samrealskolorna i Blackeberg och Gubbängen från och med läsåret 1953/54 i enlighet med framställning av Stockholms stadsfullmäktige.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 388 och II: 484 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 432 och II: 547 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte

a) besluta, att samrealskolorna i Hedemora, Karlskoga, Lycksele, Malmberget, Trelleborg och Varberg från och med budgetåret 1953/54 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk, läroverken i Hedemora, Karlskoga, Trelleborg och Varberg med treårigt latin- och realgymnasium samt läroverken i Lycksele och Malmberget med treårigt realgymnasium, varvid utbildningen skulle tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal;

b) besluta, att samrealskolan i Solna från och med budgetåret 1953/54 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänt läroverk med fyraårigt gymnasium, bestående av en latin- och en reallinje samt en allmän linje, varvid utbildningen skulle tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år av varje linje, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att Solna kommun åtog sig att tillhandahålla för det högre allmänna läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal.

Reservation hade anmälts av fru *Lindström*, som dock ej antytt sin mening.

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

Fru LINDSTRÖM (s): Herr talman! Vid denna punkt i utskottets utlåtande har jag fogat en blank reservation för att få tillfälle att säga ett par ord om gymnasiebehovet i Stockholm.

Utskottet har haft till behandling en motion, som har framlagts av representanter för samtliga demokratiska partier på stockholmsbänkarna i första och andra kammaren, en motion i anslutning till en framställning från Stockholms stadsfullmäktige med hemställan om inrättande av två nya statliga gymnasier i anknytning till samrealskolorna i Blackeberg och Gubbängen.

Utskottet har avstyrkt dessa motioner, och gjort det med en enda motivering: Utskottet uttalar, att det icke funnit tillräckliga skäl föreligga att frånträda den principiella ståndpunkt, som intagits i fråga om den normala gången för ett fortsatt utbyggande av den statliga gymnasieorganisationen, nämligen att ett kommunalt stadium normalt bör föregå upprättandet av ett statligt gymnasium.

Jag kan, herr talman, inte tillmäta denna principiella ståndpunkt någon auktoritet i detta fall. Beträffande den principiella ståndpunktens förhåller det sig ju så, att departementschefen i en proposition till förra årets riksdag rörande läroverksorganisationen i förbigående anförde, att i fråga om gången vid upprättande av nya statliga gymnasier borde utom i undantagsfall ett kommunalt stadium föregå upprättandet av ett statligt gymnasium. Riksdagen framställde inte någon erinran mot detta departementschefens anförande utan lät det passera.

Jag vågar påstå, att denna principiella ståndpunkt inte kan anses tillämplig på Stockholm, i varje fall inte har någon aktualitet här, utan Stockholm måste åtminstone få betraktas såsom ett sådant undantagsfall, som nämndes av departementschefen. För Stockholms vidkommande har nämligen den normala gången sedan långt tillbaka varit den, att det omedelbart har upprättats statliga gymnasier utan att kommunala gymnasier har föregått detta upprättan-

de. Huvudmannaskapet för de högre skolorna i Stockholm har sedan länge utvecklats så, att staten har svarat för gymnasieorganisationen och de fristående realskolorna, medan kommunen har haft att svara för flickskoleundervisningen och realskoleundervisningen inom folkskolans ram samt den praktiska undervisningen både på realskole- och gymnasieplanet. Denna uppdelning torde ha haft sin grund i att Stockholm varit den kommun i landet, som säkerligen kan redovisa den största inflyttningen och som har fått ta hand om undervisningen och utbildningen av ett mycket stort antal barn till inflyttade och från grannkommuner. Visserligen är kanske inte det procentuella antalet elever från grannkommuner så stort som på vissa andra håll; man har nämnt siffran 10 procent. Men det absoluta antalet är mycket stort; bara i första klassen av den femåriga realskolan finns för närvarande 260 elever från kommuner utanför Stockholm.

Man har då att se på det gymnasiebehov som föreligger i Stockholm med kringliggande områden, och man måste säga sig att detta behov är mycket utpräglat i fråga om de två områden för vilka Stockholms stadsfullmäktige begärt inrättande av nya statliga gymnasier. I Bromma församling, där Blackebergs samrealskola ligger, bor i runt tal 87 000 människor. Där finns f. n. två gymnasier, men nu har också Spånga med 24 000 invånare tillkommit, och man räknar med att befolkningen ökas med något tusental varje månad. Här finns alltså ett starkt underlag för ett nytt gymnasium. I Enskede församling finns bara ett gymnasium, men invånarantalet är 108 000 och behovet av ännu ett gymnasium därför skriande.

Då jag, herr talman, är osäker om möjligheterna ur rent formella synpunkter att yrka bifall till motionen, kommer jag att avstå därifrån, men mitt inlägg har varit avsett att ge uttryck för en opinion på stockholmsbänkarna, en opinion som vi anser vara mycket starkt motiverad.

Ang. utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

Herr BERGVALL (fp): Herr talman! Jag skall inte heller ställa något yrkande i denna fråga — det är säkerligen utsiktslöst — men jag vill knyta ett par reflexioner till utskottsbehandlingen.

När jag tar till orda i frågan, föranledes det självfallet närmast av det speciella stockholmsintresse som ligger bakom den motion jag framlämnat tillsammans med en del andra ledamöter av kammaren, men jag tror att mina reflexioner har en mera allmän räckvidd och inte enbart hänför sig till Stockholms förhållanden. Det har nu helt plötsligt blivit en princip, att en kommunalt gymnasium skall föregå inrättandet av ett statligt. Denna princip har smugit sig in liksom i förbigående, och man har skäl att granska hur den i realiteten kommit till. Kommunala gymnasier har från början startats på orter, där det varit i högsta grad diskutabelt om lärjungeunderlaget varit tillräckligt stort för att motivera inrättandet av ett gymnasium. Från början har det hela därför haft karaktären av en försöksorganisation. Så småningom har statsmakterna vid behandlingen av gymnasiefrågorna — utan att ta någon principiell ståndpunkt till frågan, om den högre undervisningen skall vara statlig, medan enhetsskolan är kommunal — av rent statsfinansiella skäl gjort en princip av vad som från början var en praktisk lämplighetsfråga. Principen har på det sättet smugglats in i förbigående. I realiteten betyder detta ingenting annat än att man överför utgifter, som från början varit statliga, till den kommunala budgeten, d. v. s. från ett progressivt till ett proportionellt beskattningssystem.

Jag är litet överraskad av att riksdagen så lätt går med på en omläggning i detta fall, utan att den gjorts till föremål för någon principiell diskussion med avseende på undervisningsväsendets ordnande. Av den förberedande behandlingen kan man väl ändå snarast dra den slutsatsen, att det högre undervisningsväsendet förutsättes vara statligt även i framtiden. Och detta betyder väl, att staten bör svara för kostna-

derna i samtliga de fall, då det i och för sig är självklart att ett tillräckligt underlag för en gymnasieorganisation finns.

Den motion jag väckt gäller Stockholm, men den har stor betydelse även i andra sammanhang. Jag ämnar icke framställa något yrkande, men jag har velat göra dessa rent principiella reflexioner, som för övrigt äger tillämpning inte bara på undervisningsväsendet utan även i en hel serie andra fall, då det gäller statliga bidrag till olika ändamål, för vilka kommunerna i större eller mindre utsträckning bär ansvaret.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Vi är i statsutskottet fullt medvetna om att förhållandena här i Stockholm är ganska besvärliga inte bara när det gäller gymnasieundervisningen utan kanske skolväsendet i sin helhet. Men jag vill erinra om vad utskottet säger på sid. 7 i utlåtandet: »Skolöverstyrelsen har beträffande framställningen om gymnasier i Blackeberg och Gubbängen förklarat sig sakna anledning att frångå den principiella uppfattning i frågan om upprättande av nya statliga gymnasier, varåt överstyrelsen tidigare givit uttryck, nämligen att ett kommunalt stadium normalt bör föregå upprättandet av ett statligt gymnasium. Överstyrelsen avstyrker därför denna framställning.»

Även om det ligger något i herr Bergvalls historieskrivning, tror jag att situationen är sådan att vi måste acceptera denna inställning. Jag förstår mycket väl att representanterna för Stockholm här har ett speciellt intresse att bevaka, det är ingenting att säga om den saken. Men om vi ser vidare på sid. 7 i utlåtandet, framgår det att såväl skolöverstyrelsen — departementet — som utskottet har ansett att det i nu berörda fall endast är Lycksele som kan anses vara ett sådant undantag. Jag måste tro, att om jag skulle jämställa Lycksele med Stockholm i detta avseende, skulle väl stockholmarna närmast uppfatta detta såsom en förolämpning.

Ang. lönegradsplaceringen för adjunkt vid provårsläroverk.

Men jag tror inte att vi skall gå in på dessa områden närmare. Här är det fråga om att göra en dygd av nödvändigheten. Vi har nu under senare år kommit in i den utvecklingen, att ett kommunalt stadium bör föregå upprättandet av ett statligt gymnasium. Inom utskottet har vi ansett att detta är en riktig linje, och det finns inte någon anledning att i detta speciella fall frångå den. Att man gjort avsteg från denna princip när det gäller Lycksele beror helt enkelt på att man ansett, att Lycksele inte kan ha ekonomiska möjligheter att bära upp ett gymnasium, som skall utgöra ett gymnasium för hela nedre Lappmarken och inte bara speciellt för Lycksele stad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag har tyvärr på grund av att en liknande debatt pågår i andra kammaren inte haft tillfälle att höra vare sig reservanten eller övriga talare här i kammaren. Men jag vill i alla fall understrika vad vi i propositionen har anfört, nämligen att vi sedan några år har hävdad den linjen, att de i regel mycket bärkraftiga kommuner, som det här är fråga om och som vill ha nya gymnasier, får finna sig i att ett kommunalt stadium föregår inrättandet av ett statligt gymnasium. De som har följt med utvecklingen här under en lång följd av år vet ju, att ganska många orter har fått finna sig i att rätt länge uppehålla kommunala gymnasier. Att vi nu, när allt fler kommuner vill ha nya gymnasier, skulle låta de allra bärkraftigaste orterna omedelbart få ett statligt gymnasium kan inte vara rimligt.

Jag hoppas däremot att någon ledamot av denna kammare inte har riktat någon anmärkning mot att vi här har föreslagit, att Lycksele omedelbart skulle få ett statligt gymnasium. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att det föreligger en uppenbar disproportion mellan det stora behovet av ett gymnasium och de resurser, som står till buds

främst för denna stad själv men också det stora område däromkring, som skall begagna sig av gymnasiet. Detta område kan inte sägas vara särskilt skattekraftigt.

Jag kan inte finna det rimligt att här gå ifrån en praxis, som är riktig, till förmån för en av våra allra skattekraftigaste kommuner, även om den har ett invånarantal som är så stort att det inte råder någon tvekan om att nya gymnasier behövs.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Ang. lönegradsplaceringen för adjunkt vid provårsläroverk.

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 158 framlagda förslag samt riksdagens år 1952 församlade revisorers berättelse, § 20, ävensom med avslag å motionerna I: 431 och II: 546,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1953/54, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken vilka föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1953/54, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skulle kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1953/54;

Ang. lönegradsplaceringen för adjunkt vid provårsläroverk.

d) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 110 353 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 395 och II: 502.

I de likalydande motionerna I: 395 av herrar *Ohlon* och *Sunne* samt II: 502 av herr *Nestrup* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att läroverksadjunkter vid läroverk med s. k. egentlig lärarkurs, inom ramen för antalet tjänster i lönegrad Ca 29, skulle placeras i Ca 29;

Härom hade utskottet i motiveringen yttrat:

»Utskottet får med anledning av motionerna I: 395 och II: 502 erinra om Kungl. Maj:ts till 1952 års riksdag avlätna proposition nr 241 angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. Denna proposition blev jämte i ämnet väckta motioner föremål för behandling vid nämnda riksdags höstsession. I propositionen berördes bl. a. löneställningen för adjunkterna vid läroverk med egentlig lärarkurs, vilken fråga ingick som ett led i en av de mellan 1949 års tjänsteförteckningskommitté och vederbörliga fackorganisationer träffade förhandlingsuppgörelserna. Statsutskottet upptog ifrågasvarande spörsmål till bedömande i sitt utlåtande 1952: 230, varvid utskottet jämväl tog ställning till ett motionsvis (I: 536) framlagt förslag, innebärande att riksdagen måtte uttala, att läroverksadjunkter vid läroverk med egentlig lärarkurs normalt skulle placeras i lönegraden Ca 29. På anförda skäl (s. 12) avstyrkte utskottet visserligen bifall till nämnda motion, men gjorde härjämte beträffande preciseringen av vederbörliga tjänsters lokalisering i sitt utlåtande (s. 10) ett generellt uttalande, att den av föredragande departementschefen anförda synpunkten, att avvikelser från lokaliseringen i regel ej borde ske, eftersom denna utgjorde ett led i förhandlings-

överenskommelsen, givetvis icke borde hindra, att Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande vederbörande myndighet finge inom ramen för det beslutade antalet tjänster göra de om-dispositioner, som kunde anses särskilt påkallade ur effektivitetssynpunkt. Riksdagen biträdde vad statsutskottet sålunda anfört (riksdagens skrivelse 1952: 438).

Utskottet har ansett sig böra i anledning av de nu föreliggande motionerna I: 395 och II: 502 fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de ovannämnda, av fjolårets riksdag sålunda gjorda uttalandena.»

Herr **OHLON** (fp): Under förevarande punkt har jag och herr *Sunne* i denna kammare och herr *Nestrup* i andra kammaren väckt en motion, som går ut på att adjunkterna vid provårsläroverken skulle samtliga placeras i 29 lönegraden inom ramen för antalet tillgängliga tjänster i nämnda lönegrad. Vad som begäres är alltså ingen utgiftsökning, utan endast en förnuftigare fördelning av tjänsterna på olika läroverk än vad som skedde förra året. Det framhålls nu i motionen att det måste te sig för rättskänslan upprörande, att lärare, som under konkurrens fått sina tjänster, råkat ramla ned i lägre lönegrader än de, som har utkonkurrerats — något som inträffat i åtskilliga fall.

Förslaget äsyftar en intensifiering av den praktiska utbildningen av läroverkslärare och medför, som sagt, ingen utgiftsökning. Snarare skulle jag vilja hålla före att det kommer att medföra en utgiftsminskning för statsverket. Det är nämligen så att provårsinstitutionens kapacitet inte är tillräcklig. Det har därför väckts förslag om att man skulle inrätta nya provårsläroverk. Genom att man inte genomgående tillgodoser adjunkterna vid provårsläroverken, riskerar man att i viss utsträckning få dessa läroverk rekryterade med personer, som inte kan utnyttjas för den praktiska lärutbildningen, men som i alla fall uppbär det extra provårsarvodet. Om man kunde få upp samtliga adjunkter vid

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

provårsläroverken i 29 lönegraden, skulle man öka kapaciteten för provårsutbildningen utan någon nämnvärd kostnadsökning för statsverket.

Inom andra avdelningar av statsutskottet har man behjärtat de synpunkter, som framförts i motionerna, och skrivningen är ju nu sådan att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att ompröva detta ärende. Det kan ju hända att det måste ske i samråd med civildepartementet, men därom har jag ingen anledning att yttra mig i dag.

Jag vill till sist, herr talman, be att få uttala min tillfredsställelse över utskottets välvilliga behandling av motionerna.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 5—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 69, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 februari 1953, föreslagit riksdagen att dels godkänna de grunder för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, som av departementschefen förordats, dels för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln till Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor, dels medgiva, att Ka-

resuando kommun finge av berörda anslag beviljas statsbidrag för ombyggnad av ett ålderdomshem för lappar med högst 216 000 kronor, dels ock besluta, att gällande bestämmelser angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av särskilda ålderdomshem för lappar skulle upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1953.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar bland annat, att bidragsunderlaget vid nybyggnad skulle för hem uppförda år 1952 och senare beräknas efter ett belopp av 18 000 kronor per vårdplats samt att bidraget skulle kunna utgå med lägst 10 och högst 50 procent av bidragsunderlaget.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

I: 363 av herr *Lars Andersson* m. fl.,

I: 364 av herr *Edvin Thun*,

I: 365 av herr *Anderberg* m. fl.,

I: 366 av herr *Bergvall* m. fl. samt

I: 367 av herrar *Axel Andersson* och *Spetz* ävensom

inom andra kammaren:

II: 445 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.,

II: 450 av herr *Petterson* i Degerfors m. fl.,

II: 451 av fru *Sandström* och herr *Anderson* i Sundsvall samt

II: 452 av herr *Jansson* i Kalix m. fl.

I de likalydande motionerna I: 363 av herr *Lars Andersson* m. fl. och II: 445 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om en sådan utformning av bestämmelserna för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, att bidragsunderlaget per vårdplats för Norrbottens och Västerbottens län fastställdes till ett belopp 2 000 kronor högre än för landet i övrigt, detta såväl för byggnadsföretag som färdigställda under tiden 1 juli 1946—31 december 1951 som för byggnadsföretag som fär-

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m. digställets eller färdigställdes efter sistnämnda dag.

I motionen I: 364 av herr *Edvin Thun* hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 69 ville besluta, att statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem skulle utgå efter 1945 års grunder för uppförande av folkskolebyggnader och att byggnadskostnaderna för vaktmästarbostad skulle få inräknas i statsbidragsanslagen, samt hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av sådana åtgärder, att den retroaktiva bidragsgivningen till färdigställda och nu under byggnad varande ålderdomshem kunde fullföljas inom loppet av tre budgetår.

I de likalydande motionerna I: 365 av herr *Anderberg* m. fl. och II: 452 av herr *Jansson* i Kalix m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 69 måtte besluta att fastställa bidragsunderlaget till 21 000 kronor per vårdplats samt att statsbidragsskalan skulle påbyggas så att kommuner med ett medelskatteunderlag på kronor 12:00—13:99 per invånare finge 60 % samt kommuner med lägre medelskatteunderlag än 12 kronor per invånare 70 %.

I de likalydande motionerna I: 366 av herr *Bergvall* m. fl. och II: 450 av herr *Petterson* i Degerfors m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 69 måtte besluta sådana ändringar i de föreslagna grunderna för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, att lägsta procentsatsen för statsbidraget bleve 35 med lämplig anpassning därefter av bidragsskalan i övrigt.

I de likalydande motionerna I: 367 av herrarna *Axel Andersson* och *Spetz* och II: 451 av fru *Sandström* och herr *Anderson* i Sundsvall hade hemställts, att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till statsbidrag för uppförande av ålderdomshem med den ändringen, att vid nybyggnad av ålderdomshem bidragsunderlaget beräknades till de verk-

liga kostnaderna till den del dessa kostnader per vårdplats icke överstege ett belopp av 20 000 kronor för de fr. o. m. 1952 färdigställda ålderdomshemmen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 364, I: 363 och II: 445, I: 365 och II: 452, I: 366 och II: 450 samt I: 367 och II: 451, motionen »II: 364» såvitt nu vore i fråga, i avvaktan på att statsbidragsfrågan omprövades godkänna de grunder för statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 februari 1953 förordats;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

III. medgiva, att Karesuando kommun finge av förenämnda anslag beviljas statsbidrag för ombyggnad av ett ålderdomshem för lappar med högst 216 000 kronor;

IV. besluta, att gällande bestämmelser angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av särskilda ålderdomshem för lappar skulle upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1953;

B. att motionen »II: 364», i vad den avsåge hänvändelse till Kungl. Maj:t beträffande den retroaktiva bidragsgivningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Pålsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **PÅLSSON** (bf): Herr talman! Jag har vid detta utlåtande låtit anteckna en blank reservation, och jag har med anledning därav en önskan att med några ord få redovisa en del reflexioner

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

och synpunkter, som utgör motivet för denna min reservation.

Den proposition, som ligger till grund för utlåtandet, har på kommunalt håll varit väntad under många år. Man har därför anledning att vara tacksam över att förslaget nu äntligen har kommit. Det förslag som föreligger är emellertid litet svårt att känna igen om man ser det i förhållande till de löften, som man väl ändå får säga avgavs i mitten av 40-talet. Den anmärkningen kan gälla såväl bidragsskalan som det bidragsunderlag, som förslaget upptar.

Utskottet säger i sitt utlåtande att det har funnit det i och för sig motiverat med ett kraftigare statligt stöd till ålderdomshemsbyggen, men utskottet har ändå med hänsyn till vissa omständigheter, främst pågående utredningar, ansett sig böra tillstyrka de mindre förmånliga bidragsgrunder, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition, i avvaktan på den omprövning av statsbidragsfrågan, som utskottet förutsätter. Jag delar utskottets uppfattning på den punkten, och det är i den förhoppningen att en höjning så småningom skall komma till stånd som jag för min del kan godta förslaget.

Men det kommer in i bilden en sak som gör, att man inte känner sig helt övertygad om att denna omprövning kan ske i en nära framtid. Liksom man ej heller kan veta till vilket resultat en sådan omprövning kan leda. Jag tänker då närmast på det statsfinansiella läget och det ekonomiska läget över huvud taget. Jag känner mig inte riktigt säker på att de ekonomiska förhållandena vid en framtida omprövning kommer att bättre än nu ge möjlighet till ett förbättrat bidrag. Den väntade utvecklingen inom de närmaste åren kommer väl knappast att gå i den riktningen, att man får stöd för något mera optimistiskt antagande i denna del.

Om jag utgår ifrån ett sådant resonemang, leder mig reflexionerna in på ett par andra detaljområden. Jag miss-tänker att man kanske under åtskilliga år får vara nöjd med den bidragsskala som här föreslås. Men då finner jag det

ur rättvisesynpunkt så mycket mera angeläget, att till omprövning upptas problemet om bidragsunderlaget. Det bör kunna finnas en lösning för denna detalj även om det inte finns möjlighet till ett högre statsbidrag. Jag kan för min del inte anse det riktigt, att man här skall definitivt fastläsa ett bidragsunderlag på 18 000 kronor per vårdplats, lika för hela landet.

På denna punkt har motionärer väckt förslag om ett höjt bidragsunderlag för Norrbotten och Västerbotten. I princip tror jag att deras förslag är riktigt, även om jag nu inte kan ansluta mig till deras gränsdragning. De motiv, som talar för fastställande av ett högre bidragsunderlag uppe i Norrland, följer säkerligen inte länsgränserna. Jag kan från mitt eget hemlän nämna ett exempel. Vi har bl. a. en kommun, som under de närmaste åren nödgas bygga ålderdomshem. Till denna ort måste byggnadsmaterialet transporteras 14 mil på landsväg. Det är självklart att i ett sådant fall och liknande måste det bli helt andra byggnadskostnader än i en kommun som ligger intill järnväg.

Jag har kanhända inte någon möjlighet att på rak arm ge förslag på en lämpligare gränsdragning, men jag skulle i sammanhanget vilja nämna, att mig förefaller en lämpligare och mera given gränsdragning vara det område av Norrland, som faller inom 5-orterna. De norrländska 5-orterna är väsentligen betingade av avståndsfaktorn och övriga speciella förhållanden, som hör samman med läget.

Jag har sålunda velat med detta resonemang peka på den omständigheten, att det är mycket angeläget att bidragsunderlaget omprövas på ett sådant sätt att man får olika belopp fastställda, ett högre för Norrland och ett lägre för landet i övrigt. Jag vill inom parentes nämna, att jag för min del inte underkänner den princip och de tankegångar, som ligger i fastställandet av fasta bidragsunderlag. Det har ju förelegat förslag om att bidraget skall räknas på den faktiska kostnaden i varje särskilt fall. Nu är det väl ändå så, att om man

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

befinner sig i ett läge, där det måste sparas på det allmännas utgifter — såväl statens som kommunernas — ligger det ett sparmoment i den omständigheten att man låser kostnaderna till fasta belopp, ett moment som måste här tillses. Eljest kommer man ju in på ett mycket svårbedömbart område, nämligen då det gäller att avgöra vad som kan anses vara skäligen standard.

Vid behandlingen av frågan i statsutskottet hörde vi talas om att i en ort här i Mellansverige, och det försäkrades att all möjlig sparsamhet hade iakttagits, byggnadskostnaden likväl uppgick till 30 000 kronor per vårdplats. Det är dock något helt annat än förslaget 18 000 kronor. Jag är inte utan vidare säker på att kostnaden behöver uppräknas i nivå med det exempel som jag här nämnt; jag skulle dock tro att det fasta bidragsunderlaget, då det en gång omprövas, vilket jag hoppas skall ske rätt snart, får uppräknas något och att man då får åtminstone två olika belopp.

Resonemanget kring dessa ting leder mig också in på en annan reflexion. Det är ju så att här har kommunerna under senare år ålagts betydande uppgifter. Det har även när det gäller andra områden än byggandet av ålderdomshem verkat vara litet besvärligt för staten att fullgöra sina åtaganden. Den omständigheten tycker jag manar till en viss försiktighet, att iaktas av både regering och riksdag, att inte belasta kommunerna med allt för stora uppgifter, innan man med någorlunda säkerhet kan fixera statens i sammanhanget gjorda åtaganden. Kommunernas kostnader drabbar ju på ett helt annat, och mera direkt och kännbart sätt skattedragarna inom en kommun än om en betydande del av dessa kostnader kan gå via statsverket.

Jag skulle till dessa reflexioner också vilja anknyta en annan sak. Det är ju så, att då statsmakterna ålägger kommunerna en del kostnadskrävande och dyrbara ting, så uppstår det om man ser på det hela en ytterst besvärlig avvägningsfråga. Statsmakterna kanske i viss mån nödgas — jag säger nödgas,

ty det är måhända läget som tvingar därtill — till viss del svika vad kommunerna tror vara ett givet och hållbart löfte.

Man kommer här in på ett annat område, nämligen det om statsmakternas tillsyn över att kommunerna fullgör sina skyldigheter i skilda avseenden, och inte minst när det gäller socialvården. Där är det så att statens organ och dess tjänstemän, vilka har denna uppgift sig anförtrodd, givetvis söker fullgöra den på bästa sätt, och jag skall inte i och för sig rikta någon anmärkning emot deras sätt att fullgöra den. Men det är väl ändå så att om man kommer i ett läge, i vilket det måste hushållas med pengarna, och man då ser — jag har nämnt det förut — att det har fastställts ett bidragsunderlag på 18 000 kronor, men det i rätt många fall visar sig att den verkliga kostnaden blir omkring 30 000 kronor — detta nu sagt som ett antagande — är det inte så särdeles lustigt om de övervakande myndigheterna och tjänstemännen med sin ambition skjuter in sig på en standard, som kanske ligger på 36 000, d. v. s. det dubbla mot vad staten har godkänt i bidrags-sammanhanget.

Herr Näsström sade alldeles nyss i en annan fråga ett par vettiga ord. Han sade, att man driver allting så till det yttersta här i landet och att det kanske vore bättre om vi toge det hela litet mera praktiskt. Det gällde den gången en skolfråga. — Jag tror att den satsen är tillämplig även i detta fall.

Nu hör jag inte till dem som menar att vi skall ha en dålig standard på våra ålderdomshem, långt därifrån. Men jag menar att vi kanske ändå i detta läge får lov att tänka på att vissa begränsningar är absolut nödvändiga. Byggnaderna behöver inte vara lyxbetonade, och det kanske går att åstadkomma fullt nöjaktiga förhållanden med något enklare medel i en hel del fall. Om det är nödvändigt för statsmakterna att pruta på sin bidragsgivning, så vill jag också säga, att det i ett sådant läge är lika nödvändigt, att den övervakande myndighetens tjänstemän och konsulenter av

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

olika slag får klart för sig, att vi måste tänka oss en något enklare standard än den som har drivits fram under senare tid. Detta har säkert inte alltid herott på dessa tjänstemän. Det kan också i en del fall vara kommunens egna förtroendemän och tjänstemän, som har tyckt att man skall ha det lika bra som i grannkommunerna. I nuvarande läge blir det emellertid allt för dyrt för kommunerna, om man inte kan skära ned utväxterna på vad som kan kallas en normal och någorlunda god standard.

Jag har velat knyta dessa reflexioner till min blanka reservation. Jag skulle naturligtvis kunna lämna en del siffror som belägg för mitt resonemang om behovet av två olika bidragsunderlag, men jag vill inte tynga protokollet med dem. Jag skall endast anföra ett par siffror från ett annat område. Både norrlandskommunerna och bostadsstyrelsen känner nogsamnt till, att när det gäller det enskilda byggandet kostar en villa på tre rum och kök, om den uppföres i Mellansverige, 40 000—45 000 kronor, men om samma villa med samma standard uppföres uppe i våra bygder och längre norr ut kostar den 50 000—55 000 kronor. Samma skillnad gör sig med all säkerhet gällande även i fråga om kostnaden för att bygga ålderdomshem.

Jag har, herr talman, med detta resonemang velat motivera min blanka reservation. Jag har inget särskilt yrkande utan anser mig kunna i nuvarande läge yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERBERG (s): Herr talman! Efter reservantens herr Pålssons klagörande anförande kan jag bli ganska kortfattad, då jag kan instämma i de synpunkter som han lagt på frågan, men jag tar till orda därför att jag tillsammans med ett tiotal andra ledamöter av denna kammare har väckt en motion i samband med det utskottsutlåtande som föreligger. I denna motion har vi fört fram en del synpunkter, som gjort sig gällande bland kommunalfolket i detta land och som också har framförts vid remissen från Svenska landskommunernas förbund.

Herr Pålsson har redogjort för de två egentliga skillnaderna i uppfattning mellan motionärernas och utskottets förslag. Jag vill också säga, att på mig har utskottsutlåtandet verkat motsägande. Utskottet har nog haft sitt hjärta hos motionärerna, men det har inte ansett sig böra taga steget fullt ut och uppfylla de förpliktelser som staten strängt taget har åtagit sig mot kommunerna. Därför har det inte kunnat vidtaga sådana ändringar i propositionen som vi har ansett vara riktiga.

Det är särskilt klämmen som jag fäst mig vid, där man sagt att det förslag som utskottet här kommer till skall gälla bara i avvaktan på att statsbidragsfrågan blir omprövad. Det kan alltså sägas vara fråga om ett provisorium, och det gäller ju nu väsentligen övergången för dem som sedan 1946 har tänkt sig, att de skulle få det statsbidrag som man utlovat.

Vid 1947 års riksdagsbehandling gjordes vissa uttalanden som kommunerna litade på, och man tänkte sig, att statsbidragen skulle bestridas på det sätt som man då hade givit vissa utfästelser om. Det finns många exempel på hur kommunerna, när myndigheterna på detta sätt stimulerade dem till denna byggnadsverksamhet, säkerligen i god tro började arbetet i förlitan på att riksdagens uttalanden skulle följas. Det är ett stort antal kommuner som uppfört ålderdomshem efter den 1 juli 1946, och de har helt och fullt räknat med dessa statsbidrag. Det har gått så långt, att de tagit upp balanserad fordran på statsverket i sina räkenskaper. Man har trott på att de utfästelser som givits från riksdagens sida också skulle uppfyllas. Därför har man i räkenskaperna upptagit dessa fordringar, och efter vad som nu beslutas får man göra avskrivningar, när man inte kan få ut det som man ursprungligen hade tänkt sig.

Det är under alla förhållanden bekymmersamt att statsmakterna på detta sätt ändrar på beslut som tidigare har fattats. *Man kan alltså inte fullt lita på de uttalanden, som gjorts i fråga om statsbidrag.* Här har ändå tillsynsmynd-

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

digheterna gett ett besked, som legat som underlag för kommunernas beslut. Det väcker inte hos kommunalmännen någon känsla av förtroende när de ser hur staten på det här sättet ej infriar sina tidigare löften.

Utskottet hänvisar till det finansiella läget, som man säger är utslagsgivande, och man framhåller att det rör sig om så stora belopp. Det gäller en eftersläpning av 24,5 miljoner kronor, och det är ifrågasatt att 12 miljoner skulle täckas vid detta tillfälle. Hur man vänder sig blir det i alla fall de skattskyldiga, som skall betala beloppet, vare sig det skall utgå av statsskatt eller av kommunal-skatt. Det känns bara så mycket hårdare för menige man när det skall gäldas av kommunalskatt och det träffar de ur skattesympunkt svagare kommunerna.

Vi motionärer tänkte därför att man åtminstone skulle kunnat få en kompromiss, så att själva bidragsunderlaget höjdes till 21 000 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 18 000 kronor per vårdplats. Vi vet att här har inträtt en prishöjning av betydligt större mått än skillnaden mellan dessa belopp, och därför motsvarade 21 000 kronor litet mera det verkliga läget. Men inte ens i detta avseende har utskottet velat gå motionärerna till mötes utan stannat för Kungl. Maj:t förslag.

Vidare har motioner väckts från Norr- och Västerbotten, där byggnadskostnaderna är ännu högre. Jag har sett en hel del remissuttalanden från kommunerna, där man med bekymmer mottagit meddelande om att löftet om utfäst statsbidrag inte kan uppfyllas. Svenska landskommunernas förbund, där jag medverkat vid tillkomsten av remissutlåtandet, har liksom enskilda kommuner givit uttryck för den besvikelse de känner över det steg som Kungl. Maj:t här tagit.

Det är klart att i det läge vari vi nu befinner oss, när det inte finns någon reservation fogad till utlåtandet, har jag inga utsikter att få igenom ett yrkande om bifall till motionerna. Jag vill dock uttala min besvikelse, och jag är övertygad om att jag talar på det svenska kommunalfolkets vägnar när jag för

fram kommunalmännens besvikelse över det beslut, som riksdagen nu går att fatta beträffande statsbidrag till våra ålderdomshem. Det är klart att den utredning om åldringsvården, som nu gågår, kan komma med nya propåer, vilka vi inte tidigare har tänkt på. Men vad det här gäller är huvudsakligen att infria ett löfte. Det gäller kommuner som handlat efter de synpunkter man tidigare anlagt på denna fråga. Därför vore det bara en rättviseåtgärd att ge dem vad vi på kommunalt håll anser att de är berättigade till.

Det är klart att denna fråga kommer upp igen när åldringsvårdskommitténs utredning föreligger. Det säges också i utskottsutlåtandet, att man räknar med att i samband med den nya statsbidragsutredning som just nu är ute på remiss skall man återigen ta upp dessa frågor om statsbidrag för ålderdomshem.

Herr talman! Jag har endast velat ge uttryck för den besvikelse som vi känner. Jag har inget yrkande, utan jag får finna mig i vad utskottet här har skrivit. Men jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan vi möter denna fråga igen och att vi då skall komma till rätta med den på ett mera tillfredsställande sätt än nu.

Herr BERGH (h): Herr talman! När jag nu skall försöka försvara den ståndpunkt som utskottet har intagit befinner jag mig i den besynnerliga situationen, att jag praktiskt taget på alla punkter delar de åsikter som de ärade bägge föregående talarna gett uttryck åt.

Detta är egentligen inte så märkvärdigt, ty det väsentliga av vad de båda har sagt finns också i utskottets uttalanden. Utskottet har bland annat framhållit att den besvikelse, som man rätt allmänt hyser över detta förslag till statsbidrag, är ganska förståelig. Även om i det principbeslut som riksdagen fattade härom året några belopp inte var angivna, så hade dock kommunalmännen på grund av det utredningsförslag, som hade kommit fram, goda skäl att räkna med andra och bättre bidragsgrunder än

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

som nu föreslås. Vi har vidare sagt, att vi sätter bidragsunderlaget i fråga och att vi tycker att det på ett ofördelaktigt sätt anknyter sig till de verkliga kostnaderna. Vi har också sagt att det finns anledning till kritik emot den bidragsskala som är föreslagen att gälla. Men detta är egentligen tillika det väsentliga av vad de bägge föregående talarna har sagt.

När vi icke desto mindre har enat oss först inom tredje avdelningen och sedan inom statsutskottet om att yrka bifall till propositionen, så har det skett dels under hänvisning till de finansiella skälen, dels på grund av den omständigheten att frågan om anläggningsbidrag är under utredning. Även om den allmänna statsbidragsutredningens uppgift, om jag fattade direktiven rätt, är att så att säga utgå från den nuvarande statliga bidragsvolymen, så kommer det dock inte att kunna undgås att fördelningen mellan stat och kommun av vissa anläggningskostnader omprövas när riksdagen en gång skall ta ställning till detta förslag.

Av dessa båda nu sist antydda skäl har utskottet kommit till den slutsatsen, att även om vi har funnit att det kan anföras skäl för missnöje med det förslag som har framlagts, så har vi ansett oss kunna tills vidare godta det i avbidan på dessa utredningars resultat.

Detta är vad jag har att säga här. Vi har dragit den slutsats, som jag antydde. Den omständigheten, att herr Pålsson har yrkat bifall till utskottets hemställan och herr Anderberg avstått från att göra något yrkande, pekar ju på att de har dragit samma slutsats som vi.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THUN, EDVIN (s): Jag har haft tillfälle att delta i utskottsbehandlingen av detta ärende och har ehuru motionär inte anförts någon reservation. Jag skall därför inte nu ge mig in i detalj på själva problemet som sådant.

Jag skulle bara vilja fråga statsrådet Sträng om en sak. På sidan 11 i utskottets betänkande säger man: »Vid den

granskning av sistnämnda förslag, som åldringsvårdsutredningen verkställt och som propositionen i allt väsentligt följer, har de tidigare förslagen till bidragsskala, främst av statsfinansiella hänsyn, väsentligt reducerats till kommunernas nackdel.»

Det blir kanske litet känsligt om åldringsvårdsutredningen på något sätt skall vara bunden av statsfinansiella hänsyn, då den i fortsättningen skall arbeta över detta vida fält. Jag ville bara fråga, hur det ligger till på den punkten — jag ville veta om åldringsutredningen inte arbetar fritt utan hänsynstagande till statsfinansiella problem. Gör den inte det kan en utredning alltså leda till att de resultat, som man skall eftersträva genom utredningen, i någon mån kan snedvridas. Det blir givetvis vederbörande statsråds sak, när utredningen har kommit till ett visst resultat, att med hänsyn till de statsfinansiella bekymren göra en avvägning, som kan anses lämplig vid det tillfället.

Jag ber alltså att få ställa den frågan.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Även jag vill rikta en fråga till socialministern. Nederst på sidan 5 och överst på sidan 6 i utlåtandet redogör utskottet för de belopp, som socialstyrelsen har kommit till när den har räknat på de senast byggda ålderdomshemmen. För de hem som byggts t. o. m. oktober 1952 skulle kostnaden vara 18 000 kronor per vårdplats. Jag har ingen möjlighet att motbevisa dessa siffror, men jag tycker i varje fall att de förefaller låga.

Låt oss tänka oss att en kommun anhåller att få bygga ett ålderdomshem, varvid man har räknat kostnaderna till 18 000 kronor per plats. Sedan kommer vederbörande myndigheter, konsulenter o. s. v. och kräver en hel rad av olika ting, vilket kommer att avsevärt driva upp kostnaderna. Då skulle jag vilja fråga socialministern: Hur skall en sådan kommun bära sig åt för att kunna hålla dessa kostnader inom rimliga gränser?

Vi har nog tyvärr gjort den erfarenheten, att kommunernas rörelsefrihet på

Ang. statsbidrag till anordnande av ålderdomshem m. m.

detta område är mycket begränsad. Jag förstår att alla tjänstemän har den uppfattningen, att man skall försöka göra det bästa möjliga för de gamla. Så långt är allt riktigt och väl. Men det är egendomligt att man här redovisar en kostnad av 18 000 kronor per plats — per säng, som vi brukar säga — under 1952, under det att flera olika kommuner redovisar kostnader upp till 30 000 kronor per säng eller plats. Man har litet svårt att förstå denna skillnad. Det är en skillnad på 12 000 kronor, och den kan inte bara ligga i ett lyxutförande. Jag tror inte att det ligger till på det sättet, utan det måste väl i så fall vara fråga om någon väsentlig standardförbättring.

Det är nog en hel del kommuner som har erfarenheter på detta område, vilka gör dem bekymrade. Utan att vilja trötta kammaren skall jag ändå tala om, att i min egen kommun har vi fått ändra en ombyggnadsritning fyra gånger efter olika påpekanden, trots att länsstyrelsen var nöjd med den första ritningen. Hör och häpna: Sedan man ändrat ritningen för fjärde gången fick man beskedet: »Vi godkänner hemmet men tillstyrker inte statsbidrag.»

Herr talman! Det är väl inte egendomligt om kommunalmännen, efter att ha varit med om något sådant, tycker att det hela har gått litet för långt.

Jag vore mycket tacksam om vi finge höra socialministerns uppfattning om detta problem.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! I de båda senaste anförandena har ställts ett par direkta frågor till mig, och jag skall så kort som möjligt svara på dem.

Till herr Thun vill jag säga att jag tror att den åldringsvårdsutredning, som nu arbetar, ser på problemet lika realistiskt som alla utredningar i regel tvingas göra. Utredningar har ju en direkt önskan att Kungl. Maj:t inte skall avvika alltför mycket från det förslag som utredningarna presenterar. Men en utredning som arbetar utan hänsyn till det statsfinansiella läget har alla utsikter att bli grundligt desavuerad när Kungl.

Maj:t sedan skriver sin proposition. En utredning som drivs av ambitionen att presentera ett förslag på så realistisk bas, att regeringen inte behöver ändra så mycket på det, kan helt enkelt inte se bort ifrån sådana väsentliga ting som det statsfinansiella läget och de ekonomiska möjligheterna. Jag tror det är en klok princip för alla utredningars arbete att gå fram efter den linjen, och det har den ifrågavarande utredningen gjort. Den har också nått enighet, och den kan glädja sig åt att Kungl. Maj:t utan någon som helst reservation har accepterat utredningens förslag.

Herr Näsström ställde sig kritisk — och det är han ju inte ensam om — mot den föreslagna maximeringen av bidragsunderlaget till 18 000 kronor, och han frågar, om det är möjligt att år 1952 bygga ett modernt ålderdomshem inom gränsen för det bidragsunderlaget. Nu är ju denna siffra ett medeltal för alla de ålderdomshem som har byggts år 1952, d. v. s. man har granskat kostnaderna i varje enskilt fall och kommit fram till den medelsiffra som här är angiven. Den är rensad så till vida som man har exkluderat kostnaderna för vissa personalbostäder som tidigare nog gärna medtogs när man beräknade kostnaderna per sängplats för ålderdomshemmen. Det är klart att ett sådant medeltal inte är riktigt representativt för Norrland, och herr Näsström, som representerar ett län där byggnadskostnaderna ligger högre än i andra delar av landet, har naturligtvis anledning att med utgångspunkt från sina erfarenheter framställa en sådan fråga.

Jag tror emellertid inte att skillnaden mellan bidragsunderlaget och den verkliga kostnaden är så stor som herr Näsström gjorde gällande i sitt anförande där han ställde siffran 18 000 mot siffran 30 000. Jag hade för tre, fyra veckor sedan tillfälle att titta på ett utomordentligt förnämligt ålderdomshem i herr Näsströms eget län. För det hemmet — det är Kramforshemmet — låg anläggningskostnaden per sängplats, om jag inte minns fel, vid 20 000 à 22 000 kronor. Jag frågade om saken och fick det be-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skedet. Även om medelsiffran alltså ligger litet i underkant när det gäller Norrland, har man även uppe i herr Näsströms län visat att man ändå kan komma i närheten av denna siffra.

Jag har inte väntat mig att denna proposition skulle tas emot med någon entusiasm av de praktiska kommunalmän som sitter här i kammaren. Men när man hösten 1952 skulle fördela det överskott i budgeten som då stod till förfogande för olika ändamål, sade sig regeringen att man inte kunde ge mera till detta ändamål än som här föreslagits. Det kan naturligtvis sägas att regeringen borde ha låtit bli att lägga fram propositionen, när den är så pass otillfredsställande som den är, och att vi kunnat trösta oss med en förhoppning att kunna ta itu med saken, när det statsfinansiella läget blivit bättre, och då framlägga en mera tillfredsställande proposition.

Men inom oss alla sitter väl en liten tvivlare som frågar: »Hur länge måste vi vänta, om vi skall vänta på att det statsfinansiella läget blir så mycket bättre att vi kan föreslå en väsentligt fördelaktigare statsbidragsgrund för ålderdomshemsbyggandet?» Jag har åtminstone haft den känslan att kommunerna för varje år som gått och ingenting har skett på detta område har blivit mer och mer irriterade över att ett förslag inte har kommit fram. Och när det gällde att välja mellan att inte göra någonting alls och att lägga fram denna proposition, som jag visste skulle bli kritiskt bemött, föredrog vi i regeringen ändå att framlägga propositionen. Jag tror att kritiken skulle ha varit ännu surare, om vi nöjt oss med en platonisk förklaring att vi skall vänta tills det statsfinansiella läget blivit bättre.

Ungefär samma synpunkter har väl anlagts också av de talare som här i alla fall slutade sina kritiska anföranden med ett konstaterande att propositionen i dagens läge var det minst onda och därför borde accepteras. Jag kan, herr talman, efter dessa små förklaringar sammanfatta min syn på denna fråga så, att jag tror att det är klokt att man i dagens läge tar det framlagda förslaget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, efter rättande av två anmärkta tryckfel, så att i punkten A I motionsbeteckningen II: 364 ändrades till I: 364 och enahanda ändring vidtogs i punkten B.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 138, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1953, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i olika avseenden av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

II. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1953/54, bestämdes till 3,25 %;

III. medgiva, att under budgetåret 1953/54

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 480 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge meddelas intill ett belopp av 190 000 000 kronor;

IV. medgiva, att vid utgången av innevarande budgetår befintlig reservation å det senast för budgetåret 1947/48 under fonden för låneunderstöd anvisade investeringsanslaget till tertiärlån för viss bostadsbyggnadsverksamhet finge disponeras under budgetåret 1953/54;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

V. för budgetåret 1953/54 anvisa
a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

I: 415 av herr *Norling* m. fl. samt
I: 416 av herr *Ewerlöf* m. fl. även-
som

1) till Kapitalmedelsförluster och ränteeffgifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor;

inom andra kammaren:

II: 180 av herr *Cassel*,

II: 303 av herr *Ståhl*,

II: 305 av herrar *Andersson* i Bräm-
hult och *Larsson* i Luttra,

II: 313 av herr *Johansson* i Stock-
holm m. fl.,

II: 523 av herr *Ohlin* m. fl.,

II: 525 av herrar *Wedén* och *Dahlén*,

II: 526 av herr *Johansson* i Stock-
holm m. fl.,

II: 527 av herrar *Gustafsson* i Skel-
lefteå och *Wedén*,

II: 528 av herr *Edström*,

II: 529 av fru *Wallin* m. fl. samt

II: 530 av herr *Hjalmarson* m. fl.

2) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 75 000 000 kronor;

3) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor;

4) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

5) till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggnade ett investeringsanslag av 540 000 000 kronor;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

c) å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd

1) till Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor;

2) till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder ett investeringsanslag av 100 kronor;

3) till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

I: 120 av herr *Lundgren*,

I: 121 av herrar *Norling* och *Helmer Persson*,

I: 411 av herr *Snygg* m. fl.,

I: 412 av herr *Einar Eriksson* m. fl.,

I: 413 av herr *Ohlon*,

I: 414 av herr *Wehtje*,

I de likalydande motionerna I: 120 av herr *Lundgren* och II: 180 av herr *Cassel* hade hemställts, att riksdagen måtte avsä Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 4 000 000 kronor till lånefond för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien och i stället genom ändring av bestämmelserna för industrilånefonden möjliggöra maskinanskaffning för byggnadsindustrien på i motionen angivna amorterings- och räntevillkor.

I de likalydande motionerna I: 121 av herrar *Norling* och *Helmer Persson* och II: 313 av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att en nybyggnad av 60 000 bostadslägenheter borde bli ett minimiprogram för det fortsatta bostadsbyggnandet.

I de likalydande motionerna I: 412 av herr *Einar Eriksson* m. fl. och II: 529 av fru *Wallin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 138 måtte besluta sådan ändring av förslaget till bostadsrabatter, att bostadsrabatt även skulle tillkomma de ensamstående mödrarna med ett barn i enlighet med de grunder, som föreslagits i motionerna, samt att riksdagen måtte till Bostadsrabatter bevilja ett förslagsanslag av 75 400 000 kronor.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I de likalydande motionerna I: 413 av herr *Ohlon* och II: 523 av herr *Ohlin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1. att subventioner till nyproduktion av bostäder senast fr. o. m. den 1 januari 1954 eller fr. o. m. det tidigare datum Kungl. Maj:t skulle äga bestämma skulle utgå i form av löpande bidrag i stället för tilläggs lån,

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om särskilda direktiv till bostadsstyrelsen att underlätta nybebyggelse inom mera centralt belägna tätortsområden och främja saneringssträvandena,

3. att enskilda bostadsbyggnadsföretag skulle medges tertiärlån upp till 90 % av det för fastigheterna godkända avkastningsvärdet,

4. att den extra amorteringsskyldigheten för enskilda bostadsbyggnadsföretag omedelbart skulle avvecklas,

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1954 års riksdag till omläggning av lånevillkoren i övrigt för olika företagsformer i syfte att uppnå mer likvärdiga konkurrensvillkor och enligt i motionen angivna riktlinjer.

I de likalydande motionerna I: 414 av herr *Wehtje* och II: 528 av herr *Edström* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att nya direktiv beträffande den statliga långivningen till flerfamiljshus, som förbehölles anställda vid visst industriföretag, icke för närvarande skulle lämnas de lånebeviljande organen och att det alltså liksom hittills skulle överlåtas åt de lånebeviljande organen att pröva låneansökningarna från industriföretag i varje enskilt fall och att, där bostadspolitiska synpunkter talade härför, även i fortsättningen bevilja dylika lån.

I de likalydande motionerna I: 415 av herr *Norling* m. fl. och II: 526 av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 138 måtte besluta,

att tilläggs lån för bostadsbyggande för budgetåret 1953/54 skulle utgå enligt nu gällande bestämmelser,

att avslå Kungl. Maj:ts förslag om återbetalning av tilläggs lån enligt 1946 och 1948 års kungörelser,

att denna fråga skulle få vila till dess lånen utlöpte,

att familjebostadsbidragen skulle omprövas och deras realvärde återställas,

att bestämmelserna om familjebostadsbidrag och bränslebidrag skulle utvidgas att även omfatta ensamma mödrar med ett barn, enligt grunder som i motionen angivits,

att bestämmelserna om särskilda bostadsbidrag skulle utvidgas att omfatta ensamma mödrar med ett barn, enligt grunder som i motionen angivits,

att maximihyror för folkpensionärer skulle fastställas i lag enligt nu gällande bestämmelser och grunder samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att tilläggs låneverksamheten måtte utvidgas, tilläggs lånen höjas och hushållsbränslet subventioneras i sådan utsträckning, att hyreskostnaderna kunde hållas vid 1939 års hyresnivå i nybyggda fastigheter, och att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt framlägga sådant förslag till riksdagen.

I de likalydande motionerna I: 416 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 530 av herr *Hjalmarson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

I. a) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabb översyn av de byggnadstekniska författningarna och föreskrifterna i syfte att avlägsna förefintliga hinder för en effektiv bostadsproduktion,

b) att de provisoriska tilläggs lånen (kungörelse nr 756/1951) skulle sänkas till ett kapitalbelopp motsvarande 2 kronor per m² lägenhetsyta,

c) att de ortsdifferentierade tilläggs lånen (kungörelse nr 587/1948) icke längre skulle utgå,

d) att tilläggs lånen enligt 1942, 1946 och 1948 års tertiärlånekungörelser skul-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

le uppsägas till förräntning och amortering,

e) att räntesatsen å tertiärlån skulle utgöra 3,5 % och att räntegaranti å primärlån skulle grundas på en räntesats av 3,5 i stället för nu gällande 3 %,

f) att räntefri stående del av egnahemslån icke skulle behöva återbetalas annat än där bostadsstyrelsen så prövalde skäligt i samband med varaktig överlåtelse av fastigheten,

g) att — i syfte att åstadkomma konkurrens på lika villkor — tertiärlån skulle beviljas upp till 90 % av den totala produktionskostnaden mot enbart inteckningssäkerhet, oavsett förvaltningsformen, upp till 100 % för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 95 % för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller annat företag av motsvarande ekonomisk styrka, dock att kooperativt företag under en övergångstid av tre år skulle utan borgen få låna upp till 95 %,

h) att den av departementschefen föreslagna bottenförstärkningen av familjebostadsbidraget å 210 kronor ytterligare skulle förstärkas med 50 kronor för varje barn utöver 2, dock för högst 5 barn utöver 2,

i) att familjebostadsbidrag skulle utgå till alla ur standardsynpunkt godtagbara lägenheter oavsett produktionsåret,

j) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att familjebidragen skulle omläggas till familjebostadsbidrag samt

k) att avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 4 miljoner kronor till lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien;

II. att medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1953/54, bestämdes till 3,25 %;

III. att medgiva, att under budgetåret 1953/54

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bo-

stadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 570 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge meddelas intill ett belopp av 100 000 000 kronor;

IV. att medgiva, att vid utgången av innevarande budgetår befintlig reservation å det senast för budgetåret 1947/48 under fonden för låneunderstöd anvisade investeringsanslaget till tertiärlån för viss bostadsbyggnadsverksamhet finge disponeras under budgetåret 1953/54;

V. att för budgetåret 1953/54 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln

1) till Kapitalmedelsförluster och ränteftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor;

2) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 80 000 000 kronor;

3) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor;

4) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

5) till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 540 000 000 kronor;

c) å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd

1) till Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor;

2) till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder ett investeringsanslag av 100 kronor;

3) till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I motionen I: 411 av herr *Snygg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 138 måtte besluta, att den till egnahems-lånet knutna kapitalsubventionen för ny- och ombyggnad av tvåfamiljshus, där båda lägenheterna med hänsyn till storleken uppfyllde minimikraven för egnahemslån till enfamiljshus, skulle kunna beviljas med högst 12 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna ut-låtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. beträffande de allmänna grunderna för subventioner till nybyggnad av flerfamiljshus, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, I: 415 och II: 526 samt I: 413 och II: 523, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

II. i fråga om främjande av sanering, i anledning av motionerna I: 413 och II: 523, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad utskottet anfört;

III. beträffande översyn av de byggnadstekniska författningarna och föreskrifterna, med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

IV. avslå motionerna I: 121 och II: 313 samt II: 303;

V. i fråga om det provisoriska tilläggs-lånets storlek, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, I: 415 och II: 526 samt II: 527, såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad i statsråds-protokollet föreslagits;

VI. beträffande tidigare beviljade till-läggs-lån till flerfamiljshus, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, I: 415 och II: 526 samt II: 527, såvitt de berörde detta ämne, godkänna vad utskottet anfört;

VII. avslå i motionerna I: 416 och II: 530 samt I: 413 och II: 523 framlagda förslag beträffande villkor för tertiärlån till olika företagsformer;

VIII. avslå i motionerna I: 416 och II: 530 framställda förslag beträffande räntesatserna å tertiärlån och räntegarantien för primärlån;

IX. beträffande maximiytor för en- och tvåfamiljshus, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, godkänna vad utskottet anfört;

X. beträffande egnahemsbyggandet på landsbygden, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 305, godkänna vad utskottet anfört;

XI. beträffande kapitalsubvention till härefter byggda en- och tvåfamiljshus, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 411 ävensom å motionerna I: 416 och II: 530, såvitt de berörde detta ämne, godkänna vad utskottet anfört;

XII. i fråga om de allmänna grunderna för familjebostadsbidrag och bränslebidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 415 och II: 526 samt II: 525, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad utskottet anfört;

XIII. beträffande förhöjda familjebostadsbidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XIV. beträffande tidpunkten för lägenhets färdigställande såsom villkor för familjebostadsbidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, i vad de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XV. beträffande utbyte av äldre familjebidrag mot familjebostadsbidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 416 och II: 530 samt II: 525, såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XVI. beträffande bostadsbidrag till ensamstående mödrar med ett barn, med avslag å motionerna I: 412 och II: 529 samt I: 415 och II: 526, i vad de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

XVII. beträffande maximihyror för pensionärslägenheter, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 415 och II: 526, såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

XVIII. beträffande belåning av kategorihus, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 414 och II: 528, godkänna vad utskottet anfört;

XIX. beträffande lån till befordrande av maskinanskaffning inom byggnadsindustrien, med avslag å motionerna I: 120 och II: 180, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XX. beträffande grunderna för den stalliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, i vad de ej behandlats under I—XIX, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i det föregående anfört, godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar;

XXI. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbstadslån, vilka komme att beviljas under budgetåret 1953/54, bestämdes till 3,25 %;

XXII. medgiva, att vid utgången av innevarande budgetår befintlig reservation å det senast för budgetåret 1947/48 under fonden för låneundstöd anvisade investeringsanslaget till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet finge disponeras under budgetåret 1953/54;

XXIII. till Kapitalmedelsförkluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor;

XXIV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 412 och II: 529 samt I: 416 och II: 530, såvitt de berörde detta anslag, till Bostadsrabatter för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 75 000 000 kronor;

XXV. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln an-

visa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor;

XXVI. till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kronor;

XXVII. till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor;

XXVIII. till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1953/54 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 540 000 000 kronor;

XXIX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge för budgetåret 1953/54 meddelas intill ett belopp av 480 000 000 kronor;

XXX. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 120 och II: 180 samt I: 416 och II: 530, såvitt de avsåge detta anslag, till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien för budgetåret 1953/54 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

XXXI. till Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet för budgetåret 1953/54 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor;

XXXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge för budgetåret 1953/54 meddelas intill ett belopp av 190 000 000 kronor;

XXXIII. till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbstäder för budgetåret 1953/54 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

XXXIV. till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier för budgetåret 1953/54 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

XXXV. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna I—XXXIV särskilt berörda, icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande de allmänna grunderna för subventioner till nybyggnad av flerfamiljshus

a) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, beträffande de allmänna grunderna för subventioner till nybyggnad av flerfamiljshus, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530 ävensom med avslag å motionerna I: 415 och II: 526 samt I: 413 och II: 523, samtliga motioner i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, beträffande de allmänna grunderna för subventioner till nybyggnad av flerfamiljshus, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 413 och II: 523 ävensom med avslag å motionerna I: 416 och II: 530 samt I: 415 och II: 526, samtliga motioner i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

2) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke* i fråga om viss del av utskottets motivering till punkten II;

3) av herrar *Ohlon, Bergh, Lundqvist, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Kyling, Wedén, Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort

i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, beträffande översyn av de byggnadstekniska författningarna och föreskrifterna, med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

4) av herrar *Ohlon, Bergh, Lundqvist, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Kyling, Wedén, Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, beträffande bostadsbyggandets omfattning m. m., i anledning av motionen II: 303 samt med avslag å motionerna I: 121 och II: 313, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

5) beträffande det provisoriska tilläggslänets storlek

a) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om det provisoriska tilläggslänets storlek, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530 ävensom med avslag å motionerna I: 415 och II: 526 samt II: 527, samtliga motioner såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad reservanterna föreslagit;

b) av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om det provisoriska tilläggslänets storlek, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 527 samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 530 samt I: 415 och II: 526, samtliga motioner såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

6) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kylling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, beträffande tidigare beviljade tilläggs lån till flerfamiljshus, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 415 och II: 526 och II: 527 samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, samtliga motioner såvitt de berörde detta ämne, godkänna vad reservanterna föreslagit;

7) av herrar *Ohlon, Bergh, Lundqvist, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Kylling, Wedén, Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte, beträffande villkor för tertiärlån till olika företagsformer, i anledning av motionerna I: 416 och II: 530 samt I: 413 och II: 523, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

8) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kylling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte, beträffande räntesatserna å tertiärlån och räntegarantier för primärlån, med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, godkänna vad reservanterna föreslagit;

9) av herrar *Ohlon, Bergh, Lundqvist, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Kylling, Wedén, Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XI hemställa, att riksdagen måtte, beträffande kapitalsubvention till härefter byggda en- och tvåfamiljshus, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 411 samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, samtliga motioner såvitt de berörde detta ämne, godkänna vad reservanterna föreslagit;

10) av herrar *Ohlon, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skel-

lefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XII hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om de allmänna grunderna för familjebostadsbidrag och bränslebidrag, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 415 och II: 526 samt i anledning av motionen II: 525, samtliga motioner i vad de berörde detta ämne, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

11) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kylling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XIII hemställa, att riksdagen måtte, beträffande förhöjda familjebostadsbidrag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna föreslagit;

12) av herrar *Ohlon, Bergh, Lundqvist, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Kylling, Wedén, Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XIV hemställa, att riksdagen måtte, beträffande tidpunkten för lägenhets färdigställande såsom villkor för familjebostadsbidrag, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, i vad de berörde denna fråga, godkänna vad reservanterna föreslagit;

13) av herrar *Ohlon, Bergh, Lundqvist, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Kylling, Wedén, Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XV hemställa, att riksdagen måtte, beträffande utbyte av äldre familjebidrag mot familjebostadsbidrag, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530 samt II: 525, såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna föreslagit;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

14) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XVIII hemställa, att riksdagen måtte, beträffande beläning av kategorihus, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 414 och II: 528, godkänna vad reservanterna anfört;

15) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XIX hemställa, att riksdagen måtte, beträffande lån till befordrande av maskinanskaffning inom byggnadsindustrien, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 120 och II: 180, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

16) beträffande anslaget till bostadsrabatter

a) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka under förutsättning av bifall till de med 11, 12 och 13 betecknade reservationerna ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XXIV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 412 och II: 529 samt I: 416 och II: 530, såvitt de berörde detta anslag, till Bostadsrabatter för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 78 000 000 kronor;

b) av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till de med 10, 12 och 13 betecknade reservationerna ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XXIV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 412 och II: 529 samt I: 416 och II: 530, såvitt de berörde detta anslag, till Bostadsrabatter för budgetåret 1953/54 un-

der femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 76 750 000 kronor;

17) av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 b betecknade reservationen ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XXVIII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1953/54 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 610 000 000 kronor;

18) beträffande preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande,

a) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka under förutsättning av bifall till de med 1 a och 5 a betecknade reservationerna ansett, att utskottets motivering till mom. XXIX bort hava den lydelse, reservationen visade;

b) av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 b betecknade reservationen ansett, att utskottets motivering till nyssnämnda moment bort hava den avfattning, som i denna reservation angivits;

c) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka under förutsättning av bifall till den med 18 a betecknade reservationen, samt av herrar *Ohlon, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 18 b betecknade reservationen, ansett, att utskottet bort under XXIX hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 416 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge för budgetåret 1953/54 meddelas intill ett belopp av 570 000 000 kronor;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

19) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka under förutsättning av bifall till den med 15 betecknade reservationen ansett, att utskottet bort under XXX hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 120 och II: 180 samt I: 416 och II: 530, såvitt de avsåge detta anslag, besluta, att anslag till lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien icke skulle för budgetåret 1953/54 anvisas;

20) av herrar *Ohlon, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 b betecknade reservationen ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XXXI hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag besluta, att anslag till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet icke skulle för budgetåret 1953/54 anvisas;

21) beträffande preliminära beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet,

a) av herrar *Bergh, Lundqvist, Kyling* och *Birke*, vilka under förutsättning av bifall till de med 1 a och 5 a betecknade reservationerna ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under XXXII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 416 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge för budgetåret 1953/54 meddelas intill ett belopp av 100 000 000 kronor;

b) av herrar *Ohlon, Malmborg* i Skövde, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 b betecknade reservationen ansett, att utskottets yttrande

bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XXXII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 416 och II: 530, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge för budgetåret 1953/54 meddelas intill ett belopp av 95 000 000 kronor.

Herr BERGH (h): Herr talman! Jag har ingen som helst förhoppning om att kunna övertyga de socialdemokratiska ärade damerna och herrarna i denna kammare om att de bör vid de fåtaliga voteringar jag tänker begära gå emot den proposition, som föreligger till behandling och som har tillstyrkts av statsutskottets majoritet. Men jag skulle i det sammanhanget vilja uttrycka önskemålet, att man vid sitt utvriga propositionskrivande i kanslihuset skulle bereda riksdagen litet längre tid att verkligen begrunda de framlagda förslagen. Jag skulle nämligen tro, att en grundligare behandling av denna fråga än vad tiden har medgivit i år skulle kunna leda till att även inom majoritetspartiet ett och annat tvivel skulle kunna resa sig och att man skulle kunna sätta i fråga huruvida de utvägar som regeringen föreslår är de lämpligaste.

Efter den lilla förhandsanmärkningen skulle jag också vilja förutskicka, att årets proposition i bostadsfrågan egentligen inte innehåller några större nyheter. Man tar bort en krona av det provisoriska tilläggslånet, vilket vi föreslog i fjol, man vill, vilket vi också föreslog i fjol, förbättra hjälpen åt de ekonomiskt sämst ställda och åt barnfamiljerna, och man vill ta bort trekronorsbidraget, vilket likaledes föreslogs av oss i fjol. I övrigt har egentligen ingenting hänt.

När man skall bedöma om förslaget är bra eller inte, måste man, eftersom det föreslås att praktiskt taget samma metoder som hittills skall tillämpas, fråga sig om dessa metoder hittills visat sig framgångsrika. Skall man besvara den

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

frågan, måste man försöka fixera vad som egentligen är regeringens bostadspolitiska program. Det faller sig litet svårt, men genom att bygga på uttalanden från regeringsmedlemmarna och regeringen närstående har jag trott mig förstå, att programmet innehåller tre element: för det första att man skall häva bostadsbristen, för det andra att man skall bygga bra bostäder som skall kunna tillhandahållas till låga priser, och för det tredje att bostadsbeståndet i städer och tätorter skall överföras i samhällets ägo.

Den sistnämnda programpunkten har man sökt förverkliga genom att bereda så kallade allmännyttiga byggnadsföretag en gynnad ställning i förhållande till den enskilda företagsamheten på området, och förvisso är det så, att en god del av nybebyggelsen i städer och tätorter sker i kommunal regi eller kommunal regi närstående stiftelseformer. Men en människa som söker bostad är förhållandevis litet intresserad av *vem* som äger bostaden. Det väsentliga för den bostadssökande och den hyrande är att få tag i en bra bostad till ett hyggligt pris. Huruvida de delar av programmet, som borde vara de väsentligaste och som alltså avser att häva bostadsbristen och åstadkomma tillräckligt många bostäder till rimliga priser, har kunnat förverkligas kan däremot ifrågasättas.

Så länge det finns så många bostadssökande som för närvarande, och så länge bostadsransonering måste tillgripas, kan man, såvitt jag förstår, inte göra gällande att den viktigaste delen av det bostadspolitiska programmet är uppfyllt. De hittills använda metoderna har alltså inte lett till avsett resultat. Det måste då vara berättigat att fråga, om samma metoder skall ge ett bättre resultat i framtiden.

Såvitt vi förstår, som har en annan linje än regeringen på detta område, kan inte den nuvarande bostadspolitiken uppnå det uppställda målet. När efterfrågan ökat, måste det vara desto angelägnare att icke hindra, att det skaffas tillgångar, som svarar mot efterfrå-

gan. Det är på den punkten, som man efter min mening kan sätta in den väsentliga kritiken.

Nu bör här sägas, att bostadspolitiken ju är en ganska integrerande del av regeringens allmänna politik. Men när denna allmänna politik i stor utsträckning rör sig med regleringar av olika slag — i det här fallet byggnadsregleringen — och när den deprimerar sparviljan, försvårar kapitalbildningen och över huvud taget skapar ett frostigt klimat kring den ekonomiska företagsamheten, så måste den kritik, som vi riktar mot den allmänna ekonomiska politiken, också gälla bostadspolitiken.

Det centrala problemet är, såvitt jag förstår, att få fram bostäder, som på en gång är bra och billiga. När vi i år, liksom vi gjorde i fjol, vänder oss emot systemet med generella subventioner, så är det bland annat därför att vi anser att dessa generella subventioner hindrar en sänkning av byggnadskostaderna. I några filosofiska rader har bostadsutredningen satt i fråga om det resonemanget är riktigt. Men nog förefaller det mig, som om den hittillsvarande utvecklingen har bestyrkt vår kritik på denna punkt. När de generella subventionerna på sin tid sattes in, räknade man med en tillfällig topp, som man inte ville skulle slå igenom på hyrorna. Det har sedan visat sig att det inte var någon tillfällig topp, utan byggnadskostnaderna steg undan för undan, och de generella subventionerna anpassades därefter.

När regeringen nu handlar på detta sätt, kan man fråga sig vad det finns för intresse hos materialfirmor, byggnadsarbetare och företagare att sätta till alla klutar för att kostnaderna skall sjunka. Det är ju så många olika element som ingår i kostnaden för ett bostadshus. Det är planläggningen, hur arbetet ordnas, materialanskaffningen, lönefrågorna och mångahanda ting. Men så länge man genom dessa generella subventioner undan för undan fyller i skarven, har man ju berövat sig ett nödvändigt incitament till en sänkning av kostnaderna. Så ser vi frågan.

Men om kostnaderna är höga, så är

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det också självklart att det måste bli dyrt att bo i de färdigbyggda husen. De generella subventionerna innebär, såvitt jag kan se, ingenting annat än att man döljer de verkliga kostnaderna. Om det nu är riktigt, som man sagt, att inemot en tredjedel av kapitalkostnaderna för ett bostadshus täckes av subventioner, så innebär ju inte detta att huset kostar en tredjedel mindre. Det ser bara så ut. Subventionerna sänker alltså icke byggnadskostnaderna, utan de döljer en viss del av dem.

På samma sätt är det med hyran. Här har inte minst under de senaste veckorna från flera partier rests en stark kritik mot högern. Man har sagt, att högern vill höja hyrorna. Innan man över huvud taget diskuterar det problemet, bör man väl ändå ha klart för sig, vad som menas med »hyran». Traditionellt har ju hyresersättningen varit ett belopp, som inkluderat kostnaderna för förräntning, amortering och underhåll samt andra fasta omkostnader och en liten avans åt den som äger huset. Även om man bortser från vinsten, så måste ju, hur man än räknar, ersättningen för att få bo i ett hus, alltså den verkliga kostnaden för att få bo i huset, motsvara de kostnadsposter som jag nyss räknade upp. Det är vad man ursprungligen menat med hyra.

Nu använder man emellertid begreppet hyra i en begränsad bemärkelse och låter ordet avse det belopp som råkar stå på hyreskontraktet. Men den verkliga hyran och den verkliga kostnaden för att bo i huset syns inte, därför att en del av de kostnaderna är angivna på hyreskontraktet och en del finansieras via skattestaten. När man reser klander mot högern för att vi, som det heter, skulle vilja höja hyrorna, bör man ha klart för sig vad man menar med »hyran». Man döljer med det nu tillämpade systemet vissa kapitalkostnader och därmed också en del av hyran.

Vi har från vårt parti drivit den meningen, att de generella subventionerna bör avvecklas. I propositionen säges nu, att man vill ta ett första steg mot avveckling av subventionerna genom att ta

bort en krona på de provisoriska tillägsslånen. Vi menar heller inte att man bör ta bort alltsammans på en gång, men eftersom vi har den syn på de generella subventionerna, som jag här angivit, anser vi i år liksom i fjol, att man bör gå ett steg längre än vad regeringen föreslagit.

Den andra huvudlinjen i vårt bostadspolitiska program är att man efter behovsprövning skall hjälpa dem, som inte har råd att bo i de hus som produceras. Vi har framställt ett häremot svarande förslag, som i kostnadshänseende går något längre än propositionen.

Nu kan man ju fråga sig, vad den förra linjen innebär. Vi menar, att om de verkliga kostnaderna får synas, skall man lättare få fram de åtgärder som är nödvändiga för att sänka kostnaderna, vilket ju är problemets kärnpunkt. Man skulle då få inte bara opinionen utan också företagsamheten själv, kommuner och enskilda, på ett helt annat sätt inriktade på att kostnaderna måste ned i fråga om planläggning, konstruktioner, arbetsledning och allt vad som sammanhänger med byggandet.

Mot detta resonemang invändes, att det skulle kunna betyda en avmattning i produktionen. Det kan hända att det blir en tillfällig avmattning, men här måste man ju ändå se saken på det sättet, att när man inte lyckats med de metoder, som hittills tillämpats, måste man försöka en annan utväg och se frågan på litet längre sikt. Det är bättre att ta den olägenheten, om den nu uppkommer, än att det blir en förskräckelse utan ända på detta område.

Jag har redan nämnt två speciella punkter, där vi framställt konkreta förslag som alternativ till regeringens linje. Det ena förslaget går ut på att de provisoriska tillägsslånen skall avvecklas i hastigare takt än vad regeringen föreslagit. Det andra gäller räntegarantien, som vi har föreslagit skall begränsas till 3,5 i stället för 3 procent.

När den 3-procentiga räntegarantien beslöts, var ju statens egen upplåningsränta 3 procent. Nu måste staten betala högre ränta när den skall låna, och man

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kan ju fråga sig, vad detta är för en underlig variant av Ebberöds bank: att låna till 3,5 procent och låna ut till 3 procent. Det är en art av subvention, men det kan väl ändå inte överensstämma med sund statsekonomi att låna pengar dyrare än man lånar ut dem.

Ur samma allmänna åskådning härflyter också vår uppfattning i en annan punkt. Vi upprepar där det gamla kravet, att ingen art av bostadsbyggande skall diskrimineras, utan att enskilda och allmänna företag skall få tävla på lika villkor.

Vidare vänder vi oss mot ett anslag av 4 miljoner kronor till maskinlånefonden, eftersom man allaredan har ett organ för denna verksamhet.

Jag skall inte uppehålla tiden med att redogöra för ytterligare detaljer. Sammanfattande skulle jag vilja säga, att eftersom regeringens linje otvivelaktigt har misslyckats, är det på tiden att söka en annan linje. Visserligen är det sant, när man säger, att här har byggts hus med lägenheter av god standard o. s. v. Men man har icke hävt bostadsbristen och icke lyckats lösa det centrala problemet: att bygga hus till sådana priser som folk har råd att betala.

Vi räknar med att vår linje skulle visa sig framgångsrikare och på längre sikt möjliggöra en ökad produktion till lägre kostnad för det allmänna. Men jag har som sagt inga större förhoppningar om att lyckas övertyga damerna och herrarna. När nu regeringen i varje fall på ett par punkter har följt våra rekommendationer från i fjol, önskar vi dock regeringen god fortsättning ett annat år och hoppas på bättre tider.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att nu på en gång få yrka bifall till följande vid utlåtandet fogade reservationer, nämligen nr 1 a, 3, 4, 5a, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16 a, 18 c, 19 och 21 a. På några av punkterna i början, som är grundläggande för anslagsgivningen och bostadspolitikens inriktning, kommer jag att begära votering.

Herr OHLON (fp): Herr talman! Bostadsfrågan i vårt land tycks alltjämt

komma att höra till de olösta problemen. Men denna fråga har för människornas välfärd så fundamental betydelse, att den grupp jag tillhör anser att samhället bör sätta in alla resurser för att åtminstone närma sig problemets lösning. Vi är dock inte så optimistiska som en del av dem, som mer officiellt har företrätt den statliga bostadspolitikerna i detta land efter kriget och som trott att frågan skulle kunna lösas i en handvändning.

Det är nödvändigt att vi, så långt våra ekonomiska och personella resurser tillåter, sätter in alla ansträngningar på att skaffa folket bostäder. Alla hinder för bostadsfrågans behöriga lösning bör undanröjas, av vilket slag de än må vara. Jag vill begagna tillfället att här beklaga, att inte byggnadsregleringen redan fått försvinna. Jag har nämligen den livliga övertygelsen, att denna reglering för närvarande snarare utgör ett hinder mot än ett hjälpmedel för bostadsfrågans lösning.

Däremot kan vi näppeligen ge upp hyresregleringen, hur osympatisk den än i många avseenden må te sig. Här måste de sociala synpunkterna vara förhärskande, och vi kan inte bortse från de vådliga konsekvenser som hyresregleringen upphörande skulle dra med sig.

Det har i olika sammanhang framhållits, att vi inte längre har att göra med två hyresnivåer utan en hel trappstege av olika hyresnivåer, och därför är det av fundamental betydelse, att en sådan bostadspolitik föres, att hyressplittringen i möjligaste mån undanröjes. Man kan nog inte bestrida, att en del innehavare av äldre fastigheter har varit ganska illa ställda på grund av hyresregleringen. Nu har det blivit bättre, därför att de allmänägda företagen har lyckats göra sina önskemål gällande hos statsmakterna, så att det har blivit en viss hyresökning, som i någon mån kan ge täckning för inträffade stegringar av reparations- och andra driftkostnader.

När vi berör denna fråga, får vi emellertid inte förglömma, att den hyra, som finns på papperet, ofta inte är den effektiva hyran, eftersom hyresgästerna i stor

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utsträckning själva måste ombesörja inre reparationer. Önskvärt vore att man finge en sådan hyresnivå, att glidningen av hyrorna vid sidan av den officiella hyresnivån försvunne.

I Kungl. Maj:ts föreliggande förslag ingår såsom en integrerande beståndsdel en successiv minskning av de generella subventionerna till nyproduktion av bostäder, och vi inom folkpartiet kan med tillfredsställelse konstatera detta och har ingenting att invända. Det är angeläget att byggnadskostnaderna nedpressas. Om man jämför förhållandena i vårt land med dem i Danmark, måste man säga att vi har kommit på glid jämfört med vårt södra grannland. Jag föreställer mig, att det skulle finnas möjligheter för det allmänna att göra hyresgästernas önskemål litet kraftigare gällande.

Det är angeläget att allt göres för att få till stånd en effektiv bostadsproduktion till låga kostnader, och frågan är, om man inte mera energiskt borde gå in för en differentiering, så att de, som kan åstadkomma en billigare produktion, också skulle få vinning av denna sin insats. Vi har understrukit detta i vår reservation, rubricerad såsom 1 b.

I övrigt kan jag fatta mig kort. De önskemål, som framfördes föregående år och som närmast kan sägas utgöra nyanser av den officiella bostadspolitiken, återkommer vi till också i år. En sådan fråga är att olika byggmästare, vare sig det nu är enskilda byggmästare eller allmänna byggnadsföretag, skall få arbeta under lika villkor, alltså under fri konkurrens. Vi hade ju i förrgår en debatt om åtgärder mot konkurrensbegränsning. Det synes mig, som om det parti, som gick i spetsen vid bekämpandet av konkurrensbegränsningen, borde ta konsekvensen av denna sin inställning och överföra sin ideologi även till byggnadsverksamhetens område.

Här föreligger en lång rad av reservationer, en del uteslutande från folkpartihåll, en del avgivna av högern och en del gemensamt avgivna av högern och folkpartiet. Jag vill nämna att åtskilliga av de reservationer, som vi har skrivit under, utgår från den senaste bostads-

utredningens förslag. Vi har i motsats till Kungl. Maj:ts tagit upp och fullföljt en hel del av de uppslag, som bostadsutredningen har kommit fram till.

Jag vet att det råder stor otålighet inom kammaren över de långdragna debatter, som delvis har förts i dag. Kammarens ledamöter längtar tydligen efter att få resa hem, och jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till de reservationer, som jag har undertecknat. Efter hand får jag väl i detalj anmäla vilka dessa reservationer är.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skall försöka att vid detta tillfälle i varje fall fatta mig lika föredömligt kort som oppositionens båda huvudtalare som nu haft ordet.

Herr Bergh tillät sig att precisera den socialdemokratiska bostadspolitiken program i följande tre punkter: det gäller, för det första, att häva bostadsbristen, för det andra att bygga bra bostäder till låga priser och för det tredje att överföra bostäderna i städer och tätbebyggda orter i samhällets ägo. Jag skall ge herr Bergh en komplimang för den träffande karakteristiken av socialdemokratiens bostadspolitiska program. Den håller, som om jag själv skulle presentera det.

Herr Bergh kom sedan till det resultatet att detta program misslyckats. Jag vet inte, om herr Bergh menar att det har misslyckats på alla punkter. Har det misslyckats i fråga om punkten 3, d. v. s. en medveten strävan att föra över bostäderna i städer och tätorter till allmännyttiga företag och stiftelser? Jag är inte säker på att herr Bergh tycker att det är så misslyckat i det avseendet.

Jag undrar då, om herr Bergh anser att misslyckandet hör hemma under punkten 2, d. v. s. att bygga bra bostäder till låga priser. Jag tror nog att herr Bergh kanske får variera konfekten en smula även i detta avseende. Jag har den uppfattningen, att vi har lyckats att bygga bra bostäder till rimliga priser.

Slutligen återstår i det socialdemokra-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tiska bostadspolitiska programmet punkten 1, som går ut på att häva bostadsbristen. Detta är ju en fråga, som vi har kostat på åtskillig argumentering under många år, och vill man inte ta de konsekvenser, som följer på ett bifall till högers reservationer i det föreliggande utskottsutlåtandet, måste hävandet av bostadsbristen bli en fråga om en politik på längre sikt. Vi är där inne på den rätta vägen. Vi har sedan 1945 fram till dags dato byggt i medeltal 50 000 nya kvalitetsbostäder i detta land per år. Tillåt mig göra det enkla konstaterandet, att om vi fick fortsätta på denna väg, skulle det betyda att det byggdes 500 000 nya lägenheter på ett decennium. Jag tror att fyra personer kan placeras i varje lägenhet utan att det kan sägas vara någon form av trångboddhet eller någon negativ verkan av bostadspolitiken. Det innebär således att ett par miljoner av detta lands invånare flyttar in i nya kvalitetsbostäder. Fortsätter vi i den takt, bör vi ju matematiskt ha klarat av ett nytt bostadsbestånd för hela svenska befolkningen på $3\frac{1}{2}$ å 4 decennier, och ett stenhus i en stad byggs ju kvalitativt på det sättet att det kan stå längre än 35 å 40 år — det kanske kan stå både den dubbla och tredubbla tiden.

Men med den utgångspunkt, som vi hade i 1920- och 1930-talens bostadsstandard — vilken i långa stycken kan betecknas såsom en bostadsslum — är det ju alldeles uppenbart att det inte med en gång går att vända på ett sådant förhållande. Ni kanske tycker att jag använder alltför starka uttryck, när jag talar om bostadsslum i det svenska samhället så sent som på 1920- och 1930-talen, men jag kan försäkra kammarens ledamöter att jag tillbringade åren 1927—1939 med att cykla omkring överallt i detta avlånga land och gå från stuga till stuga, som beboddes av lantarbetare och skogsarbetare, och standarden där kan utan någon som helst diskussion betecknas såsom en ren slumbebyggelse. Något liknande var fallet också med bostäderna för väsentliga grupper av arbetare inom de stora städerna.

Om man skall komma till rätta med

dessa förhållanden utan att hålla tillbaka de bostadssökande genom alltför höga hyror och vill man hålla fast vid den bostadspolitiska målsättning, som herr Bergh presenterade såsom varande socialdemokratiens program, d. v. s. bygga bra bostäder för låga priser, får ni väl ändå ge oss den tid som behövs för att ändra ett dåligt bostadsbestånd till ett kvalitativt gott bostadsbestånd.

Det väsentliga i de reservationer, som avgivits från högers sida, är att man vill gå längre i fråga om avvecklingen av de provisoriska generella subventionerna, och man vill dessutom gå längre i fråga om avveckling av de dyrortsgraderade subventionerna. Man försöker sockra på denna beska anrättning genom att föreslå en förbättring på de sociala bostadsrabatterna för dem, som har det allra sämst ställt, nämligen de tvåbarnsfamiljer som har under 3 000 kronor om året i beskattningsbart belopp.

Vi kan naturligtvis diskutera själva principen, och herr Bergh har utvecklat den här. Men vi får väl ändå se litet grand på konsekvenserna. Att regeringen i sitt förslag har gått in för en avveckling i fråga om den generella subventionen med en krona, beror på att detta tycks kunna kompenseras av den sänkning av byggnadskostnaderna, som vi kan registrera från maj månad 1952, när kostnaderna var som högst, fram till i dag, och vi kan kanske förvänta en ytterligare kostnadsänkning. Detta innebär att man kan avveckla 25 procent av den generella subvention, som infördes 1951 på hösten, utan hyresstegring som följd. Går man längre och avvecklar 50 procent, som åskas i högers motion, måste det ofrånkomligen bli en hyresstegring. Går man vidare enligt högers reservation och slopar räntesubventionen på primärlånen och den låga räntan på teriärlånen, blir det en ytterligare hyreshöjning. En summering av vad högers reservation hyresmässigt innebär visar, att det måste bli en stegring i det allmänna hyresläget med, låt mig säga, lägst fyra kronor och högst sex kronor per kvadratmeter golvyta.

Nu är högern överens med oss andra

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

på en punkt, nämligen att det är olyckligt med en alltför markerad hyressplittning. Det är de bostäder vi byggde under 1952 och senare, som representerar de högsta hyreslägena. Om man följer högerns reservation och går hårdare fram, skär ner den generella subventionen och slutar upp med räntegarantien, blir hyresläget för de kommande bostäderna ännu högre än för dem som vi hitintills producerat. Om man inte vill ha en ökad hyressplittning med allt vad den medför på hyresmarknaden, måste den enkla konsekvensen bjuda, att vi flyttar upp 1940-talets och förkrigstidens hyror i samma takt. Jag har inte hört någon representant från högerpartiet säga, att en ökad hyressplittning kan tålas, och då får vi denna konsekvensverkan. Högerns reservation måste följaktligen innebära en allmän hyresstegring, inte bara för de bostäder, som vi producerar härnäst, utan även för 1940-talets och förkrigstidens. Detta är en så allvarlig sak, att det vore högst olyckligt att ge sig in därpå nu.

Man kan inte heller säga att de allra fattigaste kommer att vinna någonting på att vi följer högerns reservation. Högern har föreslagit, att de, som har så låg beskattningsbar inkomst som mindre än 3 000 kronor, skulle för det tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde barnet få ett extra tillägg på 50 kronor per barn genom denna bottenförstärkning, som det kallats, d. v. s. ett förhöjt familjebostadsbidrag. De stora barnfamiljerna har rimligtvis rätt stor bostadsyta, och vid en hyreshöjning av bortåt 400 kronor per år som högerförslaget ger blir inte heller de allra fattigaste särskilt hjälpta med att få ett förstärkt bostadsbidrag, som maximalt går upp till 250 kronor.

Detta är de konsekvenser som ett beslut i enlighet med högerns reservation skulle medföra. Då det maximala bidraget endast kommer att utgå till 7-barnsfamiljer, vilka enligt befolkningsstatistiken utgör 1,3 procent av vårt lands barnfamiljer, kanske ni kan ge mig rätt, när jag säger, att barnfamiljer, inte ens de allra fattigaste, har någon chans att bli soulagerade för den hyreshöjning,

som blir ett resultat, om kammaren skulle följa högerns reservation.

Såväl herr Bergh som herr Ohlon har i förbigående varit inne på en annan, vad jag skulle vilja kalla för principiell fråga inom den statliga bostadspolitikens ram, och jag skulle ha blivit ytterst förvånad, om de inte hade berört den i sina anföranden, nämligen frågan om den högsta lånegränsen. För närvarande får de allmännyttiga stiftelserna, kommunerna och städerna låna upp till 100 procent av avkastningsvärdet, d. v. s. kapitalkostnader exklusive tilläggslånen. De kooperativa bostadsbyggarna får låna 95 procent och de enskilda 85 procent. Som framgår av propositionen och utskottsutlåtandet, överväger man inte någon förändring på denna punkt, vilket bl. a. motiveras med att hela denna fråga är föremål för en utredning, som utförs av riksbankschefen som undersöker möjligheterna att avlösa den nuvarande av bostadsstyrelsen dirigerade långivningen med ett kreditssystem, vilande på de allmänna kreditinrättningarna. Det är ovisst vilket engagemang staten kommer att få i en eventuellt ny kreditfinansieringsmetod, och det är därför naturligt, att vi skjutit på denna fråga.

Det förekom i både herr Berghs och herr Ohlons anförande ett uttryck, som jag tror var någonting av ordets makt över tanken och som jag skulle vilja ventilera litet närmare. Herr Ohlon sade, att vi måste ha lika lånegräns för alla bostadsbyggare för att ge möjlighet till konkurrens på lika villkor. Herr Ohlon tillät sig konstatera, att det skulle föreligga något slags dualism mellan socialdemokratiens ställningstagande i fråga om konkurrensbegränsningen och dess ståndpunkt i fråga om den högsta lånegränsen. Låt oss analysera detta problem litet närmare! För det första kan ju ingen gärna göra gällande, att den enskilda byggaren är sämre ställd i fråga om själva produktionen av bostäder.

Det allmännyttiga byggandet, städernas, kommunernas och de allmännyttiga stiftelsernas byggande liksom det bostadskooperativa byggandet, utförs i stor utsträckning av enskilda byggmästare.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

En undersökning ger vid handen, att 80 procent av alla de bostäder, som produceras av det allmännyttiga byggandet, byggs av enskilda byggmästare som entreprenörer, och här har man ju samma möjlighet att släppa den fria konkurrensens välsignelsebringande verkningar lösa som på vilket annat område som helst. Om en enskild byggmästare bygger effektivare och billigare än staden, kommunen eller bostadskooperationen gör, tar han ju bygget på entreprenad, eftersom byggherren tar det lägsta anbudet, såvida anbudsgivaren är något så när förtroendeväckande. I själva byggandet har alltså detta tal om att man ödelägger konkurrensen på lika villkor ytterst litet fog för sig.

Då kan man säga ifrån oppositionens sida: »Ja, men man ger inte byggmästare Andersson, Pettersson eller Svensson chansen att med äganderätt bygga ett hyreshus och få samma lånemöjlighet som städerna, kommunerna och bostadskooperationen har.» Men det är väl ändå en ganska väsentlig skillnad mellan dessa båda fall. En bostadskooperativ förening består av ett antal medlemmar. Dessa medlemmar äger sitt hus kollektivt. De kan inte göra affärer med huset, de kan inte spekulera med det, utan de har det som en permanent bostad för sig och sin familj. Flyttar de, så löses lägenheten av en annan person efter vissa av kollektivt bestämda grunder. Det allmännyttiga bostadsbyggandet har eliminerat all spekulationsmöjlighet. Bostäderna byggs och hyrorna fixeras utslutande med hänsyn till att hyrorna skall motsvara produktionskostnaden och vad en sund fastighetsförvaltning motiverar. Men den, som själv bygger sig ett hus, får ju enskild äganderätt till huset, och han har då möjlighet att sälja det, att spekulera med det, att göra affärer med det. Även om de möjligheterna har varit relativt begränsade under de senaste tio åren, har vi ytterst sorgliga exempel från 1930-talets fria förhållanden på hur ett stockholmshus kunde inom ett par år gå mellan tre, fyra och fem ägare, och varje ägare skaffade sig enligt mitt sätt att se en förmögenhet ge-

nom sin affär. Det sålunda ackumulerade priset på huset skulle ju täckas av hyrorna. Därför vill jag slå fast, att det är en principiell skillnad mellan att låna upp till 95 procent av produktionskostnaden till enskilda företagare, som skall ha äganderätt till huset, och att låna till städer, kommuner och bostadskooperativa eller andra allmännyttiga bostadsföretag.

Om jag, herr talman, skulle tillåta mig att anföra ett exempel för att belysa detta senare, så låt mig anta att det är fråga om en hyresfastighet för flera familjer, som kostar en miljon kronor. Jag skulle tro att det i dagens läge är ett tämligen normalt pris för en byggnad med 25—30 lägenheter. Nu är det så, att en enskild företagare som vill bygga ett sådant hus för egen räkning, skall sätta in 150 000 kronor av egna pengar, och staten garanterar honom återstående 850 000 kronor. Har han svårigheter att placera primärlånen, så är han garanterad att staten kan gå ned med tertiärlånet, så att den saken ordnas. Han kan således för en egen kapitalinsats på 150 000 kronor bli ägare till ett realvärde på en miljon. Nu begär man från reservanternas sida, att han skall bli ägare till detta realvärde mot en kapitalinsats på 50 000 kronor. Finns det någon annan verksamhet inom det enskilda näringslivet, där något liknande förekommer? Nej, sannerligen inte! Om man nu följer reservanterna, så att den enskilde byggmästaren med en kapitalinsats av 50 000 kronor garanteras de övriga 950 000 kronorna av staten för att han skall skaffa sig detta realvärde på en miljon, har ju han genom att han är ägare möjlighet att sälja huset. Då kan man säga, att han kanske inte kan sälja det med någon förtjänst, men det förekommer ju fortfarande, att folk, som har sin egen uppfattning om den framtida penningvärdeutvecklingen och som därför till varje pris vill placera sina pengar i realvärden, inte ser så noga på om fastigheten i hyror avkastar 5 eller 6 eller 7 procent utan kanske betalar, låt mig säga 1 100 000 kronor för denna fastighet. Då har ju vederbörande fått en

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

spekulationsvinst på 100 000 kronor med en insats av eget kapital på 50 000 kronor.

Det är ett enkelt skolexempel, men det belyser ganska väl vart man kommer med ett bifall till reservationen, och jag har velat ta fram dessa synpunkter för att hena upp frågan om den s. k. konkurrensen på lika villkor. Konkurrensen förhindras inte i produktionsstadiet, och en verifikation därpå är, att 80 procent av vad som bygges här i landet bygges av enskilda företagare. Det kan inte vara någon sådan där absolut nödvändig sak, när vi nu har hela detta problem under utredning, att gå längre än vi för närvarande gjort i fråga om statens engagemang för den enskilde, som är husägare och samtidigt byggare.

Vidare gav herr Ohlon uttryck åt den uppfattningen att det vore önskvärt, om man vid den statliga långivningen kom fram till ett system, enligt vilket den, som byggde billigast, också blev premierad. Ja, det är en fråga som jag personligen har funderat rätt mycket över.

Jag tror, att om man hyser den uppfattningen, att den, som bygger billigast, inte har ett dugg för det, är man inte riktigt underrättad om hur dessa frågor ligger till. Eftersom jag nyss nämnde, att 80 procent av all byggnation utförs av entreprenörer, egna företagare, kan jag tillägga att de allmännyttiga företagen också lämnar ut huvuddelen av sina byggnationer till anbud. Man tar t. ex. ett entreprenadanbud. Detta granskas av bostadsstyrelsen, och bygandet sättes inte i gång, förrän bostadsstyrelsen har givit sin sanktion beträffande kostnadssiffran till entreprenaden. Kan sedan vederbörande entreprenör bygga billigt, så gör han naturligtvis en förtjänst — det ligger i entreprenadsystemets egen natur. Är han skicklig och rationell och har en utrustning av goda maskiner, gör han en förtjänst på ett sådant här bygge. Det är därför inte helt uteslutet att han under nuvarande förhållanden skulle vara förhindrad att göra en förtjänst, om han kan bygga billigt och effektivt.

Herr talman, det var i huvudsak dessa synpunkter som har tagits upp i debatten, och jag har i detta lilla anförande velat kommentera dem.

Herr BERGH (h) kort genmäle: Herr talman! Jag vill på några punkter kommentera statsrådet Strängs inlägg i debatten.

Det första påståendet han gjorde, när han diskuterade bostadspolitikens program, var ganska överraskande, nämligen att man hade ästadkommit bra bostäder till låga priser. Det betyder att hans anspråk när det gäller att begränsa kostnadshöjningen inte har varit särskilt stora. Menar herr statsrådet med låga priser låga hyror — vilket inte är det samma som låga priser — ber jag bara att i korthet få hänvisa till vad jag i mitt första anförande sade om hyran, som inte är lägre utan bara betalas på olika sätt.

Det andra, som också är rätt överraskande och som jag måhända bör kommentera, är, att statsrådet Sträng lägger upp ett tidsschema och försöker räkna ut, när bostadsbristen skall vara hävd.

Vi har under årens lopp fått många tidsangivelser. Ingen har ännu bekräftats, och jag ber att få hänvisa till den siste, som mig veterligt yttrat sig om den saken, nämligen professor Schmidt. Han synes påstå att bostadsbristen aldrig kommer att hävas med de metoder, som regeringen använder. Den mannen står ändå regeringen rätt nära i sin allmänna åskådning.

Sedan kommer jag till vad jag skulle vilja betrakta som det väsentliga. Socialministern anmärker på vårt förslag om att sänka de provisoriska tilläggs-lånen med en krona utöver vad regeringen föreslagit. Han säger att det skulle innebära en avvikelse från regeringens linje så till vida att den enkronassänkning, som regeringen tänkt sig, går så att säga parallellt med den kostnadssänkning, som man anser sig ha kunnat konstatera eller som till en del kan presumeras. Skulle man gå längre, skulle resultatet, menar herr statsrådet, bli en hyreshöjning.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Felet i detta resonemang — eller i varje fall vad jag betraktar som felet däri — är, att man förbiser den prisdämpande effekt, som ett borttagande av de generella subventionerna skulle åstadkomma. Det är ett uttryck för det vanliga statiska resonemang man för. Men kan det inte på allvar bestridas, att de generella subventionerna varit prisdrivande, så följer såsom en ganska logisk slutsats, som jag har försökt utveckla i mitt första anförande, att borttagandet måste öka köpmotståndet och följaktligen verka prisdämpande. Jag skulle tro att ett steg, något längre än vad regeringen föreslagit, skulle vara ett verksamt medel att sänka byggnadskostnaderna, och det är väl ändå det som är det väsentliga i detta sammanhang.

Sedan har jag en liten kommentar att göra till statsrådets resonemang om de olika länegränserna. Jag bortser här ifrån att statsrådet i sitt resonemang, såvitt jag förstod, ibland förväxlade entreprenörer med husägare, men det må vara hänt. Min invändning emot resonemang är egentligen detta. Avsikten med bostadspolitiken bör vara att få fram tillräckligt med bostäder. Men genom diskrimineringen av den enskilda företagsamheten motverkar man förverkligandet av denna avsikt. Det är det väsentliga i detta sammanhang.

Herr statsrådet säger, att han finner det oriktigt, att en enskild man, som byggt ett miljonhus, bara skall behöva satsa ett eget kapital på 50 000 kronor för att bli ägare till huset. Han borde satsa åtminstone 150 000 kronor. Lånegränsen är i ena fallet 95 och i andra fallet 85 procent. Är det inte, mot bakgrunden av vad som borde vara avsikten med bostadspolitiken, tämligen likgiltigt vem som äger huset?

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle: Herr talman! Det var med största intresse som jag lyssnade till socialministern. Han kom med en hel del intressanta synpunkter. Men jag tycker nog, att han väl mycket uppehöll sig vid risken för spekulationer. Han menade att man genom

en ökad långivning till de enskilda skulle möjliggöra för dem att tjäna grova pengar med allmänna medel som insats. Jag är fullt medveten om att det har spekulerats på fastighetsmarknaden, ofta på ett mycket tråkigt sätt. Men står den bild, som herr statsrådet gav av läget, fullt i överensstämmelse med dagens verklighet? Vi har ju i vår reservation inte krävt, att de enskilda skulle få låna upp till 95 procent. Vi har krävt, att de skulle få låna intill 90 procent, men om de kunde skaffa kommunal eller annan borgen, skulle de få gå upp till 95 procent.

Det viktigaste är väl ändå inte frågan, om det kan spekuleras mer eller mindre. Kärnpunkten i problemet är att få i gång byggnadsverksamheten i alltjämt ökad utsträckning, och det får vi säkert inte, om vi inte stimulerar den enskilda företagsamheten.

När jag har ordet, herr talman, kanske jag får beröra en sak till. 1950 års bostadsutredning underströk, att hyrorna i äldre hus bör höjas därhän, att fastighetägarna erhåller kompensation för inträffade öknningar i omkostnaderna. Så långt har vi ännu inte kommit, och resultatet är, att det finns en dold hyreshöjning utöver den officiella hyresnivån, därigenom att hyresgästerna får svara för en hel del utgifter som av hävd har fallit på fastighetsägarna. Vill man ha full klarhet om hyresläget, får man ta även detta i betraktande.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Herr Bergh betraktade det närmast såsom i högsta grad överraskande, att jag tillät mig att säga, att vi under de senaste tio åren har byggt både bra och billiga bostäder här i landet — billiga i den bemärkelsen, att hyrorna har varit överkomliga. I fråga om den absoluta hyresnivån tillhör jag inte dem som anser att vi har några bottenhyror, men allting är relativt. Om man sätter hyreskostnaderna i förhållande till det svenska folkets inkomst, är det väl alldeles ovedersägligt, att utvecklingen har gått åt rätt håll sedan 1920-talet och 1930-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.
talet, och det var detta som var bakgrunden till mitt uttalande. Förr var det regel, att 30 procent av en arbetares inkomst gick till hyran, men i dag är procenttalet 20. Detta anser jag vara ett vackert betyg åt den bostadspolitik som har förts — trots att den har blivit häcklad från så många håll.

Med det lilla exempel, som jag nyss anfört, har jag självfallet inte velat göra upp något tidsschema för när bostadsbristen skall vara avverkad. Personligen har jag alltid varit ytterst försiktig med att ange tider i detta sammanhang, och herr Bergh kan inte komma på mig med något uttalande — vare sig här i kamraren eller annorstädes — om när bostadskrisen skall vara övervunnen. Jag tillät mig att anföra sifferexemplet för att belysa den byggnation som skett under åren 1945—1952. Under denna tid har i medeltal producerats 50 000 nya lägenheter per år. Om jag presumerar, att vi kan hålla den takten, bör hela det svenska folket rimligtvis ha chans att få en ny, rymlig lägenhet inom två å tre decennier, och jag tillät mig tillägga, att ett stenhus här i staden ju står sig länge.

Professor Smidts artikel i Tiden är inte representativ för den socialdemokratiska bostadspolitik och bedömningen av vårt bostadspolitiska läge över huvud taget. Den är ett intressant diskussionsinlägg, som han själv står för, men jag tror inte att herr Bergh skall sätta likhetstecken mellan den artikeln och vårt partis bedömning av bostadspolitiken.

Herr Bergh säger, att när man från högerns sida går fram med en snabbare och hårdare avveckling av de generella subventionerna och tar bort de dyrortsgrupperade subventionerna i nyproduktionen — vilket inom parentes, herr Bergh, kommer att betyda en extra hyreshöjning för hela Norrland, där man har maximala dyrortsgrupperade subventioner — så är det därför, att detta kommer att få en dämpande effekt på byggnadskostnaderna. Hys ingen övertro på det, herr Bergh, det vill jag bestämt råda till. Herr Berghs resonemang

innebär att herr Wehtje skulle sälja sin cement billigare, i fall man följer högerns reservation och tar bort dubbelt så mycket på de provisoriska tillägsslånen. Det är naturligtvis bäst att herr Bergh får klara ut den saken med herr Wehtje i stället för att jag försöker ge mig in på det. Jag har ändå, med den kännedom jag har om herr Wehtje, det intrycket att han inte tar mera betalt för sin cement än en sund affärsrörelse bör göra i dagens läge. Det är väl ungefär på samma sätt med den som fabricerar tegel eller den som fabricerar järn och rör och vad det nu må vara i byggnadsproduktionen. Hys ingen övertro på att man här skulle slippa ifrån hyreshöjningen genom att gå fram på den reservation som högern har avgivit. Jag tror att man blir besviken i så fall.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! I bostadsfrågan har på kort tid publicerats inte mindre än fyra rätt digra offentliga utredningar, nämligen zonexpropriationsutredningen, 1951 års bostadsutrednings slutbetänkande, hyresregleringskommitténs första betänkande och investeringsutredningen.

Den förstnämnda utgör till en del en anpassning av lagstiftningen, rent tekniskt sett, till dagens saneringsproblem, men till en annan del syftar den till en kommunalisering av tomtmarken i städerna. Det kan man inte frigöra sig från.

Bostadsutredningen kommer i stort sett fram till att den hittills förda bostadspolitik varit framgångsrik, trots de statistiska uppgifterna om en betydande bostadsbrist och trots en påtaglig hyressplittring mellan gamla och nya hus. Subventions- och regleringspolitiken skall därför i huvudsak fullföljas. Hyresregleringskommittén däremot betraktar läget med avsevärd pessimism och anser att nya regleringsåtgärder måste tillgripas för att man skall komma till rätta med bostadsbristen.

Dessa tre utredningar har blivit föremål för behandling vid denna riksdag, till skillnad mot investeringskommitténs betänkande. I detta sistnämnda ges ett kraftigt underbetyg åt den förda bostads-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

politiken. Där framföres bland annat sådana synpunkter som att hyresnivån måste bättre anpassas efter det reella läget, bostadssubventionerna måste omprövas och bostadsmarknaden tillföras en större andel riskbärande kapital genom en successiv sänkning av lånegränserna för fastighetskrediterna.

Investeringskommittén har på sitt sätt lämnat ett mer realistiskt svar på frågan, varför bostadspolitikern gått i baklås på flera punkter. Denna kommitté har också gett uttryck för samma uppfattning, som jag tidigare gjort mig till tolk för, nämligen att bostadsfrågan inte kan ses isolerad, utan måste sättas in i ett större ekonomiskt sammanhang. Den kan inte heller behandlas utan hänsyn till de statsfinansiella synpunkterna. Bostadspolitikern är för närvarande så utformad, att det krävs ett årligt statligt engagemang härför på närmare tre fjärdedels miljard kronor. Anskaffandet av de härför erforderliga medlen utan att spränga den finansiella ramen är enligt min mening ett så centralt problem, att en bostadsutredning inte borde kunna gå förbi det. Att lösa det genom att riksbanken direkt skulle tillhandahålla medlen och de inflatoriska krafterna därigenom sättas i rörelse vore en ytterligt olycklig utväg som vi bestämt måste söka att undvika.

I 1951 års bostadsutredning har man emellertid inte alls behandlat detta väsentliga problem, utan i sitt aktstycke på närmare 1 000 sidor med mängder av i och för sig intressanta tabeller har utredningen uppehållit sig vid helt andra problem. Utredningens nya förslag är relativt få. Två mera väsentliga nyheter föreslås, nämligen dels en omläggning av de generella subventionerna till löpande bidrag, dels införandet av ett s. k. särskilt bostadsbidrag. Dessa förslag har emellertid avvisats av såväl departementschefen som statsutskottet. Bostadsutredningens relativa misslyckande leder osökt tanken på »berget som födde en råttan».

Från vårt håll har vi sedan många år upprepade gånger framför yrkande om ett omedelbart införande av det s. k.

kreditgarantisystemet för bostadskrediter. Hela belåningen för varje enskilt fastighetsobjekt skulle därigenom kunna ordnas hos en enda långivare i stället för att som för närvarande vara utplacerad på olika håll. Statens direkta kreditgivning skulle därigenom falla bort till fördel för statsfinanserna, och man skulle också undgå att bostadsstyrelsen utvecklas till att bli ett kreditinstitut med en omslutning som växer med en halv miljard kronor per år. Denna väsentliga fråga har icke heller prövats av 1951 års bostadsutredning utan har i stället hänskjutits till en särskild utredning. Ytterligare dröjsmål är sålunda dess värre att vänta härutinnan.

Socialministern synes mig i den nu föreliggande propositionen från litet friskare utgångspunkter än bostadsutredningen ha angripit subventionsfrågan så till vida, att han föreslagit en viss reduktion av de generella subventionerna genom en reduktion av tillägsslånen med 1 krona per kvadratmeter och ställer en ytterligare minskning i utsikt. Från vårt håll har vi emellertid ansett, att man bort gå ett steg längre, och jag får därvid hänvisa till de yrkanden som reservationsvis framförts av herrar Bergh m. fl. Vi har nämligen ansett att man borde söka begränsa de generella subventionerna och i stället lägga tyngdpunkten av bidragsgivningen på särskild hjälp till barnfamiljer och pensionärer. Vi har nu fullföljt denna tanke genom att föreslå att den s. k. förstärkningen av bidragen till mindre bemedlade barnfamiljer höjes med 50 kronor per barn och år utöver vad departementschefen föreslagit. Vi har tillika förordat, att varje tidsgräns skall borttagas när det gäller familjebostadsbidragen. Vi betraktar därför departementschefens förslag om att kvalifikationstidpunkten härför flyttas från 1948 till 1942 vara en halvmesyr som kommer att liksom nu träffa slumpvis.

Vår grunduppfattning är nämligen den, att normalfallet skall kunna klara sin bostadsförsörjning utan hjälp från stat eller kommun — förhandenvaron av betydande generella subventioner ska-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

par ej det rätta klimatet för kostnadsnedpressande rationaliseringar. Vi har kunnat glädjas åt en avsevärd produktivitetsökning på senare år i vårt land. Sedan tiden omedelbart före sista världskriget har ju den s. k. nationalprodukten stigit från ungefär 12 till 41 miljarder kronor. Även om man tar hänsyn till penningvärdets fall, torde kvarstå en avsevärd reell förbättring. Mot bakgrunden härav synes det mig märkligt, att man skulle behöva ha ett så vidlyftigt subventions- och bidragssystem som utskottet förordar. Jag är av den uppfattningen, att om vårt näringsliv stödes och uppmuntras till en fortsatt expansion och inte hindras och bromsas i en sådan utveckling genom statliga regleringar och en hård skattepolitik, vi också kan räkna med att resurser finns för en fortsatt standardhöjning för vårt folk i allmänhet. Även bostadsförsörjningen skulle dra fördel av en sådan utveckling.

En grundförutsättning är emellertid, att de olika parterna på byggnadsmarknaden gives tillfälle till konkurrens på lika villkor. Socialministern har i sitt anförande länge uppehållit sig vid detta. Han har till att börja med försökt förklara betydelsen av de från vår sida uppställda kraven genom att säga, att de enskilda byggnadsföretagarna ju får vara med som producenter. Ja, det är nog gott och väl, men jag menar att enskilda även när det gäller förvaltningen och äganderätten kan göra en mycket betydelsefull insats. Jag är också av den bestämda uppfattningen, att det exempel, som statsrådet här gav, innebär att man gör det alltför enkelt för sig. De spekulationsvinster som han talar om, är i mycket stor utsträckning att hänföra till penningvärdeförsämringen — de är inflationsvinster. Man skall väl inte lägga upp bostadspolitiken på så sätt, att man tar alla olägenheterna av en snedvridning och en felaktig inriktning av den för att kunna mota verkningar av en fortlöpande penningvärdeförsämring. Problemet skall väl ändå angripas på annat sätt, och man måste se frågorna i ett större sammanhang.

Jag menar alltså, att det är en oklok

politik att genom oförmånliga villkor begränsa de enskilda företagens konkurrensförmåga redan så att säga i starten. För en så typisk hemmaindustri som bostadsproduktionen borde det i stället ur konsumenternas synpunkt vara fördelaktigast att varje möjlighet till att stimulera konkurrensen tillvaratogs.

Jag har därför också vänt mig mot byggnadsregleringen, som nog verkat på det sättet att den enskilda företagsamheten regleringsvägen allvarligt beskurits. Om den verkliga avsikten är att skapa bästa möjliga bostäder till lägsta möjliga pris, borde inte heller de enskilda företags möjligheten att genomföra den alltmör aktuella ombyggnaden av städernas centrala områden. Jag befarar emellertid, att den av riksdagen beslutade ändringen om s. k. zonexpropriation kommer att kunna få mycket besvärande konsekvenser, om man kopplar bort det enskilda företaget på detta område.

Jag tror också att bostadsförsörjningen på litet längre sikt skulle utveckla sig gynnsammare, om man mera realistiskt såg på lönsamhetsproblemet. Bostadsfrågan kan icke vara betjänt av att hyressättningen hålles på en sådan nivå, att fastighetskapitalet ätes upp. Hyreskalkylen lämnar icke tillräckligt utrymme för nödvändiga reparationer — ett förhållande som vi ofta konfronteras med när vi ser på bostadsbeståndet ute i landet. Detta påtalas från olika håll. Jag vill därvid bland annat hänvisa till de uttalanden som gjordes av de allmännyttiga bostadsföretagens organisation vid en kongress i Malmö för ett par år sedan, då man allmänt anmälde sin oro för att utrymme ej fanns för tillräckliga reparationer, utan att man tvärtom fick räkna med att bostadsbeståndet skulle förslitas i förtid.

Detta är en realitet, som för hyresgästerna också tar sig uttryck i att det inre fastighetsunderhållet helt enkelt måste eftersättas eller också får bestridas av de boende själva. Här framträder i själva verket en faktisk hyreshöjning, som regleringsorganen dock ej vill officiellt erkänna.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag tror också att bostadsmarknaden behöver tillföras mer riskbärande kapital. Åtskilliga medborgare, som i dag förgäves sökt lösa sin bostadsfråga på ett tillfredsställande sätt, skulle sannolikt vara benägna att själva göra vissa kapitalinsatser, om de bara kunde få sin bostadsfråga ordnad. Det nuvarande regleringssamhället försvarar, för att inte rent av säga omöjliggör, en lösning enligt dylika grunder, och marknaden har blivit än mer beroende av bostadsförmedlingarnas turordning än tidigare.

I Västtyskland t. ex. har man med stor framgång prövat systemet att ställa krav på ett riskbärande kapital och gått fram på den vägen. Den, som gör en kapitalinsats, har förtursrätt till en bostad, och detta har till följd att Tyskland när det gäller antalet nyproducerade lägenheter i förhållande till folkmängden intar en klar första plats. Hundraprocentiga bostadslån är där okända, och alla både inom enskilda och s. k. allmännyttiga bostadsföretag måste sätta in ett riskbärande kapital.

Även i Norge har man ställt krav på att de bostadssökande själva skall göra en kapitalinsats. Sökande, som inte uppfyller det villkoret, hänvisas till en särskild kö, där väntetiden är avsevärt mycket längre. En undersökning av förmedlingsklientelet i Norge har också givit belägg för att åtskilliga bostadssökande är benägna att göra betydligt större kapitalinsats än som svarar mot minimiföreskrifterna.

Bostadsköerna i Norge har för övrigt fått en förändrad sammansättning med relativt förbättrade inkomstförhållanden. En liknande utveckling har konstaterats för vårt land. Sålunda har av de anmälda helt bostadslösa sökandena i Stockholm 20 procent en årlig familjeinkomst på 16 000 kronor eller mera, och genomsnittet ligger vid 12 000 à 13 000 kronor, vilket är något mer än medeltalet för Stockholm. Jag tror att här skulle finnas ett underlag för att efter tysk-norsk modell få fram ett riskbärande kapital. Till detta räknar jag också de s. k. tillträdespengarna som, alla straffaktioner till trots, lär förekomma

litet varstans och som understundom uppgår till avsevärda belopp.

När det gäller prisbildningen på bostadsmarknaden råder delade meningar. Med bostadsutredningen i spetsen görs å ena sidan gällande att efterfrågan icke är avhängig av hyressättningen. Trots det utmålas i kraftiga färger de vådliga följder som skulle bli resultatet av en friare prisbildning. Den andra riktningen förmenar att man genom hyresjusteringar skulle kunna reducera bostadsbristen. Enligt min mening hade det varit av största vikt att bostadsutredningen koncentrerat sina undersökningar på en ingående analys av problemet, i vad mån bostadsefterfrågan verkligen är elastisk. Utredningen hade också bort diskutera vad resultatet hade blivit vid en annan hyresnivå eller en friare hyresmarknad.

Om man nu önskar styra bostadsmarknaden genom regleringar, borde man först och främst göra klart för sig vilket mål man eftersträvar.

Man har nu övergivit bostadssociala utredningens mål, en hyresandel på 20 procent. Detta lyckades man glädjande nog nå redan för några år sedan. Nu är man nere i en hyresandel av 16 à 16,5 procent, men någon ny målsättning har ej angivits. Denna glidande politik måste enligt min mening ersättas av ett bestämt riktmärke för att man skall kunna bedöma, vilka medel och ekonomiska uppoffringar som krävs av medborgarna för bostadspolitikens genomförande.

För bostadsproduktionen är det också av vikt att man realistiskt söker ompröva de av stat och kommun utfärdade föreskrifterna av olika slag. Jag antecknar därför med tillfredsställelse socialministerns vilja till reformer på det området. Emellertid vore det tacknämligt, om även de rent byggnadstekniska bestämmelserna underkastades en närmare granskning med hänsyn till de ändrade tekniska förhållandena. Nya konstruktioner i kostnadsbesparande syfte är i ständigt vardande, men intresset härför kan avtrubbas, om icke sådana bestämmelser, som tillkommit under andra tekniska förhållanden, också tas bort och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ersätts med moderna regler. Ett bibehållande av de gamla reglerna anser jag vara ett dåligt utslag av konservatism.

Årets proposition i bostadsfrågan innehåller liksom föregående års åtskilliga intressanta uppgifter. Jag finner det emellertid anmärkningsvärt att de finansiella frågorna behandlas så knapphändigt som fallet är. Här rör det sig om mycket betydande belopp, men redovisningen är så bristfällig, att blott en enda person lär kunna reda ut frågorna. En tydligare redovisning av de statsfinansiella konsekvenserna av bostadspolitiken finner jag vara ett mycket blygsamt krav. Riksbanksfullmäktige har ju också allvarligt påtalat den relativa »mörklagningen» på detta område.

Till sist vill jag, herr talman, ta upp en liten detaljfråga, som jag har behandlat i en särskild motion. Den avser lån-givningen till industriarbetarbostäder. Utskottets skrivning på den punkten har jag fattat så, att avsikten inte är att göra någon ändring i den nuvarande ordningen och att vi på företagarhåll kan räkna med att, när förhållandena det kräver, få de gynnsamma lånevillkoren för våra industriarbetarbostäder.

Herr talman! Denna min allmänna utblick över bostadspolitiken har haft till syfte att belysa nödvändigheten av att vi äntligen betraktar bostadsfrågan från mera realistiska utgångspunkter, att en klar bostadspolitisk plan uppgöres och att vi enas om en samverkan i bostadsproduktionen mellan det allmänna och de enskilda företagen till fromma för bostadsmarknaden och bostadsförsörjningen i sin helhet.

Jag får sålunda, herr talman, yrka bifall till de reservationer som på olika punkter avgivits av herr Bergh m. fl.

Herr HUSS (fp): Herr talman! Under mångårig verksamhet som bostadsinspektör, därvid jag ofta haft anledning att fråga mig varför vi fortfarande måste dras med ett så betydande antal slumbostäder, har jag kommit till den uppfattningen, att bestämmelserna i byggnadslagen och byggnadsstadgan är

för stränga. Liksom i så många andra frågor förhåller det sig nog också här på det viset, att det bästa har kommit att bli det godas fiende. En följd härav är självfallet att bostäderna blir onödigt dyra. Man förbjuder nämligen såväl enskilda som stat och kommun att bygga så billigt som de skulle kunna göra. För att ta ett exempel kan jag nämna, att en bestämmelse i byggnadslagen — eller kanske är det byggnadsstadgan — föreskriver, att golvytan i ett rum skall vara minst 6 kvadratmeter. Man frågar sig varför det skall vara just 6 kvadratmeter. Man klarar sig utmärkt med mindre i ett sovrum, åtminstone om det bara bor en person i rummet. I England nöjer man sig med små rum och har ofta femrumsvåningar som till ytan inte är större än tretrumsvåningar i Sverige. I gengäld har varje medlem av den familj, som bor i våningen, sitt eget sovrum.

Nu invänder utskottet att det pågår en utredning, 1951 års byggnadsutredning, som gäller byggnadsbestämmelserna. Granskar man emellertid direktiven — givna av statsrådet Nilsson i anförande till statsrådsprotokollet den 16 februari 1951 — finner man att denna utredning uttryckligen begränsats till att gälla tre huvudfrågor, nämligen för det första en upprensning i djungeln av författningar och bestämmelser på detta område, för det andra en översyn av sådana bestämmelser, som försvårar eller fördröjer byggnadsärendena, och för det tredje ett avlägsnande av föreskrifter av krisbetonad karaktär.

Vi kan alltså fastslå att 1951 års byggnadsutredning inte har några byggnadstekniska uppgifter. Den kan kanske åstadkomma att blankettmängden i ett byggnadsärende minskar till hälften — låt oss säga från 100 till 50 — men den kan inte tänkas nämnvärt förbilliga bygandet. Om vi sammanställer detta faktum med det förhållandet, som väl alla torde erkänna i dag, att bostadsproblemet i vårt land inte kan lösas, eller i varje fall inte lösas snabbt, på annat sätt än genom att bygga billigare bostäder, så är det obegripligt varför inte

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utskottet velat tillstyrka yrkandet i motion II: 303. Ett sådant tillstyrkande föreslås däremot i reservation 4), som innebär krav på snabbutredning i syfte att framlägga förslag till olika tänkbara åtgärder för att snarast möjligt lindra bostadsbristen.

Nu invänder man: »Ja, det är klart att vi kan bygga billigare, men då sänker vi också bostadsstandarden.» Ett faktum är emellertid att så behöver inte vara förhållandet på annat sätt än att vi kanske kunde sänka standarden något beträffande sovrummens storlek. I Norge har en ingenjör vid namn Selvaag i hög grad lyckats förbilliga bostadsbyggandet genom att djärvt bryta med hittills gällande principer i fråga om bostädernas planering och konstruktion. Såvitt jag förstår kan bostäder av Selvaag-typ icke byggas här i Sverige med nu gällande byggnadstekniska bestämmelser.

Om herr statsrådet och chefen för socialdepartementet hade varit närvarande här i kammaren, skulle jag gärna ha velat ställa den frågan till honom, om det inte kan sägas vara ett önskemål att — även om, såsom statsrådet säger, vi lyckats bygga bra bostäder till hyggliga priser — man, för att vi skall kunna bygga bra bostäder till ännu hyggligare priser, borde överväga lindringar i de byggnadstekniska bestämmelser, som gäller för närvarande.

En annan reflexion, som man har anledning att då och då göra i samband med bostadshygienisk verksamhet, är den, att det är obegripligt, varför man inte på allvar har sökt lindra bostadsbristen genom att inreda större vindsutrymmen på olika håll. Vi har där tak och golv färdiga och kan utan större kostnader få anslutning till fastighetens vatten- och avloppsledningar. Frågan har tidigare varit uppe, men fått falla. Att det i vissa fall är olämpligt att göra dessa vindsinredningar av brandtekniska skäl är säkert, och dessa skäl respekterar jag. Men jag har ett intryck av att den huvudsakliga anledningen till att dylika inredningar ej kommit till stånd varit invändningar

av estetisk och stadsplaneteknisk natur från byggnadsstyrelsens sida. Jag frågar mig om dessa konservativa synpunkter varit tillräckliga för att låta denna viktiga fråga falla.

Herr talman! Jag har velat begränsa mig till att anföra dessa synpunkter på en detaljfråga i detta stora problemkomplex, och jag slutar med att yrka bifall till reservation 4) av herr Ohlon m. fl.

Herr NORLING (k): Herr talman! Under en följd av år har den kommunistiska riksdagsgruppen i motioner krävt, att regeringen skulle framlägga förslag till riksdagen om ett byggnadsprogram av sådan storleksordning, att bostadsnöden kunde avskaffas. De riktlinjer, som regeringen följt, har emellertid verkat i rakt motsatt riktning — bostadsbristen har ökat med varje år som gått. Efter krigets slut var de bostadslösa antal enligt bostadsstyrelsen omkring 25 000 och år 1951 saknade 59 000 egen bostad, och 123 700 redovisades som bostadssökande. Förutom dem som helt saknade bostad bodde bland 50 000 sökande 25 procent i utdömda lägenheter, och 75 procent bodde med familjen delad på olika orter eller led av trångboddhet. Enligt en senare redogörelse av bostadsstyrelsen i början av innevarande år hade de bostadssökande ökat från den 1/10 1951 till årsskiftet med ytterligare 42 700 och var nu uppe i 165 000. I de större städerna, Stockholm och Göteborg, ökade de bostadssökandes antal under år 1952 avsevärt.

Vad är då orsaken till att allt fler blir utan bostad? Man kan inte söka ansvaret på mer än ett håll, nämligen i första hand hos regeringen som tagit mer hänsyn till storkapitalisternas krav på höga profiler än till de bostadslösa krav att få bostäder.

Program för avskaffande av bostadsbristen har inte saknats. Redan år 1944 uttalade generaldirektör Johansson, att bostadsbristen måste undanröjas inom en rimlig tid och att detta måste anses vara ett självklart krav när det blir möjligt att avveckla de krisförhållanden,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som kriget och handelsavspärrningen påtvingat oss.

Långtidsutredningen för 1951/55 säger i sitt utlåtande, att utredningen inte framlägger någon skrivbordsprodukt utan ett förslag, som grundas på en omfattande bearbetning av föreliggande material och praktiska erfarenheter. Då även bostadsproduktionen innefattades i långtidsutredningens program, gäller detta uttalande således också bostadsproduktionen.

Långtidsutredningen framlade ett femårsprogram, som siktade till nyproduktion av 60 000 lägenheter årligen. Denna siffra skulle sedan höjas, så att produktionen år 1955 skulle vara uppe i 65 000 lägenheter. Detta var alltså det uppgjorda programmet, men resultatet har i verkligheten blivit att under förra året färdigställdes endast 46 000 lägenheter.

Det bostadspolitiska program, som framlades 1951, underströks också av statsministern i ett anförande på LO:s kongress 1951, där statsministern yttrade: »Det är nödvändigt att forcera bostadsbyggandet, som ju också måste sägas vara en del av de allmänna investeringarna, så väl reglerad som bostadsproduktionen nu är.»

Under år 1949 byggdes i Sverige 59 000 lägenheter, men under tioårsperioden 1940/49 byggdes i genomsnitt endast 41 000 lägenheter per år, varav i tätorterna omkring 34 600. Hade man velat fortsätta med 1939 års bostadsproduktion, hade man år 1949 haft ytterligare 180 000 lägenheter, vilket skulle ha betytt att bostadsbristen varit utjämnad, även om någon bostadsreserv inte funnits.

Man ställer då frågan: varför fullföljde man inte programmet med en årlig produktion av 60 000 lägenheter? Motiveringen för att ej fullfölja byggnadsprogrammet har varierat. Man har skyltit på materialbrist och arbetskraftbrist. Så utbildades t. ex. murare, då sådana inte fanns i tillräckligt antal. Efteråt krävde kapitalisterna att få mer folk till industrien, då exportprodukterna gav stora vinster. Då överfördes tiotusentals arbe-

tare från byggnadsindustrien till exportindustrien. Monopol och karteller har varit utmärkta organ för att reglera byggnadsverksamheten, så att bostadsbristen skulle kunna bibehållas. Ibland har byggnadsverksamheten stoppat upp på grund av brist på cement. Då tillgång funnits på detta material, har man skapat brist på rördelar och radiatorer. När åter detta material funnits att få, har byggnadsindustrien saknat arbetskraft. Sist men inte minst har byggnadsproduktionen försenats av regeringens ekonomiska politik med talet att svenska folket inte har råd att bygga så att folk kan få bostäder. Hur skall bostadsbristen kunna avskaffas eller ens en ökning av densamma kunna förhindras, när regeringen, för att ta Göteborg som exempel, för hela länet endast tillåter en nybyggnad av 4 500 bostäder under år 1953, då enbart i Göteborg över 14 000 familjer saknar egen bostad? Resultatet måste bli vad statistiken också utvisar, nämligen att bostadsnöden växer oerhört med varje år som går.

Den minimiplan för bostadsbyggandet, d. v. s. färdigställande av 60 000 nya bostäder årligen, som vi i vår motion föreslagit att riksdagen skulle uttala sig för, skulle medföra, att bostadsbristen minskades, men även med denna byggnadsplan kommer bostadsbristen ej att kunna avhjälpas under en följd av år.

Sedan flera år tillbaka har företrädare för fastighetsägarna krävt en omläggning av den hittills förda bostadspolitiken, så att hyreshöjningar skulle kunna genomföras. Nu synes regeringen också ha accepterat denna linje. De förslag, som nu föreligger om minskade subventioner vid nybyggnad samt uppsägning av äldre tilläggs lån till förräntning och amortering, fastän dessa lån hittills varit ränte- och amorteringsfria, betyder att ett första steg tagits till en ny bostadspolitik. Man har nu kopplat loss från den hittillsvarande principen, att hyresnivån skulle hållas nere vid 1939 års nivå, och godkänt linjen om höjda hyror. Genom denna nya linje kommer en ny hyreshöjning att påläggas hyresgästerna såväl i nybyggda bostäder som i den äldre be-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

byggelsen, vars tilläggs lån nu uppsäges. Man har härmed också tagit första steget till en allmän hyreshöjning i äldre bebyggelse.

Högern är emellertid inte nöjd med det av regeringen framlagda förslaget om ökning av hyrorna. I reservationer har man i stället föreslagit åtgärder, som syftar till en hyreshöjning med inte mindre än 20 procent i nya hus. Ett bifall till högerns reservationsyrkanden skulle innebära att årshyran exempelvis för en tvårumslägenhet skulle öka med omkring 400 kronor per år. Det är inte småsumlor man här tänker ta från hyresgästerna och skänka till fastighetsägarna.

Vi företräder en motsatt linje, nämligen att hyreskostnaderna bör återgå till 1939 års hyresnivå. Som följd därav föreslår vi, att tilläggslåneverksamheten skall utvidgas och beloppen höjas samt att i övrigt subventionering skall ske i sådan utsträckning, att 1939 års hyresnivå kan hållas.

Det förslag till omläggning av bostadsbidragen, med förstärkta familjebostadsbidrag och ett särskilt bostadsbidrag, tar i första hand sikte på att kompensera barnfamiljerna för den hyreshöjning, som blir följderna av den nya tilläggslånepolitiken. Den kan inte, såsom vi i vår motion föreslagit, återställa familjebostadsbidragens realvärde.

Man får med beklagande konstatera, att departementschefen och utskottet även i år avböjt att införa bostadsbidrag i någon form för ensamstående mödrar med ett barn. Denna grupp avstänges från att erhålla goda bostäder, då den ej i likhet med andra grupper kan erhålla bostadsbidrag. Utskottets skrivning på denna punkt antyder dock, att utskottet ställer sig välvilligt. Om frågan blir ånyo prövad, får man alltså hoppas att utskottet skall intaga en mera positiv ståndpunkt än för närvarande.

Då folkpensionärerna erhöll den berättigade höjningen av sina pensioner, avsåg man att bereda dem en standardförbättring. Redan då fanns det emellertid anledning misstänka, att en del av denna förbättring skulle komma att åter-

tagas genom höjda hyror. Kommunerna föreslog också i en motion till årets riksdag, att de kommunala bostadstilläggen för folkpensionärerna skulle säkras i lag. Nu föreslås i utskottsutlåtandet, att bestämmelserna om maximihyror för pensionärsbostäder skall upphävas från och med den 1 januari 1954. Genom ett sådant beslut blir det i fortsättningen kommunerna som själva beslutar hur folkpensionärernas bostadskostnader skall täckas.

Departementschefen har i propositionen uttalat: »Jag förutsätter, att kommunerna vid fastställande av hyrorna skall taga all rimlig hänsyn till pensionärernas oftast mycket begränsade hyresbetalningsförmåga och att hyrorna i varje fall inte kommer att överstiga de bostadstillägg, som utgår till pensionärerna.» Även om departementschefens uttalande skall anvisa linjen för kommunerna i fråga om folkpensionärernas hyror, kan det inte hindra beslut i annan riktning. Vi anser därför att bestämmelserna om maximihyror inte bör upphävas utan bibehållas.

Med det anförda vill jag, herr talman, yrka bifall till vår motion i vad gäller utskottets hemställan under punkterna I, IV, V, VI, XII, XVI och XVII.

Herr ERIKSSON, EINAR (s): Herr andre vice talman! För den, som i sin huvudsakliga gärning nästan dagligen arbetar med att praktiskt föra vidare den bostadspolitik som bedrivs här i landet, är det minst sagt förvånande att lyssna till de synpunkter, som här framförts av herrar Bergh och Ohlon. Sannolikt skulle de bli lika förvånade, om jag steg upp i en diskussion rörande praktiska skolfrågor och där demonstrerade min synnerligen stora okunnighet.

Av anförandena att döma betraktar både herr Bergh och herr Ohlon denna fråga från rent akademiska synpunkter. Man har tydligen mycken liten kontakt med hur bostadspolitik utformats i det praktiska livet, det utgår jag ifrån, eftersom vi dock ute i kommunernas bostadspolitiska organ har nöjet att sam-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

arbeta med partivänner till både herr Bergh och herr Ohlon, som lägger helt andra synpunkter på den förda bostadspolitiken och som inte kostar på sig uttalanden av det slag, som man får höra i denna kammare, inte bara i dag utan varje gång bostadsfrågan är uppe till behandling.

Herr Bergh sade att man kan fråga sig huruvida den bedrivna bostadspolitiken varit framgångsrik, och herr Wehtje spetsade till frågeställningen ännu mera genom att säga, att bostadspolitiken kan liknas vid berget som födde en rätta. Ja, jag vet inte storleken av den rätta herr Wehtje här tänker på.

Ute i kommunerna har vi emellertid en helt annan uppfattning om vad bostadspolitiken ändå lyckats skapa, och det händer ju inte så sällan, att även borgerliga representanter vid besök av främlingar både från utlandet och Sverige anser det vara av stort värde att för dessa främlingar visa vad kommunen har åstadkommit speciellt på bostadsbyggandets område.

Herr Bergh hoppades på bättre tider. Han hänvisade till att departementschefen i år har gått högerönskemål till mötes dels genom att föreslå en sänkning av den generella subventionen och dels genom att föreslå något höjda individuella bostadsrabatter. Herr Bergh uttalade i detta sammanhang en förhoppning om bättre tider, förmodligen därmed menande att om man fortsätter att tillmötesgå högerens önskemål skulle man också komma till ett bättre sakernas tillstånd. Jag hoppas emellertid att utvecklingen inte går i den riktning, som högern tänkt sig när det gäller bostadspolitiken, ty det skulle föra oss in i ett läge, som säkert skulle skapa en mycket bredare opinion än den opinion högern säger sig representera.

Vidare måste jag starkt reagera mot herr Berghs uttalande, att en lägre subvention skulle medföra lägre byggkostnader. Detta påstående är enligt mitt sätt att se nära nog en förolämpning mot de människor, som i dag lägger ned en otrolig möda på att på alla möjliga sätt försöka pressa byggnadskostnaderna, oav-

sett om subventioner hade funnits eller inte. Herr Bergh skulle mycket väl kunnat fråga sin partikollega herr Wehtje, om subventionerna som sådana stått hindrande i vägen för de väldiga ansträngningar som herr Wehtjes företag har gjort när det gäller att komma till rätta med byggnadskostnaderna. Det är naturligtvis ett gemensamt önskemål, att vi skall kunna komma i det läget, att generella subventioner kan undvikas, och dess bättre ser det ut som om vi är inne på rätt väg i det avseendet.

Herr Wehtje säger, att den strama hyrespolitiken hindrar ett nödvändigt underhåll av städernas gamla bostadsbestånd och att den leder till en förslumning. Enligt de erfarenheter, som jag har från min kära hemstad, genomgick stadens gamla bostadsbestånd — det bostadsbestånd, som bildar den centrala kärnan och som för närvarande skapar stora bekymmer — sin förslumning under 1920- och 1930-talen, och då fanns det alldeles säkert, herr Wehtje, tillräckliga marginaler för att klara ett normalt underhåll. Men eftersom dessa fastigheter har blivit ett speciellt spekulationsobjekt, vilket statsrådet Sträng mycket dramatiskt illustrerade, blev det sannolikt, trots goda hyresmarginaler, inte tillräckligt mycket över för att hålla dessa utanför den rena förslumningen. Nu har vi fått en ruttan kärna, som skapar det allmänna utomordentligt stora bekymmer, och jag kan försäkra herr Wehtje, att de ansträngningar vi gör i staden närmast går ut på att försöka stimulera de enskilda fastighetsägarna att hjälpa till vid en sanering, men hittills, herr Wehtje, har dessa ansträngningar rönt en mycket ringa framgång.

Jag känner inte till, hur det är i Norge. Herr Wehtje säger, att man där tillämpar en annan ordning när man anvisar bostäder åt de bostadssökande. De som kan prestera en kapitalinsats får där ställa sig i en kö, som snabbare leder till erhållande av en bostad, medan de som inte kan prestera en kapitalinsats i stället hänvisas till en kö, som är synnerligen lång, vilket betyder att lösningen av deras bostadsfråga ställs på en

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ganska lång framtid. Om det är riktigt som herr Wehtje säger, måste jag fråga, om herr Wehtje verkligen skulle vilja rekommendera en politik här i landet, som innebär att man delar upp även bostadskön i bättre situerade och i fattiga. Jag tror det inte, och jag hoppas att jag på den punkten missuppfattade herr Wehtje.

Herr Bergh gjorde gällande, att den nuvarande bostadspolitiken kan betraktas såsom en smygsocialisering. För min del vill jag på det bestämdaste bestrida det, ty enligt min mening försiggår det en påtaglig socialisering och inte en smygsocialisering. Men denna socialisering bedrivs inte på de vägar och med de medel, som herr Bergh här har talat om. En socialisering på detta område leder ingalunda över ett allmännyttigt bostadsbyggande, över hyresregleringslagen o. s. v., utan socialiseringen av bostadsfrågan leder över den centrala punkt i bostadspolitiken, som herr Bergh inte har berört och som inte heller någon har reserverat sig mot, nämligen den statliga långivningspolitiken. Om man inte vill att samhället skall socialisera bostadspolitiken, då skall man mobilisera sina krafter för att befria bostadsbyggandet från statlig långivning, i varje fall från de villkor, som är förknippade med den statliga långivningen.

Vad får de nuvarande bostadsbyggarna underkasta sig för att få statliga lån? Jo, de måste underkasta sig att få sina ritningar och planeringar granskade av kommunala och statliga myndigheter. De får vidare underkasta sig en kostnadskontroll, såväl av kommunala som av statliga myndigheter. För att erhålla lån — oavsett om marknaden regleras av lag eller inte — måste de underkasta sig att hålla de hyror, som statlig myndighet fastställer. De får inte försälja fastigheten med mindre än att köpeskillingen godkänts av statlig myndighet o. s. v. Det är sådana villkor, som begränsar den frihet vilken tidigare rått på bostadsmarknadens område.

Vi har långt tidigare propagerat för en socialisering. Nu har vi fått en sådan, med både högerns och folkpartiets

hjälp dess bättre, då de inte rest några invändningar mot att staten på nämnda villkor skall lämna lån till bostadsfastigheter. Att det sedan har ansetts vara av värde att stimulera även en fastighetsförvaltning i form av allmännyttiga företag, har bara mera varit en komplettering än en väg, herr Bergh, att nå fram till en socialisering på bostadsmarknadens område.

Slutligen vill jag gå in på en detalj. Jag har väckt en motion i fråga om bostadsrabatterna åt de ensamstående mödrarna med ett barn. Det är ett spörsmål, som aktualiserades redan i begynnelsen av den nuvarande bostadspolitiken. Det är sju eller åtta år gammalt. Bostadssociala utredningen ansåg på sin tid att det här gällde en behovsgrupp, som skulle tillgodoses med ett speciellt stöd. Kommunerna ute i landet har vid utredningar kunnat konstatera, att de ensamstående mödrarna med ett barn är den familjetyp, som har det sämst ställt i fråga om sin bostadsförsörjning. Men trots detta har man nästan varje år, som frågan om bostadsförsörjningen behandlats, ställt detta problem på framtiden. Jag har mycket svårt att förstå varför det skall vara så särskilt svårt ur vare sig ekonomiska eller rabattekniska synpunkter att tillgodose just deras behov. Det synes mig snart vara de obofärdigas förhinder. Inte ens i år anser man att man skall kunna tillmötesgå deras mycket berättigade önskemål, utan denna fråga ställes ånyo på framtiden. Utskottet skriver, att det anser att skäl talar för att frågan om bostadsbidrag till ensamstående mödrar med ett barn framdeles på nytt upptages till övervägande.

Jag hoppas nu, herr andre vice talman, att detta uttryck »framdeles» inte skall innebära någon fem- eller tioårsperiod utan när nu utskottet ändå har vitsordat angelägenheten av att denna fråga löses, vill jag tolka utskottets skrivning på den punkten som en direkt beställning av herr statsrådet att redan nästa år lägga fram ett förslag till lösning av spörsmålet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.
att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle: Herr talman! Den föregående talaren har i stor utsträckning missförstått mitt anförande. Jag skall emellertid inte upprepa det, utan jag ber att få hänvisa honom till protokollet, när det i sinom tid är färdigt. Då kommer han att finna att min uttolkning av min syn på bostadspolitiken inte är den som han här har anfört.

Jag efterlyste riklinjerna för vår framtida bostadspolitik. De stora linjerna för bostadspolitiken har inte kommit fram i de hittills verkställda utredningarna, och det var i det sammanhanget jag gjorde jämförelsen med »berget som fött en råttas».

Jag vill sedan endast helt kort peka på de väsentliga frågor, som står kvar olösta. Det gäller först frågan om åtgärder för att häva bostadsbristen — ty vi är ju överens om att en sådan finnes. Frågan gäller sedan vilka åtgärder som bör vidtas för att människorna skall kunna betala hyran för sina bostäder och hur hela bostadspolitiken skall kunna lösas inom ramen för de möjligheter, som vi i ekonomiskt hänseende har. Dessa spörsmål har inte blivit belysta, och herr Eriksson gav inte heller något svar på dem. Jag anser att de är av så stor vikt att vi i första hand borde tala om dem.

Till sist ett par ord om de norska bostadskoerna. Jag tror att det vore skäl att i framtiden göra en sådan uppdelning av de bostadssökande, som herr Eriksson kritiserade. Varför skall man inte anlita de möjligheter, som de har som kan ställa sparmedel till förfogande, och varför skall man inte sortera ut dem, som verkligen behöver hjälp, och understödja dem? Av mitt anförande framgår, att det var på den vägen som jag hade tänkt att frågan skulle lösas. Varför skall man fösa ihop alla i en kö och ge subventioner både till behövande och icke behövande? Det leder till slut till att många, som behöver bostäder,

ändå till sist kommer att stå utan. Om man verkligen sätter sig före att lösa frågan efter de linjer, som jag antytt, skulle man vinna resultat, och det skulle vara bättre än att som nu bara rikta kritik mot andra meningsriktningar.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s): Herr talman! Om jag inte har tolkat stämningen hos kammarens ledamöter alltför oriktigt, råder en allmän önskan att denna debatt såvitt möjligt skall förkortas med hänsyn till den digra föredragningslistan. Trots ämnets omfattning skall jag därför försöka fatta mig kort.

Jag vill till en början understryka en viktig omständighet, nämligen att trots de meningsskiljaktigheter, som under debatten har kommit till synes och som redovisas i de 28 reservationerna i utskottets utlåtande, vilket innehåller 35 punkter, råder i alla fall enighet i det väsentliga när det gäller de bostadsbefrämjande åtgärderna. Det är ingen som har förnekat nödvändigheten av att det allmänna — stat och kommun — gör insatser för att främja tillkomsten av goda bostäder. Jag har anledning att påpeka detta, då ju med undantag av den näst siste talaren samtliga har riktat kritik mot Kungl. Maj:ts förslag och utskottets föreliggande utlåtande.

Det råder således enighet på de väsentliga punkterna i detta frågekomplex. Alla är ense om att det allmänna skall positivt främja tillkomsten av goda bostäder. Däremot tvistar man om en del detaljer, låt vara att de i och för sig kan vara viktiga.

Om jag får ta upp en av dessa detaljer, vill jag polemisera litet mot Kungl. Maj:t — det sker ju från min sida inte så ofta — och säga, att jag har den uppfattningen, att det i denna stora nationella fråga är en uppgift även att se till, att kategorier, som nu har ställts utanför möjligheten till stöd, åtminstone i viss omfattning bör beredas möjlighet att förvärva goda bostäder. Kungl. Maj:t har förklarat, att detta egentligen inte hör till bostadspolitiken. Jag syftar på möjligheten för ensamstående mödrar

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med ett barn att erhålla bostadsbidrag och även på de andra kategorier, som enligt bostadsutredningens rekommendation borde bli berättigade till bostadsbidrag. Det har Kungl. Maj:t inte velat reflektera på. Jag kan till nöds förstå Kungl. Maj:ts ståndpunkt med hänsyn till de finansiella konsekvenserna, eftersom det för närvarande inte finns medel tillgängliga för en sådan utvidgning av bidragssystemet. Men jag vill understryka utskottets uttalande om önskvärdheten av att förslag framlägges om att åtminstone de ensamstående mödrarna med ett barn skall hänföras till den kategori, som får bidrag för att kunna bo i goda bostäder.

Jag har den principiella ståndpunkten att om man är positivt inställd när det gäller att förbättra förhållandena i samhället, där bostädernas kvalitet är en mycket viktig faktor, så är det lättare att inom bostadspolitikens ram ge människor möjlighet att bo hyggligt än att mera allmänt vidga bidragssystemet och ge bidragen en annan prägel, de må kallas socialbidrag eller något annat. Jag tror att det senare systemet också skulle få större ekonomiska konsekvenser för det allmänna än ett system med bidrag direkt för bostäderna. I det fallet har jag en något avvikande mening gentemot den som departementschefen redovisat, och jag vill bara understryka, att utskottet delvis har accepterat utredningens förslag, i det att utskottet uttalar sig positivt beträffande förslaget att ge bidrag till ensamstående mödrar med ett barn.

Sedan skall jag be att få säga några ord angående innehållet i en del av reservationerna och det som har sagts i debatten. Jag börjar då med att ta upp herr Berghs inläggning och vad högerreservanterna anfört i fråga om de allmänna grunderna för bostadspolitiken. Utskottet har redovisat de ekonomiska konsekvenserna av ett fullföljande av högerns förslag, och jag hänvisar framför allt till s. 32 och 33 i utskottets utlåtande. Utskottet konstaterar där, att skulle riksdagen besluta i enlighet med högerns förslag, skulle vi få en hyreshöjning, som skulle pendla mellan 4:50

och 6:10 per kvadratmeter lägenhetsyta. Jag skall nu inte utveckla vad det skulle kunna leda till, jag nöjer mig med att säga, att jag tror att högern kan skatta sig lycklig att det finns tillräckligt många, som sörjer för att högerns förslag inte antas. Jag skulle tro att det skulle medföra sådana konsekvenser att högern, när vi möter den i nästa valrörelse, kanske inte blir ett så där piggt och hurtfriskt parti som det var när vi för ett år sedan mötte högern i valrörelsen och man kämpade om platsen i solen när det gällde framstegsarbete och reformvänlighet. Det kan inte vara möjligt att vidta en sådan åtgärd som här föreslås av högern med de konsekvenser som en sådan hyreshöjning i nuvarande läge skulle medföra.

Detta är det väsentliga i det nya förslag, som har kommit fram från det hållet. Den som uppmärksamt lyssnade på herr Bergh, fick ju den uppfattningen, att regeringens förslag egentligen byggde på högerns reservation från förra året, ty den minskning i kapitalsubventionen, som regeringen nu föreslår från 4 kronor till 3 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta, hade högern föreslagit i fjol och nu hade regeringen anammat detta förslag, och likadant hade den gjort även på några andra punkter.

Ja, det hade väl varit önskvärt om högern då hade stannat vid detta, men det lär man inte göra, utan nu skall man gå vidare såsom jag här antytt, och konsekvenserna därav skulle bli de jag här försökt att förklara. Jag hyser nog den uppfattningen, att det förslag, som kommit från regeringens och departementschefens sida, kan när det gäller denna minskning av subventionerna under en ogynnsam ekonomisk konjunktur bli ganska påfrestande. Bostadsutredningen vågade sig inte på att rekommendera regeringen att ta det steget, då den framlade sitt förslag i höstas, utan den sade att det på denna punkt och i det avseendet är skäl att avvakta kostnadsutvecklingen ännu under de närmaste åren och att noggrant följa den. Om det skulle ges möjligheter till en minskning, skulle självfallet de generella subventionerna

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

minskas, men utredningen vågade sig inte på att då föreslå det. Nu är väl tendensen i kostnadssänkande riktning mera påtaglig än den var i höstas, och regeringen har tagit detta steg, vilket jag för min del i nuvarande situation har kunnat acceptera. Vi får nämligen ta vissa risker, och enligt min personliga mening är inte det steg som togs alldeles riskfritt, men det steg, som högern rekommenderar, skulle helt enkelt medföra en katastrof på detta område.

När det sedan gäller reservationerna från folkpartiet, är det där egentligen endast fråga om detaljer. Det är fråga om de löpande bidragen, som bostadsutredningen förordade skulle införas i stället för tilläggslånen. Nu har emellertid här det märkliga inträffat att i reservationen förekommer en kombination mellan de löpande bidragen och tydligen också tilläggslånen, en kombination som egentligen är omöjlig. Det har inte heller varit lätt att kunna separera detta förslag. Regeringens förslag är litet omstuvat, om man utgår från bostadsutredningens rekommendationer, och jag har framför allt med hänsyn till att det pågår en utredning om kreditgarantien, som verkställes av riksbankschefen, vilket socialministern tidigare här i sitt anförande påpekat, funnit fullgoda skäl tala för att man bör avvakta en eventuell omläggning. Jag har då funnit mig i att vi får ta systemet med tilläggs lån och vänta med de löpande bidragen, tills vi får se på hela förslaget om ett kreditgarantisystem och vad det kan leda till.

Sedan har folkpartisterna nu också fört fram det gamla tvistefröet om att olika företagsformer skall ha lika villkor. Det problemet är ett gammalt bekant problem. Herr statsrådet har redan belyst det, och jag har ingen anledning att förlänga tiden ytterligare med att upprepa vad han sade eller att komma med eventuellt nya synpunkter, vilket jag uppriktigt sagt har mycket svårt att göra, därför att jag tror att allt som är att säga om detta redan är sagt. Det återstår bara att konstatera, att olika uppfattningar här föreligger och att även härvidlag denna utredning om kredit-

garantisystemet kommer in. Det finns således sakliga grunder för att vila åtminstone ett år med detta. Bostadsutredningen var för sin del beredd att föreslå ett steg i fråga om utjämningen, men det förslaget har lagts åt sidan under den motiveringen att man bör avvakta utredningsresultatet i fråga om kreditgarantien. Detta har som sagt för mig varit ett fullgott skäl för att jag skulle ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, vilket även utskottets majoritet har gjort.

Jag går nu över till folkpartiets rekommendation beträffande konstruktionen av bostadsrabatterna där det väl hänger kvar något av det resonemang, som fördes för ett par år sedan om tröskelproblemet och allt vad detta förde med sig, och där man ville göra en jämnare skala för att skapa större rättvisa de olika inkomstgrupperna emellan. Vill man sådan rättvisa, får man väl finna sig i ett kineseri på detta område; vill man ha enklare linjer, blir det hela grövre, men det blir enklare och lätthanterligare. Kungl. Maj:t har valt den lätthanterliga vägen, och jag har för min del liksom för övrigt utskottets majoritet inte haft anledning att på den punkten frånga Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan skulle jag ha velat säga några ord i anledning av herr Wehtjes anförande, men då jag lovat förkorta mitt anförande, nöjer jag mig med att hänvisa till vad herr Eriksson sade. Jag tycker det räcker för i dag som svar på herr Wehtjes argument, och så får vi ju se, om det framdeles kan komma några nya synpunkter som man kan ta upp.

Herr Huss' anförande berörde huvudsakligen sådant som ligger utanför den proposition som vi nu behandlar. De problem som herr Huss berörde tillhör ju lagstiftningen om stadsplaner och byggnadsplaner och byggnadsordningar och sådant. Det är mycket viktiga ting. Vad han talade om kan vara hinderligt för de bostadsfrämjande åtgärderna och har utan tvivel också varit det, men på detta område pågår en utredning om vilka förändringar som kan vara möjliga, och här kommer ju för övrigt kommunerna in med sina speciella intressen.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I socialdepartementet förs ju tämligen regelbundet resonemang mellan intresserade parter om dessa ting för att så vitt möjligt på ett enkelt och smidigt sätt röja undan de hinder som reser sig för det program som Kungl. Maj:t och riksdagen drar upp för att bostadspolitiken skall kunna flyta jämnt, och jag tror att man i det avseendet har gjort vad som kunnat göras och att vi sålunda i detta sammanhang varken kan göra till eller från utan bara gemensamt får försöka klara dessa svårigheter och avvakta den utredning som kommer.

Slutligen skulle jag, herr talman, vilja säga ett ord till herr Norling, som här i kammaren ställde frågan, varför vi inte har byggt hus på samma sätt och i samma fart som vi gjorde 1939. Ja, det är ju också en fråga som man kan ställa, men jag vill fråga herr Norling, om inte han vet att det varit ett krig sedan den tiden och att vi haft mycket stora svårigheter på grund av detta krig, som har rasat alldeles in på våra egna knutar. Det kan ju räcka att bara göra denna erinran om att den samhällsekonomiska jämvikten har rubbats, så att de program som gång efter annan har dragits upp inte har kunnat följas utan man har fått göra justeringar i dem.

Det sades också av herr Norling, liksom det har sagts från en hel del andra håll vid upprepade tillfällen: »Ja, här har ni nu sagt att vi skall bygga 60 000 bostäder om året, och inom en relativt kort tidrymd skulle allting vara klart.» Det är sant att detta har sagts av en del personer, men vad man glömmer i detta sammanhang, det är under vilka omständigheter och under vilka antaganden som dessa uttalanden har gjorts. Man gjorde dessa antaganden om byggandet under förutsättning att allt skulle flyta lugnt o. s. v. Från 1939 och praktiskt taget till nu har egentligen ingenting flutit så där lugnt och jämnt och fint som man förutsatte. Därför har det blivit rubbningar, men de insatser som gjorts är i alla fall, herr talman, så betydande, att grunden för den bostadspolitik, som lades i början av 1940-talet och som utvidgades genom beslut även av denna kammare

under åren 1946—1948, är så pass fast, att vi kan bygga vidare på den.

Detta är också utskottsmajoritetens uppfattning, och jag slutar med att yrka bifall till utskottets hemställan i dess 35 punkter.

Herr HUSS (fp) kort genmäle: Herr Karlsson i Munkedal menade att jag hade givit mig in på ett område som egentligen inte hörde hit, men att det verkligen hör hit bevisas av det faktum att det här bl. a. gäller att förbilliga bostäderna och att även utskottet varit inne på det problemet. Utskottet har på s. 34 i sista stycket ägnat en icke obetydlig uppmärksamhet åt dessa strävanden och även sagt sig delvis vara av samma uppfattning som reservanterna på denna punkt. Även i ett annat avseende tycks våra meningar bryta sig, och det är i fråga om den pågående utredningen. Jag sökte i mitt anförande visa, att 1951 års byggnadsutredning har ett rent formellt uppdrag beträffande hithörande författningsbestämmelser, men att det viktigaste som det här är fråga om, nämligen de tekniska bestämmelserna, icke omfattas av byggnadsutredningens uppdrag.

Herr NORLING (k) kort genmäle: Herr talman! Herr Karlsson undrade hur jag kunde uttrycka mig som jag gjorde, då jag kritiserade att man inte fullföljde bostadsprogrammet — jag borde väl ha reda på att här har varit krig och kris sedan 1939. Ja, jag vet att det har varit ett krig, men det har också varit högkonjunktur. 1951 års långtidstredning har dragit upp samma program som vi föreslår i vår motion, och sedan dess har väl inte någon kris kunnat hindra fullföljande av det programmet. Men det har inte fullföljts.

Herr EWERLÖF (h): Herr talman! Det är med mycket stor respekt man ger sig in i en debatt i denna magistrala fråga som det ju sannerligen inte är så

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lätt för lekmannen att behärska. Vi har till och med, varom tidigare erinrats här i debatten, kunnat konstatera att en i så eminent mening sakkunnig instans som riksbanksfullmäktige, vilka väl under åren efter kriget har haft stora bekymmer i sin verksamhet på grund av den förda bostadspolitiken, i ett remissyttrande över 1951 års bostadsutrednings betänkande förklarar att innebörden av förslaget knappast kan överblickas av andra än dem som fått till uppgift att under det senaste decenniet specialisera sig på bostadspolitiken. Så säger riksbanksfullmäktige, och jag känner mig mycket enkel, ty jag har inte haft tillfälle att under de senaste tio åren specialisera mig på bostadspolitikens område.

Man påtalar också från riksbankens sida, och det är ju en ganska betänkelig sak, att redovisningen på statsbudgeten för närvarande inte medger en överblick av de verkliga utgifterna för den nuvarande bostadspolitiken. Det borde vara ett minimivillkor, att vi med ledning av statsbudgeten åtminstone hade möjlighet att överblicka de verkliga utgifter som den förda bostadspolitiken drar med sig.

I samma utlåtande från riksbanksfullmäktige förekommer också den från fullmäktiges synpunkt mycket naturliga reflexionen att det gäller att se till att statens ingripande på bostadsmarknaden icke gives en sådan utformning eller bindes vid sådana regler att riksbankens penningpolitik måste underordnas hyrespolitiken.

Detta fäster uppmärksamheten på att den fråga vi här dryftar inte får behandlas isolerad som om den enbart vore en socialpolitisk fråga, utan den måste bedömas såsom en samhällsekonomisk fråga av utomordentlig betydelse. Hela vår samhällsekonomi är i avgörande grad beroende av det sätt varpå bostadspolitiken bedrivs. Jag tror inte jag överdriver om jag säger, att om man kunde analysera hur den inflation sammansatte sig som värkte ut i form av engångsinflationen, skulle man finna att just bostadspolitikens utformning

och den allmänna ekonomiska politik, som därav föranledes, har en mycket väsentlig andel i att inflationen i vårt land tog en sådan omfattning som den gjorde.

Jag tror över huvud taget att man inte kan komma till ett rättvist bedömande av de olika linjer som förfäktas i bostadsfrågan, om man inte förstärker denna fråga måste insättas som ett viktigt men underordnat led i den allmänna ekonomiska politiken. Redan från den utgångspunkten kommer man till att det finns mycket inom bostadspolitiken som skulle vinna på om man förde den efter friare och mindre stela linjer än som alltjämt tillämpas.

Vi är ju de första att erkänna att bostaden i alldeles särskild grad är en nödvändighetsvara och att bostadskostnaden väger tungt i de flesta familjers budget. Från dessa förutsättningar drar vi tre slutsatser.

För det första anser vi att för möjligheten att upprätthålla denna verksamhet i tillräcklig omfattning är det en oundviklig förutsättning att vi får ett växande sparande. Först härigenom kan man på en sund ekonomisk grund möjliggöra ett byggande i den takt som här krävs. Om vi går över sparandets ram får vi, som vi vet, de allvarligaste konsekvenser inte minst för bostadskostnaderna. För det andra måste de totala kostnaderna för bostadsändamål, som medborgarna har att betala, sänkas. Detta betyder ett krav på sänkta byggnadskostnader. För det tredje måste speciella åtgärder i mån av resurser vidtagas i syfte att göra det möjligt även för de grupper som inte själva kan bestrیدا kostnaderna för en hygglig bostad att dock få en sådan. Detta är bostadsfrågans socialpolitiska sida, som efter vad jag nyss har sagt måste strängt skiljas från dess samhällsekonomiska och produktionsmässiga sida. Man gynnar inte en realistisk lösning av det trängande problem bostadsfrågan är genom att se den i dess helhet såsom ett enbart socialpolitiskt komplex.

Den väsentliga uppgiften är att skapa balans på bostadsmarknaden, att ge

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

alla en chans till en bostad som både är ur allmänna synpunkter godtagbar och är möjlig att betala. Den officiella bostadspolitiken söker uppnå detta genom att å ena sidan subventionera produktionen och å andra sidan ransonera efterfrågan. Den vägen leder efter vår mening inte till målet. Den är ägnad att konservera onödigt höga byggnadskostnader, fördröja rationaliseringen inom byggnadsproduktionen och låsa hela bostadsmarknaden i ett stelt system och vid ett fiktivt hyresvärde. Den leder till nya ransoneringar och statsfinansiell instabilitet.

Statsrådet Sträng sade, att han var nöjd med den förda politiken och ansåg sig kunna konstatera, att vi hade nått målet att åstadkomma fullvärdiga bostäder till en billig hyra, som han uttryckte det. Det är ägnat att förvilla begreppen, när man i hyran inte inräknar annat än det tekniskt i form av hyra utgående beloppet. Vi måste ju i hyreskalkylen ta med alla de kostnader, som över statsbudgeten subventionerar hyresnivån i landet, alla de faktorer som gör att hyresgästerna vid sidan av sin hyra får betala andra kostnader. Vi vet ju alla, att reparationskostnaderna numera inte täcks av hyran, utan hyresgästerna får själva stå för eventuella reparationer.

Om man lägger allt detta i ett paket, blir enligt vår mening den totala hyreskostnaden högre än den skulle behöva vara, för den händelse man följde de linjer som vi har rekommenderat. Vi menar, att i den stillastående drivhusluft, som har stått kring hela bostadsproduktionen på grund av de omfattande subventionerna, har byggnadskostnaderna fått stiga i höjden utan varje balanserande mottryck. Byggnadskostnaderna har under engångsinflationen stegrats mera än andra kostnader. Jag tillskriver denna utveckling den atmosfär som står kring hela verksamheten på grund av de omfattande subventionerna.

Talet om en billig hyra skall således inte föras med utgångspunkt från den i ett hyreskontrakt tekniskt angivna hy-

ran, utan man skall räkna med de sammanlagda kostnader för hyresändamål, som vilar på varje medborgare i detta land. Gör man det, blir det fog för vad vi säger, att vi med den politik vi har velat rekommendera syftar till att få en genomsnittligt lägre hyresnivå för alla medborgare i landet. Vi är fullt beredda att ta den bostadssociala konsekvens som består däri, att de som befinner sig lägst på inkomstskalan kan behöva ökad hjälp för att komma till rätta med sina hyresutgifter. Ingen kan påstå, att systemet med generella subventioner ger en socialpolitiskt riktig avvägning. Det är alldeles tvärtom. Systemet verkar slumpmässigt och nyckfullt — i många fall rent asocialt.

Byggnadskostnaderna måste således enligt vår mening pressas ned. Detta förutsätter en hårdare konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer. Endast en snabb avveckling av de generella subventionerna kan skapa det klimat, där konkurrensen blir en nödvändighet. Just nu när tendensen för byggnadskostnaderna pekar nedåt, skulle en sådan åtgärd få ökad effekt. Vi vill konsekvent förenkla byggnadsindustriens produktionsförutsättningar, såväl dem som finns i lag och författning som dem som sammanhänger med för högt uppdrivna krav på standard. På en undan för undan liberaliserad bostadsmarknad leder sänkta bostadskostnader till sänkta hyror — generellt sett — och till en inbördes utjämning.

I det äldre fastighetsbeståndet måste hyrorna justeras, så att fastigheterna kan underhållas och successivt förnyas. Redan detta kommer att lätta spänningen. Dessutom måste hyrorna i sin helhet bli synliga för hyresgästerna.

Vad man på detta sätt skulle kunna spara in i form av direkta subventioner på bostadsområdet skulle enligt vår linje helt och hållet användas till en sänkning av skatterna. Detta är ju det nödvändiga komplementet. Vi menar nämligen, att vad varje enskild förlorar genom att få betala den högre hyra, som en sådan metod skulle föra med sig, skulle mer än motvägas av att han får

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.
dels en skattesänkning genom den lätt-
nad för statsfinanserna som subvention-
ernas borttagande innebär och dels
slipper ifrån de utgifter, som nu betalas
vid sidan av »hyran». Vi skall undan
för undan sluta med att betala hyrorna
för varandra och få ökade resurser att
betala vår egen hyra.

Högerpartiets metod kan inte leda till
någon omedelbar balans på bostads-
marknaden, men den medför en för-
bättrad balans. Den leder bort från ran-
soneringar och fram mot ett personligt
konsumtionsval.

Vi beklagar att debatten om dessa frå-
gor skall vara så infekterad. Jag tycker
att vi borde kunna behandla varandra
med ömsesidig respekt, när vi lägger ut
de motiv vi har för våra olika metoder,
och att vi inte genast skall vara färdiga
att misstänkliggöra de avsikter som ligger
där bakom. De skräckmålningar i
fråga om högerens bostadspolitik som på
sistone förekommit i både socialdemo-
kratisk och folkpartistisk press under-
lättar i varje fall inte det önskvärda
samförståndet i dessa synnerligen svår-
bedömbara frågor.

Det talas nu om vilka utomordentligt
stora hyreshöjningar som skulle bli en
följd av våra förslag. Man tänker då å
ena sidan på hyreshöjningen i de gamla
fastigheterna som skulle bli en följd av
att allt som har med reparationskostnader
och dylikt att göra skulle läggas på
hyran. Det kommer självfallet att leda
till en höjning — jag vill inte yttra mig
om hur stor den skulle bli. Å andra si-
dan avser man hyreshöjningen i de ny-
byggda fastigheterna. Därvidlag menar
vi att den enda rationella metoden är
att målmedvetet pressa ned byggnads-
kostnaderna för att på den vägen sänka
hyresnivån. Det målet kan vi inte nå
med mindre än att man successivt och i
inte alltför långsam takt minskar sub-
ventionerna, ty annars uppnår man ald-
rig en bestående sänkning av byggnads-
kostnaderna. Vi menar att de båda ni-
våerna i gamla och nya hus bör kunna
mötas på en punkt som jag visst inte
tror behöver ligga så högt som man här
gjort gällande, även om jag inte vill ut-

tala mig om var den kan bli belägen.
På vilken nivå det än må bli är enligt
min mening en sådan utveckling i alla
händelser att föredra ur varje enskild
medborgares synpunkt framför ett fort-
sättande på den konstlade väg på vilken
vi nu vandrar. Totalhyran kan i varje
fall inte bli högre än den nu är. Var och
en måste inse att det inte gärna är möj-
ligt att med de utgångspunkter, som i
dagens läge föreligger, precisera var hy-
resnivån kan komma att stabilisera sig
då man nått det tillstånd, som jag här
angivit såsom mål för den bostadspolitik
som vi i det helas intresse vill stödja
och förfäkta.

Herr NILSSON, BROR (bf): Herr tal-
man! Jag skall inskränka mig till att ut-
tala min tillfredsställelse över att den
kungl. propositionen på ett par punkter,
som gäller landsbygdens förhållanden,
har föreslagit förbättringar.

Statsrådet framhåller att den restriktiva
hållning, som låneorganen ute på
landsbygden har intagit när det gäller
att bevilja egnahemslån på landsbygden
med hänsyn till tomtbelägenheten, bör
upphöra. Man har knappast kunnat få
ett egnahemslån på landsbygden, om
inte tomten har legat i anslutning till en
tätort. Det har förargat många. Man
har förklarat förhållandet med att ett
ensamt beläget hus på den svenska
landsbygden erbjuder en ringa säker-
het. Men så rädd för landsbygdens av-
folkning bör man väl inte vara — i var-
je fall inte staten — att man inte tors
investera kapital i ett bostadshus på re-
na landsbygden. Det är klart att tomten
bör vara lämpligt belägen, men att be-
byggelsen nödvändigtvis skall ligga hop-
gyttrad i större eller mindre tätorter
kan man inte gå med på. Utskottet un-
derstryker nu att sådana synpunkter in-
te bör anläggas vid egnahemslångiv-
ningen på landsbygden, och jag vill in-
registrera detta såsom tillfredsställande
ur landsbygdens synpunkt.

Det andra som gläder mig är, att man
ökat anslaget till bostadsförbättringar
på landsbygden med 5 miljoner kronor.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Det har tidigare varit 20 miljoner, men nu upptar den kungl. propositionen 25 miljoner för detta ändamål. Vi har, som var och en vet, många dåliga bostäder på landsbygden som behöver saneras och förbättras, och ökningen av anslaget på den punkten tillfredsställer mig.

Slutligen vill jag bara be att få instämma i vad herr Karlsson i Munkedal här sade om att de ensamstående mödrarna med barn bör få komma i tillfälle att åtnjuta samma förmåner som beskärs övriga hushåll när det gäller bostäder. Jag hoppas att detta krav så snart som möjligt skall komma till förverkligande.

Herr WEILAND (fp): Herr talman! Jag tror att vi alla är överens om och tacksamma för de åtgärder som vidtagits på bostadsmarknadens område för att lätta förhållandena där. Det är medlen vi diskuterar och inte målet.

För min personliga del tror jag att det vore bra, om man genom en försiktig avveckling kunde få bort hyresregleringen. Jag tror inte att detta, såsom statsrådet trodde, skulle medföra mycket höjda hyror, utan snarare tvärtom. Den kan ju hända att hyror skulle öka till en början, men litet längre fram kommer verkan att bli en annan.

Vi som är så pass gamla att vi var med under första världskriget och vet hur det var då på bostadsmarknaden, vi känner till hurdan utvecklingen blev när hyresregleringen den gången kom bort. För övrigt var hyresregleringen då inte obligatorisk i alla mindre städer, utan det berodde på de lokala myndigheterna där om den hyresreglering, som då var gällande, skulle införas. Detta hade till följd att somliga städer hade hyresreglering och andra inte. Det konstiga var, att de städer, där man inte infört hyresreglering, i regel aldrig hade bostadsbrist, även om dessa städer var ungefär lika stora som andra städer som hade hyresreglering.

Jag känner ett fall, som jag skall be att få relatera. Det var en arbetare i min hemstad, som hade en liten fastighet om bara en enda lägenhet och den bebodde

han själv. Denna fastighet sålde han och byggde sig en större fastighet, innehållande fem lägenheter, därav fyra lägenheter om två rum och kök och en lägenhet om ett rum och kök. Hyresnämnden tillät honom att ta en hyra för tvårumslägenheterna av 60 kronor i månaden. Men så kom hyreslagen bort, och vederbörande måste inrätta sig efter de verkningar som detta förde med sig. Dessa verkningar var, att hyror i staden sjönk oerhört. Mannen fick sålunda sänka sina hyror för att få lägenheterna uthyrda, från 60 kronor i månaden till 40 kronor, det vill säga 33 procent. Det var inte bara han som fick handla på det sättet, utan många andra fick handla på samma sätt, och det fanns också i staden ett sjuttiotal outhyrda lägenheter. Jag tror att om vi kunde komma dithän, att vi så småningom försiktigt började avveckla hyresregleringen, skulle vi få se att det komme att bli andra förhållanden på byggnadsområdet och på hyresmarknaden än de som nu är rådande.

På grund av den långt framskridna tiden skall jag inte säga något mera om den saken, men det är ett annat förhållande som jag inte vill uraktlåta att påpeka. Strax utanför den plats där jag bor har man under den senaste tiden byggt bostäder. Somliga av dessa är fyra å fem år gamla och andra är bara ett år gamla. Fastän dessa olika bostäder är ungefär likvärdiga, betalar man i de äldre husen för två rum och kök 73 kronor och i de yngre husen, tvärs över gatan, 125 kronor i månaden. De arbetare, som hyr de olika bostäderna, har ungefär lika inkomster. Kan det vara rätt att man reglerar hyresförhållandena på så sätt, att det sker sådana orättvisor gentemot hyresgästerna? Jag tror att hyreslagen, sådan den nu är utformad, bidrar till att sådana orättvisor uppkommer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer, som framförts av herr Ohlon m. fl.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

dels, av herr *Bergh*, beträffande punkterna I, V, VI, VIII, XIII, XVIII, XIX, XXIV, XXIX, XXX och XXXII, att de förslag skulle antagas, som innefattades i de av honom m. fl. beträffande dessa punkter avgivna, med respektive 1a, 5a, 6, 8, 11, 14, 15, 16a, 18a, 18c, 19 och 21a betecknade reservationerna;

dels, av herr *Ohlon*, i fråga om punkterna I, III—V, VII, XI, XII, XIV, XV, XXIV, XXVIII, XXIX, XXXI och XXXII, att kammaren skulle godkänna de förslag, som innehölls i de av honom m. fl. beträffande nämnda punkter anförda, med respektive 1b, 3, 4, 5b, 7, 9, 10, 12, 13, 16b, 17, 18b, 20 och 21b betecknade reservationerna;

dels ock, av herr *Norling*, rörande punkterna I, V, VI, XII, XVI och XVII, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med de ändringar, som föranleddes av bifall till motionerna I: 415 och II: 526, samt, angående punkten IV, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 121 och II: 313.

Herr talmannen anförde vidare, att med anledning av vad sålunda yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till vart och ett av de nyss angivna, av herrar *Bergh*, *Ohlon* och *Norling* beträffande punkten gjorda yrkandena; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontra-

proposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Berghs* yrkande.

Herr *Ohlon* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 153 punkten I antager bifall till herr *Berghs* yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Ohlons* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 32.

Därjämte hade 38 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bergh m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 18.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten II hemställt.

Vidare gjordes i fråga om punkten III propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr *Ohlons* yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes beträffande punkten IV propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till vartdera av de av herrar *Ohlon* och *Norling* framställda yrkandena; och förklarades den förstnämnda propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten V hemställt samt vidare enligt vart och ett av de av herrar *Bergh*, *Ohlon* och *Norling* beträffande nämnda punkt framställda yrkandena; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapropo-sition därvid antagits bifall till det av

honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bergh m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, dels på bifall till vad utskottet i punkten VI hemställt, dels ock på bifall till vartdera av de av herrar *Bergh* och *Norling* gjorda yrkandena; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapropo-sition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bergh m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns där-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

vid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten VII förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr *Ohlons* yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ohlon* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 34.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten VIII hemställt samt vidare på bifall till herr *Berghs* i fråga om nämnda punkt gjorda yrkande; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna pro-

position vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten VIII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Bergh* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På sedermera gjorda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna IX och X hemställt.

Därefter gjordes beträffande var och en av punkterna XI—XIV propositioner enligt här ovan upptagna yrkanden; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarade.

Vidare gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten XV hemställt samt vidare enligt herr *Ohlons* yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten XV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Därpå gjordes i fråga om var och en av punkterna XVI—XVIII propositioner enligt förut angivna yrkanden; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarade.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, dels på bifall till vad utskottet i punkten XIX hemställt, dels ock på bifall till herr *Berghs* yrkande i fråga om nämnda punkt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten XIX, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Bergh* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr talmannen anförde, att med hänsyn till kammarens redan fattade beslut de av herrar *Bergh* och *Ohlon* ytterligare framställda yrkandena finge anses förfallna, varför beträffande samtliga återstående punkter nu endast kvar-

stode yrkanden om bifall till utskottets hemställan.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna XX—XXXV hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 154, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående mottagande av den till staten testamenterade egendomen Harpsund.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 174, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 mars 1953, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder mottaga den av direktören C. A. Wicander testamenterade egendomen Harpsund, dels ock medgiva, att den under byggnadsstyrelsens delfond i staten för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1953/54 upptagna utgiftsposten Reparations- och underhållskostnader m. m. finge överskridas med 90 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Enligt testamentsbestämmelserna skall egendomen användas som hedersbostad för Sveriges vid varje tid fungerande statsminister. Med hänsyn till den arbetsbörda som är förenad med statsministerposten samt vissa andra omständigheter har departementschefen ansett endast begränsade möjligheter föreligga för landets regeringschef att begagna sig av egendomen. I propositionen har emellertid departementschefen uttalat, att testamentsbestämmelserna icke synas lägga hinder i vägen för att statsministern, i

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

den utsträckning han icke personligen utnyttjar egendomen, själv upplåter densamma för något ändamål som ansluter sig till testators syfte. Departementschefen har därför förutsatt, att byggnadskomplexet skall av statsministern kunna upplåtas till begagnande av regering, riksdag, administration och sammanslutningar för konferenser och sammanträden, även om han icke själv skulle behöva deltaga däri. Även i vissa andra avseenden, bl. a. beträffande dispositionen av det särskilda donationskapitalet och driften av egendomens jordbruk, har departementschefen föreslagit smärre avvikelser från vad som kan antagas ha varit testators avsikt med donationen. Departementschefen har därvid utgått från att en överenskommelse med testators arvingar skall kunna träffas, vilken i vad på arvingarna ankommer skall giva staten möjlighet att utnyttja donationen enligt de i propositionen angivna grunderna.

Såsom av det föregående närmare framgår, har efter förhandlingar med dödsboet en sådan överenskommelse numera träffats. Dödsboet har därvid förklarat sig icke ha något annat att erinra mot de i propositionen föreslagna avvikelserna från testamentsvillkoren än att det förutsattes, att huvudbyggnaden på Harpsund skall användas helt i enlighet med testators egentliga syfte eller sålunda som en rekreations- och hedersbostad åt statsministern. I den mån egendomen av denne upplåtes på i propositionen angivet sätt anses sålunda för ändamålet böra utnyttjas andra byggnader än huvudbyggnaden. Vidare har från dödsboets sida uttalats, att det även vid en eventuell utarrendering av jordbruket givetvis bör tillse, att i enlighet med testators önskan skötseln kan tjäna till förebild för den kringliggande bygden.

Utskottet, som avlagt besök vid Harpsund, har därvid kunnat konstatera, att de lokalutrymmen utöver själva huvudbyggnaden som stå till buds för konferenser och sammanträden av olika slag åtminstone f. n. äro ganska begränsade. Även av vissa andra skäl synes tveksamt, huruvida egendomen lämpar sig att upp-

låtas för andra ändamål än dem testator egentligen åsyftat. Ehuru utskottet icke vill motsätta sig bifall till den speciella överenskommelse i frågan som numera träffats, förutsätter därför utskottet att den statsministern tillkommande upplåtelserätten begagnas med viss varsamhet. I varje fall böra enligt utskottets mening de merkostnader som genom den föreslagna anordningen kunna uppkomma icke få belasta egendomens drift.

Under återopande härav hemställer utskottet, att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med de av utskottet angivna grunderna mottaga den av direktören C. A. Wicander testamenterade egendomen Harpsund;

b) medgiva att den under byggnadsstyrelsens delfond i staten för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1953/54 upptagna utgiftsposten Reparations- och underhållskostnader m. m. må överskridas med 90 000 kronor.»

Herr DE GEER (fp): Herr talman! Kammarrens reaktion inför denna storinta donation kan ju inte gärna vara annat än tacksamhet och tillfredsställelse. Men sättet för frågans behandling i olika instanser ger anledning till en del reflexioner, som enligt min uppfattning röjer åtminstone vissa statliga myndigheters och organs oförmåga att handlägga och bedöma ekonomiska angelägenheter.

Vad är det här fråga om? Jo, staten har fått erbjudande att mottaga en förnämlig egendom med 600 hektar åker och nära 1 200 hektar skog. Taxeringsvärdet är över 1,5 miljoner kronor. Åkerns beskaffenhet är genomsnittligt god — i vissa fall bra, i andra fall sämre. Byggnaderna är i gott skick. Skogsbeståndet är förnämligt, över 125 kubikmeter per hektar, medan genomsnittet för hela landet knappast torde vara mer än omkring 70 kubikmeter. Avkastningen är 4,4 kubikmeter per hektar. Egendomen är skuldfri, och dessutom överlämnas ett kontant kapital på 300 000 kronor. Bortsett från fastighetsskatten är

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

väl egendomen också skattefri. Den belastas av en servitutsinteckning, om jag så får säga, nämligen förpliktelsen att bereda statsministern en tillfällig uppehålls- och rekreationsort. Givetvis medför denna förpliktelse kostnader, låt mig säga dubbelt så mycket som normalt skulle åtgå för en vanlig svensk man, som innehade egendomen och bodde där.

Vad är nu en enskild mans reaktion inför denna donation? Jo, han måste ovillkorligen säga sig, att han på en gång blivit miljonär! Många, som i dagens läge behärskas av skattetänkande, skulle väl främst tänka på hur man borde behandla donationen för att undvika alltför höga skatter.

Hur reagerar nu den långa rad av utredare och ämbetsverk som yttrat sig? Jo, de säger alla att här föreligger stor risk för att staten skall ådraga sig ekonomiska förpliktelser. Jag vill dock nämna ett undantag: finansministern tycks inte vara alldeles övertygad om den saken.

Jag ber att få göra några axplock för att belysa hur vissa instanser bedömer frågan.

Statskontoret, som ju inte är särskilt kompetent på detta område, yttrar att donationen bör förvaltas och redovisas på sådant sätt, att man kan vinna klarhet om de faktiska utgifter den kan åsamka statsverket. Förvaltningen av egendomen i sin helhet bör, säger ämbetsverket enligt referatet på s. 14 i propositionen, anförtros åt domänstyrelsen, som i den utsträckning så finnes erforderligt bör kunna söka biträde hos byggnadsstyrelsen när det gäller byggnadsarbeten. Skötseln av jordbruket bör lämpligen, säges det vidare, anförtros åt lantbruksnämnden, dock under domänstyrelsens medverkan. Egendomen skulle sålunda skötas av tre ämbetsverk och utan några klara linjer! Detta är ju ingenting som utskottet rekommenderar, utan jag återger endast statskontorets uppfattning som exempel på orealistiska synpunkter.

Också de speciella utredningsmännen är såvitt jag förstår i vissa fall ganska

verklighetsfrämmande. På tal om den förnämliga skogen konstateras, enligt redogörelsen på s. 11 i propositionen, att det finns ett flertal arrendegårdar som kommer att vålla förlust och sålunda minska donationens värde. I det sammanhanget säger man ordagrant: »Ett bibehållande utav ett antal av arrendegårdarna» — observera pluralisformen! — »utgör en förutsättning för skogens rationella brukande.» För att förvalta en egendom på 1 000 hektar skulle det alltså vara nödvändigt att bibehålla ett flertal förlustbringande arrendegårdar.

Jag behöver väl i denna kammare — som rymmer åtskilliga jordbrukare och företagare — endast uttala den bestämda uppfattningen, att man inte bör bibehålla en enda förlustbringande arrendegård. Här finns verkligen tillfälle för jordbruksnämnden att gå in för den yttre rationaliseringen genom att avveckla en del arrendegårdar och kanske bilda självständiga jordbruk med fristående ägare i stället för att behålla systemet med arrendatorer.

Skogen bör naturligtvis avyttras genom rotstämplingar. Om den blivande ägaren i stället för arrendatorn bor kvar på platsen, kan han ju fylla samma funktioner som om han vore arrendator.

Utskottet föreslår en sakkunnigsnämnd på tre personer. Det är också ett ganska formellt förslag. Domänverket är naturligtvis det kompetenta ämbetsverket för skötseln av skogen och jordbruket, och det borde vara tillräckligt med en förvaltare för att handlägga den saken. Jag vänder mig dock inte så hårt mot denna stipulation, ty kostnaderna skulle ju inskränka sig till 5 000 kronor per år.

I olika utredningar och remissutlåtanden talas på flera sidor om behovet av investeringar och att statsverket eventuellt skulle behöva tillskjuta pengar för investeringar. Men skall det verkligen behövas med detta förnämliga skogs-kapital bakom? Så fullkomligt bakåt skall det väl inte gå med värdet på växande skog här i landet, att man inte, om det någon gång skulle behövas en större investering, kan göra en kraftigare avverkning.

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

Orsaken till dessa reflexioner är att jag vill belysa, hur räddhågade statsmakterna varit vid handläggningen av denna affär och hur de enligt min mening icke har bedömt frågorna realistiskt. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att den sakkunnignämnd på tre personer, som skall sköta egendomen i framtiden, icke följer utredarna i spåren.

Jag vill sluta mitt anförande — jag har icke något yrkande — med att uttrycka såsom jag förmodar hela riksdagens tack och tillfredsställelse över den frökostiga donationen.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Om herr De Geers avsikt var att uttala riksdagens tacksamhet för donationen, är det klart att det fanns en mening bakom hans anförande. Jag skall inte göra någon gensaga på denna punkt utan vill understryka, att man ju inte kan känna sig annat än varm om hjärtat, när en enskild man på detta sätt har velat tänka på staten och ge den en stor donation.

Jag skulle väl inte heller behöva ta till orda med anledning av den kritik, som herr De Geer riktade mot de hörda myndigheterna, eftersom jag ju inte egentligen drabbas av den.

Emellertid tycker jag ändå att man från statens sida, om denna donation ses ur ekonomisk synpunkt, kan ställa sig tveksam till den, ty någon ekonomisk fördel för staten kan donationen aldrig bli. Herr De Geer säger att om en enskild man finge denna egendom till skänks skulle han med ens känna sig som miljonär. Till det skulle jag vilja säga, att ingen enskild man skulle kunna ta emot denna donation på de angivna villkoren, såvida han icke hade mycket stora andra inkomster än de som härflyter ur egendomen. Det ligger i sakens natur, att denna donation för en enskild man skulle vara en mycket god affär som skulle ge honom stora inkomster, om han finge den utan villkor. Men detta är ju icke en donation utan villkor, utan en donation, som innefattar skyldighet för staten att upprätthålla ett mycket stort improduktivt byggnadsbestånd,

stora konstsamlingar och en dyrbar inredning samt dessutom att sköta hela egendomen, vartill kommer vissa förpliktelser gentemot statsministern.

Det är enligt mitt sätt att se inte troligt, att denne enskilde man kan betala allt vad detta kostar. Själva jordbruket som sådant skulle troligen i en enskild mans hand kunna drivas och kanske ge ett överskott, som inte vore alltför dåligt vissa år och sämre andra år. Jordbruks-egendomen är emellertid inte någon stark sådan. Den är icke arronderad, den är mycket utsträckt och ganska söndersplittrad till sin åkerareal. Det är därför inte en egendom, som man utan vidare kan påstå kommer att ge en god avkastning. Men det är klart att en enskild person naturligtvis ändå skulle kunna få ut ett tämligen gott resultat av egendomen.

Nu vill jag säga, att jag för min del har den uppfattningen, att staten icke är lämplig som jordbrukare. Staten har synnerligen svårt att driva jordbruk — jordbruk är en utomordentligt svår näring att sköta. Jordbruksföretagen är ju relativt små. Det fordras ett intresserat vakande öga för att ett jordbruk över huvud taget skall kunna drivas med fördel. En sådan överbakning kan inte staten åstadkomma, och därför är det inte något fel att säga att statdrift av denna egendom aldrig kan leda till något gott resultat.

Det är klart att skogen på egendomen ger en god avkastning. Det är mycket möjligt att resultatet härav är underskattat av utredningarna. Men man måste här ha klart för sig, att det inte är fråga om vad skogen kan ge under en mans levnadstid, utan det är fråga om vad skogen kan ge på mycket lång sikt, och det gör att kalkylerna med naturnödvändighet måste bli en smula försiktiga. Det är emellertid klart att skogen kommer att ge avkastning.

Vidare är det inte så förfärligt lätt för staten att göra vilka rationaliseringar som helst. Man vill gärna att staten skall ha ett socialt samvete — det kan en enskild avstå från ibland, men det kan inte staten göra. Och därför kan man

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

inte vifta bort vad som säges om arrendegårdarna så enkelt som herr De Geer gjorde.

Jag vill alltså för min del endast säga, att vi får ha klart för oss, att hur utomordentligt värdefull denna donation än är, kommer den inte att ge staten några ekonomiska fördelar på grund av de med donationen förknippade villkoren. Men den tanke, som ligger bakom, är god och värd allt erkännande, och ur den synpunkten är det inte mer än rimligt att staten med tacksamhet mottager gåvan.

Herr ANDERSSON, KARL (s): Herr talman! Jag har givetvis ingen anledning att gå in på den kritik, som herr De Geer riktade mot utredningsmännen och de ämbetsverk, som yttrat sig i denna fråga. Mot utskottets motivering anförde nu herr De Geer inte heller några egentliga invändningar.

Utskottets fjärde avdelning har varit och sett på egendomen, och såvitt vi kunnat bedöma, kan denna egendom inte betraktas såsom en jordbruks- eller skogsbruksfastighet i vanlig mening, utan här är att märka att det är fråga om en egendom som är donerad på vissa villkor. Ett av villkoren är att corps-de-logiet skall stå för den fungerande statsministerns räkning och alltid stå berett att ta emot honom och hans gäster, och detta måste ovillkorligen medföra mycket stora omkostnader för byggnaden och det som tillhör byggnaden. Det är en byggnad med en mycket stor trädgårds- och parkanläggning och med andra hus, som ju måste underhållas. Såvitt vi kan bedöma är det inte möjligt för egendomen själv att med sin avkastning hålla corps-de-logiet i det skick, som det enligt donators vilja skall befinna sig i, utan extra kostnader för staten.

Jordbruket och skogsbruket kommer sannolikt att bära sig, men just den egendom, som är avsedd för statsministerns egen personliga bekvämlighet, kan inte, såvitt vi kan bedöma, jordbruket bära. Följaktligen får staten här ikläda sig en kostnad. Men jag går så

långt att jag säger att staten bör ha råd att göra det och alltså ta emot denna gåva, även om den kostar pengar.

När herr De Geer talar om att en enskild skulle kunna känna sig som en miljonär, om han fick denna gåva, kom jag att tänka på vad som sades under gårdagens skattedebatt, nämligen att det finns »fattiga miljonärer». Om en enskild person fick ha denna gård ett antal år på de villkor, som donator föreskriver, skulle han sannolikt bli en fattig miljonär.

Jag begärde närmast ordet med anledning av att vi i utskottets motivering har sagt någonting om en fråga, som ligger en smula vid sidan av den förevarande men som departementschefen upptog i propositionen, nämligen frågan om anskaffande av bilar åt regeringen. Jag vill då erinra om att riksdagen redan tidigare i år tagit ställning till denna fråga och beslutat att översända den till Kungl. Maj:t för utredning. När detta spörsmål ånyo kom på tal här i propositionen, har utskottet ansett att det inte hade någon anledning att gå in härpå ännu en gång, då frågan givetvis inte bör bli föremål för två behandlingar under en och samma riksdag, utan den får anstå till dess att Kungl. Maj:ts förslag åter framläggas för riksdagen.

Vad vi sålunda sagt i motiveringen innebär inte att vi här tagit ställning till departementschefens uttalande rörande den bil, som ingår i donationen och som statsministern äger att disponera enligt donationsbrevet. Vad vi velat säga i motiveringen är, att frågan om tjänstebilar åt regeringen är fristående och bör behandlas fristående. Utskottets förslag innebär således inte något hinder för den fungerande statsministern att använda den bil, som han erhållit enligt donationen.

Herr talman. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Pålsson* (bf).

Herr *WISTRAND* (h): Herr talman! När finansministern gjorde sin jämfö-

Ang. mottagande av egendomen Harpsund.

relse mellan statsverket och en enskild såsom besittare av en sådan egendom som Harpsund, glömdes han en mycket väsentlig sak, som han borde ha varit den förste att tänka på, nämligen de skatter som den enskilde har att betala i en sådan situation. Han kan inte bara, som friherre De Geer sade, känna sig som en miljonär — han *är* en miljonär och beskattas såsom en sådan. Han har att betala skatt redan innan han har någon som helst inkomst från egendomen. Han skall betala en förmögenhets-skatt, som — jag har inte skattesatserna tillgängliga — jag skulle tänka mig på en förmögenhet av 1,5 miljoner kronor belöper sig till omkring 25 000 kronor årligen. Därutöver skall han betala skatt även på den inkomst, han möjligen får av egendomen. Vi får också förutsätta, att en enskild ägare av denna egendom liksom många andra ägare av svenska herrgårdar har en stark känsla för bevarandet av de kulturvärden, som är förknippade med egendomen.

Det är ett pikant inslag, denna motsättning i betraktelsesättet, då staten bedömer å ena sidan vad den kan få ut ur en egendom, när staten uppträder som skattekrävare, och å andra sidan när staten själv skall sköta egendomen.

Jag medger gärna, att staten naturligtvis har vissa handikap som brukare av egendomen, jämfört med en enskild. Men vad som förekommit i denna fråga borde ändock vara en tankeställare för herr statsrådet i fråga om beskattningspolitiken och inte minst beträffande principen, att en förmögenhet, alldeles oavsett avkastningen, anses ge möjlighet till en särskild beskattning. Staten är tveksam om den alls skall kunna få några inkomster från egendomen, men när den finns i enskild hand presumerar staten, att den enskilde bara för att han innehar egendomen kan lämna en mycket stor summa till staten i skatt.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå, att herr Wistrand och andra kan vilja begagna detta tillfälle till några för saken ovidkommande syften.

Jag vill med anledning av herr Wistrands anförande för det första säga till herr de Geer, att om en enskild begåvats med denna donation, så borde faktiskt skattefrågan komma honom att känna sig bra mycket sämre till mods än vad herr De Geer nyss trodde att han skulle känna sig.

För det andra vill jag till herr Wistrand säga, att det väl ändå är ganska meningslöst att göra en sådan jämförelse som han gjorde. Här har man en anläggning, som har skapats och upprätthållits av en person, som har ägt ofantligt mycket mer än Harpsund och som tack vare denna sin ekonomiska ställning har kunna upprätthålla Harpsund — trots skatterna. Då är det väl inte någon mening med att jämföra honom med en person, som med två tomma händer — det var ju så herr De Geer tänkte sig saken — plötsligt får denna egendom till skänks skuldfri. Det ligger väl i sakens natur, att även om en sådan person hade blivit skattefri, skulle han ändå icke kunna bära den börda som egendomen utgör med de med donationen givna förpliktelserna.

Herr **LUNDQVIST** (h): Herr talman! Jag skall inte gå vidare in på den fråga vid sidan av, som nu senast varit föremål för meningsutbytet. För att kanske litet bättre än herr De Geer ge uttryck åt vad utskottet haft för uppfattning i denna fråga vill jag erinra om att utskottet direkt har sagt ifrån, att det delar den i propositionen uttalade uppfattningen att staten har all anledning uttala sin tacksamhet för denna generösa donation. När utskottet gör det, har man alldeles särskilt fäst avseende vid de kulturhistoriska aspekter som härvidlag gör sig gällande.

För min personliga del skulle jag vilja ge uttryck åt min stora glädje över att egendomen har överlämnats till staten i sitt nuvarande skick. Därigenom harskapsats en möjlighet att låta en bredare publik, både ortsbor och turister, få tillfälle att ut- och invändigt se ett gammalt herresäte av den höga klass, som det här är fråga om, rikt på utomordent-

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

lig konst. Man får se de värdefulla konstföremålen i sin rätta miljö, något som måste skänka stor tillfredsställelse för var och en som får tillfälle att komma dit. Om jag i det avseendet får uttala en särskild önskan, skulle det vara att Nationalmuseum eller Nordiska Museet ville t. ex. genom ordnade visningar bereda så många som möjligt tillfälle att komma dit — givetvis inte som statsministerns gäster — för att få se den förnämliga byggnaden och vad den rymmer.

Sedan skulle jag gärna vilja fästa uppmärksamheten på ännu en sak. Utskottet har uttalat sig något tveksamt om hur man lämpligast skall tänka sig den närmaste förvaltningen av egendomen. Denna utskottets tveksamhet är väl inte så märkvärdig, eftersom utskottet bl. a. haft så kort tid på sig för sitt ställningstagande till frågan. Jag vill i detta avseende erinra om att ägaren till Harpsund som sin närmaste man haft en förvaltare, som har varit anställd på egendomen sedan 1935. Enligt vad jag tror mig veta har han mycket goda kvalifikationer för uppdraget. Under de år som han kan få sitta kvar på egendomen bör man därför inte, så vitt jag förstår, behöva hysa några större farhågor för att inte skötseln när det gäller jord- och skogsbruket skall bli tillfredsställande.

Vi har inom avdelningen under hand varit i förbindelse med vederbörande boutredningsman och därvid kunnat konstatera, att det tyvärr inte finnes någonting bestämt om pensionen för denne förvaltare. Det har emellertid sagts att donatorerna har för avsikt att själva svara för hans pensionering, varvid räknats med, att han skulle få vara kvar i sin tjänst på egendomen de få år han har kvar till pensionsåldern.

Jag har bara velat nämna detta till den verkan det möjligen kan ha. Saken kan väl ändå ha en viss betydelse, när man skall ta ställning till frågan om hur den närmaste förvaltningen av gården skall ordnas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av tomt för uppförande av en byggnad för italienska institutet i Stockholm, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets memorial nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m., dels väckta motioner angående domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden, dels ock väckta motioner angående skärpt lagstiftning om straff för bilstölder, m. m.

Vad utskottet i detta memorial hemställt bifölls.

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1953 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 205, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över eklelesiastikärenden, föreslagit riksdagen att

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

godkänna de grunder för medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg, som föredragande departementschefen, statsrådet Persson, förordat, samt att medgiva, att bidrag till avlönande av i finska och tyska församlingarna i Stockholm anställda präster finge utgå ur kyrkofonden enligt grunder, som förordats av föredragande departementschefen.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 453 av herr *Mogård* och

nr 462 av herr *Lundqvist* m. fl. samt

inom andra kammaren:

nr 568 av herr *Hallén* och

nr 580 av herr *Cassel* m. fl.

I de likalydande motionerna I:453 och II: 568 hade hemställts, att riksdagen i anledning av proposition nr 205 ville i anslutning till vad som föreslagits av Stockholms domkapitel och församlingsdelegerade samt av kammarkollegium besluta finska församlingens anslutning till Stockholms kyrkliga samfällighet.

I de likalydande motionerna I: 462 och II: 580 hade hemställts, att riksdagen måtte med beaktande av vad i motionerna anförts avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 205.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen icke måtte bifalla de genom propositionen framlagda förslagen;

B) att motionerna I: 462 och II: 580 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut hemställt;

C) att motionerna I: 453 och II: 568 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **SJÖDAHL** (s): Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda i denna fråga är att ingen av reservanterna befinner sig i denna kammare och att

ärendet i viss utsträckning är föranlett av en motion, som jag för åtta år sedan väckte i denna kammare. Vad som här från departementschefens sida har ifrågasatts är andra anslutningsregler än de nu gällande till finska församlingen i Stockholm resp. till tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg. För att kammaren skall få klart för sig vad saken gäller vill jag erinra om nu gällande anslutningsregler. Dessa är nämligen enligt min och uppenbart även enligt departementschefens mening av den arten att de borde snarast ändras.

För närvarande är anslutningen till de tyska församlingarna resp. den finska församlingen obligatorisk. För att nu närmast redogöra för bestämmelserna i fråga om de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg kan sägas att de är av den arten att alla i dessa städer bosatta i Tyskland eller annorstädes av tyska föräldrar födda personer skall tillhöra dessa tyska församlingar. Detta tolkas så att inte enbart personer födda i Tyskland, utan att alla i dessa städer bosatta personer, som är födda av tysktalande föräldrar i Österrike, Schweiz, de baltiska randstaterna, Tjeckoslovakien eller vilket land det nu må vara fråga om, skall sammanföras i dessa tyska församlingar. Därför kan man också där finna en så brokigt internationell karta som t. ex. tyska församlingen i Stockholm kan visa, där det finns anslutna till församlingen, beroende på att de är födda av tysktalande föräldrar, sådana som är finska medborgare, franska medborgare — som bekant är det en tysktalande befolkning i Elsass — italienska medborgare, norska, polska, tjeckoslovakiska, ungerska och österrikiska medborgare. I den tyska församlingen i Göteborg är det och var även före kriget ett stort antal statslösa, som var tvångsanslutna till den tyska församlingen.

Men det gäller inte bara dem som har kommit från dessa länder, utan även dem som är av tysk börd — ett oklart uttryck som dock kan exemplifieras på detta sätt. Detta var anledningen till den motion som väcktes för åtta år se-

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

dan. Det var då en göteborgare, som från födseln var svensk medborgare. Han var född i ett hem, där föräldrarna då var svenska medborgare. Han begärde att få utträda ur den tyska församlingen. Detta vägrades av Göteborgs domkapitel mot min röst, och domkapitlet hade juridiskt rätt. Denne i Sverige av svenska medborgare födde person, själv svensk medborgare alltifrån födseln, kunde icke utträda ur den tyska församlingen. Detta innebär tydligen, att även svenska medborgare av tysk börd och deras hustrur, varifrån de än må vara komna, skall liksom deras barn tillhöra dessa församlingar. Det var dessa tvångsbestämmelser, som på den tiden upprörde mig och som gjorde att jag väckte min motion.

Nu vill jag erinra om att i dessa församlingar är dessa svenska medborgare för närvarande den överväldigande majoriteten; åtminstone gäller detta de tyska församlingarna. Jag har bara den statistik från 1945, för vilken redogöres i den kungliga propositionen. År 1945 var två tredjedelar av medlemmarna i tyska församlingen i Stockholm svenska medborgare, och i Göteborg var det mellan fem sjättedelar och fem sjundedelar, d. v. s. praktiskt taget alla, som var svenska medborgare. Det var då en liten församling på 600 medlemmar men med sin kyrkoherde och sina församlingskostnader i övrigt. I den finska församlingen i Stockholm var hälften av församlingens medlemmar svenska medborgare.

Nu tycks utskottet i sitt utlåtande liksom ecklesiastikministern vara eniga om att tvångsanslutningen skall upphöra för svenska medborgare. Det är bra att ett klart uttalande har gjorts på den punkten, men detta kan betyda, att den tyska församlingen här kan förlora två tredjedelar av sina medlemmar. Den tyska församlingen i Göteborg kan mista praktiskt taget allesamman, och därigenom får den ju inget underlag för att kunna ekonomiskt existera som en väsentligen självfinansierande församling.

Jag har tagit till orda för att ansluta

mig till departementschefens mening på en punkt där utskottet inte har tagit direkt ställning, nämligen att svenska medborgare principiellt bör tillhöra territoriella församlingar. Jag har den mening, att det inte finns något svenskt intresse för att dessa medborgare av utländsk extraktion icke skall snarast möjligt uppsugas av det svenska samhället, och jag anser att det inte finns någon anledning för statsmakterna att vidtaga åtgärder för att fördröja detta. Det behöver inte finnas något hinder för vederbörande att privat ansluta sig till någon nationell församling. Vi har i min egen hemstad, Göteborg, sedan mycket länge en liten engelsk församling, bestående av de många inflyttade engelsmän som av tradition håller sig med denna församling, som de själva uppbär — om de får understöd från England eller från engelska eller skotska släkter, som har sammanslutit sig där — om, känner jag inte till, men det behöver ju inte föreligga något hinder för det.

Jag skall inte orera vidare på denna punkt, herr talman! Jag skall bara citera ett yttrande av kammarkollegiets majoritet. Alla som intresserat sig för denna sak torde ha funnit att kollegiet är synnerligen försiktigt och moderat. Det säges här: »Den rätt att välja församling, som enligt förslaget skulle tillkomma svenska medborgare av utländsk börd, är en förmån, som icke tillkommer andra svenska medborgare, och lämpligheten av en dylik valrätt kan starkt ifrågasättas.» Sedan fortsätter kollegiet att det måste »anses olämpligt, att avkomlingar av för länge sedan försvenskade tyskar och finnar skall tillhöra annan församling än den där de är bosatta. Principiellt bör sålunda svenska medborgare tillhöra de svenska territoriella församlingarna. Kollegiet kan därför icke tillstyrka rätt för svenska medborgare, som är avkomlingar av inflyttade tyskar och finnar, att tillhöra dylik församling». Jag ber att få instämma i vad det ärade kammarkollegiets majoritet anfört på den punkten.

Men en punkt till vill jag ta upp. I de

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

anslutningsbestämmelser som departementschefen övergångsvis vill rekommendera — jag förmodar att departementschefen ännu inte tagit slutlig ställning till denna fråga — står det, att finska och tyska medborgare av evangelisk-luthersk trosbekännelse, som är bosatta i respektive städer, skall vara skyldiga att tillhöra församlingarna, därast inte domkapitlet på grund av föreliggande särskilda omständigheter annat medgiver.

Principen är alltså att finska och tyska medborgare skall föras dit — jag förmodar att man har avsett sådana som är finsktalande respektive tysktalande, ty det förefaller mig orimligt att t. ex. en finsk medborgare, som hela sitt liv talat svenska och som alltså är en finländare som man säger och hit inflyttat i avsikt att bli svensk medborgare, skall tvångsvis tillhöra den finska församlingen. Det är lika orimligt om en tysk medborgare t. ex. från Sydslesvig som är dansktalande flyttar in hit och genom en sådan bestämmelse nödgas tillhöra den tyska församlingen. Jag ber departementschefen att vid den omprövning som förmodligen blir resultatet av riksdagens beslut i dag ta upp även den saken. Jag ifrågasätter över huvud taget om utländska medborgare skall vara principiellt tvungna att tillhöra dessa församlingar. Domkapitlets dispensrätt vid särskilda, synnerliga omständigheter är en sak om vilken man inte vet vad den kommer att innebära och hur den kommer att fullgöras.

Jag vill erinra om ett fall då strax efter kriget en tysk medborgare — i varje fall en tysktalande person, förmodligen en f. d. tysk medborgare, en statslös — kom upp i riksdagen och begärde ett samtal med mig samt mycket starkt och utomordentligt irriterat beklagade sig över att han nödgades tillhöra den tyska församlingen. Jag tycker att det är otillbörligt om man skulle ha tvångsbestämmelser även på den punkten.

Men, herr talman, jag är djupt medveten om att om svenska medborgare icke utom kanske i vissa undantagsfall, som jag inte vill yttra mig om, tillhör

dessa utlandsförsamlingar och om de utländska medborgarna inte tvingas att tillhöra dem, så bortfaller den ekonomiska grunden för församlingarna, och departementschefen har med tanke därpå menat att man måste ta deras organisatoriska och ekonomiska förhållanden under omprövning. När utskottet begär klara linjer av Kungl. Maj:t i denna fråga så vill jag på den punkten förena mig med utskottet.

Jag förväntar mig också för min del att en snar omprövning sker av detta ärende. Det finns många viktiga aspekter därpå, och det bör inte onödigt fördröjas. Det har dröjt länge nog. Jag har inget yrkande, herr talman.

Herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Alla tycks vara överens om att det finns anledning att ändra bestämmelserna om anslutning av medlemmar till dessa församlingar, och det är ju särskilt tvångsanslutningen av svenska medborgare man därvid fört fram. Skiljaktigheterna här gäller, om man på detta stadium skall anse att man bestämt kan uttala sig om huruvida dessa församlingar bör vara kvar eller ej. Jag kan gärna här omtala, att jag har varit ganska tveksam på denna punkt, men när jag i alla fall till sist har stannat för ett uttalande, att dessa församlingar icke nödvändigtvis torde böra bibehållas på längre sikt, så är det en åsikt som jag ingalunda är ensam om. Tvärtom har under den av riksdagen begärda utredningens remissbehandling kommit uttalanden i den riktningen från synnerligen auktoritativt håll. Sålunda har statskontoret ställt sig på denna ståndpunkt, likaså en ledamot av kammarkollegium — det var generaldirektören, visserligen såsom reservant — samt tvenne reservanter i Göteborgs domkapitel, varav den ene just är den ärade föregående talaren och den andre också är medlem av denna kammare. Jämväl har en betydande minoritet inom kyrkofullmäktige i Göteborg kommit med detta förslag vid remissbehandlingen.

När den invändningen riktas emot de-

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

partementet, att vi bort skicka ut ärendet en gång till på remiss, vill jag framhålla att denna sak tydligen har varit föremål för ett ingående dryftande i åtskilliga av remissinstanserna. Därigenom kom saken alltså inte som någon verklig överraskning.

Jag vill också här framhålla att jag — såsom jag även skriver direkt i propositionen — med mitt förordande av dessa församlingars upplösning inte har avsett att särskilda anordningar för gudstjänst för här avsedda finsk- och tyskspråkiga utlänningar skulle omöjliggöras. Tvärtom vore det ganska lätt att ordna dessa behövliga gudstjänster. Jag tror sålunda inte att några av dem, för vilka dessa församlingar har ansetts såsom värdefulla, skulle förlora någonting av det allra omistligaste i fråga om sitt religiösa liv.

I samband härmed har jag ju också pekat på att en ekonomisk utredning är nödvändig, innan några större omorganisationer kan genomföras, och det tycks alla vara överens om i dagens läge.

Vad utskottet då vill, såsom jag har uppfattat det, är ju att den utredning, som sålunda bör sättas i gång, skall göras mera förutsättningslös, givetvis främst när det gäller frågan, huruvida församlingarna på längre sikt skall vara kvar eller inte. Jag kan för min del säga, att när en utredning ändå skall göras, blir det inte så stor skillnad, om den får något vidgade direktiv jämfört med vad jag ursprungligen hade tänkt mig. Så som saken nu ligger till inom riksdagen, har jag därför inte så stora invändningar att göra emot utskottsförslaget.

Jag vill i alla fall beklaga, att man inte i förslaget har bemyndigat Kungl. Maj:t att, om så skulle befinnas nödvändigt, bevilja ifrågavarande församlingar vissa ytterligare bidrag ur kyrkofonden. Eftersom man inte gjort detta, blir det kanske inte så lätt — det får ju omprövas inom departementet — att omedelbart göra de ändringar, varom praktiskt taget alla är överens.

Herr talman! Då det inte har framställts något yrkande tidigare här, anser jag mig inte heller böra vädja till kam-

maren, ehuru jag givetvis helst hade sett, att propositionen hade kunnat bifallas. Med det anförda har jag emellertid velat klargöra min syn på denna sak.

Herr AHLKVIST (s): Herr talman! Med den ståndpunkt, som utskottet har intagit i denna fråga, har jag ingen anledning att ingå på någon närmare diskussion om grunderna för anslutningen till de s. k. nationella församlingarna.

Då emellertid herr Sjödahl i sitt anförande i huvudsak vände sig emot den nuvarande tvångsanslutningen, vill jag erinra om att utskottet på den punkten intagit en klar ståndpunkt, när utskottet i sitt utlåtande skriver, att tvångsanslutningen för svenska medborgare icke längre bör upprätthållas. Att utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka propositionen, beror alltså på andra saker.

Herr Sjödahl erinrade om att denna fråga länge har varit föremål för uppmärksamhet. Han nämnde, att han själv aktualiserat frågan genom en motion år 1945. Den resulterade i en utredning, som var färdig år 1947. Utredningsmannens förslag kan i stort sett sammanfattas så, att tvångsanslutningen föreslogs upphävd och att de nationella församlingarna här i Stockholm skulle anslutas till den kyrkliga samfälligheten. Någonting liknande gäller ju redan för den tyska församlingen i Göteborg.

Det var detta förslag som var på remiss, och det var med anledning av detta förslag som vissa remissinstanser föreslog längre gående åtgärder. Det nämnde herr statsrådet nyss, men han omtalade ju inte liksom reservanterna vilka remissinstanser som avstyrkte utredningsmannens förslag och ansåg att allt borde vara som det är och inte heller vilka remissinstanser som tillstyrkte förslaget.

Emellertid har denna utredning legat i departementet sedan år 1947. Nu kommer ganska sent vid årets riksdag en proposition, som går väsentligt längre än utredningsförslaget, en proposition, där det föreslås inte enbart ändrade grunder på det sättet, att anslutningstvånget

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

skall upphöra, utan även förbud för svenska medborgare att tillhöra de ifrågavarande församlingarna. Departementschefen döljer inte i propositionen, att detta måste föra med sig, att församlingarnas verksamhet måste nedläggas. Över detta förslag har inga remissinstanser hörts.

Statsrådet sade, att hans förslag inte kom som någon överraskning för de berörda parterna. I utskottet har vi inhämtat raka motsatsen: för de berörda parterna kom förslaget som en blyxt från klar himmel. De hade inte på något sätt underrättats om, att det skulle framläggas en proposition, som skulle innebära, att deras verksamhet måste nedläggas.

Vi har inom utskottet menat, att när man så mycket avviker från en utredning — som för övrigt är så gammal som från år 1947 — hade det inte varit orimligt, om det hade upprättats en departementspromemoria, som i varje fall de berörda parterna hade fått tillfälle att yttra sig över, innan förslaget framlagts. Det är emellertid inte heller detta som har varit det mest avgörande motivet för utskottets avstyrkande.

Man kan dela upp denna fråga i två avsnitt. I propositionen föreslås, dels att riksdagen skall godkänna de grunder för medlemskap i dessa församlingar, som nämnes i propositionen, dels att riksdagen skall medgiva, att anslag får utgå ur kyrkofonden till avlöningar åt prästerna i dessa församlingar under en övergångstid.

Frågan om församlingsindelningen lär kunna lösas i administrativ ordning. Departementet skulle alltså på denna punkt inte ha behövt vända sig till riksdagen. Men då en ändring i församlingsindelningen för med sig ekonomiska konsekvenser, har det blivit nödvändigt att förelägga riksdagen en proposition. Det viktigaste ur riksdagens synpunkt är alltså de ekonomiska konsekvenserna av de åtgärder som här vidtages. Departementschefen säger själv i propositionen, och han upprepade det i sitt anförande här: »Någon utredning om huru de organisatoriska och ekonomiska frågor, som rör kyrkoherdetjänsternas nuvaran-

de innehavare, skall lösas vid församlingarnas avveckling föreligger icke. Ej heller åtskilliga andra frågor, som är förknippade med församlingarnas upplösning, är närmare utredda. Flera av dessa senare frågor är av ekonomisk natur och av komplicerad beskaffenhet.»

Jag kan ju här mycket kort nämna några av de icke utredda ekonomiska frågorna. Hur skall man förfara med kyrkoherdarna i de nationella församlingarna? Med kyrkoherdens fullmakt i Göteborg lär det ligga så till, att det finns intagen en bestämmelse om att han kan överföras till territoriell församling, men kyrkoherdarna här i Stockholm har fullmakt på sina tjänster utan några villkor. Det nämnes någonting i propositionen om att man kan tänka sig att överföra dem på övergångsstat. Jag vill då erinra om att det gäller kyrkoherdar i 40—50-årsåldern. Skall de överföras till övergångsstat med vardera en årlig lön på i runt tal 20 000 kronor, blir det en väsentlig ekonomisk fråga, men det är inte på något sett utrett, om man skall behöva gå den vägen.

Hur skall man förfara med dessa församlingars kyrkor? Detta är väl inte minst betydelsefullt när det gäller Kristine kyrka i Göteborg. Två tidigare utredningar har visat, att denna kyrka ägs av den tyska församlingen. Den sambrukas av den tyska församlingen och Kristine församling i Göteborg. Det måste vara ett stort ekonomiskt intresse för Göteborgs stad att få veta, vem som skall bli ägare till Kristine kyrka, om tyska församlingen lägges ned.

Jag skulle på det sättet kunna fortsätta att rulla upp ekonomiska konsekvenser som skulle kunna följa av detta beslut, och vi har i utskottet menat, att vi inte vill tillråda riksdagen att fatta beslut i ett ärende, där de ekonomiska konsekvenserna icke är utredda och på det sättet på förhand binda sig för kanske betydande ekonomiska åtgärder.

Mot detta säger man i reservationen — vilken jag för övrigt betraktar som ett komplement till propositionen; reservationens omfattning säger kanske någonting om att propositionen är något

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

ofullständigt tillkommen ty annars kunde man ha nöjt sig med något kortare reservation — att departementet inte kan sätta i gång en utredning, förrän riksdagen fattat principiell ståndpunkt om godkännande av grunderna, och att det inte är rimligt att kosta på en utredning om de ekonomiska konsekvenserna, så länge man inte vet riksdagens ståndpunkt. Jag får säga, att med den motiveringen skulle riksdagen aldrig kunna begära någon frågas utredning, ty då skulle alltid departementet kunna säga: »Vi kan inte utreda frågan, förrän vi vet, huruvida riksdagen kommer att bifalla utredningsmannens förslag.» Jag tror inte att frågan förklarar på att man i departementet får lov att undersöka den litet närmare och sedan komma igen.

Nu säger departementschefen, att det är beklagligt att inte utskottet kunnat tillstyrka att man under övergångstiden får använda medel ur kyrkofonden för avlöningar åt prästerna. Jag vill endast erinra departementschefen om att vi i det sammanhanget säger, att med den begränsade ändring av anslutningsreglerna som vi förordar, det inte under den närmaste framtiden lär bli erforderligt med dylika anslag. Detta är inget som helst hinder för departementschefen att komma åter, när dylika anslag erfordras.

Jag har nämnt att denna fråga länge varit föremål för uppmärksamhet. Församlingarna har varit bestående sedan 1500- och 1600-talen, och därför torde det inte ske någon olycka, om det drar ut ännu något år, innan beslut fattas om hur man skall förfara med dem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Såvitt jag är riktigt underrättad, har vi inte haft någon debatt i denna kammare, men däremot i medkammaren, om hur förskräckligt brått vi har i riksdagen för närvarande. Jag vill i detta sammanhang passa på att erinra de ärade utskottsrepresentanterna om att det ibland är rätt brått även i Kungl.

Maj:t:s kansli för att man skall kunna iakttaga propositionstiderna, sådana som de är bestämda i nuvarande riksdagsordning, och det har medfört att vi fick relativt kort tid på oss att utarbeta denna proposition — det skall jag ärligt erkänna. Den innehåller dock det väsentliga av vad den behöver innehålla. Jag vill inte att herr Ahlkvists anförande skall ge kammaren det intrycket, att vi i departementet sedan 1947 utan vidare har legat på saken. Jag har ju inte varit med hela den tiden, så att jag behöver kanske inte ta ansvar för det, men jag vill i alla fall påpeka att sedan den tiden först och främst remisserna tagit sin tid, och vi har ju också varit på det klara med att det skulle genomföras en annan religionsfrihetslagstiftning här i landet. Detta senare komplex av frågor har vi ju fått färdigt just i år.

Vi har därför ansett detta vara den rätta tidpunkten att ta upp frågan, och jag föreställer mig att ingen i denna kammare skulle vilja bestrida att vi bör tillerkänna de personer, som hittills har tillhört dessa församlingar, samma religionsfrihet som vi tillerkänner andra människor i detta land. Det är för att göra detta klart som vi framlagt denna proposition. Men eftersom vi inser att detta kan leda till att ifrågavarande församlingar får ett sämre ekonomiskt underlag, har förslaget kompletterats med en begäran om anslag till församlingarna ur kyrkofonden.

Herr Ahlkvist skulle kanske kunna ge mig rätt i att med hänsyn till den ståndpunkt, som intages i propositionen, kan det inte befaras att Kungl. Maj:t skulle komma att utnyttja ett sådant bemyndigande annat än mycket restriktivt. Om Kungl. Maj:t får detta bemyndigande, kommer kyrkofonden säkerligen inte att behöva åsamkas större utgifter än som är nödvändigt. Genom det beslut, som utskottet här inbjuder kammaren att fatta, skulle det emellertid bli omöjligt att bestrida sådana utgifter omedelbart, och därmed hindrade man också i stor utsträckning ifrågavarande personer från att nu få full religionsfrihet.

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

Nu säger herr Ahlkvist att det väl kan göra detsamma, om det dröjer ett år till med den saken. Ja, det är möjligt. Men jag vill göra representanterna för första lagutskottet uppmärksamma på att vi i departementet har många andra spörsmål, inte minst på det kyrkliga området, som behöver utredas, och till allt detta skall vårt utredningsanslag räcka. Det hade därför varit fördelaktigt för oss att få göra denna utredning på ett enklare sätt än vi måste göra, om utskottet segrar här.

Jag vill alltså göra gällande att departementet ingalunda har varit ute i ogjort väder, då denna proposition har framlagts och framlagts just nu.

Herr ENGLUND (fp): Herr talman! Jag var år 1945 med i det tillfälliga utskott som behandlade herr Sjødahls motion. Vi var där alldeles ense om att tillstyrka hans yrkande. Vi ansåg det alla vara orimligt att svenska medborgare skulle tvingas att tillhöra den tyska församlingen i Göteborg under de betingelser som då rådde där. Men detta ärende har några fler aspekter än vad som framgår av lagutskottets utlåtande och som har framgått av herr Ahlkvists anförande.

Vid utskottsbehandlingen rörande dessa församlingar framgick det att det inte på något sätt kan anses vara självklart, att man skall övergå till en anordning, där de ombildas till utlandsförsamlingar av den typ som flertalet utländska kolonier här i Stockholm har. Det visade sig med historiens ironi att just den omständigheten, att den tyska församlingen i Stockholm icke var en tysk utlandsförsamling, utan en svensk församling, gav den möjlighet att bjuda starkt motstånd mot strävandena att utnyttja den som en auktoritär grundval för vissa nazistiska infiltrationsförsök. Ett liknande läge kan ju uppkomma i vilken som helst av dessa församlingar. När det gäller den finska har det hittills icke varit aktuellt, men det skulle ju kunna bli det.

När jag för min del finner att det är

anledning att bibehålla den nuvarande ordningen beträffande det finska befolkningselementet, så gör jag det inte bara under hänvisning till traditionen och till de särskilda omständigheter under vilka församlingen infogades i det svenska samhället, utan även därför att församlingen fyller en mycket stor socialpolitisk roll. Från Finland kommer ett betydande antal unga människor, som inte kan tala annat än finska. Det medför i alla deras förbindelser med det svenska samhället avsevärda svårigheter. Om de kan infogas i en kyrklig församling, registreras där och få sina ärenden handlagda där av sådana som behärskar deras språk, betyder det en stor lättnad för de andra kyrkliga organen i Stockholm. I Stockholms län är de ju skyldiga att skriva sig i territoriell församling, och de språksvårigheter som därvid föreligger, har visat sig vara mycket betydande. Om en sådan finsktalande person vill ha ett ärende handlagt på pastorsexpeditionen, måste pastorn ringa upp finska församlingen i Stockholm och låta vederbörande föra ett samtal på finska, som sedan översättes för honom. På det sättet genomför man kyrkskrivningsproceduren eller vad det nu kan gälla. Är det inte under sådana förhållanden administrativt ändamålsenligt att låta dessa element, när de kommer till Stockholm, få skrivas på ett ställe, där sådana tekniska svårigheter från början är undanröjda?

Denna fråga har ytterligare en aspekt utöver denna rent tekniska med kyrkskrivning och kyrkliga handlingar såsom äktenskaps ingående o. dyl. Jag vill inte uttala mig om hur det förhåller sig med tyska församlingen, men om den finska församlingen vet jag att den spelar en stor roll i ungdomsvårdshänseende.

Ett av de olösta problem, som vi har i detta land, är ju frågan om ungdomsvården, problemet att slussa in ungdommar, som kommer till storstäderna och där känner sig rotlösa, i något förband, som gör det möjligt för dem att undgå de vanskligheter, som inflyttningen från

Ang. medlemskapet i de finska och tyska församlingarna.

landsbygden till den nya miljön för med sig.

Vi har, som sagt, ännu inte löst detta problem för den svenska ungdomens vidkommande. Var och en förstår att för dessa finska ungdomar, som kommer hit, lockade av arbetstillfällen, som den svenska ungdomen inte vill ta, och som här har att kämpa med språksvårigheter i en helt annan miljö än den finska, måste vanskligheterna bli ännu mycket större. I den finska miljön är de vana vid att vända sig till prästen, ty den finska socialvården är inte så avancerad som den svenska och prästerna intar i Finland en mycket starkare ställning än i svenskt samhällsliv. Man har exempelvis där ingen frikyrkoorganisation. Prästen är, med denna bristande tillgång på profan socialvård, ett centrum för former av socialvård, som i Sverige skötes av profana organ. De finska ungdomarna är sålunda vana att söka sig till prästen i sina svårigheter. Att de, när de kommer i svårigheter här i Sverige, får — med de avvikelser som finns i alla andra hänseenden — följa sin inhemska tradition, är en förmån. Man har exempelvis i den finska församlingen en socialkurator, som sköter dessa frågor och söker hjälpa ungdomarna i deras svårigheter. Det är exempelvis ej mindre än ett hundratal utomäktenskapliga graviditetsfall årligen bland de unga flickor, som kommit till Sverige från Finland. Det är naturligtvis en utomordentlig fördel att dessa frågor kan handläggas av personer med finska språkkunskaper och med kännedom om de föreställningar, som vederbörande lever under. Det finns inom församlingen också andra anordningar för att trygga ungdomsvården — man har t. ex. sällskapsaftnar, där ensamma unga människor föres samman med likspråkiga och får förankring i ett föreningsförband.

Man har sålunda hos den finska församlingen olika former av ungdomsvård för en viss del av den befolkning som finns här i landet, en ungdomsvård som vi själva strävat efter att skapa för den svenska ungdomen, men där vi ännu har stora luckor att fylla. Skulle vi i ett så-

dant ögonblick, när vi har en dylik ordning träffad för dessa emigranter från Finland, utan vidare slå sönder den? Det skulle, enligt mitt sätt att se, stå i direkt strid med strävanden, som vi söker fullfölja för andra ungdomar.

Jag har naturligtvis icke något yrkande stridande mot vad som här tidigare föreslagits. Jag har bara velat säga dessa ord om de vidare aspekter, som kan anläggas på detta problem, för att departementet i sin omprövning också skall kunna få in dessa omständigheter i synfältet, åtminstone när det gäller den finska församlingen.

Herr AHLKVIST (s): Jag vill säga endast ett par ord med anledning av statsrådets anförande.

Jag vet inte, om jag uppfattade honom rätt, men jag fick i alla fall det intrycket av anförandet, att det förvillade begreppen i denna fråga. Han nämnde någonting om att de svenska medborgare, som tillhör de s. k. nationella församlingarna, skulle vara i ett sämre läge än andra svenska medborgare, när det gäller rätten att utträda ur statskyrkan. Jag vill därför bena upp problemet och säga, att det är inte fråga om rätten att utträda ur kyrkan, utan ur församlingen. Det är inte riktigt samma sak. Medborgare i dessa församlingar har samma rätt som alla andra svenska medborgare att utträda ur den svenska statskyrkan. Dessa församlingar är nämligen *svenska*, även om de har utländska beteckningar. Det är alltså ur församlingarna, som de icke har rätt att utträda, men det har icke heller någon annan av oss. Vi måste nämligen tillhöra den territoriella församling, där vi är bosatta. Det reducerar kanske hela frågan något, i varje fall ur skatteteknisk synpunkt.

Jag vill sedan endast tillägga, att även om några lämnar dessa församlingar och ingår i andra församlingar, så lär det, menade vi i utskottet, inte bli så många, som omedelbart gör det. I varje fall blir det inte några ekonomiska konsekvenser av den arten, att det omedelbart erfordras stöd från kyrkofonden. Jag upp-

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

repar vad jag sade i mitt första anförande, att när behov därav föreligger, har statsrådet möjlighet att återkomma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behandlingen av vissa grupper av ärenden.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 24, av herr *Herlitz*, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av att organ valda av riksdagen inrättades för samverkan med regeringen vid behandlingen av särskilda grupper av ärenden och om framläggande för riksdagen av de förslag som därav föranleddes.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen I: 24 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts av, utom annan,

1) herr *Dahlén* mot vissa delar av utskottets motivering;

2) herrar *Englund*, *Hansson* och *Hammar*, utan angiven mening;

3) herr *Herlitz*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av motionen I: 24 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av att organ valda av riksdagen inrättades för samverkan med regeringen vid behandlingen av särskilda grupper av ärenden och om framläggande för riksdagen av de förslag som därav föranleddes.

Därjämte hade vid utlåtandet fogats ett särskilt yttrande av herrar *Hallén* och *Hällgren*.

Herr *HERLITZ* (h): Herr talman! Åtskilliga vänliga ledamöter av denna kammare har kommit och beklagat mig för att detta ärende, som jag verkligen är särskilt intresserad av, tre gånger har uppskjutits från ett plenum till ett annat. Jag ber i stället att få uttala min synnerliga tillfredsställelse över att ha åtnjutit förmånen, att detta ärende har fått ligga så länge på kammarens bord, att jag vågar räkna med att kammarens ledamöter grundligt kunnat ta del av ärendet och sålunda vinna intresse för det. För egen del har jag använt den långa tiden till att så mycket som möjligt koncentrera de tankar, som jag skall ge uttryck åt i dag. Jag ber emellertid om ursäkt, om jag talar något längre än kammaren kanske räknar med vid denna sena tidpunkt. Jag ber att få räkna mig till godo det förhållandet, att då vi häromdagen diskuterade det stora komplexet av författningsfrågor, talade jag i, noga räknat, 22 minuter — inte mera.

Den fråga, som jag här aktualiserat, är en teknisk detaljfråga, om man så vill, men för mig framstår den mot en bred bakgrund som ständigt är aktuell för mig.

Utgångspunkten är att vi alla har vuxit upp i den föreställning, som har varit rotfast här i landet liksom i hela den europeiska kulturvärlden sedan kanske något hundratal år tillbaka, nämligen att tyngdpunkten i en nations liv skall ligga hos en vald församling av representanter för alla folkets lager. Där skall rådslagen om allmänna angelägenheter äga rum, och där skall alla väsentliga avgöranden träffas.

Såsom jag haft anledning att erinra om vid mångfaldiga tillfällen, är denna ordning nu på väg att undergrävas. Den undergräves först och främst genom den utveckling som för till en parlamentarisk regering. Det egendomliga är nämligen, att då folkstyrelsen når så långt, att den erövrar regeringsmakten och sålunda utvecklar sin vackraste blomma, leder det

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

lätt till att själva roten förvisnar. Man är benägen att överlåta varjehanda ting åt den regering, som har majoritetens förtroende, och man är benägen att böja sig för dess omdöme vid avgörandet av de frågor som ändå läggs fram för riksdagen.

Vid sidan av denna utveckling ligger det andra betydelsefulla faktum, det för hela vårt statsliv — här i Sverige och andra länder — avgörande faktum, att livet har blivit och av statsmakterna gjorts så oändligt mycket mer komplicerat och vanskligt att bedöma och få grepp om än vad det tidigare var. Även detta för med sig samma påföljder, nämligen dels att riksdagen tvingas att lämna över saker och ting till regeringen, dels att den ständigt känner sig stå inför det tvångsläget att inte kunna pröva själv de frågor, som läggs fram, utan bara nödgas acceptera vad regeringen kommer med.

Vi upplever nu, mina damer och herrar, intensivare än någonsin just under dessa hektiska slutdagar, hur ineffektiva vi är, hur omöjligt det är för oss att få ett grepp om alla de spörsmål, som formellt passerar igenom riksdagen och lägges på våra bord.

Jag är historiker från ungdomen. För en historiker är det utomordentligt intressant att bevittna tidernas ofrånkomliga växling och känna sig vara med i en tid, då allt pekar på att vi glider in i en ny tidsålder, där de gamla folkrepresentativa formerna kanske får stå kvar som ärevärdiga minnesmärken men i alla fall förlorar sin betydelse, såsom då den romerska senaten stod kvar i århundraden efter kejsardömets införande och så som rikens ständer sammanträdde under Karl XI utan att märka att de var maktlösa.

Detta är en historikers syn. För honom är det en stor upplevelse att vara med om en förändring, som kanske är världshistorisk. Men för en politiker och medborgare ställer sig saken annorlunda. En politiker har att ta ståndpunkt, att bestämma sig för vad han vill, vad han skall sträva efter. Det är ovärdigt en politiker att betrakta händelseutveck-

lingen blundande utan att märka vad som sker. Det är att icke ta någon ståndpunkt alls, att inte känna något ansvar inför utvecklingen. En annan ståndpunkt är naturligtvis att kallt och kärvt säga: »Välän, vi går in i en ny tid. Jag är medveten om att så kommer det att gå. Vi brukar gamla former men har förlorat deras ande.» Jag kan förstå den ståndpunkten också. Men den som ändå anser, att den gamla folkstyrelsen, sådan vi har vant oss att uppfatta den, rymmer betydande värden, kan inte annat än känna sig som förvaltare av ett arv, som han har ansvar för. Han kan inte annat än fråga sig: Är det något som vi kan göra för att, då de gamla formerna inte räcker, skapa nya?

Jag vill inte bli missförstådd och vill därför tillägga, att för mig står saken så, att vad man i första hand har att göra, då man iakttar riksdagens ineffektivitet i det nutida statslivet, naturligtvis är att söka efter utvägar, om inte riksdagen i dess helhet kan bli en mer levande faktor än den nu är. Jag betonar detta och ber att det i fortsättningen av mitt resonemang inte må bli glömt, att detta står för mig som det primära och väsentliga. Men det är också annat att göra. Man måste också klart se de begränsningar, som de nutida förhållandena i verkligheten ställer för riksdagens aktionsmöjligheter, och se, vad man kan skapa av nytt, som inte blir helt och hållet likvärdigt med det gamla men som kanske i någon mån kan tjäna dess syften.

Då har min tanke gått i den riktningen, att man skall se, om man kan gå vidare på den väg, som riksdagen gick år 1921, då den inrättade utrikesnämnden. Resonemanget var ju då, att idealet egentligen vore att utrikespolitiken bleve föremål för själva riksdagens intresse och medverkan. Det gick emellertid inte för sig, och då skapade man ett särskilt organ som fick samverka med Konungen på det området.

I fullföljd av denna tanke ifrågasätter jag nu helt enkelt, huruvida det inte är möjligt att använda liknande verksamhetsformer, i första hand för sådana

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

grupper av ärenden, som numera har flyttats över till regeringen. Man skulle kunna tänka sig dem när vi nu ger regeringen anslag med full frihet att inom mycket vid ram bestämma om användningen och när regeringen eljest får fullmakt att avgöra vissa ärenden och också i sådana lägen där ärenden flyttats över till den, helt enkelt därför att dess grundlagsenliga befogenheter uppfattats som mera vidsträckta än förr. Det kan också bli fråga om att skapa sådana här former för ärenden, som i detta nu lyder under riksdagen men där riksdagen, efter vad vi alla erkänner, blivit av utvecklingen fullkomligt förhindrad att besluta någonting annat än vad Kungl. Maj:t föreslår — det belysande exemplet är ju statstjänstemännens lönefrågor. Varför inte överlåta sådana ärenden åt Kungl. Maj:t under medverkan av något riksdagsvalt organ?

Denna tanke har dykt upp på olika områden, som finns redovisade i motionen och som jag inte här skall upprepa. Men jag har trots dem vara av sådan räckvidd, att de bör överblickas i sin helhet. Det bör enligt min mening ske för det första därför, att det knappast är möjligt att utan grundlagsändringar slå in på denna väg, och för det andra därför, att spörsmålet förtjänar att betraktas ur gemensamma principiella synpunkter — inte isolerat, på de speciella områden, där en anordning av åsyftat slag skulle äga rum.

Jag kan inte finna att utskottets utlåtande ger en riktigt klar bild av vad motionen åsyftat, det måste jag med ett visst eftertryck framhålla. Jag vill därför betona några punkter.

Jag har inte alls velat uttala mig själv eller ifrågasätta något riksdagens uttalande om på vilka områden nya verksamhetsformer kunde vara behövliga och ändamålsenliga. Därom har jag inte bildat mig någon uppfattning, och jag tycker inte det är rimligt att i detta nu försöka göra det. Utskottet slår sålunda in öppna dörrar, då det talar om de vidsträckta områden, på vilka jag velat tillämpa tanken.

Jag har också lämnat därhän, om dessa organ bör vara stora eller små; det spörsmålet har jag här inte alls tagit upp. Det grundväsentliga är naturligtvis, att de skall rymma en allsidig representation för olika meningsriktningar inom riksdagen. Det väsentliga för vårt gamla representativa styrelseskick har varit, att alla meningsriktningar deltar i samrådet, att inte all makt ligger i händerna på en majoritet.

Jag vill framhålla, att dessa organ kan få rådgivande funktioner såsom utrikesnämnden, men att också den möjligheten står öppen, att de får beslutande funktioner. Några ledamöter av utskottet har kanske särskilt reagerat mot denna senare tanke, och jag vill därför konkretisera den. Framstår det egentligen som någonting orimligt att t. ex. i ett läge, då väldiga anslag måste ställas till Kungl. Maj:ts förfogande utan att riksdagen kan närmare bestämma om hur de skall användas, säga att Kungl. Maj:t skall inhämta samtycke av en riksdagsdelegation, då det gäller att träffa väsentliga dispositioner inom anslaget ram? Och skulle man inte kunna bestämma, att Kungl. Maj:t först skall inhämta samtycke av en sådan delegation exempelvis då Kungl. Maj:t fått fullmakt att utfärda vissa föreskrifter? Men jag understryker, att detta är ett spörsmål som man inte nu behöver ta ståndpunkt till. En kommande utredning kan klargöra vad som i olika situationer skulle vara rationellt.

Jag lämnar också därhän — det gäller även här en mycket viktig punkt — huruvida man skall tänka sig organen såsom tillfälliga eller av en mera varaktig typ som utrikesnämnden, som har sina befogenheter angivna i grundlag. Jag har i min motion markerat, att jag närmast lutar åt att organen bör vara av mera tillfällig art. Särskilda delegationer skulle kunna tillsättas för så lång tid riksdagen det vill, t. ex. för ett år i sänder, för att i samråd med Kungl. Maj:t tillämpa en viss lag eller disponera över något stort anslagsbelopp. Över huvud taget har jag föreställt mig,

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

att de skall träda i verksamhet, i den mån riksdagen vid särskilda tidpunkter finner det lämpligt och behövt.

Hela tanken väcker naturligtvis allehanda problem, det är jag fullt medveten om, och det skulle ha varit mig kärt att ta upp en mera omfattande diskussion, om vi hade befunnit oss i en mera normal period av riksdagsarbetet. Man kan sålunda fråga sig, om den medför en otillbörlig inskränkning i regeringens makt, och man kan också ställa frågan i vad mån inrättandet av organ för riksdagen kan innebära ett obehörigt bindande av riksdagens egna händer. Det är ett stort komplex av frågor, som här uppställer sig och som jag är beredd att, om det önskas, diskutera. Men jag skall inte ta upp det nu.

Då vi behandlade denna fråga i konstitutionsutskottet, befanns det att utskottet, såsom kammarens ledamöter behagade finna, var oerhört splittrat. Det föreligger inte mindre än fyra reservationer och ett särskilt yttrande. Splittningen är dock inte fullt så stor som det ser ut. Herr Håstad och jag är i själva verket fullkomligt ense, ehuru vi kom överens om att jag som motionär skulle skriva en särskild reservation, som mera passade i motionärens mun än i en annans. Det är emellertid, som sagt, stor splittring i övrigt, och jag tror att denna splittring är ganska belysande för det läge, som rådde i utskottet. Jag tror mig ha rätt att säga att utskottet rätt allmänt kände, att man här stod inför ett stort och nytt problem, att man rätt allmänt erkände att det ligger någonting i det men att man ännu inte fått riktigt grepp om hur saken skall bedömas. Jag tyckte mig finna en sådan osäkerhet i utskottets bedömning, och jag har trots mig finna den avspeglad i reservationerna. Måhända kan den kommande debatten ge en större klarhet om grunderna för motståndet. För min del tycker jag nog att just ett sådant läge, som man stötte på i utskottet, indicerar att saken skulle tagas upp till — jag betonar starkt vad som redan står i motionen — en förut-sättningslös utredning. Men om detta

förslag, ärade kammarledamöter, faller i dag, skulle jag tro, att vi inte kan undgå att få se det komma tillbaka.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till min reservation. Jag gör det under starkt betonande av att det här inte är fråga om att på någon punkt begränsa riksdagens inflytande. För mig har det tvärtom gällt att kunna finna, så gott jag har förstått, former genom vilka folkstyrelsen, som nog i ett och annat hänseende ter sig vacklande, skulle kunna befästas.

I detta anförande instämde herr *Nordenson* (h).

Herr *HANSSON* (fp): Herr talman! Det föreliggande ärendet är enligt min mening av betydande intresse. Det har, såsom herr *Herlitz* redan påpekat, bedömts mycket olika av konstitutionsutskottets ledamöter. Det föreligger, såsom herr *Herlitz* också redan nämnt, inte mindre än fyra reservationer och ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande.

Själv har jag tillsammans med två andra ledamöter av utskottet avgivit en blank reservation, och det är denna reservation som föranleder mig att nu ta till orda. Jag har en bestämd känsla av att herr talmannen liksom kammarens ärade ledamöter önskar, att jag fattar mig synnerligen kort. För att kunna göra det och ange min egen inställning skulle jag kunna säga, att jag ända fram till de två sista meningarna kan instämma i det särskilda yttrandet av konstitutionsutskottets ordförande och min kamrat på *blekingebänken* herr *Hällgren*, vilket finns återgivet på sid. 10 i utlåtandet.

Herrar *Hallén* och *Hällgren* skriver i sitt yttrande följande: »Det lär ej kunna bestridas, att utvecklingen alltmer leder till att ett växande antal frågor, som egentligen tillhåra riksdagens kompetensområde, genom fullmaktslagar o. d. lagts i Kungl. Maj:ts hand. Vidare ges exempel på att ej blott i lönefrågor, utan även i andra spörsmål av ekonomisk innebörd Kungl. Maj:t tvingas att

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

träffa preliminär uppgörelse med olika intresseorganisationer, vilket gör att, när dylika ärenden skola behandlas i riksdagen, denna då merendels står inför fait accompli. Riksdagen bör då icke stå likgiltig inför en utveckling, som förminskar dess möjligheter att göra sin vilja gällande i viktiga frågor. En undersökning kunde därför till följd av utvecklingen i och för sig vara motiverad, huruvida det går att i någon form genom inrättande av rådgivande riksdagsorgan säkerställa riksdagens faktiska medverkan vid ärendenas avgörande utan att regeringsmaktens ansvar för riksstyrelsen härigenom försvagas.»

Så långt är jag, som sagt, tämligen ense med herrar Hallén och Hällgren. Det enda jag skulle vilja sätta ett litet frågetecken för är ordet »rådgivande» framför »riksdagsorgan». Kanske är det den saken man i första hand tänker på, men jag kan också se andra möjligheter. Orden »kunde» och »i och för sig» i sista meningen antyder ju, att yttrandet inte kan utmynna i ett bifall till herr Herlitz' motion. Men efter detta positiva uttalande, som jag har föredragit, får jag nog säga att de två sista meningarna för mig ändå kommer rätt överraskande. Det heter där nämligen på följande sätt: »Emellertid finna vi i likhet med utskottet, att en utredning enligt de grunder, som i motionen angivas, näppeligen bör tillstyrkas. Flera av de i motionen angivna alternativen synas oss nämligen vara av den art, att de ej böra närmare övervägas.»

Jag förstår nu inte riktigt vilka grunder som avses, och jag tycker inte att uttalandet, »att flera av de i motionen angivna alternativen skulle vara av den art, att de ej närmare bör övervägas», är ett fullgott skäl för avstyrkan av utredning i ärendet. För övrigt undrar jag, om inte herrar Hallén och Hällgren liksom utskottets majoritet i viss mån har missförstått motionärerna. Herr Herlitz antyder någonting dylikt, och hans reservation innebär ju huvudsakligen en polemik mot utskottsmajoriteten, ett tillrättaliggande av de missuppfattningar, som majoriteten enligt motionären har

råkat ut för. Motionärens syfte är ju i vart fall att hävda riksdagens grundlagsenliga befogenheter, en angelägenhet, som enligt min mening bör stå över alla partiintressen. Det är svårlösta frågor, som motionären lägger fram och diskuterar i en motion på 7, 8 sidor, vilken jag hoppas att alla kammarens ledamöter noga tagit del av.

Herr Herlitz understryker att dessa frågor kräver ett grundligt övervägande och med en, jag vågar säga överraskande blygsamhet tillägger han att »det bör därvid, försåvitt tanken över huvud taget finnes böra genomföras», bli klarlagt under vilka förutsättningar organ av ifrågasatt typ bör kunna komma till användning, de funktioner som bör kunna tilläggas dem, deras lämpliga organisation o. s. v. Herr Herlitz fortsätter, att det också bör klarläggas på vilka områden och för vilka ändamål sådana organ är önskvärda och lämpliga.

Med detta citat har jag inför kammaren velat styrka vad motionären redan här i sitt anförande understrukit, nämligen att motionen endast diskuterar tänkbara alternativa former för samverkan mellan regering och riksdag. Motionären är, såvitt jag förstår, själv tveksam om vilka vägar som bör beträdas. Eller har han måhända med avsikt strävat efter att ge motionen form av en orientering för att framhåva dels dess läge över partierna och dels att utredningen måste vara helt förutsättningslös? Jag har i varje fall fattat motionen så.

Hur som helst är jag med hänsyn till den utformning motionen fått förvånad över såväl utskottsmajoritetens ställningstagande som herrar Halléns och Hällgrens motiv för avstyrkan. Naturligtvis är jag själv — och det är jag angelägen att framhålla — liksom, skulle jag tro, motionären tveksam beträffande flera av de alternativ, som framlägges i motionen. Men vad motionen syftar till, nämligen att finna de av utvecklingen betingade nya och mest ändamålsenliga formerna för samverkan mellan regering och riksdag i ärenden, som principiellt ankommer på riksdagen, är väl

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

ett synnerligen aktuellt problem, som angår oss alla.

Det vore naturligtvis mycket att säga om den saken, men tiden lär väl inte tillåta det. Jag vill här endast betona att riksdagen enligt min mening inte kan komma undan ett ställningstagande i denna fråga. Det går helt enkelt ingen väg udenom. Vill kammaren ha något år på sig för att tänka igenom problemerna, må det vara hänt, men att skjuta undan dem för alltid eller ens för någon längre tid, går helt enkelt inte. Jag vet för övrigt att även flera än reservanterna erkänner detta. För egen del finner jag inte något skäl för uppskov. Jag instämmer helt i herr Halléns och herr Hällgrens uttalande åsikt att riksdagen inte bör stå likgiltig för en utveckling, som förminskar dess möjligheter att göra sin vilja gällande i viktiga frågor. Och sedan jag sålunda instämt i detta uttalande av två socialdemokrater, kan jag näppeligen, lika litet som jag för övrigt anser att herrar Hallén och Hällgren bör kunna det utan att demonstrera sin likgiltighet, underlåta att instämma i högermannens — motionärens — hemställan, helst som denna hemställan har fått en helt neutral och sympatisk anspråkslös formulering. Han yrkar nämligen som bekant på en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av att organ, valda av riksdagen, inrättas för samverkan med regeringen vid behandlingen av särskilda grupper av ärenden.

Herr Sten sade nyligen i en debatt — jag tror att det var i förra veckan — att någon stor fråga sällan har tagits upp för tidigt av riksdagen. Nu har vi här en fråga, som riksdagen förr eller senare måste ta upp. Och jag anser inte att det är för tidigt att omedelbart gripa sig an med den.

Av den anledningen ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr ELMGREN (s): Herr talman! Jag kan instämma i vad den föregående ta-

laren anförde i fråga om önskvärdheten att kammarens ledamöter med omsorg ville studera herr Herlitz' motion. Jag tror att det uppskov, som herr Herlitz redan tackat för, har varit bra, men jag skulle önska att man ännu noggrannare ville studera den motionen.

Det är självfallet, att jag i detta skede av riksdagens arbete när det gäller att fatta beslut i en hel del viktiga frågor, som sammanhänger med statsregleringen, inte skall falla för frestelsen att ta upp en debatt om herr Herlitz' grundsyn i fråga om det parlamentariska regeringsättet. Herr Herlitz menar själv att man skulle kunna återkomma till en sådan diskussion.

Jag skall bara göra den lilla reflexionen, att jag nog tycker att herr Herlitz litet grand svartmålar situationen och på ett alldeles onödigt sätt ställer en parlamentarisk regering i motsatsförhållande till folkstyrelsen. På s. 12 i sin motion säger herr Herlitz, att det betänkliga ligger däri, att folkstyrelsen, i form av fritt samråd mellan folkets valda förtroendemän, förtvinar. Jag tycker för min del att det inte är ett så dåligt samråd som äger rum, när de ledamöter av riksdagen, som sitter i regeringen, tar upp en diskussion med oppositionen.

Det, som jag emellertid fäst största avseendet vid i herr Herlitz' motion i det här avseendet, är hans yttrande på s. 17, där han säger: »Det måste naturligtvis erkännas, att de ifrågasatta anordningarnas betydelse begränsas, i den mån parlamentarismens principer anses böra medföra, att en regerings politiska meningstränder följa dess ledning; om tillämpningen av sådana principer gör riksdagen maktlös, är detsamma att befråga beträffande riksdagsdelegationer.» Jag frågar mig, om det är någon större mening att ha politiska partier över huvud taget, om man inte avser att få fram en viss gemensam grundsyn, som är förhärskande både inom den regering, som för tillfället finns, och den majoritet, på vilken den stöder sig. Jag undrar, hur det skulle vara, om det i detta ögonblick fanns en konservativ regering och en konservativ riksdagsmajoritet. Jag frå-

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

gar mig, hur herr Herlitz då skulle ställa sig. Det är självfallet, att en man med herr Herlitz' personliga kvalifikationer antagligen skulle sitta i den regeringen utan att han därför enligt min åsikt skulle fjärma sig alltför mycket från folkstyret. Men vore det inte naturligt, att den konservativa riksdagsmajoriteten då betraktande saken på det sättet, att man skulle komma fram till en gemensam grundsyn och ett gemensamt arbetsprogram tillsammans med den regering, som utgått ur ett sådant parti? Men, herr talman, jag vill inte i detta läge ta upp den diskussionen, utan hoppas att vi skall kunna återkomma till denna sak vid ett annat tillfälle.

Jag vill nu endast beträffande den aktuella motionen göra två erinringar. Den första är, att det i alla fall är ett så allvarligt avgörande, när riksdagen skall delegera sin makt på något sätt, att man måste tänka sig för både en och två gånger, innan man gör det. Jag tror att man måste ha mera konkretiserade förslag än dem, som finns i motionen, innan man vågar sig på det.

Som kammarens ärade ledamöter känner till, har sådana här riksdagsdelegationer övervägts t. ex. då det har gällt tillämpningen av fullmaktslagarna — det är ju ett stort område — och då det gällt försvarsfrågorna liksom beträffande lönefrågorna. Det sistnämnda området är kanske det som för många i denna kammare ter sig som det mest angelägna att komma till ordentlig diskussion om. Ty litet var har väl känt otillfredsställelse över att riksdagen ställts inför fait accompli — inför en avtalsuppgörelse som det är svårt att rubba. I den frågan föreligger en motion i andra kammaren, som, om jag inte är fel underrättad, föreslås skola bli behandlad först i höst. Den frågan är i alla fall så pass invecklad och besvärlig, att man inte velat ta ställning till den i detta sammanhang. Den ligger fortfarande under utredning i civildepartementet, och jag tycker för min del att det vore märkvärdigt, om man skulle ge sig på en allmän utredning på teoretiska grunder, när ett sådant problem som detta skju-

tits framåt i tiden och verkligen är föremål för en utredning.

Det andra påpekande, som jag skall göra, motiverar min önskan att kammarens ledamöter ville läsa herr Herlitz' motion så noga som möjligt. Mitt påpekande är att jag tycker nog att herr Herlitz i sin reservation och i sin motivering nu befinner sig på glid från de ståndpunkter som han intagit i motionen. Jag vill säga, att det är inte så, att majoriteten inte behjärtar den grundsyn, som herr Herlitz har, nämligen att riksdagens inflytande bör bibehållas. Det behjärtar säkerligen alla, men majoriteten vill inte på basis av denna mera teoretiskt upplagda motion, vars praktiska konsekvenser man inte kan överblicka, skrida till något avgörande. Härtill kommer också att motionen synes i viss mån strida mot reservationen och argumenteringen i dag. Jag skall be att få läsa upp en enda passus i motionen. Det avsnittet tycker jag visar, att herr Herlitz går betydligt längre i motionen än han gör nu. I motionen skrev han på följande sätt: »Regeringen kan hänvisas att medverka med sådana delegationer vid avgörandet av ärenden, som genom lagstiftning, statsreglering eller annorledes anförtratts åt regeringen, och sådana ärenden, i vilka den ansett sig enligt grundlagarnas bestämmelser äga beslutanderätt. Sådän medverkan med riksdagsvalda delegationer kan också tänkas ersätta riksdagsbehandlingen av sådana ärenden, i vilka riksdagsbehandlingen nedsjunkit till en tom formalitet eller eljest befinnes mindre lämplig.»

Min ståndpunkt är alltså den, att majoriteten mer än väl beaktar nödvändigheten av att bibehålla riksdagens inflytande, men majoriteten har icke velat på basis av denna motion förordna någon utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talman! När motionären började sitt anförande, nämnde han att han sett dessa frågor utvecklingshistoriskt, men han medgav

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

också att man måste se dem politiskt. Det är väl det som skett, när herr Herlitz skrev sin motion. Han talar om den majoritetsparlamentarism som genomfördes 1936 och som tenderar att utplåna det grundlagsbestämda maktfördelningssystemet, och sedan talar han om majoritetens herravälde. Hur det är, så känner sig motionären på något sätt vara förtryckt av någon sorts majoritetsparlamentarism.

Men det var inte för att konstatera detta, som jag begärde ordet. Jag har varit med om att diskutera denna motion, och jag har också försökt ange, i vad mån man skulle kunna få något praktiskt och bestående resultat av den, men jag har inte vunnit anslutning, och jag anser att detta är motionärens egen skuld. Han har nämligen skrivit i sin motion: »Mot den bakgrund, som här angivits, vill jag resa frågan, i vad mån det är möjligt att anförtro viktiga funktioner åt delegationer utsedda av riksdagens kamrar. Regeringen kan hänvisas att medverka med sådana delegationer vid avgörandet av ärenden, som genom lagstiftning, statsreglering eller annorledes anförtrots åt regeringen, och sådana ärenden, i vilka den ansetts sig enligt grundlagarnas bestämmelser äga beslutanderätt. Sådan medverkan med riksdagsvalda delegationer kan också tänkas ersätta riksdagsbehandlingen av sådana ärenden, i vilka riksdagsbehandlingen nedsjunkit till en tom formalitet eller eljest befinnes mindre lämplig.» Ja, så fortsätter han resonemanget i motionen, och på något ställe säger han, att han inte funnit några betänkligheter möta mot att Konung och riksdag gemensamt beslutar att anförtro en delegation beslutande eller rådgivande funktioner. »Man kan tänka sig delegationer», fortsätter han, »med jämförelsevis begränsade funktionsområden. Men man kunde möjligen också ifrågasätta en större grad av koncentration, till äventyrs ända därhän att hos en enda delegation samlades all den makt, som riksdagen ej själv kan utöva.» Och i den stilen fortsätter motionen.

Jag skall inte trötta kammaren med att citera mera, men det är klart att det-

ta ger riksdagsmajoriteten och utskottet det intrycket, att vad herr Herlitz vill ha utrett är att riksdagen skall utse en delegation och överlämna sin egen beslutanderätt åt den, och vidare att man skall kunna föreskriva, att regeringen i vissa ärenden skall höra denna riksdagsdelegation. Och vad blir det i det praktiska livet? Vi har en Kungl. Maj:ts regering, och detta skulle väl leda till att vi skapade en den svenska riksdagens regering. Kungl. Maj:ts regering granskas och kontrolleras av riksdagen och får decharge av den, men det står ingenting om hur denna riksdagens regering skulle kontrolleras eller få decharge. Den skulle i varje fall kunna fatta beslut utan att riksdagen sedermera behöver pröva dem. En sådan utveckling skulle näppeligen leda till en önskvärd styrelseform, till de bästa och lyckliga beslut i gott samförstånd, utan man skulle få en viss dualism mellan detta organ som riksdagen hade tillsatt och Kungl. Maj:ts regering i vissa fall.

En sådan utveckling har jag inte velat vara med om, men vad jag möjligen hade velat vara med om att utreda är det uppslaget att liksom vi har en utrikesnämnd, där regeringen i utrikespolitiska frågor kan rådgöra med representanter för riksdagen, så finns det ju onekligen vissa inrikespolitiska frågor, ekonomiska och andra, som kan tarva en förtroendefull överläggning med något riksdagens organ. Jag hade tänkt mig, att man hade kunnat gå så långt som till att inrätta en inrikesnämnd, som regeringen skulle kunna rådgöra med men utan att på något sätt vare sig riksdagens eller regeringens makt och ansvar skulle på något sätt förringas. Denna tankegång var kanske alltför optimistisk, och jag skall inte utveckla vidare, hur jag tänkte att detta skulle fungera i andra fall, men min tanke har inte vunnit gehör, och jag har inte ansett att motionen är sådan, att jag kunde gå med på all den utredning som där begärs. Frågan om en delegation för lönefrågor ligger hos statsutskottet på grund av en motion av herr Håstad, och under sådana förhållanden har jag avstått från

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

att rösta, men skulle det bli omröstning här, kommer jag givetvis att gå på utskottets linje.

Beträffande herr Hanssons yttrande vill jag bara säga, att det är några av folkpartiets medlemmar som tillhör majoriteten och några som har avgivit en blank reservation. När nu herr Hansson går över på herr Halléns och mitt särskilda uttalande, så tycks det som om det skulle finnas en viss splittring bland partiets ledamöter.

Herr **HERLITZ** (h): Herr talman! Bara några ord i all korthet med anledning av de föregående anförandena.

Herr Hällgrens argumentation gick till stor del ut på att han läste utdrag ur min motion och lät dem tala för sig själva. Jag vill svara med att också hänvisa till min motion och säga att jag också tycker att den talar för sig själv, men att jag drar andra slutsatser. Men i övrigt gav herr Hällgrens anförande inte direkt någon utgångspunkt för en replik.

Några uttalanden av herr Elmgren skulle jag däremot vilja säga något om. Varför skall vi säga, herr Elmgren, att herr Herlitz nu framträtt med en »teoretiskt» upplagd motion? Den sysselsätter sig ju med problem som är praktiska för oss alla. Skall vi nu sätta en särskild stämpel på den därför att den försöker, då det är en mängd saker som skall ses ur gemensam synvinkel, att sammanföra och överblicka dem? Skall vi då säga, att den är av någon annan klass och ligger litet vid sidan av våra övriga uppgifter?

Det sades att min framställning var en svartmålning. Jag har inte riktigt klart för mig hur orden har fallit i alla enskildheter, men jag har vårdat mig om att kammarens tid inte skulle tas alltför länge i anspråk, och det kan hända att jag under debatten tillspetsade något ord. Men man bör också förstå att en historiker, som är van att liksom ständigt koxa framåt så långt han kan, så att säga diskonterar en utvecklings framtida resultat. Jag tror att det vore av värde om ett sådant betraktelsesätt bleve mera allmänt.

Herr Elmgren tog upp något som jag sagt om att regeringspartiet böjer sig för regeringens vilja. Jag är angelägen att betona, att vad jag sagt i det hänseendet inte alls är sagt som någon kritik. Jag bara konstaterar ett faktum. Jag är alldeles säker på att den dag, då högern erövrat majoriteten i detta land, kommer det naturligtvis också att bli en stark sammanhållning mellan högerpartiet och dess regering.

Herr Elmgren varnade för att riksdagen i viss omfattning skulle delegera sin makt. Jag skulle vilja framhålla att det väl ändå är att vrida hela saken på sned. Hela min utgångspunkt är ju att riksdagen i detta nu delegerar sin makt till regeringen utan alla förbehåll. Jag vill åstadkomma en inskränkning i delegerandet därhän att vid en sådan delegation det förbehållet skall fästas att riksdagen i annan form skall få vara med. Man ställer det hela på huvudet, om man gör gällande att jag åsyftar en vidsträcktare delegation än den som nu sker.

Herr Elmgren konstaterade, att jag nu befann mig på glid från min motion. Jag får då säga att för tids vinnande gav inte herr Elmgren någon illustration till detta, och därför kan jag inte heller svara på den punkten.

Herr **OHLON** (fp): Herr talman! När man lyssnat till debatten, kan man återigen konstatera att konstitutionsutskottet säkerligen utgör det mest konservativa inslaget i Sveriges riksdag. Men därtill kommer att konstitutionsutskottet stundom har en speciell förmåga att missuppfatta saker och ting.

Herr Herlitz har här kommit med ett uppslag, där han ger vissa exemplifikationer, och så skriver utskottet som om de Herlitzska förslagen, vilka skulle vara underlag för en diskussion, är konkret framlagda förslag, vilket ju inte alls är fallet. Särskilt fick jag det intrycket av herr Elmgrens yttrande, då han behandlade den Herlitzska motionen som ett färdigt aktstycke, som skulle bli föremål för diskussion. Han har endast velat ha frågan ventilerad.

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

Vi vet ju allesamman vad som är upprinnelsen till den Herlitzska motionen. Det var lönefrågans behandling förra året i riksdagen, då faktiskt i vissa fall få visste vad som beslöts, då det t. o. m. inträffade att ämbetsverk fick sig tilldelade tjänstemän, som de inte själva hade begärt, eller fick löneförändringar som i ämbetsverken aldrig var ifrågasatta, och då det inträffade att tjänstemän placerades om på löneskalan vid vårriksdagen i föl med giltighet från 1 juli, varefter tjänstemännen omfördelades vid höstsessionen med giltighet också för den nya placeringen från den 1 juli. Varför hade vi kommit i det läget? Jo, därför att inte bara riksdagen utan i viss mån även regeringen hade satt sig ur spel och överantvarat åt organisationer att med ett statsorgan förhandlingsvägen komma fram till resultat. Jag föreställer mig, att om riksdagen hade varit inkopplad på dessa spørsmål på ett tidigare stadium, hade stats-tjänstemännens lönefråga blivit mera rationellt löst förra året. Lönefrågan är ett typiskt exempel, men det kan också anföras andra, exempelvis frågan om hur man skall avväga anslagen till försvaret.

Medan jag har ordet, herr talman, skulle jag vilja vidga de önskemål som herr Herlitz har framställt i sin motion. Där diskuteras tillsättande av delegationer, som i samråd med regeringen skulle behandla speciella grupper av frågor. Men jag skulle vilja ha samråd på en vidare basis, nämligen mellan regeringen och riksdagen angående riksdagens organisation, så att vi inte i framtiden kommer in i ett så kaotiskt läge som det vi i dag befinner oss i. Jag vill bara konstatera att vi, på grund av anhopningen av ärendena på riksdagens bord och på grund av oron i lägret, inte kommer att i dag eller under de närmaste dagarna få tillfälle att ordentligt penetrera viktiga grupper av ärenden.

Herr ELMGREN (s): Herr talman! Jag skall inte alls gå in på den konservatism, som till äventyrs kan finnas i kons-

titutionsutskottet, ty jag tycker att ett sådant där uttalande om vilket utskott som är det mest konservativa strängt taget inte hör till saken. Jag vill säga till herr Herlitz, att jag inte lade något förklenande i uttrycket »teoretisk» utan vad jag åsyftade var, att herr Herlitz själv säger, att han inte velat uttala sig om på vilka områden riksdagsdelegationerna skulle arbeta. Jag tycker att det är en rimlig fordran, att kammaren får veta, vilka praktiska konsekvenser som följer av att man bifaller en motion som denna.

Herr Ohlons anförande utgör ett stöd för min ståndpunkt. Han påpekade ju, att det var lönefrågorna som aktualiserat herr Herlitz förslag. Jag har redan påvisat, att den motion, som föreligger i den frågan, har hänvisats till behandling i höst, och det vore väl orimligt om man nu skulle avgöra frågan på en annan basis utan att vänta på den diskussion som kommer att följa i höst.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST (s): Herr talman! Bara ett par ord till herr Ohlon! Herr Ohlon talade om det konservativa konstitutionsutskottet. Men det är väl ändå så, herr Ohlon, att vi här i livet inte har samma uppfattning om saker och ting. Därför bryts meningarna. Så har det skett här. Det är väl inte alla gånger som en motion blir tillstyrkt av ett utskott, utan vederbörande får nöja sig med ett avstyrkande. Jag blev därför mycket förvånad över herr Ohlons yttrande i detta fall.

Herr SANDBERG (s): Herr talman! Herr Ohlon ansåg sig ha till fullo förstått herr Herlitz' motion. Jag måste säga, att åtskilliga av oss, som inom konstitutionsutskottet har sysslat med motionen, inte har kunnat bli alldeles på det klara med innebörden av den. Vi har haft diskussioner på den punkten, bl. a. herr Herlitz och jag.

Om man ville analysera motionen — man har inte tillfälle till det på detta stadium av riksdagens förhandlingar —

Om särskilda riksdagsorgan för samverkan med regeringen.

skulle man kanske kunna finna, att motionen i motionen har brutit sig mot vardra och att herr Herlitz, såvitt jag förstår, inte själv är klart medveten om vad han syftar till och inte kan precisera den grundval, varpå riksdagen skulle bygga en framställning till Kungl. Maj:t om att utreda denna fråga. Jag har mycket stor respekt för herr Herlitz' lidelse för de konstitutionella frågorna och betvivlar inte ett ögonblick hans demokratiska sinnelag. Det finns inte något sådan tvivel bakom de synpunkter som dominerar mitt ställningstagande till motionen. Men jag har i alla fall inte kunnat värja mig för den tanken att här på något sätt finns en viss olust. Den är svår att definiera för oss andra, och det är kanske en aning svårt även för herr Herlitz själv att ge den, som jag förut sade, en tillräckligt preciserad form. Därför är motionen inte så entydig som herr Ohlon tycks tro. Jag kan inte för min personliga del alldeles klart utläsa tendensen i den. Jag förstår att herr Herlitz önskar bättre kontakter, att han önskar att riksdagens synpunkter kanske skulle på ett tidigare stadium komma fram till regeringen och att där skulle kunna ske vissa överläggningar, men herr Herlitz har i alla fall inte genomfört denna tankegång så, att jag för min ringa del kan bli klok på hur det hela skulle ta sig ut.

Herr Herlitz talar om ett organ som inom sig skulle kunna samla en hel del olika uppgifter, om jag förstår honom rätt. Han resonerar också på något ställe i motionen så, att man kunde tänka sig att han syftar till inrättande av flera olika sådana delegationer. Jag hoppas att herr Herlitz ursäktar mig, om jag i alla fall har den uppfattningen att detta inte är tillräckligt klart, vare sig till sin formella eller till sin reella innebörd. Jag skulle nästan tycka att kammaren borde — även om det, herr Ohlon, är ett gammalt och konservativt utskott som står bakom — vara nog dristig att följa utskottets rekommendation på den här punkten, bland annat därför — jag hoppas att herr Herlitz inte finner mig på något sätt vanvördig — att motionären

med sin lidelse för dessa ting kanske i en kommande motion till ett kommande år kan ge den där preciseringen som många av oss inom utskottet gärna skulle ha sett i den motion som nu behandlas.

Jag ber alltså, herr talman, att få biträda det yrkande om bifall till utskottets förslag som redan är framställt, och jag ber herr Herlitz vara övertygad om att i detta ligger icke det allra minsta av någon misstanke om bristande intresse för demokrati och slika höga, förnämliga ting.

Herr HERLITZ (h): Herr talman! Det var väl två saker att svara på.

Den första innebar att jag inte hade klart uttryckt vad jag menade. Herr Sandberg får naturligtvis ursäkta att jag inte kan ge något närmare besked därutinnan, då jag inte fick veta vari oklarheterna ligger.

Den intressantare synpunkten var den att mina syften bakom motionen var så dunkla. Herr Sandberg var där inne på en rätt ingående psykologisk djupborrning. Jag följde den med intresse, men en sådan djupborrning har väl sin betydelse, bara om man räknar med några särskilda dunkla syften såsom möjliga, och jag fick inte klart för mig vilka möjligheter herr Sandberg hade i sikte vid sin sondering. Jag gjorde liknande reflexioner under en uppmärksam debatt som häromdagen fördes i medkammaren, och där resonemangen i mycket stor utsträckning inte gick ut på annat än att man ville konstatera att på den ena eller den andra punkten kvarstod något slags oklarhet. Jag kunde inte riktigt förstå vad det är för glädje med att konstatera sådant.

Jag är tacksam för vad herr Sandberg sade till sist, att han inte misstänkte mitt demokratiska sinnelag. Men jag får kanske säga, att det skulle i hög grad förvåna mig om det funnes någon här i kammaren som kunde finna den minsta anledning till en sådan misstanke.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yr-

Ang. försäljning av viss mark till Kiruna stad.

kanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Herlitz vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den första propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.**Ang. försäljning av viss mark till Kiruna stad.**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 188 framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att av kronoparken Kiruna i Norrbottens län finge på de närmare villkor Kungl. Maj:t föreskreve till Kiruna stad säljas dels ett område vid Lappgatan om 26,86 hektar för en köpeskilling av 53 700 kronor, dels ett område om 72,90 hektar inom och i anslutning till Triangelområdet för en köpeskilling av 102 000 kronor eller — därest området ej i dess helhet försålles — till ett pris av 14 öre per kvadratmeter.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om rätt till arbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om tryggande av yrkesfiskares nyttjanderätt till av dem arrenderade fiskevatten; och

nr 25, i anledning av väckt motion om översyn av gällande tätortslagstiftning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! För två år sedan föreslog Kungl. Maj:t efter hemställan av chefen för armén att arméns jägarskola skulle flyttas från Kiruna till Boden. Anledningen till detta förslag var att man genom en sådan förflyttning skulle göra vissa besparingar. Statsutskottets första avdelning besökte Kiruna för att bilda sig en uppfattning om de lokala förhållandena där. Det framhölls då såsom ett skäl mot jägarskolans förflyttning, att övningsterrängen i Kiruna var mycket bra. Där fanns god tillgång till övningsmark. Detta framhölls särskilt från de kommunala myndigheternas sida.

Nu begär emellertid Kungl. Maj:t ett bemyndigande att få försälja till staden 9 hektar av det övningsområde som jägarskolan för närvarande disponerar. Emellertid förutsätter både departementschefen och utskottet att man först skall utreda frågan huruvida jägarskolan kan erhålla kompensation genom att tilldelas annan lämplig övningsterräng. Det är av vikt att denna övningsterräng icke ligger alltför långt från kasernområdet. Det nuvarande övningsområdet ligger i det hänseendet mycket bra till.

Ang. försäljning av viss mark till Kiruna stad.

Om jägarskolan får ett sämre övningsområde, är det möjligt att frågan om förflyttning av den åter blir aktuell, och det är ju ett intresse inte minst för Kiruna stad att få behålla detta förband.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 33, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av en den 26 mars 1953 träffad överenskommelse angående ändrad lydelse av artiklarna 2, 7 och 9 konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 6 februari 1931 innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, m. m.; samt

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:s i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid de tekniska högskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombesörjande i vissa fall av den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid blind- och dövskolorna;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 297, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående mottagande av den till staten testamenterade egendomen Harpsund; och

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av tomt för uppförande av en byggnad för italienska institutet i Stockholm.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 302, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m., dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1953/54 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt

till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vattenområde m. m.; samt

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 44, 45 och 146 §§ byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385).

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 306, till Koningen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uttagande av en avgift för främjande av forskning och rationalisering på byggnadsområdet samt inrättande av en statens nämnd för byggnadsforskning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 157, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1953/54 till Armén: Remontering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till kommerskollegium m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 57, angående beräkning av bevilningarna

för budgetåret 1953/54, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 26, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för kvinnliga befattningshavare vid riksdagens verk m. m.; och

nr 27, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän;

första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 27, i anledning av väckta motioner om vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (den s. k. dalalagen);

nr 28, i anledning av väckta motioner om åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden; och

nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 35, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1953/54, m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 23 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 157 och utlåtanden nr 158—161, bevillningsutskottets betänkande nr 57, bankoutskottets utlåtande nr 26 och memorial nr 27, första lagutskottets utlåtande nr 41, tredje lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28 samt memorial nr 29 ävensom jordbruksutskottets utlåtande nr 35.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde tredje lagutskottets utlåtande nr 26 skulle uppföras näst efter första lagutskottets utlåtande nr 41 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 36 ävensom bevillningsutskottets betänkanden nr 45 och 57 i angiven ordning sättas sist.

Anmäldes och bordlades

andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen, m. fl. ärenden; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 38, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12.02 på dagen.

In fidem

G. H. Berggren.